

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

Neşet BAYRAM

TURİZM COĞRAFYASI AÇISINDAN BİR
İNCELEME: KÜMBET YAYLASI

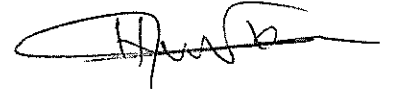
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Halil KOCA

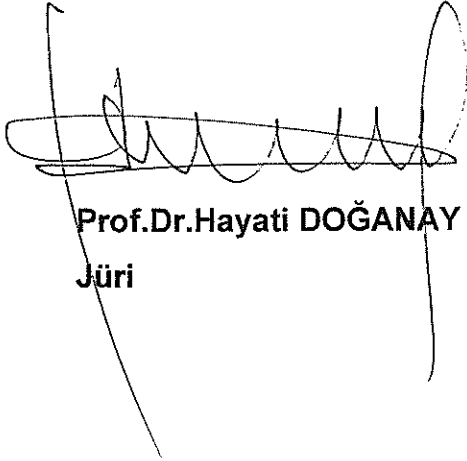
ERZURUM - 2001

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

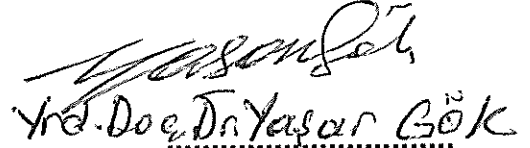
**Bu Çalışma Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitim Anabilim Dalının
Coğrafya Öğretmenliği Bilim Dalında jürimiz tarafından Yüksek Lisans
Tezi Olarak Kabul Edilmiştir.**

Doç.Dr.Halil KOCA
Danışman / Jüri

Prof.Dr.Hayati DOĞANAY
Jüri

Jüri

Yukarıdaki imzalar, adı geçen öğretim üyelerine aittir. ....!....!.....

Prof. Dr. Bilge SEYİDOĞLU ✓,
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
ÖNSÖZ.....	V
KISALTMALAR.....	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	VIII
TABLolar DİZİNİ.....	IX
HARİTALAR DİZİNİ.....	XI
GİRİŞ.....	1
1.Araştırma Sahasının Yeri ve Sınırları.....	1
2.Araştırmanın Amacı ve Metodu.....	4
BİRİNCİ BÖLÜM	
YÖRENİN DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ.....	9
1.1. Jeomorfolojik Özellikler.....	9
1.2. İklim Özellikleri.....	16
1.2.1. İklim Elemanları.....	18
1.2.2. İklim Tipi.....	26
1.3. Hidrografik Özellikler.....	29
1.4. Toprak Özellikleri.....	31
1.5. Doğal Bitkisi Özellikleri.....	35
İKİNCİ BÖLÜM	
BEŞERİ VE EKONOMİK ÇEVRE ÖZELLİKLERİ.....	43
2. A. BEŞERİ ÇEVRE ÖZELLİKLERİ.....	43
2.1. Nüfus Özellikleri.....	43
2.1.1. Nüfus Hareketleri.....	43
2.1.2. Kümbet Nüfusunun Özellikleri.....	52
2.1.3. Nüfus Yoğunlukları.....	64

2.2. Yerleşme.....	65
2.2.1. Genel Bakış.....	65
2.2.2. Yerleşmenin Tarihçesi.....	67
2.2.3. Yerleşmenin Şekli ve Nedenleri.....	72
2.2.4. Konutlar ve Özellikleri.....	79
2 B. EKONOMİK ÇEVRE ÖZELLİKLERİ.....	92
2.1. Tarım.....	92
2.2. Hayvancılık.....	93
2.3. Arıcılık.....	97
2.4. Ulaşım.....	99
2.5. Ticaret.....	104
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
TURİZM ÖZELLİKLERİ.....	109
3.1. Araştırma Sahasının Turistik Kaynakları.....	109
3.1.1. Doğal Turistik Kaynaklar.....	109
3.1.2. Beşeri Turistik Kaynaklar.....	114
3.2. Koruma Durumu.....	120
3.3. Turist ve Ziyaretçi Sayısındaki Artış.....	126
3.4. Turizmin Yöre Ekonomisine Katkıları.....	129
SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	132
1. Doğal Çevreden Kaynaklanan Sorunlar.....	132
2. Beşeri ve Ekonomik Çevreden Kaynaklanan Sorunlar.....	133
YARARLANILAN KAYNAKLAR.....	139
ÖZ GEÇMİŞ.....	145

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
TURİZM COĞRAFYASI AÇISINDAN BİR İNCELEME:
KÜMBET YAYLASI

Neşet BAYRAM

Danışman: Doç. Dr. Halil KOCA

2001, Sayfa: 145

Jüri: Doç. Dr. Halil KOCA

Prof. Dr. Hayati DOĞANAY

Yrd. Doç .Dr. Yaşar GÖK

Araştırma alanı olan Kümbet Yaylası, Karadeniz Bölgesi'nin Doğu Karadeniz Bölümü'nde yer alır. İdari bakımdan bağlı olduğu Dereli ilçesine 26 km, Giresun kentine 58 km. mesafedeki araştırma sahası, Doğu Karadeniz dağlarının kuzey sıraları üzerinde yer almaktadır.

Araştırma sahası, doğal ve beşeri özellikler bakımından zenginlik ve çeşitlilik gösteren bir potansiyele sahiptir. Bu nedenle yöre her yaz yaklaşık 40000'den fazla kişi tarafından turistik amaçlarla ziyaret edilmektedir. Fakat yörede gerçekleşen bu turizm faaliyetleri son zamanlarda inşa edilmiş sayfiye evleri ve piknik alanlarında oluşan kirlilik gibi bazı çevresel sorunlara neden olmuştur.

Araştırmada yörenin fiziki, beşeri ve ekonomik coğrafyası incelenmiş ve yörede gerçekleşen turizm faaliyetlerinin özellikleri tespit edilmiştir. Araştırmamızın sonuç bölümünde, yöredeki problemlere değinilmiş ve bunlara ilişkin çözüm önerileri sunulmuştur.

ABSTRACT
MASTER THESIS
A STUDY FROM THE VIEWPOINT OF TOURISM GEORGRAPHY:
KÜMBET PLATEAU

Neşet BAYRAM

Advisor : Associate Prof. Halil KOCA

2001, Page: 145

Jury: Associate Prof. Halil KOCA

Prof. Dr. Hayati DOĞANAY

Asst. Prof. Yaşar GÖK

Kümbet Plateau, which constitutes our research area, is located in the Eastern Black Sea part of the Black Sea Region. The research area, which belongs to Dereli town of the city of Giresun in terms of administration, is 26 kilometers far from Dereli and 58 kilometers from Giresun. It is situated on the northern lines of the Eastern Black Sea Mountains.

The research area that exhibits richness and diversity in terms of the human and natural features has great potentials. Therefore, it has been visited by more than 40 000 people for touristic purposes every summer. These touristic activities have caused some environmental problems such as destruction of the nature by recently built summer houses, and pollution at the picnic areas.

In our study, physical, human and economic geography of the research area have been searched, and touristic activities occurring in the area has been examined. As a result of our research, the problems have been explained and some suggestions to solve them have been offered.

ÖNSÖZ

Sanayi Devrimi sonrasında yaşanan gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan turizm faaliyetleri, günümüzde pek çok ülke için gerek GSMH içindeki payı, gerek dış ödemeler dengesi üzerindeki olumlu etkileri gibi ekonomiye sağladığı katkılar nedeniyle önemli bir sektör olma konumundadır. Bu nedenle, bugün bir çok dünya ülkesi, oldukça hızlı gelişen bu sektörden daha fazla pay almak için birbirleri ile yarış halindedirler. Haliyle doğal, beşeri ve kültürel kaynaklar açısından oldukça zengin bir potansiyele sahip olan ülkemiz de, sürekli büyüyen bu pazardan hak ettiği payı alma çabası içindedir. Ancak, bu potansiyelin yeterince değerlendirildiğini ve Türkiye'nin turizm gelirlerinin henüz istenilen düzeyde olduğunu söyleyemeyiz.

Diğer taraftan ülkemizde turistik aktiviteye baktığımızda bu faaliyetin büyük ölçüde Akdeniz, Ege ve Marmara kıyılarında yoğunlaştığı görülmektedir. Bunda da deniz ve kumun yanında, bu iki unsurun en iyi şekilde değerlendirilmesini sağlayan elverişli iklim koşullarının, yani bol güneşin bulunması birinci derecede aktif rol oynamıştır. Buna karşın, ülkemizin Karadeniz kıyılarının dik, yani yüksek oluşu kumsalların oluşumuna pek az olanak sağlamıştır. Bunun yanında bölgede güneşli gün sayısının az, deniz suyu sıcaklığının genellikle düşük, denizin hemen kıyıdan itibaren derinleşmesi ve deniz hareketliliğinin fazla olması bu kıyılarımızda deniz turizminin yeterince gelişmemesinin başlıca sebepleridir.

Buna karşılık Karadeniz Bölgesi, özellikle de Doğu Karadeniz Bölümü dağları, ormanları, yaban hayatı, gölleri, termal kaynakları, çağlayanları ve tarihi-kültürel değerleri ile turistik tüketim kalıplarında meydana gelen yeni değişimler sonucu ortaya çıkan "alternatif turizm" faaliyetleri yönünden oldukça yüksek bir potansiyele sahiptir. Bu amaçla ülkemizde özellikle Doğu Karadeniz Bölümü'nde kırsal ve ormanlık alanlarda turizm merkezleri ilan edilerek "yayla turizmi" faaliyetlerinin geliştirilmesine çalışılmaktadır. Bu çerçevede turizm merkezi ilan edilerek koruma altına alınmış alanlardan biri olan araştırma sahası, güneybirlikçilere ve turistlere doğa ile baş başa olma, doğal hayatı

tanıma ve çok çeşitli rekreasyonel faaliyetlerde bulunma olanağı sağlaması bakımından tercih edilen bir rekreasyon alanıdır.

Bununla birlikte, araştırma sahasının yeterince tanıtımı yapılmaması, çeşitli altyapı ve benzeri gibi sorunların bulunması turizm faaliyetlerinin yeterince gelişmesini engellemiştir. Dolayısıyla yörede, dış turizmden ziyade iç turizme yönelik fonksiyonlar ağırlık kazanmıştır. Ancak, gerekli çalışmalar yapıldığı takdirde, Kümbet Yaylası ve çevresinde yayla-dağ turizminin sadece iç turizme yönelik olarak değil, aynı zamanda dış turizme yönelik olarak da gelişebilmesinin mümkün olduğu kanaatini taşıyoruz .

Bu esaslar dahilinde çalışmamızda, yörenin doğal, beşeri ve ekonomik özellikleri, turistik kaynakları, turizm faaliyetlerinin gelişmemesinin sebepleri ve turizm faaliyetlerinden kaynaklanan sorunlar irdelenmiştir.

Araştırmanın tez metninin yazılmasına kadar olan aşamasında ilgisini ve yardımlarını esirgemeyen hocam ve danışmanım Doç.Dr. Halil KOCA'ya saygı ve şükran duygularımı sunuyorum. Ayrıca araştırma konusunun belirlenmesinde yardımlarını esirgemeyen Doç. Dr. Abdullah KÖSE 'ye de teşekkürlerimi sunarım.

Gerek yüksek lisans ders aşamasında gerekse literatür tarama aşamasında fikir ve katkılarını gördüğüm, başta Prof. Dr. Hayati DOĞANAY olmak üzere Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Üniversitesi Coğrafya Eğitimi Bölümü'ndeki bütün hocalarıma ve arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışmamın her aşamasında bıkip usanmadan her konuda bana yardımcı olan Yar.Doç.Dr. Ünsal BEKDEMİR'e gösterdiği sabırdan dolayı sonsuz teşekkür ediyorum. Ayrıca, tezimin son kısmının yazımı aşamasında desteklerini esirgemeyen Yar.Doç.Dr. Ünal ÖZDEMİR'e de teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak, çalışmamda katkıları bulunan K.T.Ü. Giresun Eğitim Fakültesi'nde görev yapan Yard.Doç.Dr. Mustafa CİN, Öğr.Gör. Hüseyin KARA ve Öğr.Gör. Nazım KURUCA'ya da ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

KISALTMALAR

B.D.T.	: Bağımsız Devlet Topluluğu
D.İ.E.	: Devlet İstatistik Enstitüsü
D.M.İ.G.M.	: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü
D.T.C.F.	: Dil Tarih Coğrafya Fakültesi
İ.Ü.	: İstanbul Üniversitesi
K.K.E.F.	: Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi
K.T.Ü.	: Karadeniz Teknik Üniversitesi
M.T.A.	: Maden Teknik Arama Enstitüsü

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa No
Şekil 1.1.Kümbet Yaylası'nın İklim Diyagramı	20
Şekil 1.2. Thornwaite Yöntemine Göre Giresun'un Su Bilançosu Diyagramı	28
Şekil 1.3.Anadolu'nun Basitleştirilmiş Vejetasyon Profilleri.....	36
Şekil 1.4.Doğu Karadeniz Bölümü'ne Ait Vejetasyon Profili.....	40
Şekil 2.1.Kümbet Köyü'nde Sayım Devrelerine Göre Nüfus Artışı.....	50
Şekil 2.2.Kümbet Köyü'nün Nüfus Piramidi.....	54
Şekil 2.3.Yaş Gruplarının Toplam Nüfustaki Payı (1990).....	56
Şekil 2.4. Yaş Gruplarının Toplam Nüfustaki Payı (1980).....	57
Şekil 2.5. Yaş Gruplarının Toplam Nüfustaki Payı (1985).....	57
Şekil 2.6. Yaş Gruplarının Toplam Nüfustaki Payı (1998).....	58
Şekil 2.7.Kümbet Yaylasında Konutların Kullanım Amaçlarına Göre Dağılımı.....	82
Şekil 2.8.Kümbet Köyü'nde Geleneksel Meskenlere Ait Konut Planı.....	90
Şekil 2.9.Obalarda Geleneksel Meskenlere Ait Konut Planı.....	91
Şekil 2.10.Kümbet Köyü'nde Hayvan Sayısının Türlerle Göre Dağılımı.....	94
Şekil 2.11.Kümbet Köyü Sınırları İçindeki Obalarda Hayvan Sayısının Türlerle Göre Dağılımı.....	96
Şekil 3.1.Kümbet Yaylası Turizm Merkezi.....	124
Şekil 3.2. Kümbet Yaylası Turizm Merkezi Çevre Düzeni Planı.....	125

TABLOLAR DİZİNİ

	Sayfa No
Tablo 1.1.Giresun ve Kümbet Yaylası'nın Aylık Ortalama Sıcaklıkları (°C).....	19
Tablo 1.2.Giresun'un Aylık Ortalama Yüksek Sıcaklıkları (°C).....	20
Tablo 1.3.Giresun'da Haziran-Eylül Devresinde Yaz Günleri Sayısı.....	21
Tablo 1.4.Giresun'un Aylık Ortalama Basınç Değerleri (mb).....	21
Tablo 1.5.Giresun'da Rüzgârların Sektörel Dağılımı.....	23
Tablo 1.6.Giresun'da Rüzgarın Yönlere Göre Esme Sayılarının Aylık Dağılımı.....	23
Tablo 1.7.Giresun ile Kümbet Yaylası'nın Ortalama Aylık Yağış Miktarları (mm).....	24
Tablo 1.8.Kümbet Yaylası'nda Kar Yağışlı Günler Sayısı.....	24
Tablo 1.9. Giresun ve Kümbet'te Yağışların Mevsimlere Göre Dağılışı	25
Tablo 1.10.Giresun'da Aylık Ortalama Nispi Nem Miktarı (%).....	26
Tablo 1.11.Thornwaite Yöntemine Göre Giresun'un Su Bilançosu (Sıcaklık °C, Diğer Bilanço Elemanları mm/m ²).....	27
Tablo 2.1.1986 Tarihli Trabzon Vilayeti Salnamesine Göre Giresun Kazası ve Bağlı Nahiyelerin Erkek Nüfusu.....	45
Tablo 2.2. 1870-1874 Yılları Arasında Giresun Kazası ve Bağlı Nahiyelerin Erkek Nüfusu.....	45
Tablo 2.3. 1318 (1900) Yılı Nüfus Cetvellerine Göre Giresun Kazasının Nüfusu.....	46
Tablo 2.4.1319 (1901) Tarihli Salnamede Giresun Kazasının Dinlere ve Cinsiyetlere Göre Nüfusu.....	46
Tablo 2.5. 1321 (1903) Tarihli Salnamede Giresun Kazası ve Bağlı Nahiyelerin Dinlere ve Cinsiyetlere Göre Nüfusu.....	47

Tablo 2.6. 1918 Tarihli Nüfus Sicillerine Göre Giresun Kazasının 1333 (1915) Yılı Toplam Nüfusu.....	47
Tablo 2.7.Kümbet Köyü'nde Sayım Devrelerine Göre Nüfus Artışı (1935-1997).....	49
Tablo 2.8.Kümbet Köyü'ndeki Nüfusun Cinsiyet Durumu (1935-1998).....	53
Tablo 2.9.Kümbet'teki Faal Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı.....	55
Tablo 2.10.Kümbet Nüfusu İle Türkiye Nüfusunun Karşılaştırmalı Yaş Bağımlılık Oranları (%).....	56
Tablo 2.11.Kümbet'in Okur-Yazarlık ve Cinsiyete Göre Nüfusu (1985-1990).....	59
Tablo 2.12.Son Üç Öğretim Sezonunda Kümbet İlkokulu'ndan Mezun Olan Öğrenci Sayısı.....	60
Tablo 2.13.Kümbet Yaylasındaki Konutların Kullanım Amaçlarına Göre Dağılımı	82
Tablo 2.14.Kümbet Köyü'nde Hayvan Sayısının Türlerine Göre Dağılımı	94
Tablo 2.15.Kümbet Köyü Sınırları İçindeki Obalarda Hayvan Varlığı.....	96
Tablo 2.16.Yayla Turizminin Geliştirilmesi İçin Aktarılan Ödenekler (Milyon TL).....	102
Tablo 2.17. Kümbet'teki İşyerleri İle Yaz ve Kış Mevsiminde Açık Olanların Sayısı.....	108
Tablo 3.1.Doğu Karadeniz Bölümü'nde Yabancı Turistleri En Çok Etkileyen Faktörlerin Dağılışı.....	121
Tablo 3.2.Doğu Karadeniz'de Turistlerin En Çok Sevdikleri ve İlginç Buldukları Özelliklerin Dağılışı.....	122
Tablo 3.3.Doğu Karadeniz Bölümü'ndeki Turizm Merkezleri.....	123

HARİTALAR DİZİNİ

	Sayfa No
Harita 1.1.Kümbet Yaylası'nın Lokasyon Haritası.....	2
Harita 1.2.Kümbet Yaylası ve Yakın Çevresinin Jeoloji Haritası.....	12
Harita 1.3.Kümbet Yaylası ve Yakın Çevresinin Topografa Haritası.....	15
Harita 1.4.Kümbet Yaylasının Hidrografya Haritası.....	30
Harita 1.5.Kümbet Yaylasının Toprak Haritası.....	33
Harita 2.1.Kümbet Yaylasının Ulaşım Haritası.....	103

GİRİŞ

1. Araştırma Sahası'nın Yeri ve Sınırları

Araştırma konumuz olan Kümbet Yaylası, Giresun ili Dereli ilçesi sınırları içerisinde yer alır (Harita 1). Giresun şehrinin 58 km., Dereli ilçe merkezinin 26 km. güneyinde yer alan yerleşme, yaklaşık 1650 m. yükseltiye sahiptir.

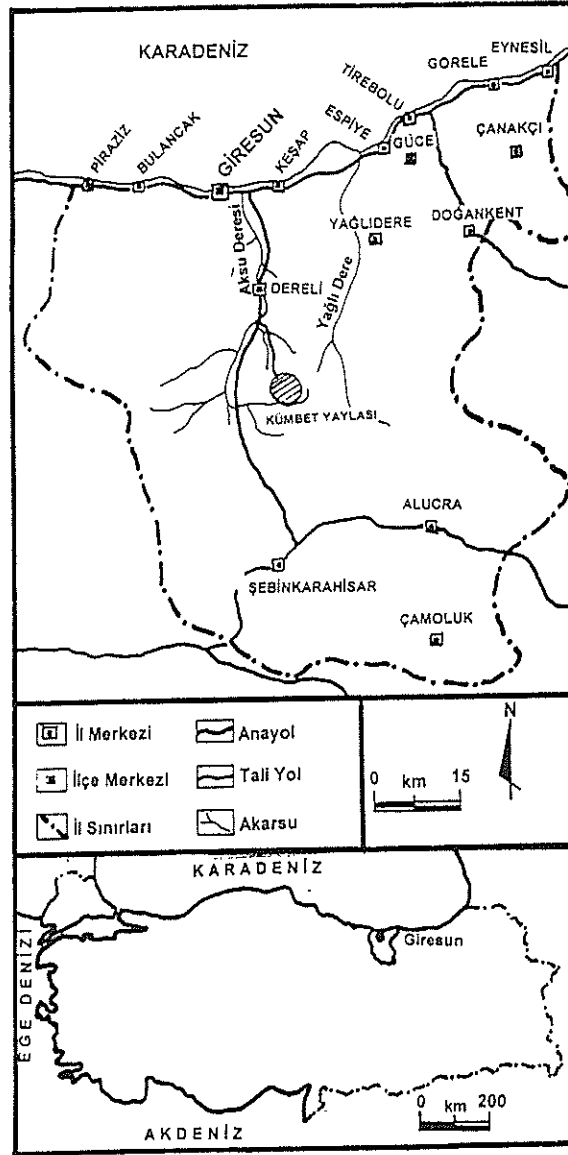
Cumhuriyet Devri'ne kadar bir mezraa yerleşmesi olan Kümbet Yaylası, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu ile köy statüsünü kazanmış ve devamlı bir yerleşme haline gelmiştir. Kümbet Yaylası, esasında devamlı bir yerleşme olan Kümbet Köyü ile etrafındaki geçici yerleşmeler olan obalardan ibarettir. Ancak, gününbirlik turizm faaliyetlerinin gerçekleştiği Salon Çayırı ve Aymaç mesire alanları yöreye oldukça yakın mesafelerdedir ve bu nedenle, gerek Giresun'dan gerekse başka yerlerden gelenler için bu bölgeler de Kümbet Yaylası'na dahil edilmektedir.

Bu nedenledir ki, araştırma sahasının sınırları olarak sadece "Kümbet Köyü'nün yönetim ve hizmet verme bölgesi sınırları" alınmamış aynı zamanda kısmen komşu köylerin yönetim bölgeleri içinde yer alan Aymaç mesire alanı ile Salon Çayırı da bu sınırlara dahil edilmiştir.

Kümbet Yaylası, Giresun Dağları'nın kuzey sıraları üzerinde yer almaktadır. Araştırma sahası içinde yüksekliği 2000 m.yi aşan yükseltiler bulunmaktadır. İnceleme alanının yükseltisi, kuzeyden güneye doğru artmaktadır. Örneğin, Kümbet Köyü merkezinde yaklaşık 1650 m. olan yükselti, 13 km. daha güneyde olan Şih obası yakınlarındaki Kazankaya mevkiinde 2500 m.yi geçmektedir.

Araştırma sahasının kuzey sınırını, Karık Yaylası, Taşlı Burun, Evliya Tepesi (1977 m.), Eranbar Yaylası ve Göbelboğazı Mevkii oluşturmaktadır. Batıdaki sınır; Karık Yaylası, Gelinbatağı Mevkii, Ağmaşat Tepesi (1841 m.), Karatepe (1848 m.), Hapan Boğazı Mevkii, Köyyanı Deresi, Elemeği Obası ve Köyyanı Obası şeklindedir. Doğudaki sınır; Göbel Tepesi (2189 m.), Taşbaşı Obası, Çatalkaya Tepesi (2056 m.), Soğukpınar Obası, Sinek Tepesi (2091 m.), ve Çilekli Tepe ile çizilmektedir. Güneyde ise; Tepedüzlek Tepesi (2242 m.),

Dibekdüzü Tepesi (2268 m.), Akyol Mevkii ile Kazankaya Tepesi (2544 m.) yer almaktadır.

Harita 1.1. Kümbet Yaylası'nın Lokasyon Haritası

Kümbet Köyü, yükseltinin nispeten arttığı kubbe şeklindeki bir tepe üzerindedir. Zaten, yayla yerleşmesi ismini de buradan almıştır. Bilindiği üzere, yer adlarının bir bölgenin coğrafî, tarihi ve genel özelliğini tanıma ve tanıma konusunda üstlendiği rolün önemi büyüktür¹. Yine bu konuyla ilgili olarak

¹ ALAGÖZ, C.A., 1984, "Türkiye Yer Adları Üzerine Bazı Düşünceler", Türkiye Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11 - 13 Eylül 1984), Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma

ERÖZ, Türklerin yer adları verme konusundaki yaklaşımlarını şöyle dile getirmiştir:²

"Milli kültür mirasımızdan anlıyoruz ki, göçebe, yarı-göçebe ve yerleşik Türk toplulukları en eski çağlardan beri arazi parçalarını adlandırıp, belirtmede, adeta bir coğrafyacı dikkati ile durmuşlardır. Dağlara, yaylalara, göllere, ırmaklara, geçitlere, küçük arazi parçalarına, köy ve kentlere manalı isimler vermişlerdir."

Geçmişte yaşamış konar-göçer Türk toplulukları tarafından verilmiş olan Kümbet ismi, ERÖZ'ün bu konudaki düşüncelerini bir kez daha haklı çıkarmaktadır. Şöyle ki, Türk Dil Kurumu'nun yayınlamış olduğu Türkçe Sözlük'te "Kümbet" maddesi aşağıdaki gibi açıklanmıştır:³

1. Kubbe, 2. Damı kubbe biçiminde olan yapı, 3. Kubbe biçiminde olan toparlak kabartı.

Araştırma sahasının kubbe şeklinde bir tepe üzerinde yer alması, yukarıdaki açıklamalar da dikkate alındığında, yöreye verilen ismin son derece yerinde olduğunu göstermektedir (Fotoğraf 1.1).

Fotoğraf 1.1. Kümbet Köyü'nün Genel Görünüşü

Dairesi Yayınları : 60, Seminer, Kongre Bildirileri Dizisi : 17, Başbakanlık Basımevi, Ankara, s.11

² ERÖZ, M.,1984, "Sosyolojik Yönden Türk Yer Adları", Türkiye Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11 - 13 Eylül 1984), Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları : 60, Seminer, Kongre Bildirileri Dizisi : 17, Başbakanlık Basımevi, Ankara, s. 43

³ TÜRK DİL KURUMU, 1988, Türkçe Sözlük (K-Z, Yeni Baskı), Cilt : 2, Ankara, s. 947

İnceleme alanı yaklaşık 3800 ha.olup, yerleşmede muhtarlık teşkilatı vardır. 2000 yılı itibariyle, Giresun ile Kümbet arasındaki ulaşım bağlantısının 52 km.si asfalt, 6 km.lik bölümü ise yüksek kalitede stabilize yoldan oluşmaktadır.

Yerleşmenin nüfusu, yaz ve kış aylarında çok büyük oranlarda değişir. Bu, yörenin hem bir ekonomik faaliyet olarak yaylacılık ekonomisi hem de insan yaşamına canlılık kazandıran rekreasyonel faaliyetler açısından önemli bir potansiyele sahip olmasından kaynaklanır. Araştırma yöresinde, 1997 sayım sonuçlarına göre 176 kişi yaşamasına rağmen, bu rakam yaylacılık ve rekreasyonel faaliyetlerin gerçekleştiği yaz aylarında 7000-8000'e ulaşabilmektedir.

2. Araştırmanın Amacı ve Metodu

Yaylalar ve yaylacılık faaliyetleri, hem Beşeri Coğrafya hem de Ekonomik Coğrafya bilim dalları için önemli bir araştırma konusudur. Bu fenomenlerin, yani coğrafya ilmine konu olan olayların tanımlarına bakıldığında bir karmaşa söz konusudur. Şöyle ki, yayla terimi bazen yanlışlıkla, fiziki coğrafyada *"akarsularla yarılmış, yüksek veya yüksekçe düzlükler"*⁴ olarak tanımlanan ve bir yeryüzü şeklini ifade eden plato teriminin yerine kullanılmaktadır.

Beşeri Coğrafya da ise, bu terim farklı anlamlara sahiptir. ALAGÖZ, Yayla kelimesinin eski Türkçe'de yaz mevsimi anlamına gelen "yay" kökü ile hayvanları açıkta dağınık olarak otlatmak manasını da ifade eden yaymak mastarından kaynaklandığını ifade eder.⁵

ÖGEL de, yayla ve yaylak denince ilk hatıra gelen şeyin, hayvanların otlatıldığı yüksek yerler ve dağlar olduğundan bahsetmektedir.⁶

EMİROĞLU ise yayla teriminin içeriğini biraz daha genişleterek, yaylanın hayvancılık ekonomisi için bir faaliyet bölgesi olmasının yanında sayfiye, hava

⁴ İZBIRAK,R., 1992, Coğrafya Terimleri Sözlüğü, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Öğretmen Kitapları Dizisi, No : 157, İstanbul, 339

⁵ ALAGÖZ.C.A., 1993, "Türkiye'de Yaylacılık Araştırmaları", Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (Prof. Dr. Cemal Arif Alagöz Anısına), Sayı : 2, Ankara, s.1

⁶ ÖGEL, B., Türk Kültür Tarihine Giriş, Türklerde Köy ve Şehir Hayatı (Göktürklerden Osmanlılara), Kültür Bakanlığı Yayınları No : 638, Kültür Eserleri Dizisi No : 46, Cilt: 1, Başbakanlık Basımevi, s.23

değişimi ve dinlenme amacıyla çıkılan yüksek kesimler için de kullanıldığını dile getirmektedir.⁷

TUNÇDİLEK de, yaylanın hem köy ve köy ekonomisi ile alakasını hem de mülkiyet durumunu dile getirerek, yaylayı; *"yılın belirli bir süresi içinde hayvan otlatmak, ziraat yapmak, ve geçimin sağlanmasında menfaat temin eden her türlü işte çalışmak, hatta dinlenmek için çıkılan veya gidilen, köyün hayat sahasının dışında kalan, çok defa köyün müşterek mülkü olan, köyden ayrı ve çok zaman pek uzak olmamakla beraber sosyo-ekonomik bağlarla tamamen köye bağlı bir mahal; veya köyün esas geçim sahasına ekli ikinci bir bölümü"* olarak tarif etmiştir.⁸

Yayla tabiri hakkında yukarıda verilen tanımlardan da anlaşılacağı üzere, yaylaların ekonomik bakımdan farklılık göstermeleri olağandır. Bazı yaylalarda hayvancılık en önemli faaliyet olarak kendini gösterirken, bazılarında hayvancılık faaliyetleri ile tarımsal uğraşların birlikte sürdürülmesi söz konusudur.⁹ Bir diğer grup yaylaları ise, hayvancılık ve tarımsal faaliyetlerin yerini çoğunlukla rekreasyonel turizm faaliyetlerine bıraktığı yaylalar grubu oluşturur.¹⁰ Başka bir yayla grubu olarak, her ne kadar diğer yayla gruplarından herhangi birinin veya birkaçının özelliklerini taşıyorsa da, Turizm Bakanlığı'nca Turizm Merkezi ilan edilmiş olmaları dolayısıyla diğerlerinden ayrılan yaylalardan bahsedebiliriz.

Kümbet Yaylası da bu son grup içinde yer almaktadır. Esasında yaylada çok farklı amaçlarla yaylacılık faaliyetleri sürdürülmektedir. Yaylaya ait obalarda hayvancılık faaliyetleri yoğun olarak gözlemlenebilirken, Kümbet Köyü merkezinde rekreasyonel amaçlı yaylacılık faaliyetleri daha baskındır. Diğer taraftan, rekreasyonel yaylacılık faaliyetlerinin yoğun olarak yaşandığı bu bölge, Turizm Bakanlığı'nca 1991 yılında Turizm Merkezi ilan edilmiştir.

⁷ EMİROĞLU, M., 1977, Bolu'da Yaylalar ve Yaylacılık, Ankara Üniv., DTCF Yayınları No: 272, Ankara, s.17

⁸ TUNÇDİLEK, N.,1964, "Türkiye'de Yaylalar ve Yaylacılık", İstanbul Üniversitesi, Coğrafya Enstitüsü Dergisi, Cilt :7, Sayı : 14, İstanbul, s.16

⁹ ÖZEY, R., 1982, Güzelyayla Köyü'nün Coğrafi Etüdü, Atatürk Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, Basılmamış Doktora Ön Çalışması, Erzurum, s.53

¹⁰ KOCA, H., 1989, Rekreasyonel Amaçlı Bir Yayla Yerleşmesi GÖZNE, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum, s.4

Araştırma alanı, turizm merkezi ilan edildikten sonra çeşitli olumsuzluklar da baş göstermiştir. Bu olumsuz etkiler, daha çok doğal çevre üzerinde meydana gelmiştir. Yörenin topoğrafik ve iklimik özellikleri gibi doğal faktörler, yöredeki beşeri ve iktisadi faaliyetlerin şekillenmesinde temel teşkil etmektedirler. Bu nedenle, araştırmamızın temel amaçlarından birisi, inceleme alanındaki beşeri, ekonomik ve fiziki özellikleri ortaya koyarak, bunlar arasındaki korelasyonu belirlemektir.

Bilindiği üzere, herhangi bir alandaki potansiyel kaynakların belirlenip envanterinin çıkarılması, bunların amaca uygun, verimli ve sağlıklı bir şekilde değerlendirilmesi bakımından son derece önemi haizdir. Bu ekonomik kalkınmanın olmazsa olmazlarından biridir. Bu bağlamda, inceleme sahasındaki potansiyel kaynakları ortaya koyarak, bunlardan en rasyonel şekilde nasıl yararlanılacağını ortaya koymak, araştırmamızın bir diğer amacını oluşturmaktadır.

Ayrıca, yöredeki çevresel ve sosyo-ekonomik sorunlar belirlenerek, bunlara ilişkin çözüm yollarının da sunulması amaçlanmıştır.

Bütün bunlara ek olarak, araştırmamızın ilgili kuruluşlarca dikkate alınması durumunda, yöredeki turizm faaliyetlerinin doğal çevre ile uyumu bozmadan, hızlı fakat sağlam bir zemine oturtularak, akılcıca hazırlanmış bir program dahilinde gelişmesine katkıda bulunmak amacı gözetilmiştir.

Araştırma, çeşitli aşamalardan geçtikten sonra sonuçlandırılmıştır. İlk olarak, araştırma yöresine ilişkin kaynaklar taranmıştır. Harita Genel Komutanlığı'nın yayınlamış olduğu 1/25 000 ölçekli topoğrafya haritaları¹¹, Turizm Bakanlığı'nın ve M.T.A. Genel Müdürlüğü'nün ayrı ayrı hazırlamış oldukları 1/25 000 ölçekli jeoloji haritaları¹² ve jeoloji raporları¹³, Devlete ait çeşitli kuruluşların (Turizm Bakanlığı, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Karayolları Genel Müdürlüğü, Devlet İstatistik Enstitüsü, Devlet Meteoroloji Genel Müdürlüğü, vbg.) istatistik ve raporları bu kaynakların büyük bir kısmını oluşturur. Buna ek olarak, yöreyi doğrudan veya dolaylı olarak ilgilendiren

¹¹ Pafta Durumu, G 40 c 3 – G 41 d 4

¹² Pafta Durumu, G 40 c 3, G 40 – G 41

¹³ Pafta Durumu, G 40 c 3

doktora ve yüksek lisans tezleri, ders kitapları, dergiler, makaleler incelenmiş kaynaklar arasındadır.

Basılı kaynakların incelenmesi aşamasından sonra gezi-gözlem aşamasına geçilmiştir. Bilindiği üzere, coğrafya ilmi için gezi gözlem metodu, bütün coğrafi araştırmaların esasını teşkil edecek kadar önemlidir.¹⁴ Araştırmamızın en önemli kısmını oluşturan bu safhada, doğal çevre özellikleri ile beşeri ve iktisadi faaliyetler müşahede edilmiştir.

Beşeri ve iktisadi verilerin (sayısal ve nitelik) elde edilebilmesi için, çoğu zaman örneklem yoluyla anket ve mülakatlara başvurulmuştur. Ayrıca bazı olayların neden ve sonuçlarını açıklayabilmek için karşılaştırma ve akıl yürütme metotlarından yararlanılmıştır.

Bunlara ek olarak, Dereli Belediyesi, Dereli İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, Dereli Tarım İlçe Müdürlüğü ve Kümbet Sağlık Ocağı'nın Kümbet Köyü'ne ilişkin rapor ve çalışmalarından da yararlanılmıştır.

Araştırmamızın son aşamasını elde edilen verilerin değerlendirilmesi ve tez metninin yazılması oluşturmaktadır.

Bu çalışma coğrafi düşüncenin temel ilkeleri olan dağılım, bağlantı ve nedensellik ilkelerine bağlı kalınarak sonuçlandırılmıştır.

Araştırma yöresi ile ilgili bilgilerin edinilmesinde bir takım sıkıntılar yaşanmıştır. Bu sıkıntıları, coğrafya bilim alanında araştırma yapacak olanlara fikir vermesi açısından burada kısaca değinmenin yararlı olacağı düşüncesindeyiz. Bunları şu şekilde sıralamak mümkündür:

1. Anket yapma amacımızı açıkça ifade etmemize rağmen, vermiş olduğumuz anket formlarına, yöre halkı tarafından kasıtlı olarak ya cevap verilmemiş veya yanlış cevaplar verilmiştir. Yöre halkı içinde söz sahibi ve ileri görüşlü insanlarla yapmış olduğumuz mülakatlardan elde ettiğimiz bilgilere göre bunun nedeni, yöre halkını oluşturan insanların dar görüşlü olmalarından kaynaklanmaktadır. Dahası, geçmişte (1960'larda) benzer anketler düzenlendikten sonra yöre halkının yeni vergiler ödemek zorunda kalmış olmaları, bu olayın esas nedenleri arasında yer almaktadır. Bu sebeplerden dolayı, vermiş olduğumuz anket formları ya hiç geri verilmemiş, veya hiç

¹⁴ DOĞANAY, H., 1997, Coğrafya'ya Giriş, Öz Eğitim Yayınları No : 17, İstanbul, s.155

doldurulmamış, yahut da sınırlı bilgi ile geri verilmiştir. Buna rağmen, 24 kişi için net bilgi elde edilmiştir.

2. Yöre hakkında yapılmış bilimsel çalışmaların olmayışı da araştırmamızı sınırlandıran bir başka unsur olmuştur. Yöre hakkında çok az bilimsel çalışma yapılmış olması, dokümanter veriler konusunda büyük bir eksiklik yaşamamıza sebep olmuştur.

3. Araştırma sahası "turizm merkezi" olmasına rağmen, Devlet kuruluşlarınca yöreye yapılan hizmetlerle alakalı kayıt altına alınmış düzenli bilgiler mevcut değildir. Örneğin, 1982 ila 2000 yılları arasındaki yıllar için, Derele Tarım İlçe Müdürlüğü'nde Kümbet Köyü'ndeki tarımsal ürünler, ekim alanları ve hayvancılık potansiyeline ilişkin hiçbir bilgi mevcut değildir. Bu gibi istatistik verilerin olmayışı, hayvancılık ve tarımsal faaliyetlerle alakalı yorum yapmamızı güçleştirmiştir.

4. Yörenin oldukça geniş bir alana yayılmış ve birbirinden bağımsız ünitelerden meydana gelmiş olması, yöreye gelen günübirlikçilerin sayısını belirlememizi zorlaştırmıştır. Buna rağmen, günübirlikçilerin gittikleri Kümbet Köyü, Aymaç Mevkii, ve Salon Çayırı'nda ilgili kişilerle mülakat yapılması sonucu, bunlara ilişkin bilgilere yaklaşık olarak ulaşmak mümkün olmuştur.

Bütün bu şartlarda hazırladığımız "Turizm Coğrafyası Açısından Bir İnceleme: Kümbet Yaylası" konulu bu araştırmamızın Doğu Karadeniz Bölümü'nde henüz gelişmekte olan yayla turizminin yöreyle ilgili turizmi geliştirme projelerinin hazırlanmasında yetkililer tarafından dikkate alındığı takdirde katkı yapacağına inanıyoruz.

BİRİNCİ BÖLÜM

YÖRENİN DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

1.1. Jeomorfolojik Özellikler

Araştırma yöresi, Doğu Karadeniz silsilesinin bir çok kısmında olduğu gibi, litoloji ve strüktür bakımından oldukça basit bir yapıya sahip olduğu görünür¹⁵.

Araştırma sahası, 1/500 000 ölçekli jeoloji haritalarına göre, güneyde volkanik fasiyeste Eosen arazisi ile kuzeyde Üst-Kretase volkanik fasiyesli arazi ve Tersiyer yaşlı intrüsif derinlik kayaçlarından oluşmuş olup,¹⁶ tektonik bakımdan Doğu Pontidler'in kuzey zonunda yer alır¹⁷.

Araştırma sahasındaki en eski oluşumlar, Mesozoik yaşlıdır. Mesozoik, Doğu Karadeniz kenar dağlarında Liyas transgresyonu ile başlamış ve Kratese sonlarına kadar volkanik fasiyeste devam etmiştir. Volkanik fasiyesli arazilerin oluşumu, Tersiyer'de de süreklilik göstermiştir.¹⁸

Alp sistemine bağlı Kuzey Anadolu Dağları'nın bir kolu olan Doğu Karadeniz Dağları'nın oluşumu, aralıklarla meydana gelen orojenik ve bunları izleyen post-orojenik hareketler sonrasında gerçekleşmiştir. Bu dağların bulunduğu alanlar, deniz tabanı yayılması ile Tetis (Tethys) denizi tarafından işgal edilerek, jeosenklinik haline gelmiştir. Bu jeosenkliniklerin öjeosenklinik karakterinde olanları üzerinde, sedimentler birikmiş ve denizaltı volkanizmasına uğramıştır. Bu jeosenkliniklerdeki volkanik ve sedimentler, Kretase başlarından itibaren kıvrılmaya başlamıştır. Aralıklarla devam eden bu kıvrılmalar,¹⁹ Eosen

¹⁵ BİLGİN, T., 1969, Gavur Dağı Kütlesinde Glasiyal ve Periglasiyal Topografya Şekilleri, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 1494, Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 58, İstanbul, s. 32

¹⁶ BİLGİN, T., 1969, a.g.e., s. 32

¹⁷ KETİN, İ., 1983, Türkiye Jeolojisine Genel Bakış, İ.T.Ü. Yayınları, No : 32, İstanbul, s.174

¹⁸ KETİN, İ., 1983, a.g.e., s. 174

¹⁹ SÖZER, N.A. - IŞIK, Ş. - MUTLUER, M., 1990, Karadeniz Bölgesi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Ders Notları, No : 6, İzmir

sonundan itibaren şiddetlenerek, Oligosen'de en üst seviyelerine erişmişlerdir.²⁰ Bu safhada, kuzey ve güneyden gelen yan basınçların etkisiyle yükselerek kubbeleşmiş ve kubbeleşme eksenini batıya doğru gidildikçe alçalan geniş dalgalı büyük bir antiklinal meydana gelmiştir.²¹ Doğu Karadeniz Dağları bugünkü yükseltisine ise, Miyosen sonlarından itibaren başlayan ve Pleistosen sonlarına kadar devam eden post-glasiyaldeki epirojenik yükselmeler sonucu erişmiştir.²²

Araştırma bölgemizin de üzerinde yer aldığı Doğu Karadeniz iç dağlarının yüksek kesimleri hemen hemen lavlardan oluşmuştur. Bütünlükleri deniz istikametinde kaybolmakta olan dikey doğrultudaki akıntılar,²³ altta asit üstte bazik Üst-Kretase ve Tersiyer lav ve tüfleri ile bunların arasında tespit edilmiş olunan kalker, marn, ve gre depolarından oluşmuştur.²⁴ Bünyeleri andezit ve bazalttan oluşan bu volkanik seriler, kırıklı bir yapı gösterirler.²⁵

Araştırma bölgemizdeki esas yapıyı teşkil eden instrüsif derinlik kayaları ise, 3. Jeolojik Devire ait olup, granit, granodiorit ve hornblentli dioritler ile temsil olunurlar.²⁶ Mostraları dağınık olan granodiorit eski temel, yer yer aşınım pencerelerinde meydana çıkan az geniş lekeler görünümündedir.²⁷

Metamorfizma etkisinden en çok kalkerler, sonra tüfler, ve en az lavlar etkilenmiştir. Lavların metamorfizması daha hafif geçmiştir. Granodiorit içerisinde yabancı parçalar (ksenolit) kalmıştır; apofizlere ve kontakt minerallerine rastlanmaktadır. Derinlik kayaları da şistselleşmiştir.

Eosen arazileri, bütün bölgede transgresif şekilde ve daha yaşlı tabakalar üzerine diskordant olarak oturmuştur. Özellikle fliş fasiyesi, bölgenin her tarafında aynı karakteri taşımakta ve sanki bir eosen denizinin sedimentleri olduğu hissini uyandırmaktadır.²⁸ Araştırma bölgesi'nin güneyi ile

²⁰ ARDEL, A., 1963, Samsun'la Hopa Arasındaki Kıyı Bölgesinde Coğrafi Müşahedeler, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 13, İstanbul, s. 39

²¹ ERİNÇ, S., 1945, Kuzey Anadolu Dağlarının Ordu-Giresun Kesiminde Landşaft Şeritleri, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı: 7-8, Ankara, s. 120

²² ARDOS, M., 1979, Türkiye Jeomorfolojisinde Neoteknik, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 2621 Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 113, İstanbul, s. 136

²³ ALTINLI, E., 1946, Ordu-Giresun Vilayetlerinin Jeolojisi, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Mecmuası, Cilt: XI, Sayı: 3, İstanbul, s. 136

²⁴ ERİNÇ, S., 1945, a.g.m., s. 124

²⁵ ALTINLI, E., 1946, a.g.m., s. 136

²⁶ ALTINLI, E., 1946, a.g.m., s. 136

²⁷ ERİNÇ, S., 1945, a.g.m., s. 133

²⁸ GÖKSU, E. - PAMİR, H.N. - ERENTÖZ, C., 1974, 1/500 000 Ölçekli Türkiye Jeoloji Haritası Samsun Paftası, M.T.A. Enstitüsü Matbaası, Ankara, s. 17

Şebinkarahisar kuzeyi arasında yer alan eosen volkanik fasiyesli arazi, andezitlerle bunların tüflerinden, porfirlerden oluşmakta²⁹ ve çoğu zaman andezit ve bazalt dayklarıyla kesilmiş durumdadır.³⁰ Volkanik piroklastikler eosen flişleri ile sıkı sıkıya karışmıştır.³¹ Bu volkanik fasiyesli arazinin kalınlığı yaklaşık 1000 m.yi bulabilmektedir.³²

Şebinkarahisar'ın güneybatısında bazalt ve dolerit; kuzeydoğusunda bazalt-dolerit, andezit-spilit ve volkanik tuf-aglomera-breş iç içe bir dağılım göstermektedir. Şebinkarahisar ilçesinin çevresini Oligo-Miyosen jipsli fasiyes ve Alucra ilçesinin güneyini Üst-Kretase ve fliş oluşturmaktadır. Alucra ilçesinin güneyinde yer alan Berdiga Dağları Alt-Kretase ve bu dağların güney kısmına doğru ise, malm, lias, ve ayrışmamış metamorfik seri birbirini takip etmektedir (Harita1.2).³³

Kuzey Anadolu kıvrım kuşağının doğusunda yer alan araştırma sahası, Aksu deresi ve kolları tarafından derin bir şekilde yarılmıştır. Bilindiği üzere Kuzey Anadolu dağlarının en önemli jeomorfolojik özelliğini, Karadeniz kıyılarına paralel olarak doğu-batı doğrultusunda uzanan sıradağlar ile bu dağları genellikle kuzey-güney yönünde parçalayarak akan akarsular ve bunların meydana getirdiği dar ve derin vadiler oluşturmaktadır. Bu durum, Doğu Karadeniz dağlarında yükseltinin artmasına bağlı olarak daha da belirginleşir.³⁴

Araştırma yöremizin genel hatlarıyla kuzeybatı sınırını çizen Aksu deresi, kaynağını Karagöl ve Kazankaya yaylalarından alır. İkisü mevkiinde Tamdere suyu ile birleştikten sonra Kuzalan mevkiine ulaşır. Buradan itibaren Kümbet yaylasının kuzeybatı sınırını oluşturan Aksu deresi, Kotona mevkiine ulaştığında, araştırma yöremizde yer alan Semail deresi ile birleşir. Yükseltinin ve eğimin fazla oluşu, Semail deresinin aşındırma ve taşıma gücünün de fazla olmasına neden olmaktadır.

²⁹ BİLGİN, T., 1969, a.g.e., s. 32

³⁰ GÖKSU, E. - PAMİR, H.N. - ERENTÖZ, C., 1974, a.g.e., s. 17

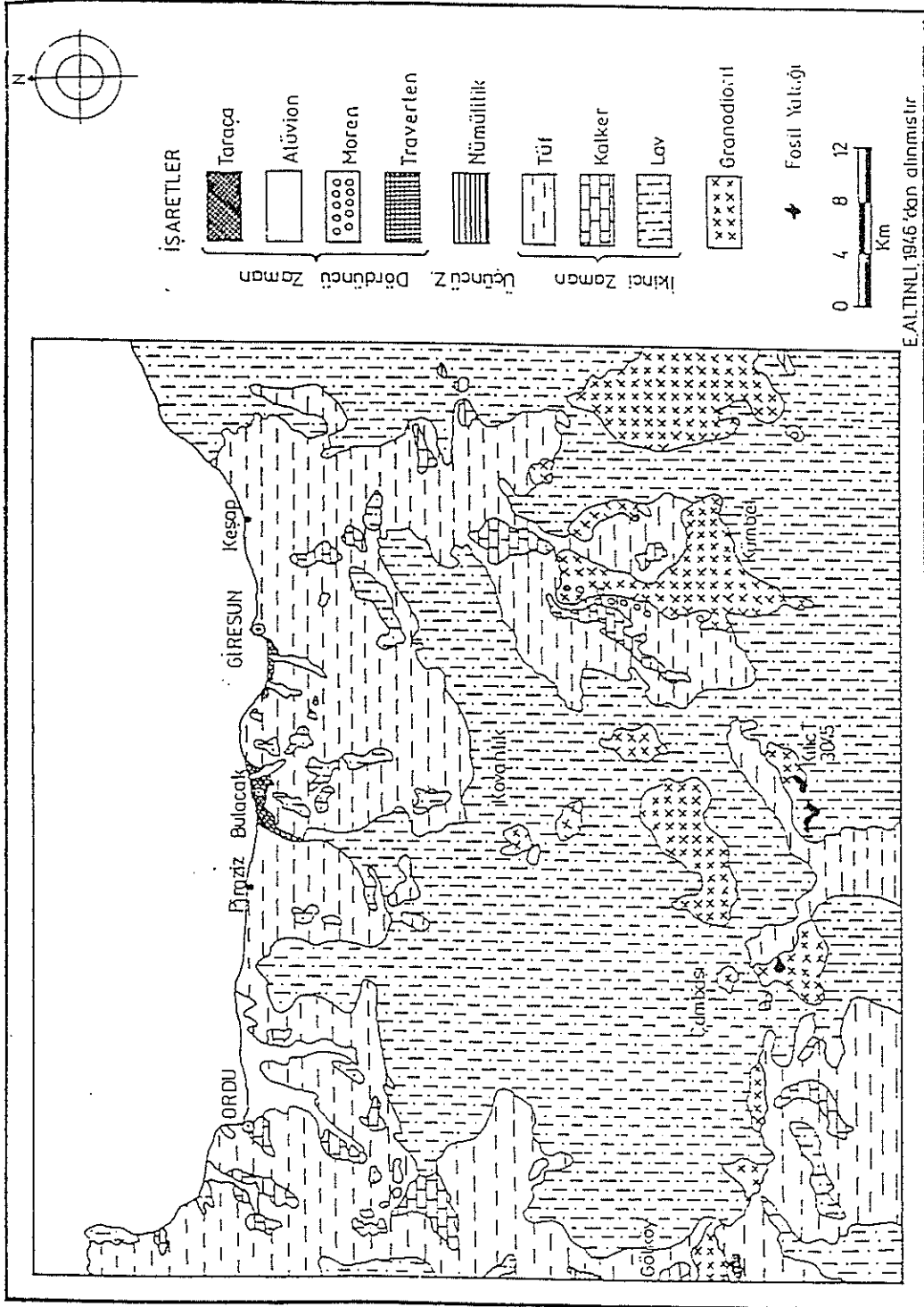
³¹ GÖKSU, E. - PAMİR, H.N. - ERENTÖZ, C., 1974, a.g.e., s. 19

³² BİLGİN, T., 1969, a.g.e., s. 32

³³ GİRESUN İLİ ARAZİ VARLIĞI RAPORU, 1987, Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları İl Rapor No : 28, Ankara, s. 8

³⁴ ÇİN, M., 1996, Uzungöl Tabiat Parkı'nın Coğrafi Etüdü, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum, s.7

Harita 1.2. Kümbet Yaylası ve Yakın Çevresinin Jeoloji Haritası

Jeomorfolojik özellikler yönünden araştırma sahasında tepelik alanlar, yamaç şekilleri, vadiler ve sırtlar mevcuttur (Harita 1.3).

Daha önce de belirttiğimiz üzere, Doğu Karadeniz Dağları Eosen sonu ile Oligosen'deki tektonik hareketlerin etkisine maruz kalmış ve bu tektonik hareketler sonrasında başlayan aşınma muhtemelen Neojen'de bölgeyi peneplen haline getirmiştir. Neojen sonunda ise, arazi bütünü ile yükselmiştir.³⁵ Bu dönemde sonra, söz konu gençleşmeden dolayı Aksu deresinin bir kolu olan Semail deresi de, kolları ile birlikte yatağını derine doğru kazmaya başlamıştır. Bu nedenden ötürü, Semail deresi vadisinin yamaçları sarp ve eğimlidir. Çünkü derine doğru aşındırma, yana doğru aşındırmadan daha hızlı gerçekleşmektedir. Giresun-Aralık arasında yapılan bir araştırmada, vadilerin pek çoğunun polisiklik vadiler olduğu ve Aksu deresi vadisinin bu özelliği taşıdığı belirlenmiştir. Yine aynı araştırmada Aksu deresi vadisinde en az iki yerli kaya taraçasının tespit edilmiş olması,³⁶ bu düşüncemizi doğruluğunu ispatlamaktadır.

İklim, morfolojik durum ve litolojik yapının etkisiyle araştırma sahasında ana akarsulara katılan çok fazla tâli akarsu gelişmiştir. Konsekant ve sübsekant olarak ortaya çıkan bu akarsular, çok sayıda sırtlar meydana getirmişlerdir.

Derin vadilerle yarılmış alanlar hariç, yörede relief enerjisi azdır ve görünümüne kubbemsi tepeler ile basık boyunlar hakimdir. Derin bir şekilde ufalanmış olan toprak çok nemli olduğu için, yamaç şekillenmesinde soliflüksiyon (toprak akması) önemli bir etmen olarak rol oynamaktadır (Fotoğraf 1.2).³⁷

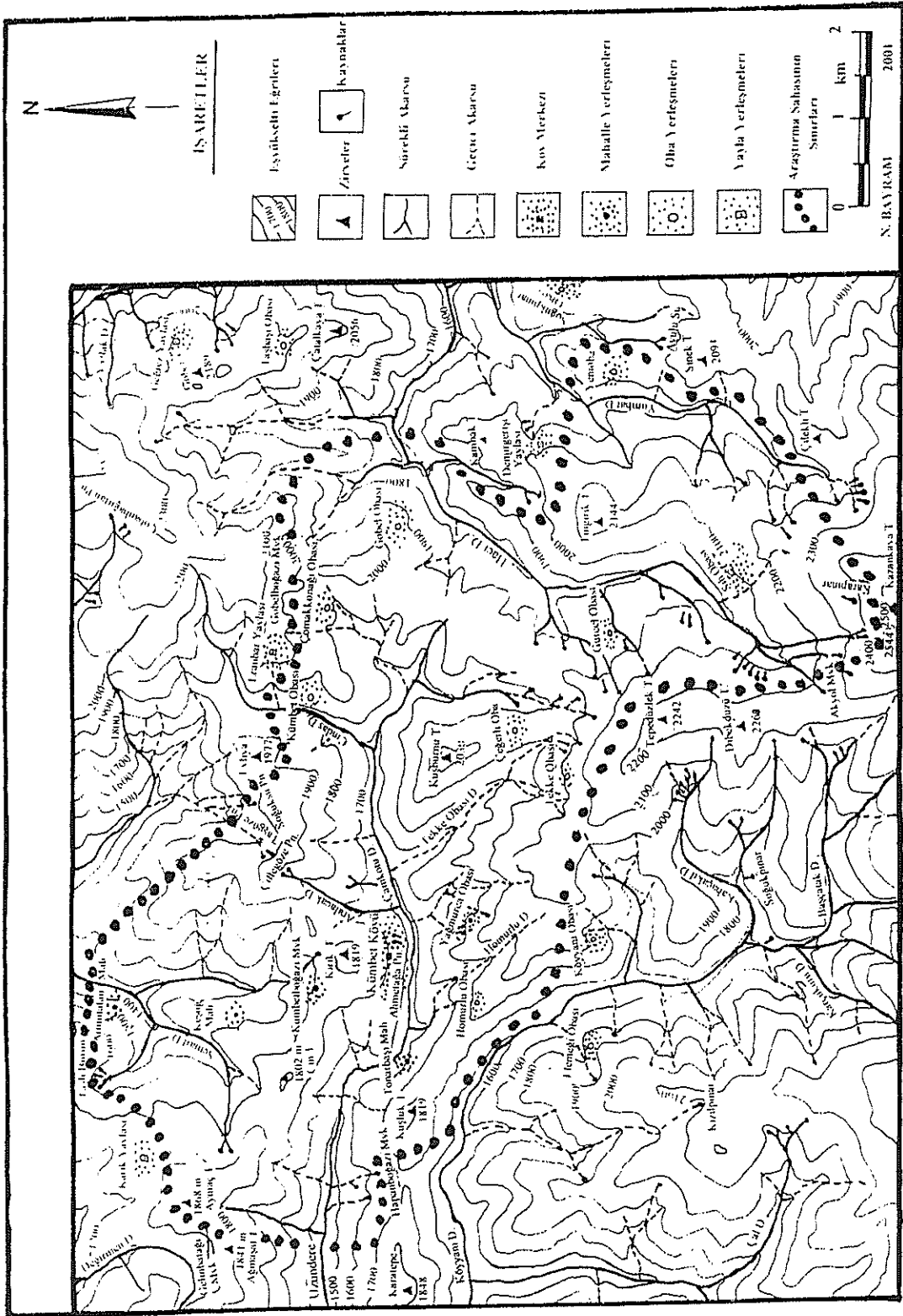
³⁵ ARDEL, A., 1963, a.g.m., s. 39

³⁶ ARDOS, M., 1979, a.g.e., s. 136

³⁷ ERİNÇ, S., 1945, a.g.m., s. 133

Fotoğraf 1.2. Çeğerli Oba Yakınlarında Yamaç Şekillenmesinde Soliflüksiyonun Etkisi

Harita 1.3. Kümbet Yaylası ve Yakın Çevresinin Topoğrafya Haritası

1.2. İklim Özellikleri

Karadeniz ikliminin yayılış sahası içinde yer alan araştırma sahasının iklim özelliklerini incelemeye geçmeden önce, Karadeniz Bölgesini ve bu arada sahamızı etkileyen hava kütleleri ve cephe sistemlerini incelemenin gerekli olduğu düşüncesindeyiz.

Bilindiği üzere, Türkiye’de mevsimlik hava tiplerinin meydana gelişi ve aynı zamanda iklim unsurlarının zaman ve mekana göre gösterdikleri dağılışı özellikleri iki ana faktöre bağlıdır. Birincisi, ülkenin konumu ve hava kütlelerinin sirkülasyon şartlarından kaynaklanan planeter (makroklimatik) faktörler, diğeri ise, yine ülkenin coğrafi özelliklerine bağlı olarak meydana gelen termik ve dinamik modifikasyonlardır.³⁸

Konumu itibariyle, yıl içerisinde farklı hava kütlelerinin etkisi altına giren Türkiye’nin bütün iklim olaylarını, bu hava kütlelerinin mevsimlik değişimleri düzenlemektedir. Bununla birlikte bu hava kütleleri, ülkemizin topografyasındaki arızalar, dağ sıralarının uzanışı, yükselti, arazinin bakı ve eğim durumu gibi fiziki coğrafya şartları nedeniyle değişimlere uğrar.³⁹

Türkiye’nin de içinde yer aldığı Akdeniz havzası, sonbahar başlarından itibaren (ekim ayı sonlarından) ilkbahar sonlarına kadar (mayıs ayı başlarına kadar) süren bir dönemde kuzeyden güneye doğru ilerleyen polar hava kütlesi (mP veya cP) ile güneyden sokulan tropikal hava kütlesi (mT veya cT)’nin etkisi altına girmektedir. Bu iki farklı hava kütlelerinin karşılaşmaları sonucu frontal (cephe) faaliyetler gerçekleşmektedir. Bu dönemde, Kuzeybatı Avrupa’dan güneydoğuya doğru uzanan siklon-antisiklonlar doğuya doğru dönerek ilerleyen bir polar cepheyi meydana getirmektedirler.⁴⁰

Daha açık bir ifade ile, kış mevsiminde Akdeniz havzasına yönelen maritim (mP) hava kütlesi, Anadolu’nun Karadeniz kıyılarına ulaştığında, deniz üzerinden geçişi sırasında kararsızlığı artar ve orografik yükselmenin de etkisiyle bölgede yağışlar meydana gelir. Diğer taraftan, Hazar havzasındaki yüksek basınçtan Türkiye’ye giren kontinental polar (cP) hava kütlesi, İç

³⁸ ERİNÇ, S. , 1996, Klimatoloji ve Metodları, Alfa Basım Yayım Dağıtım, Yayın No : 276, Coğrafya Dizisi : 1, İstanbul, s. 294 – 295

³⁹ KOÇMAN, A., 1993, Türkiye İklimi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, s. 3

⁴⁰ ATALAY, İ., 1991, Türkiye Coğrafyası, Yeniçağ Basın-Yayın Sanayi ve Ticaret. Ltd Şti., Ankara, s. 120 – 121

Anadolu ve Doğu Anadolu'yu kaplar.⁴¹ Bu kontinental hava kütesinin kuzey - güney istikametinde basınç gradyanlarını takiben zaman zaman etki alanının dışına çıkması, özellikle Toros ve Doğu Karadeniz Dağlarını aştıktan sonra bu dağların dış yamaçlarında alçalmaları, bu hava kütlelerinin adyabatik olarak ısınmalarına ve Akdeniz ve Karadeniz kıyılarında fön karakterinde hava şartlarının meydana gelmesine yol açarlar. Bu fönlü hava tipleri, Doğu Karadeniz kıyılarında, genellikle kasımdan nisan kadar (nisan dahil) olan soğuk devrede görülür. Bu devreler esnasında, kış mevsiminin ortasında dahi günlük sıcaklık değerleri 24° – 30° C gibi çok yüksek değerlere ulaşmaktadır.⁴²

Kış boyunca Akdeniz havzasını etkileyen Polar cephe, batı rüzgarlarına bağlı olarak, mayıs ayından itibaren kuzey enlemlere doğru çekilmeye başlar. Doğu Avrupa'nın ısınmaya başlaması ve Asor antisiklonunun kuzeye doğru çekilmesi ile Akdeniz havzası ve dolayısıyla Türkiye, üzerinde cephe oluşumlarını ortadan kaldıran tropikal hava kütlelerinin etki alanına girer.

Yaz mevsiminde, maritim polar (mP) ve kontinental polar (cP) hava kütleleri, Orta ve Doğu Avrupa düzlükleri üzerinden geçerek, Karadeniz havzasına ulaşır. Ancak, yazın söz konusu bölgeler sıcak olduğundan bu hava kütleleri, Karadeniz havzasına kuru ve sıcak olarak gelir. Fakat Karadeniz'i geçişleri sırasında hem içerdikleri nem ve hem de kararsızlıkları artarak, orografik etkilerin de katkısı ile Karadeniz kıyılarına yağış bırakır.⁴³

Buna karşılık, Güney İran ve Basra Körfezi çevresinden kaynaklanan kontinental polar hava kütesi (cP), doğu ve güneydoğu doğrultulu akımlarla Anadolu'ya ulaşır. Nem bakımından fakir olan bu hava kütesi, Akdeniz veya Karadeniz'e ulaştığında, alt katmanlarının nem içeriği nispeten artmasına rağmen, kararlı bir özelliğe sahip olmasından ötürü yağış bırakmaz.⁴⁴

Denizel etkiler ve karasallık derecesi, yükselti, yer şekilleri ve orografik özellikler gibi fiziki coğrafya faktörleri, Türkiye'yi ve Karadeniz Bölgesi'ni etkileyen bu hava kütle ve cephelerini yerel ölçekte değişmelere uğratan etmenlerdir.

Araştırma yöremiz, daha önce de belirtildiği üzere, Karadeniz ikliminin yayılış sahası içinde yer almakla birlikte, sahanın yaklaşık 1650 m. den daha

⁴¹ KOÇMAN, A., 1993, a.g.e., s. 4

⁴² ERİNÇ, S., 1996, a.g.e., s. 310

⁴³ KOÇMAN, A., 1993, a.g.e., s. 4

⁴⁴ KOÇMAN, A., 1993, a.g.e., s. 6

yüksekte yer alması ve karayoluyla kıyıdan 58 km. kadar içeride bulunması denizin etkilerini azaltmaktadır. Bununla birlikte, Karadeniz dağlarının kuzey yamaçlarında yer alan saha, bakı şartları bakımından kıyı istasyonlarına az da olsa benzerlik göstermektedir.

İklim elemanlarına ilişkin bilgiler, Giresun Meteoroloji İstasyonu'nun 1929–1990 yıllarını kapsayan rasat verilerinden elde edilmiştir. Bu istasyona ait rasat verileri, araştırma sahasının ortalama sıcaklık ve yağış değerlerinin enterpolasyonla hesaplanmasında da kullanılmıştır. Ortalama yağış değerinin hesaplanmasında, meteoroloji istasyonu bulunmayan bir yörenin yağış miktarını bulmak için kullanılan Schreiber formülü⁴⁵, araştırma yöresinin ortalama aylık ve yıllık sıcaklık değerlerini bulmak için ise, meteoroloji istasyonu bulunmayan yerlerin aylık ortalama sıcaklıklarının hesaplanması amacıyla DOĞAN tarafından hazırlanan "en küçük kareler formülü" kullanılmıştır⁴⁶.

Bölgede gerçekleşen yaylacılık faaliyetleri ile kıyı bölgesindeki iklim özellikleri arasında yakın ilişki olması nedeniyle kıyı bölgesinin iklim özellikleri de bu bölümde incelenecektir.

1.2.1. İklim Elemanları

1. Sıcaklık: Giresun'un yıllık ortalama sıcaklığı 14,2 ° C 'dir. Sıcaklığın yükseltiye bağlı olarak düştüğü göz önünde bulundurulduğunda, yaklaşık 1650 m. yükseltiye sahip Kümbet Yaylası'nın yıllık ortalama sıcaklığı 6,2 ° C 'a kadar düşer (Tablo 1.1). Sahanın sıcaklık durumunu açıklayabilmek için sıcaklığın yıl

⁴⁵ DÖNMEZ, Y., 1984, Umumi Klimatoloji ve İklim Çalışmaları, İstanbul Üniv. Yayın No : 2506, Coğrafya Enstitüsü Yayın No : 102, Güryay Matbaacılık, İstanbul, s.177

Schreiber'in ortalama yağış formülleri şu şekildedir :

$$(1) P_h = P_o + 54.h \text{ (yıllık yağış formülü)} \quad (2) P_h = P_o + 4,5.h \text{ (aylık yağış formülü)}$$

P_h ; denizden ortalama yüksekliği bilinen ve üzerinde meteoroloji istasyonu bulunmayan yörenin hesaplanacak olan yıllık (1) ve aylık (2) yağış miktarı (mm),

P_o ; denizden yüksekliği belli olan meteoroloji istasyonunun ölçtüğü yıllık yağış miktarı (mm),

54 ; her 100 m yükseldikçe yıllık yağışın 54 mm. arttığı kabul edildiği için 54 mm.ye ait katsayı, **4,5**; 54 katsayısının 12'ye bölümünün elde edilen ve aylık yağış değerleri hesap edilirken kullanılan katsayı

h ; meteoroloji istasyonunun denizden yüksekliği ile yağış miktarı bulunacak yörenin ortalama yüksekliği arasındaki fark (hektometre olarak).

⁴⁶ DOĞAN, Ş., 1977, Türkiye Gerçek Sıcaklık Haritaları, Meteoroloji Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

Bu formül şu şekildedir: $y = a + b.x$

y ; aylık ortalama sıcaklığı bulunmak istenen yörenin denizden ortalama yüksekliği (m),

x ; hesaplanmak istenen aya ait ortalama sıcaklık (° C)

a ve b ; her ay için hesaplanmış ve ülkemizin 7 iklim bölgesi için ayrı ayrı saptanmış özel değerler.

içindeki seyrini ortaya koymak daha yararlı olacaktır. Kümbet Yaylası'nda kış sıcaklık ortalamaları, kıyı bölgesine göre belirgin bir şekilde düşmektedir. Nitekim yörede Ocak ayı en soğuk ay olup, ortalama sıcaklık $-7,5$ ° C dir. Bu aydan sonra giderek yükselen sıcaklık ortalamaları $15,9$ ° C ile Temmuz ayında en yüksek seviyesine ulaşır. Bütün bu değerler, kıyı istasyonunda ölçülen değerlere göre bir hayli düşüktür. Kümbet Yaylası ile kıyı istasyonları arasındaki bu büyük sıcaklık farkı, araştırma yöresinin rekreasyonel amaçlı kullanımının en önemli nedenlerinden biridir (Şekil 1.1).

Tablo 1.1. Giresun ve Kümbet Yaylası'nın Aylık Ortalama Sıcaklıkları (°C).

AYLAR	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	YILLIK
GİRESUN	7,1	7	7,8	11,1	15,4	19,8	22,4	22,6	19,6	15,9	12,5	9,3	14,2
KÜMBET YAYLASI	-7,5	-5	-0,9	3,7	6,9	14,6	15,9	15,5	12	7	1,3	-3,5	6,2

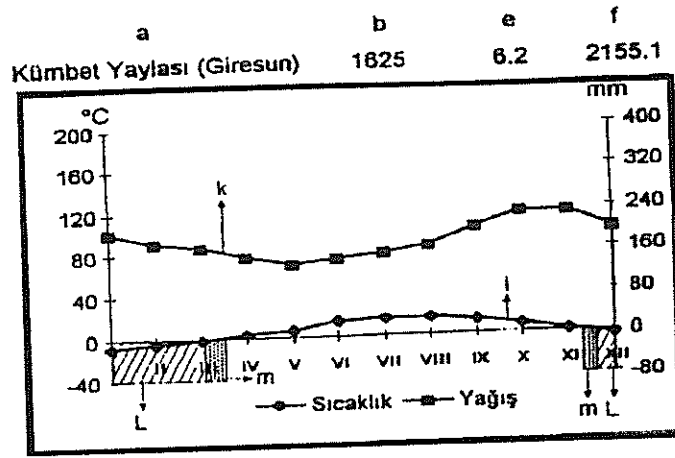
Kaynak : D.M.İ.Genel Müdürlüğü verileri kullanılarak "en küçük kareler yöntemi" ile hesaplanmıştır.

Karadeniz Bölgesi'nin kıyı kesimleri ile alçak düzlüklerinin yaz mevsimindeki sıcaklık değerlerinin yüksek olduğu söylenebilir. Yıl içinde, mayıs ile kasım ayları arasındaki sıcaklık değerleri, yıllık sıcaklık ortalamasının üzerinde seyrederek ve en yüksek seviyelere temmuz ve ağustos aylarında ulaşılır. Bu ayların ortalama sıcaklığı 22 ° C 'den fazladır.

Sıcaklığın yaz mevsimindeki durumunu daha iyi sergileyebilmek için, ortalama yüksek sıcaklık değerlerinin de incelenmesi yararlı olacaktır. Ortalama yüksek sıcaklıkları gösteren Tablo 1.2 incelendiğinde, Giresun'da haziran–eylül devresinde sıcaklıkların 23 ° C' nin üzerinde olduğu, temmuz ağustos aylarında $25-26$ ° C'nin üzerinde seyrettiği görülür (Tablo 1.2).

Yaz aylarında kıyı kesiminde yüksek sıcaklık değerleri nedeniyle iklimin sıcak ve bunaltıcı olması, mevcut plajların yoğun kullanıma tabi tutulması ve denizin kanalizasyon atıklarıyla kirletilmesi gibi faktörler, kıyı yerleşmelerinde oturan aileleri günübiriğine de olsa yaylaya çıkaran ve dolayısıyla bölgede rekreasyonel yaylacılık faaliyetlerinin meydana gelmesine zemin hazırlayan en önemli faktör olsa gerektir.

Şekil 1.1. Kümbet Yaylası'nın İklim Diyagramı (Kınalıoğlu, 1999)

a. Meteoroloji istasyonunun yeri	b. İstasyonun denizden yüksekliği
c. Yıllık ortalama sıcaklık (e)	d. Yıllık ortalama yağış (f)
e. Yağış eğrisi (k)	f. Sıcaklık eğrisi (i)
g. Donlu aylar (L)	h. Muhtemel donlu aylar (m)

Tablo 1.2. Giresun'un Aylık Ortalama Yüksek Sıcaklıkları ($^{\circ}$ C).

AYLAR	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	YILLIK
GİRESUN	10,8	10,9	11,8	14,8	18,8	23,1	25,5	26,2	23,3	20	16,7	13,3	17,9

Kaynak : D.M.I.Genel Müdürlüğü verileri

Kümbet Yaylası'ndaki yaylacılık faaliyetleri ile bölgenin sıcaklık değerleri arasındaki yakın ilişkiyi daha iyi sergilemek için, günlük sıcaklığın 25° C' nin üzerine çıktığı yaz günlerinin⁴⁷ incelenmesinin gerekli olduğu düşüncesindeyiz. Giresun'da haziran–ekim devrelerinde ortalama yüksek sıcaklık değerleri 20° C 'nin üzerine çıkmasına rağmen, ancak Temmuz ve Ağustos aylarında yaz günlerine rastlanır. Giresun'da yıllık yaz günleri sayısı 67,7 'dir. Ancak, Tablo 1.3 'ten de anlaşılacağı üzere, bölgede görülen yaz günlerinin 59,9 günü Haziran – Eylül devresine tekabül etmekte, temmuz ve ağustos aylarında yaz günleri sayısı 20'şer günü aşmaktadır. Daha önce de belirttiğimiz üzere bu durum, yörede rekreasyonel yaylacılık faaliyetlerine zemin hazırlayan ve gelişmesini bir zorunluluk haline getiren en önemli nedendir.

⁴⁷ ERİNÇ, S. , a.g.e., s. 451

Tablo 1.3. Giresun'da Haziran – Eylül Devresindeki Yaz Günleri Sayısı.

AYLAR	HAZİRAN	TEMMÜZ	AGUSTOS	EYLÜL	TOPLAM
GİRESUN	7,2	21,0	23,1	8,6	59,9

Kaynak : D.M.I.Genel Müdürlüğü verileri

2. Basınç ve Rüzgârlar: Bilindiği üzere, bir yerdeki atmosfer basıncına etki eden faktörler, genel atmosfer şartlarından kaynaklanabileceği gibi, yükselti ve sıcaklık gibi coğrafi faktörlerle de yakından ilgilidir. Bu nedenlerden dolayı, araştırma yöresinin basınç durumunu ortaya koymak oldukça zordur. Çünkü, Kümbet Yaylası'nın denizden yüksekliği 1600 m.den fazladır ve yükseltiye bağlı olarak basınçta bir azalma meydana gelmesi söz konusu olacağından, araştırma yöresine en yakın meteoroloji istasyonunun verilerinden yararlanmak pek sağlıklı olmaz. Ancak, biz yine de bu bölümde, Giresun Meteoroloji İstasyonu'nun basınç verilerini esas almak suretiyle, araştırma yöremizin basınç durumuna ilişkin yorumlar yapmaya çalışacağız.

Giresun'da mahalli ortalama aktüel basınç, 51 yıllık rasat verilerine göre 1011,8 mb olarak tespit edilmiştir (Tablo 1.4). Yörede basınç değerleri ekim – şubat devresinde normal atmosfer basıncından daha yüksek, mart – eylül devresinde ise daha düşüktür. Haliyle inceleme sahamızın basınç değerleri de yükseltiye bağlı olarak düşecektir. Kümbet Yaylası'nın yükseltisinin 1625 m. olduğu dikkate alınır, standart atmosfer basıncının tahminen 830 mb. olabileceği ifade edilebilir⁴⁸. Kıyı istasyonundaki basınç değerlerinin mart – eylül devresinde normal atmosfer basıncından az, ekim – şubat devresinde ise normal atmosfer basıncından yüksek olduğunu daha önce belirtmiştik. Aynı durumun araştırma yöremiz için de etkili olması gerekir. Dolayısıyla, Kümbet Yaylası'ndaki basınç değerlerinin ilkbahar ve yaz aylarında nispeten düşük, yılın diğer aylarında ise oransal olarak yüksek düzeyde olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 1.4. Giresun'un Aylık Ortalama Basınç Değerleri (mb).

AYLAR	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	YILLIK
GİRESUN	1014,1	1013,2	1012,7	1010,9	1010,4	1008,9	1007,4	1008,1	1011,7	1014,4	1014,8	1014,6	1011,8

Kaynak : D.M.I.Genel Müdürlüğü verileri

⁴⁸ DÖNMEZ, Y., 1984, a.g.e. s. 352

Araştırma sahasımızda bir meteoroloji istasyonu bulunmaması nedeniyle, yörenin rüzgar durumunu ortaya koymak için yerel halkla yaptığımız mülakatlar sonucunda edindiğimiz bilgilerden yararlandık. Buna göre, yörede güneyden (S) rüzgarlar diğer bütün yönlerden esen rüzgarlardan daha fazladır. Kazankaya Tepesi (2544 m.) esen bu rüzgarlara halk arasında fırtına rüzgarı adı verilmektedir. Yöre halkı arasında rüzgarla karışık kar yağışlarını olduğu günlere fırtınalı günler denir. Dolayısıyla yörede kar yağışlarının ekim sonlarından mart ortalarına kadar görüldüğünü göz önünde bulundurursak, bu rüzgarların sonbahar ve kış mevsiminde etkili olduğunu söyleyebiliriz. Bir başka deyişle, ekim sonlarından mart ortalarına kadar geçen devrede, yörede bolca kar yağışı görülmesinin başlıca sebebi fırtına getiren bu rüzgarlardır. Ancak denizden esen rüzgarlar da kar yağışlarına sebep olurlar. Yöredeki ikinci hakim rüzgar yönü olan batı sektörlü rüzgarlar, genellikle ilkbahar aylarında etkilidirler. Karagöl dağından (3107 m.) esen bu rüzgarlar, soğuk eserler ve yörede kar örtüsünün uzun süre kalmasına sebep olurlar. Yaz aylarında esen rüzgarlar ise, daha çok kuzey yönlü olup, halk arasında deniz yeli olarak bilinir. Diğer taraftan, yörede esen güney sektörlü ve batı sektörlü rüzgarlar da nispeten hava sıcaklığının düşmesine yardımcı olurlar. Serinletici bir etkiye sahip olan bu rüzgarlar, yaz döneminde yöredeki rekreasyonel yaylacılık faaliyetlerini olumlu yönde desteklemektedir. Şöyle ki, yaz aylarında oldukça nemli ve sıcak olan kıyı kesiminde yaşayanlar için, havanın oldukça serin olduğu Kümbet Yaylası önemli bir rekreasyon merkezi konumundadır.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, Kümbet Yaylası'nın rüzgar durumu ile Giresun'da esen rüzgarlarla bir paralellik gösterdiğini söyleyebiliriz. Tablo 1.6' dan da anlaşılacağı üzere, Giresun'da güney sektörlü (S, SE, SW, ESE, WSW, SSW, SSE) rüzgârlar bütün yönlerden esen rüzgârların % 44.5 'ini meydana getirmekte olup, birinci derecede hakim sektördür. İkinci derecede hakim rüzgârlar ise kuzey sektöründen esmektedir (Şekil1.2). Rüzgârların esme sayılarının mevsimlere göre sektörel dağılımı dikkate alındığında güney sektörlü rüzgârların ilkbahar 'da % 32.2, Yaz mevsiminde % 42.2, Sonbahar 'da % 49.5 ve Kış mevsiminde ise % 52 oranında etkili olduğu görülür (Tablo 1.5). İlkbahar mevsimi hariç, bütün mevsimlerde güney sektörden esen rüzgarlar hakim durumdadır. Bu durum esasında yukarıda da belirttiğimiz gibi, Türkiye'nin etkisi altında kaldığı genel atmosfer sirkülasyonu ile ilgilidir. Özellikle kasım – nisan devresinde Doğu Karadeniz kıyılarında meydana gelen fön karakterli hava

hareketleri, Giresun'da güney sektörlü rüzgârların neden hakim durumda olduklarını açığa çıkarmaktadır. Gerçekten de Giresun'da soğuk devre aylarının ortalama sıcaklıkları ile fönlü günlerin sayısı ve bu günlerdeki fön olaylarının şiddeti arasında çok sıkı bir münasebet vardır.⁴⁹

Tablo 1.5. Giresun'da Rüzgârların Sektörel Dağılımı.

YÖNLER	N		E		S		W		TOPLAM	
	Esmeye Sayısı	%	Esmeye Sayısı	%	Esmeye Sayısı	%	Esmeye Sayısı	%	Esmeye Sayısı	%
ILKBAHAR	2751	38	851	11.8	2331	32.2	1305	18	7238	100
YAZ	2581	37.4	454	6.6	291	42.2	950	13.8	6900	100
SONBAHAR	1929	29.3	660	10	3256	49.5	737	11.2	6582	100
KIŞ	1518	21	833	10.7	3802	52	1197	16.3	7350	100

Kaynak : D.M.İ.Genel Müdürlüğü verileri

Tablo 1.6. Giresun'da Rüzgârın Yönlere Göre Esmeye Sayılarının Aylık Dağılımı.

RÜZGÂRIN ESME YÖNÜ	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	YILLIK
N	52	64	97	134	138	158	151	136	113	78	50	51	1222
NNE	106	97	160	183	271	260	208	213	208	114	111	65	1996
NE	171	218	287	345	316	231	150	127	218	260	213	208	2744
ENE	96	115	131	142	110	69	52	50	43	78	99	115	1100
E	92	82	108	102	96	61	53	44	52	82	103	116	991
ESE	67	63	62	50	50	337	44	44	41	68	94	87	707
SE	236	211	119	123	123	135	121	147	160	232	268	298	2173
SSE	133	79	56	59	70	61	97	90	81	117	125	123	1091
S	314	201	163	138	147	177	242	289	338	334	289	352	2984
SSW	402	328	250	234	215	265	339	376	359	388	412	394	3962
SW	280	221	244	200	190	176	215	185	149	171	167	230	2428
WSW	168	179	180	145	130	119	108	114	62	87	95	149	1536
W	128	154	181	172	132	132	86	81	76	86	80	110	1418
WNW	111	130	140	111	114	103	108	99	85	94	72	68	1235
NW	99	111	187	171	180	192	200	184	138	125	88	79	1754
NNW	63	73	96	77	109	118	122	131	85	70	58	61	1063

Kaynak : D.M.İ.Genel Müdürlüğü verileri

3. Yağış ve Nemlilik Durumu: Araştırma yöresinin yağış durumu konusunda, Giresun Meteoroloji İstasyonu yağış verilerini esas almak suretiyle Schreiber

⁴⁹ EMİROĞLU (AYDIN), F.,1999, Giresun Şehrinin İklimi, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Fiziki Coğrafya Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, s. 21.

Formülü'nü kullanarak Kümbet Yaylası'nın aylık ve yıllık yağış değerlerini bulduktan sonra, yağışın yıl içindeki gidişatı ve mevsimlere göre dağılışı incelenmiştir.

Araştırma yöremiz, Karadeniz iklimi etkisinde olduğuna göre, yağış rejiminin de Karadeniz yağış rejimine uygun olması gerekir. Yükseltinin 1625 m. olması bir takım farklılıkların ortaya çıkmasında esas faktördür. Kümbet Yaylası'na en yakın istasyon olan Giresun'da yıllık yağış miktarı 1324,5 mm. dir (Tablo 1.7). Haliyle yükseltiye bağlı olarak araştırma yöremizin yağış değerleri daha yüksek olmalıdır. Araştırma yöremizin bu istasyona göre yüksekte olması nedeniyle yıllık yağış miktarının 2100 mm. üzerinde olabileceği hesaplanmıştır.

Tablo 1.7. Giresun ile Kümbet Yaylası'nın Ortalama Aylık Yağış Miktarları(mm).

AYLAR	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	YILLIK
GİRESUN	131,2	110,4	100,1	81,4	65,8	77,0	85,4	96,6	131,3	159,9	158,8	126,6	1324,5
KÜMBET YAYLASI	202,6	181,8	171,5	152,8	137,2	148,6	156,8	168	202,7	231,3	230	197,4	2180,7

Kaynak: D.M.I.Genel Müdürlüğü verileri kullanılarak Schreiber formülü ile hesaplanmıştır.

Yörede kış yağışları çoğunlukla kar şeklinde düşmektedir ve karın yerde kalma süresi ise, gözlemlerimize göre yaklaşık 5-6 ayı bulabilmektedir. Yörede kar yağışları aralık ayı ortalarında başlamakta ve nisan ayı başlarına kadar kar yağışları görülebilmektedir (Tablo 1.8).

Tablo 1.8. Kümbet Yaylası'nda Kar Yağışlı Günler Sayısı.

AYLAR	OCAK	ŞUBAT	MART	NISAN	KASIM	ARALIK	TOPLAM
Kar Yağışlı Günler Sa.	13	13	11	2	9	10	58

Kaynak : Yerinde yapılan mülakatlarla belirlenmeye çalışılmıştır.

Araştırma yöresinde yıl içinde yağış en fazla ekim ayında düşmekte ve bunu kasım ayı izlemektedir. Yıl içinde en az yağış mayıs ayında düşmekte ve eylül ayından itibaren şubat ayına kadar 200 mm. nin üzerinde seyretmektedir. Yağışın yıl içindeki gidişi Giresun'da da benzer şekilde gerçekleşmektedir.

Yağışların mevsimlere göre dağılımı dikkate alındığında Giresun ile Kümbet Yaylası arasında benzerlikler olmakla birlikte, dağılım oranlarında bir

farklılık olduğu görülmektedir. Nitekim Giresun'da yıllık yağışın % 34 'ü sonbaharda düşerken, aynı değer Kümbet Yaylası'nda % 30 'dur (Tablo1.9). Yörede en az yağış, ilkbahar mevsiminde görülmektedir. Bu da, hem Giresun hem de Kümbet'in yağış rejimlerinin Karadeniz yağış rejimine uygunluğunu ispatlamaktadır. Çünkü, Karadeniz yağış rejiminde, maksimum yağış sonbahar ve kış mevsimlerinde, minimum yağış ise ilkbahar 'da düşmektedir ve buna ek olarak yağış, mevsimlere nispeten düzenli bir şekilde dağılmaktadır.⁵⁰ Daha önce de belirttiğimiz üzere, bu durum hem araştırma bölgemiz hem de Giresun için son derece geçerli bir durumdur.

Tablo 1.9. Giresun ve Kümbet'te Yağışların Mevsimlere Göre Dağılışı.

MEVSİMLER	KIŞ		ILKBAHAR		YAZ		SONBAHAR		TOPLAM	
	Yağış Miktarı	%	Yağış Miktarı	%	Yağış Miktarı	%	Yağış Miktarı	%	Yağış Miktarı	%
GİRESUN	368,2	28	247,3	18	259	20	450	34	1324,5	100
KÜMBET YAYLASI	581,8	26,7	461,5	21,2	473,4	21,7	664	30,4	2180,7	100

Kaynak: D.M.İ.Genel Müdürlüğü verileri kullanılarak Schreiber formülü ile hesaplanmıştır.

Araştırma bölgemizde bir meteoroloji istasyonunun bulunmaması, Kümbet'in nemlilik durumunu ortaya koymamızı güçleştirmektedir. Ancak, yine de bir fikir vermesi amacıyla Giresun Meteoroloji İstasyonu 'nun verilerinden yararlanacağız. Bu merkezde ortalama nisbî nem oranı, % 76 'dır (Tablo 1.10). Giresun'da nisbî nem oranlarının aylık dağılımı genelde dengeli bir görünüm arz etmesine rağmen, Kış mevsimi hariç, diğer mevsimlerde bağıl nem genelde yıllık ortalamanın üzerinde seyretmektedir. Maksimum değere ise, % 81 ile Mayıs ayında ulaşılır. Haziran – Ekim devresinde nemlilik oranında pek bir değişim olmaz. Giresun'da ortalama nisbî nem oranı, Kasım ayından itibaren azalmaya başlamakta ve Aralık ile Ocak aylarında, en düşük değerine (% 69) inmektedir.

Sonbahar sonlarından itibaren başlayan ve Nisan 'a kadar süren bu devrede nisbî nemdeki azalmanın nedeni, fön rüzgârlarıdır. Şöyle ki, fön başladığında adyabatik ısınma dolayısıyla nisbî nem aniden azalmakta, ve

⁵⁰ ERİNÇ, S., 1996, a.g.e., s. 334

buna bağılı olarak yağış birden sona ermektedir. Bunun sonucunda da, nisbî nemde bir azalma görülürken, sıcaklıkta bir artış meydana gelmektedir.⁵¹

Kümbet Yaylası'nın Giresun'dan 1625 m. yüksekte ve 54 km. kadar içeride bulunması, nemlilik durumunda bir takım farklılıklar doğurabilir. Örneğin, yörede nisbî nem miktarının yaz mevsiminde artması muhtemeldir. Nisbî nemlilik, genelde sıcaklıkla ters orantılı olduğu için, Karadeniz kıyılarında yukarıda da belirttiğimiz gibi fön rüzgârlarından kaynaklanan genel kaideye zıt istisnai bir durumun⁵² meydana gelmesi bu düşüncemizi doğrulamaktadır. Özellikle hava sıcaklığının yüksek olduğu zamanlarda yörede, nemli havanın Giresun Dağları yamaçlarında yükselmesiyle sis oluşumlarına rastlamak mümkündür. Yörede görülen sisli günler sayısı 5 - 10 günü bulmaktadır. Kümbet'teki mutlak nem oranının kıyı kesimlerine oranla daha az bir değerde olması gerektir. Çünkü, iç kesimlere doğru gidildikçe, buharlaşma kaynaklarından yani, açık su yüzeylerinden uzaklaşmakta ve dolayısıyla buharlaşacak su olmadığı için mutlak nem miktarı da azalmaktadır.⁵³

Tablo 1.10. Giresun'da Aylık Ortalama Nisbî Nem Miktarı (%).

AYLAR	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	YILLIK
GİRESUN	69	72	75	78	81	78	77	78	78	78	73	69	76

Kaynak : D.M.İ.Genel Müdürlüğü verileri

1.2.2. İklim Tipi

Araştırma bölgemizde rasat yapan bir meteoroloji istasyonu olmayışı, yörenin iklim tipini ortaya koymamızı güçleştirmektedir. Bu şartlar altında, tıpkı diğer iklim elemanlarında olduğu gibi, Giresun Meteoroloji İstasyonu'nun verilerinden faydalanmaktan başka çare bulunmamaktadır. Çünkü, Giresun hem Kümbet 'e yakındır ve hem de bölge için rekreasyonel yaylacılık faaliyetlerinin gelişmesine –günübirliğine de olsa- katkıda bulunan bir etki alanıdır. Thornwaite'nin iklim tasnifine göre Giresun'da, B₃ B'₂ r b'₄ harfleriyle ifade edilen ve 2.dereceden mezotermal, su noksanı olmayan veya çok az olan okyanusal (Oseanik) tipe çok yakın nemli bir iklim tipi görülmektedir (Tablo 1.11,

⁵¹ ERİNÇ, S., 1996, a.g.e., s. 462

⁵² ERİNÇ, S., 1996, a.g.e., s. 105

⁵³ ERİNÇ, S., 1996, a.g.e., s. 103

Şekil 1.2). Erinç'in yağış etkinliği indisi formülüne göre Giresun için indis değeri 73,99 olarak bulunmuştur. Buna göre, kıyı istasyonu çok nemli bir iklime sahiptir. Erinç formülüne göre, indis değeri 55 'ten fazla olan sahalar ise, çok nemli iklimler sahasına dahil olmaktadır.

Sonuç olarak, Giresun'da yağış azamisinin sonbahar mevsimine, asgarisinin ise ilkbahar mevsimine isabet ettiği görülür. Giresun'un yağış rejimi, yazların serin ve kışların ılık geçtiği, yağışların en fazla sonbahar ve kış mevsiminde düştüğü ve hatta bütün aylara nispeten düzenli olarak dağıldığı Karadeniz rejimine, daha genel bir ifade ile söylersek yağış maksimumunun Sonbahar 'a isabet ettiği orta kuşağın deniz tesirli (Oseanik) yağış rejimi tipine uygunluk göstermektedir.

Giresun Meteoroloji İstasyonu verileri ile arazi gözlemlerimiz sonucunda elde ettiğimiz bilgilere göre, Kümbet Yaylası'nın ikliminin, yazların serin ancak kışların oldukça soğuk geçtiği, yağış maksimumunun en çok sonbahar ve kış aylarında düştüğü ve aylar bazında nispeten dengeli olarak dağılmış olduğu bir iklim tipidir. Dolayısıyla, araştırma sahasının iklim tipi, Erinç'in yağış müessiriyeti indisi kullanılarak yapılan hesaplamalar sonucunda, bitki örtüsü olarak çok nemli ormanların yer kapladığı çok nemli iklimler sınıfına girmektedir.

Tablo 1.11. Thornwaite Yöntemine Göre Giresun'un Su Bilançosu (Sıcaklık ° C, Diğer Bilanço Elemanları mm / m²).

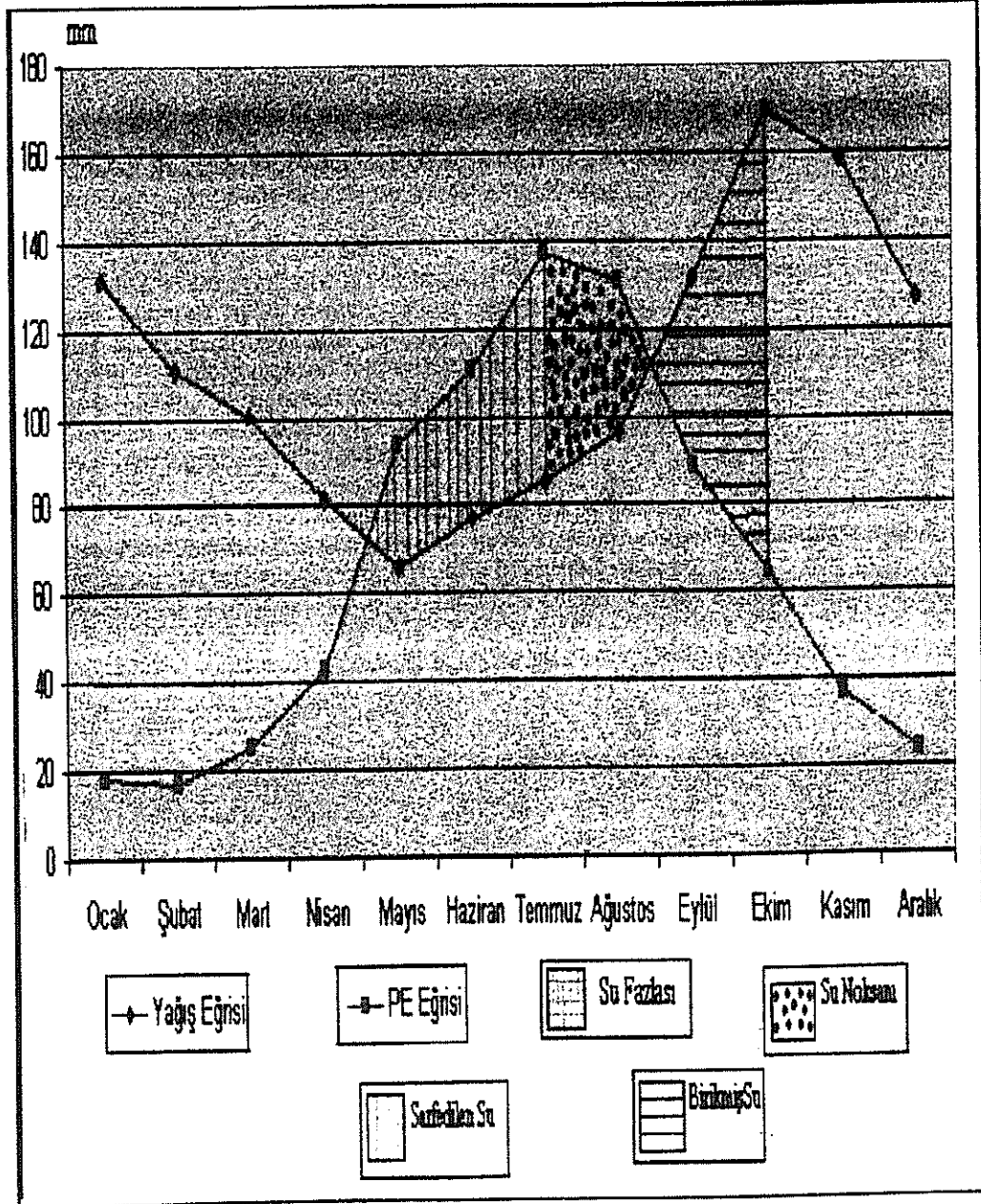
Ölçme Yılları : 1929 – 1990
Denizden Yükseklik : 37 m.

Enlem : 40° 55' N
Boylam : 38° 23' E

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	YILLIK
SICAKLIK	7,1	7	7,8	11,1	15,4	19,8	22,4	22,6	19,6	15,9	12,5	9,3	14,2
SICAKLIK INDISI	1,7	1,66	1,96	3,34	5,49	8,03	9,68	9,82	7,91	5,76	4	2,56	61,91
DÜZELTİLMEMİŞ PE	19,8	19,5	23,5	38	62	90	105	107	88	64	50	29	
DÜZELTİLMİŞ PE	16,43	16,18	24,2	42,2	77,5	113,4	133,35	127,33	91,52	61,44	41	23,2	767,73
YAĞIŞ	131,2	110,4	100,1	81,4	65,8	77	85,4	96,6	131,3	159,9	158,8	126,6	1324,5
DEPO DEĞİŞİKLİĞİ	0	0	0	0	-11,7	-36,4	-47,95	-3,95	39,78	60,22	0	0	
DEPOLANAN SU	100	100	100	100	88,3	51,9	3,95	0	39,78	100	100	100	
GERÇEK EVAPO.	16,43	16,18	24,2	42,2	77,5	113,4	133,35	100,55	91,52	61,44	41	23,2	740,95
SU NOKSANI	0	0	0	0	0	0	0	26,78	0	0	0	0	26,78
SU FAZLASI	114,8	94,22	75,9	39,2	0	0	0	0	0	38,24	117,8	103,4	583,5
YUZEYSEL AKIŞ	109,1	104,5	85,06	57,6	19,91	0	0	0	0	19,12	78	110,6	583,5
NEMLİLİK ORANI	6,98	5,82	3,13	0,92	-0,15	-0,32	-0,35	-0,24	0,43	1,6	2,87	4,45	

Kaynak : D.M.İ.Genel Müdürlüğü verileri esas alınarak hesaplanmıştır.

Şekil 1.2. Thornwaite Yöntemine Göre Giresun'un Su Bilançosu Diyagramı

1.3. Hidrografik Özellikler

Yöredeki akarsu ağının oluşmasında jeolojik yapı ve iklim özellikleri etkili olmuştur. Kuzeyden güneye doğru yükseltinin kısa mesafelerde artması, sıcaklığın düşmesine, buna bağlı olarak da buharlaşmanın azalmasına neden olmuştur. Dolayısıyla yörede eğimin çok fazla oluşu, yağın yağmur ve karların dağların doruk çizgisi çevresinden yüzeysel akışa geçmesine neden olmuş ve böylece akarsu şebekesinin oluşması gerçekleşmiştir (Harita 1.4)

Giresun sınırlarında Karadeniz'e dökülen en uzun akarsu olan Aksu Deresi'nin en önemli kollarından biri de Kümbet Yaylası'ndan doğan Uzunderedir. Uzunderede, Kümbet Köyü'nün kuzey doğusunda yer alan Eranbar Yaylası yakınlarından doğar.

Yatağında devamlı su bulunduran akarsuya, çok sayıda kol akarsu katılır. Bu kollar, yağmur ve kar suları ile yörede çok sayıda bulunan kaynak sularıyla beslenir. Bu kolların çoğunluğu, yataklarında su bulundururken, kaynak suları ile beslenemeyenler, ancak karların eridiği ve sağanak yağışların meydana geldiği devrede yataklarında su taşırlar. Sayıca çok fazla olan kol akarsuların yataklarını geriye aşındırmaları, topoğrafyanın oldukça arızalı bir görünüme sahip olmasına neden olmuştur. Uzunderenin su toplama havzası, çeşitli yönlere bakan yamaçlardan aldığı kollarla birlikte, ağaç ve dallarını andıran dantritik bir drenaj özelliği göstermektedir.

Yöredeki bir diğer önemli akarsu da, Espiye'nin batısında denize dökülen Yağlı derenin kaynağı olan Hacı deresidir. Kazankaya tepesi yakınlarından doğan Hacı deresini besleyen çok fazla kol akarsu vardır. Tıpkı Uzunderede gibi yaz-kış yatağında su bulundurur ve beslenme rejimi, akarsu ağı özellikleri bakımından Uzunderede ile aynı özellikleri gösterir.

Araştırma sahasının yer altı suları bakımından oldukça zengin olduğu söylenebilir. Yörede çok sayıda bulunan kaynaklar bunun en somut göstergesidir. Yörede yağışların fazla, buharlaşmanın az olması, suyun geçirimli tabakaların bulunduğu yerlerde yer altına sızmasına neden olmuştur. Dolayısıyla yer altına sızan bu suların yeryüzüne çıkması sonucu kaynak suları meydana gelmiştir.

Araştırma sahasının sık bir akarsu ağıyla derin bir şekilde yarılmaması, Kümbet Yaylası ve çevresindeki çok sayıdaki oba-yayla yerleşmelerinin 10-15, 50-100, ve daha fazla konutu barındıran oba toplulukları şeklinde yerleşme kümelerinden oluşması ve bu yerleşmelere oldukça geniş bir alanda rastlanmasının esas nedenidir.⁵⁴ Dolayısıyla, oldukça arızalı olan arazi üzerinde doğal çevreyle uyumlu yerleşmelerin dağılışı göstermesi, kıyı halkını yörede rekreasyonel faaliyetlerde bulunmaya yöneltene görülmeye değer bir manzara güzelliği ortaya çıkarmıştır.

Diğer taraftan yöredeki kaynak suları da, günöbirlikçiler için önemli bir çekicilik unsurudur. Yöreeye gelen kıyı halkı arasında, yaylaya çıkıldığında yayla suyu içmeden geri dönmenin yaylaya çıkılmış olmadığı şeklinde bir düşünce vardır. Bu nedenle, rekreatif faaliyetlerde bulunacakları alanı seçerken kaynak suyuna yakın olup olmadığına dikkat ederler. Yayladan dönüş vakti geldiğinde, kaynak sularının önünde su almak için bekleyen insanların oluşturduğu kuyruklar oluşur.

1.4. Toprak Özellikleri

Araştırma sahasının toprak özellikleri, jeolojik, eğim, iklim ve bitki örtüsünün ortak etkileri sonucunda şekillenmiştir.

Araştırma yöremiz daha önce de belirtildiği üzere granit, granodiorit ve kuvarslı diorit kütleleri ve Üst-Kretase volkanik fasiyesleriyle kaplıdır. Oldukça arızalı olan topografyanın eğim derecesi yüksektir. Yıllık yağış miktarı 2000 mm. nin üzerinde seyretmekte ve bitki örtüsü; orman vejetasyonu ile alpin çayırılıklardan oluşmaktadır. Dolayısıyla araştırma sahamızda bu şartlara uygun olarak oluşmuş olan iki ayrı toprak grubuna rastlanmaktadır (Harita 1.4).

1. Gri-Kahverengi Podzolik Topraklar: H.Oakes'e göre Zonal Topraklar grubuna dahil olan gri-kahverengi podzolik topraklar,⁵⁵ araştırma sahamızdaki en büyük toprak çeşidini oluşturmaktadırlar. Bilindiği üzere, zonal toprakların

⁵⁴ DOĞANAY, H., 1989, "Ordu'da Bazı Oba-Yayla Yerleşmeleri ve Yaylacılık", Coğrafya Makaleleri, Atatürk Üniv. Fen-Edebiyat Fakültesi Yayın No : 50, s. 314

⁵⁵ ERİNÇ, S., 1965, "Türkiye'de Toprak Çalışmaları ve Türkiye Toprak Coğrafyasının Ana Çizgileri", İÜ Coğrafya Enstitüsü Dergisi, Cilt : 8, Sayı : 15, İstanbul, s. 8

çeşitleri ve coğrafi yayılışı öncelikle iklim ve vejetasyon şartları ile ilgilidir. Zonal topraklar grubunun özellikle nemli bölgeleri karakterize eden pedalfer çeşitleri arasında en yaygın olanlarından biri de, podzollaşmanın eseri olan gri-kahverengi podzolik topraklardır.⁵⁶ İnceleme alanında özellikle Doğu Karadeniz dağlarının nemli kuzey yamaçlarının alt basamağında yer alan lateritik topraklar, bugün kışların karlı ve soğuk geçtiği 900 m. civarında podzollaşmaktadır.⁵⁷ Araştırma sahasında orman örtüsü altında bulunan bu topraklar, ABC profilli olup, oluşumlarında hafif seyreden bir podzolizasyon olayı hüküm sürmektedir.⁵⁸ Bu topraklar, eğimin fazla olduğu arızalı dağlık arazilerde sığ, eğimin kısmen az olduğu sahalarda ise daha derin yapıdadır.⁵⁹

Araştırma sahası genel olarak yüzeyde yeterince parçalanmamış, organik maddece zengin ince bir üst toprak horizonuna sahiptir. Daha açık bir ifade ile söylemek gerekirse, yüzeyde ince çürümemiş bir yaprak katı mevcuttur. Bunun altında koyu grimsi kahverengi, granüler yapı gösteren 5-10 cm. kalınlığındaki humus katı yer almaktadır. Humus katının geçişli olarak grimsi kahverengi mineral A₁ horizonuna dönüştüğü görülmüş ve kalınlığının 5-6 cm. olduğu belirlenmiştir.⁶⁰ Nemli iken koyu kahverengi, kuru iken kahverengi olan A₁ horizonu, genellikle kumlu tın bünyeye sahip olup, orta derecede granüler yapıdadır. Kalınlığı 10-15 cm. olarak belirlenmiş A₂ horizonunun renginin ise, nemliyken koyu kahverengi, kuru iken soluk kahverengi olduğu gözlenmiştir. A₂ horizonunun bünyesi, genellikle kumlu tın ve yapısı ise, granüler veya orta derece yuvarlak köşeli bloktur.⁶¹

Birikme zonu olan B horizonunun rengi, A horizonuna göre daha açık renklidir. Sarımsı kahverengiden açık kahverengiye kadar değişiklik göstermektedir.⁶² Üst toprağa nazaran rengin açık olmasındaki başlıca etken, bu horizontdaki organik madde miktarının doğal bir düşüş göstermesidir.⁶³

⁵⁶ ERİNÇ, S., 1965, a.g.m., s. 14-15

⁵⁷ ERİNÇ, S., 1965, a.g.m., s. 37

⁵⁸ GİRESUN İLİ ARAZİ VARLIĞI RAPORU, 1987, Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları İl Rapor No : 28, Ankara, s. 11

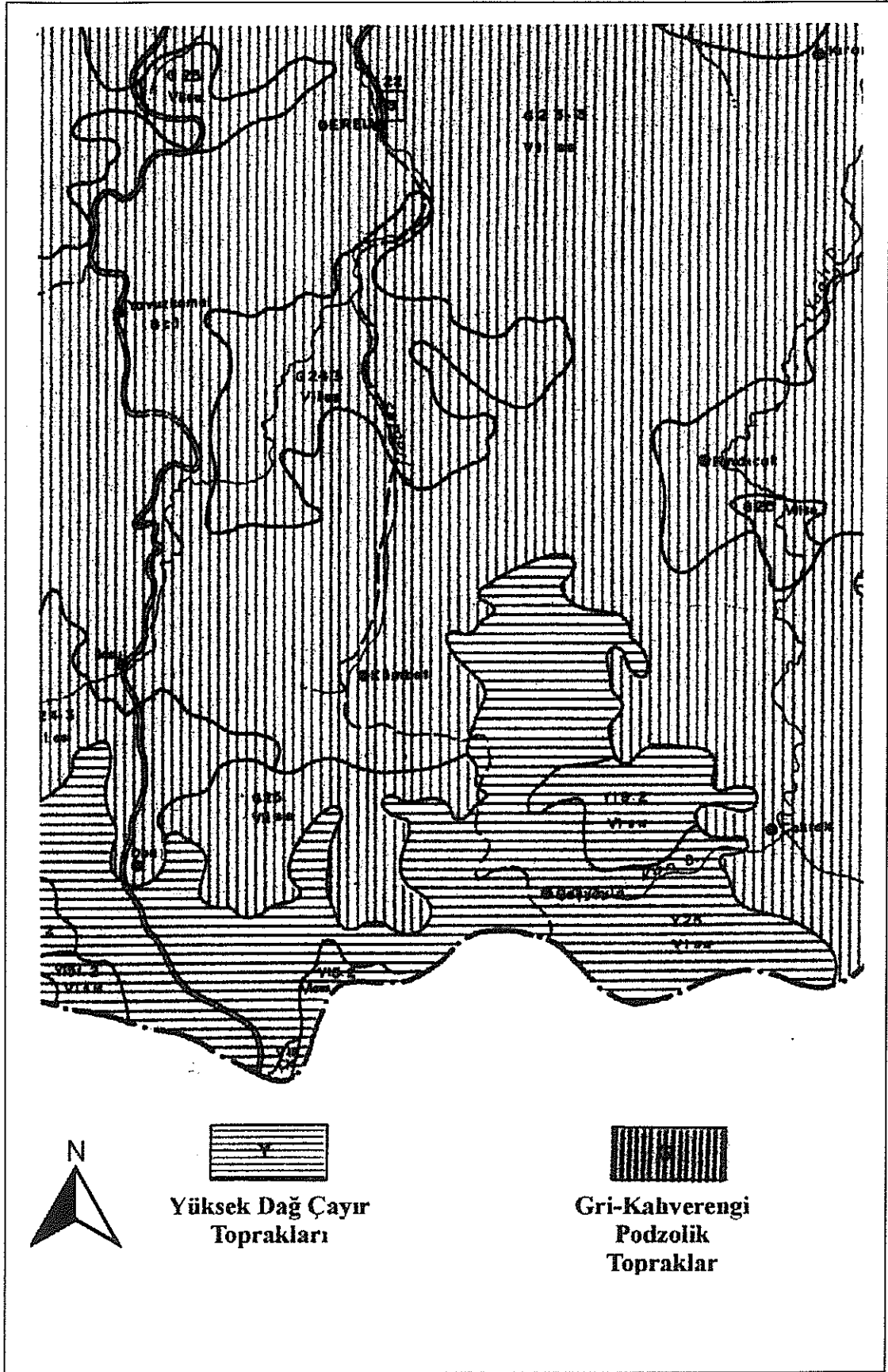
⁵⁹ ORMAN BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ, 1987, Kümbet Serisi Amenajman Planı, Giresun, s.28

⁶⁰ GİRESUN İLİ ARAZİ VARLIĞI RAPORU, 1987, a.g.e., s.11

⁶¹ DOĞU KARADENİZ HAVZASI TOPRAKLARI, 1981, Topraksu Genel Müdürlüğü Yayınları No : 310, Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı Yayınları No : 230, Ankara, s. 32

⁶² GİRESUN İLİ ARAZİ VARLIĞI RAPORU, 1987, a.g.e., s. 11

⁶³ DOĞU KARADENİZ HAVZASI TOPRAKLARI, 1981, a.g.e., s. 30

Harita 1.5. Kümbet Yaylası'nın Toprak Haritası (Doğu Karadeniz Havzası Toprakları, 1981)

A horizonunda meydana gelen yıkanmadan dolayı, baz saturasyon yüzdesi ve kil oranı düşüktür.⁶⁴ Ancak, B horizonunda bu durumun aksine bir olay söz konusudur. Şöyle ki, A horizonunda yıkanan killer, B horizonunda birikir ve böylece bünyedeki kil oranı üst katlara nazaran daha fazlalaşmış olur. Yıkanma sonucu kilce zenginleşen bu kattaki yapı, köşeli veya yuvarlak köşeli bloktur.⁶⁵

C horizonu ise ufalanmış olan ana kayalarla temsil edilmektedir.⁶⁶

Araştırma sahamızın oldukça büyük bir bölümünde yer alan gri kahverengi podzolik topraklar, sulandırılmış tuz asidi ile muamele edildiği zaman herhangi bir köpürme görülmemektedir. Daha açık bir ifade ile söylemek gerekirse, serbest kireç ihtiva etmemektedirler.⁶⁷ Orta derecede asitik bir özellik gösteren bu toprakların pH değerleri, 5.6-6.0 arasında değişmektedir. Bu toprakların verimliliği ise, ana materyalin cins ve özelliklerine göre büyük ölçüde değişiklik göstermektedir.⁶⁸

2. Yüksek Dağ Çayır Toprakları : Araştırma sahamızdaki diğer toprak türünü oluşturan ve intrazonal toprak grubu içerisinde yer alan yüksek dağ ve çayır toprakları, orman sınırının yukarısında bulunurlar. Bu topraklar üzerinde gelişen doğal bitki örtüsünün çoğunluğunu alpin çayırılık meydana getirmektedir.⁶⁹

Araştırma sahamızdaki yüksek dağ ve çayır toprakları, çeşitle ana maddelerden zayıf drenaj ve soğuk iklim koşullarında gleyleşme ve biraz da kalsifikasyon olayları sonucu oluşmuşlardır.⁷⁰ Topraklar AC profilli olup,⁷¹ üstte koyu kahverengi 30-60 cm. kalınlığında bir A horizonu bulunmaktadır. Bunun altında grimsi ve pas rengi, çizgili ve benekli toprak yer almaktadır.⁷²

Soğuk iklimden dolayı verimleri sınırlı olan bu toprakların, çoğunlukla yazın otlatmada kullanıldıkları gözlenmiştir.

⁶⁴ GİRESUN İLİ ARAZİ VARLIĞI RAPORU, 1987, a.g.e., s. 11

⁶⁵ DOĞU KARADENİZ HAVZASI TOPRAKLARI, 1981, a.g.e., s. 30

⁶⁶ DOĞU KARADENİZ HAVZASI TOPRAKLARI, 1981, a.g.e., s. 32

⁶⁷ DOĞU KARADENİZ HAVZASI TOPRAKLARI, 1981, a.g.e., s. 29

⁶⁸ GİRESUN İLİ ARAZİ VARLIĞI RAPORU, 1987, a.g.e., s. 12

⁶⁹ GİRESUN İLİ ARAZİ VARLIĞI RAPORU, 1987, a.g.e., s. 13

⁷⁰ GİRESUN İLİ ARAZİ VARLIĞI RAPORU, 1987, a.g.e., s. 12

⁷¹ DOĞU KARADENİZ HAVZASI TOPRAKLARI, 1981, a.g.e., s. 51

⁷² GİRESUN İLİ ARAZİ VARLIĞI RAPORU, 1987, a.g.e., s. 12

1.5. Doğal Bitki Örtüsü Özellikleri

Araştırma sahamız ve çevresi Holarktık Flora Alemi'nin Avrupa-Sibirya Fitocoğrafya Bölgesi'ne dahil olup, bu fitocoğrafya bölgesinin Kolşik alt flora bölgesi içinde yer alır. Kolşik floranın yayılış sahası içindeki Doğu Karadeniz Bölgesi'nin bitki örtüsünü iklim koşulları ve topografik yapıdan kaynaklanan farklılıklar⁷³ ile beşerî faktörler belirlemektedir. Yağışın bol ve sıcaklık şartlarının uygun olması, Kuzey Anadolu'da kıyıdan itibaren yükselen dağ sıralarının gür ormanlarla kaplı olmasına neden olmuştur.⁷⁴

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde sahilden iç kesimlere doğru gidildiğinde dikkati çeken ana vejetasyon tipleri sırasıyla pseudomaki, orman, alpin çayırliklar ve step vejetasyonlarıdır.⁷⁵

Doğu Karadeniz kıyılarında oldukça dar bir alanda bulunan pseudomaki vejetasyonu, kıyıdan itibaren 200-300 m. lere kadar yayılış gösterebilmektedir.⁷⁶ Özellikle yağışla bağlı olarak yatay yönde batıdan doğuya doğru değişim gösteren bu vejetasyon, Giresun ve Trabzon yörelerinde bir ölçüde belirgin haldeyken, Rize ve Hopa yörelerinde yağışın artmasıyla ortadan kaybolmakta ve yerini daha gür ve tümüyle nemcil olan bir çalı topluluğuna bırakmaktadır.⁷⁷

Bu ağaç ve çalı formasyonlarının hemen ardından, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde görülen en geniş vejetasyon tipi olan orman vejetasyonu gelir.⁷⁸ Bu vejetasyonun yayılış alanının alt sınırını, çalı ve ağaçlık formasyonlarının sona erdiği 200-300 m.ler oluşturmaktadır. Bu formasyonların hemen üzerinden 800 m.lere kadar olan etek kısmında yayvan yapraklı ağaçların oluşturduğu ormanlık saha yer almakta ve bu etek ormanlarının üst sınırından itibaren 1400-1500 m.lere kadar olan sahada ise, koniferler (iğne yapraklılar) ile yayvan yapraklı ağaçların karışık olarak bulunduğu şerit hakim vejetasyonu oluşturur.

⁷³ ANŞIN, R., 1981, "Doğu Karadeniz Bölgesi Sahil ve İç Kesimlerinde Yayılan Ana Vejetasyon Tipleri" KTÜ Orman Fakültesi Dergisi, Cilt : 4, Sayı : 1, Trabzon, s. 14

⁷⁴ İNANDIK, H., 1969, Bitkiler Coğrafyası, İstanbul Üniv. Coğrafya Enst. Yayınları No:930, İstanbul, s. 180

⁷⁵ ANŞIN, R., 1981, a.g.m., s.15

⁷⁶ ANŞIN, R., 1981, a.g.m., s.15

⁷⁷ ANŞIN, R., 1981, a.g.m., s.17

⁷⁸ ANŞIN, R., 1981, a.g.m., s.17

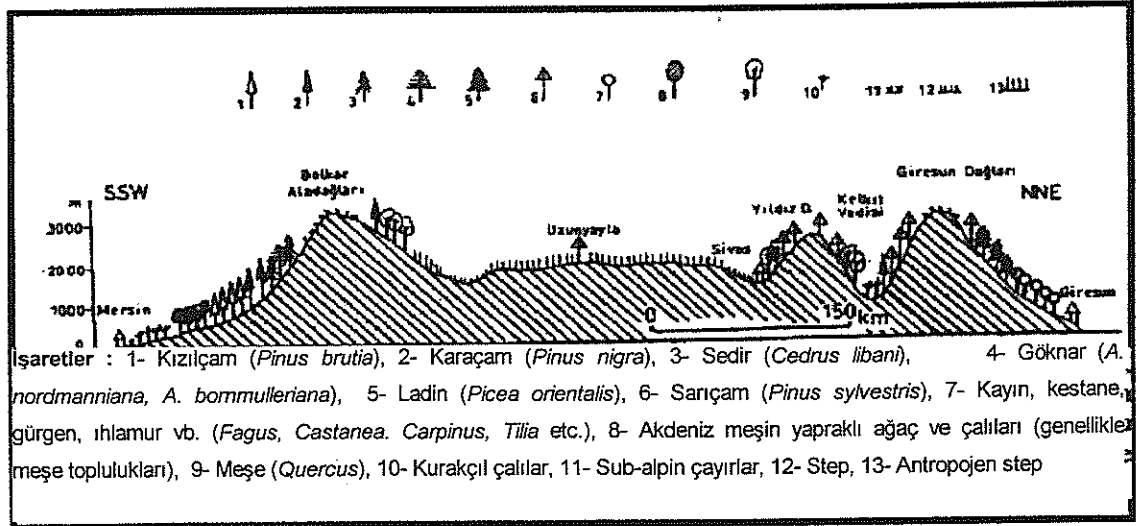

Bu orman kuşağının üzerinden Alpin vejetasyonun alt sınırı olan 2000-2100 m. lere kadar ise, vadi yamaçlarında iğne yapraklı ormanlar yaygın durumdadır.⁷⁹

İğne yapraklı ormanların (Koniferler Sahası) hemen üzerinde Doğu Karadeniz Bölgesi'nin ikinci büyük vejetasyon tipi olan ve 2000-2100 m.lerden başlayarak dağların en yüksek noktalarına değin yayılış gösteren Alpin çayırlıklar yer alır.⁸⁰

Step vejetasyonu ise, Doğu Karadeniz ardı kesimlerde -Gümüşhane-Bayburt arası ile Şebinkarahisar yöresinde- görülmektedir.⁸¹

Araştırma sahamız, Kuzey Anadolu Kenar Dağları'ndan biri olan Giresun Dağları'nın kuzey akları üzerinde yer almaktadır. Yörede yükseltinin kısa mesafede çok fazla artması, sıcaklığın azalmasına sebep olmuş ve bunun sonucunda da bölgede birbirinden farklı iki ana vejetasyon tipinin ortaya çıkmasını sağlamıştır (Şekil 1.3).

Şekil 1.3. Anadolu'nun basitleştirilmiş vejetasyon profilleri (Atalay, 1994)

1. Orman Vejetasyonu : Araştırma sahamız içindeki orman formasyonları ile ilgili olarak, yükseklik ve bakı gibi topografya şartlarının iklim üzerindeki etkilerinden dolayı ikili bir ayırım söz konusudur.

⁷⁹ CİN, M., 1996, a.g.t., s. 41.

⁸⁰ ANŞİN, R., 1981, a.g.m., s.19

⁸¹ ANŞİN, R., 1981, a.g.m., s.23

a) **Yayvan ve iğne yapraklı ağaçlardan oluşan karışık ormanlar** : Bu orman vejetasyonu, araştırma sahasının en alçak noktası olan kuzeydeki Kotona Mevkii'nde 600 m.lerden başlayarak ve 1400-1500 m.lere kadar devam eder. Yayvan yapraklı türler, sonbahar mevsiminden itibaren kendilerini soğuktan korumak için yapraklarını dökerler. Bunun sonucunda da bu bitkilerdeki terleme asgariye inmekte ve fotosentez oranı belirgin bir şekilde azalmaktayken⁸² iğne yapraklı ormanları oluşturan ağaçların fotosentez oranlarında çok az miktarda bir değişme meydana gelir. Aylık ortalama sıcaklıkların göz önünde bulundurulması halinde yayvan yapraklı türlerin termal vejetasyon süresinin⁸³ 120-140 gün * arasında olduğunu söyleyebiliriz.

Bölgede genellikle sahilden itibaren başlayan kayın ormanları (*Fagus orientalis*), Kümbet Yaylası'nın 500-1200 m.leri arasında diğer geniş yapraklı türlerle karışık ormanlar oluştururken, 1200-1500 m.leri arasında ladinleri de bünyesine alan karışık orman toplulukları meydana getirmektedir. Kayın ormanları, özellikle Aksu vadisi boyunca dağların sis alan yamaçlarında görülür.⁸⁴

Zengin bir orman-altı formasyonu sahip olan araştırma bölgemizde gelişme gösteren orman ve orman-altı vejetasyon içinde yer alan başlıca türler şunlardır:

Doğu Kayını (*Fagus orientalis* Lipsky.), Doğu Ladini (*Picea orientalis* (L.) Link.), Doğu Karadeniz Göknarı (*Abies nordmanniana* (Stev.) Spach. Subsp. *nordmanniana*), Adi Kızılağaç (*Alnus glutinosa* (L.) Gaertn.), Adi Gürgen (*Carpinus betulus* L.), Karaağaç (*Ulmus campestris* L.), Dağ Akağacı (*Acer pseudoplatanus* L.), Anadolu Kestanesi (*Castanea sativa* Mill.), Kafkas Ihlamuru (*Tilia rubra* DC.), Karadeniz Meşesi ve diğer meşe türleri (*Quercus hartwissiana* Stev., ve *Quercus* L.), Adi Ceviz (*Juglans regia* L.), Adi Fındık (*Corylus avellana* L.), Adi Porsuk (*Taxus baccata* L.), Akağaç Yapraklı Üvez (*Sorbus torminalis* (L.) Crantz.), Elma (*Pyrus malus* L.), Yaban Armutu (*Pyrus communis* L.) gibi

⁸² CİN, M., 1996, a.g.t., s.41-42

⁸³ ÇEPEL, N., 1988, Orman Ekolojisi, İstanbul Üniv. Yayın No: 3518, Orman Fakültesi Yayın No : 399, İstanbul, s. 178

* Sıcaklığın + 8 ° C olduğu aylar göz önünde bulundurulmuştur. Türkiye vejetasyon süresinin dağılışı haritasına göre ise bölgedeki vejetatif süre 160-180 gündür. (ATALAY, İ., a.g.e., s.16)

⁸⁴ ATALAY, İ., 1994, Türkiye Vejetasyon Coğrafyası, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, s.135

ağaç türlerinin altında yetişen çalı ve otsu formasyonun karakteristik türleri ise , Laden (*Cistus* L.), Mor Çiçekli Orman Gülü (*Rhododendron ponticum* L.), Sarı Çiçekli Orman Gülü (*Rhododendron luteum* Sweet.), Siyah Mürver (*Sambucus nigra* L.), Adi Kocayemiş (*Arbutus unedo* L.), Mavi Meyveli Ayı Üzümü (*Vaccinium myrtillus* L.), Çoban Püskülü (*Ilex aquifolium* L.), Adi Şimşir (*Buxus sempervirens* L.), Ağaç Sarmaşığı (*Hedera helix* L.), Yemişen (*Crataegus orientalis* L.), Böğürtlen (*Rubus fruticosus* L.), Çilek (*Fragaria vesca* L.), Yaban Gülü (*Rosa canina* L.), Engerek otu (*Echium vulgare* L.), Eğreltiler (*Polypodium vulgare* L., *Pteridium* vb.), geven (*Astragalus* L.), Binyaprak otu (*Achillea nana* L.) ve ağaç fundası (*Erica arborea* L.) gibi bitkilerdir.

b) İğne yapraklı ağaçlardan oluşan ormanlar : Bu orman formasyonları, 1400-1500 m.lerden itibaren başlar ve Alpin vejetasyon kuşağının başladığı 1800-1900 m.lere kadar devamlılık gösterirler. Bu kuşağı oluşturan ağaçlar, çok düşük sıcaklıklarda bile yaşamlarını devam ettirebilir ve böyle iklim ekstremlerinin gerçekleştiği durumlarda terlemeyi en aza indirerek, fotosentez yapabilirler. Koniferler sahasının orman-altı türleri oldukça az ve seyrek bir görünüm arz etmesine rağmen, ormanın beşerî etkilerle tahrip edildiği yerlerde bir çok çalı ve ot türü bitkiler gelişme göstermektedir. Bu kuşakta orman-altı türlerine seyrek olarak rastlanmasının nedeni ise, bu bitkilerin yaşamlarını sürdürdükleri sahalarda topraktaki ayrışmanın çok az gerçekleşmesidir.⁸⁵

Bu kuşağı oluşturan en önemli tür, Doğu Ladini (*Picea orientalis*) olup, Doğu Karadeniz Bölgesi'ne has endemik bir ağaç türüdür.⁸⁶ Doğu Ladini (*Picea orientalis*), özellikle 1500 m.den sonra yerel bakı şartlarından dolayı, sis olaylarının gerçekleştiği nemli yamaçlar boyunca saf topluluklar oluşturur. Bununla birlikte, yer yer Doğu Karadeniz göknarı (*Abies nordmanniana*) ile topluluklar meydana getiren doğu ladini,⁸⁷ yüksek yerlerde yerini sarıçamlara bırakır (Fotoğraf 1.3- Şekil 1.4).⁸⁸

⁸⁵ CİN, M., 1996, a.g.t., s.42

⁸⁶ ATALAY, İ., 1994, a.g.e., s. 135

⁸⁷ CİN, M., 1996, a.g.t., s.43

⁸⁸ ATALAY, İ., 1994, a.g.e., s. 160

Fotoğraf 1.3. Araştırma Sahasında Oldukça Geniş Bir Alanda Yayılış Gösteren Doğu Ladini, Bazen Saf Bazen de Doğu Karadeniz Göknarı ve Sarıçamla Birlikte Topluluklar Oluşturmaktadır.

Bölgede bu kuşakta rastlanan diğer önemli bir tür ise, sis alan ortamlarda ladin, az sis alan kısımlarda ise sarıçam ve kayın ormanları ile topluluklar meydana getiren Doğu Karadeniz göknarı (*Abies nordmanniana*)'dır.⁸⁹ Doğu Karadeniz göknarı, tek başına saf ormanlar kuramamakta ve karışık orman oluşturduğu türler arasında da ikincil derecede kalmakta ve hiçbir zaman egemen orman ağacı olamamaktadır.⁹⁰

Yine bu kuşaktaki bir başka tür de, sarıçam (*Pinus sylvestris*) topluluklarıdır. Bunlar, araştırma sahamızda olduğu gibi, dağların denize dönük ana yamacında bulunmasına karşın, kıyı ve iç bölgelerden gelen soğuk rüzgârların geçişine uygun olduğu küçük vadilerin yamaçlarında saf topluluklar oluşturmaktadırlar.⁹¹

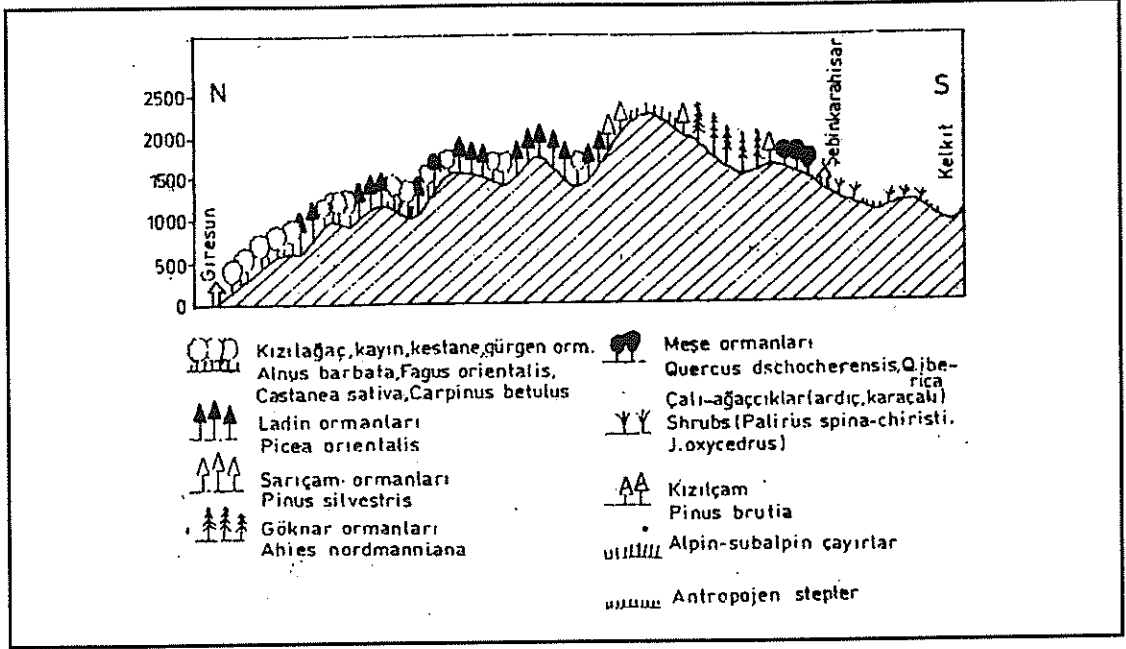
Bu kuşağın orman alt katını orman gülleri (*Rhododendron L.*) ve karayemiş (*Prunus L.*) türleri oluşturur. Bununla birlikte, ışık sızan kesimlerde

⁸⁹ ATALAY, İ., 1994, a.g.e., s. 117

⁹⁰ ANŞİN, R. - ÖZKAN, Z.C., 1993, Tohumlu Bitkiler, KTÜ Genel Yayın No: 167, Orman Fakültesi Yayın No: 19, KTÜ Basımevi, Trabzon, s.70

⁹¹ ANŞİN, R., 1981, a.g.m., s.19-20

gür bir otsu bitki örtüsü hakimdir. Ormanın tahrip edildiği alanlar ise, orman gülleri ve higrofil (nemcil) otsu türler tarafında işgal edilmiş durumdadır.⁹²

Şekil 1.4. Doğu Karadeniz Bölümü'ne ait vejetasyon profili. (Atalay, 1994)

2. Alpin vejetasyon : Orman üst sınırının yukarısında yaklaşık 1900-2000 m. yükseltilerden başlayarak dağların en üst noktalarına değin yayılış gösterir. Bu arada şunu da belirtmek gerekir, orman üst sınırı ile alpin kuşak arasında öncelikle bir çalı kuşağı (100-150 m.) ve daha sonra ise, oldukça dar bir alanda yayılış gösteren subalpin kuşak (50-100 m.) yer almaktadır. Her ne kadar subalpin ve alpin kesimlerde bulunan vejetasyonların ortak elementleri bulunmakta ise de, toplumsal yapıları büyük ölçüde farklıdır⁹³ ve sıcaklık istekleri fazla olmayan bu nemcil bitki türleri, yaklaşık 6-7 ay kar altında kalır.

Bu kuşak üzerinde dağların en yüksek yerlerine kadar yayılış gösteren çok zengin otsu bitki türleri ile ender olarak görülen bazı odunsu bitkiler alpin vejetasyonun ana görünümünü teşkil etmektedir.⁹⁴

⁹² ATALAY, İ., 1994, a.g.e., s. 117

⁹³ ANŞİN, R., 1981, a.g.m., s.22

⁹⁴ ANŞİN, R., 1981, a.g.m., s.22,

Alpin vejetasyonun yayılış sahasında görülen başlıca bitkiler; üçgül (*Trifolium polyphyllum* C.A. Mey), yumakotu (*Festuca* sp.), düğün çiçeği (*Ranunculus caucasicum*), geven (*Astragalus viciifolius* DC.), çuha çiçeği (*Primula elatior*), kekik (*Thymus*) gibi otsu bitkiler ile adi ardıç (*Juniperus communis* L. Subsp. *nana* Sm.), boylu ardıç (*Juniperus excelsa* Dieb.), ayı üzümü (*Vaccinium vitis-idaea* L.), dağ gülü (*Rosa montana* Chaix), sarı çiçekli orman gülü (*Rhododendron luteum* Sweet.) gibi kimi odunsu bitkiler yer almaktadır.

Araştırma sahası civarında orman formasyonlarının tahrip edilmesinin başlıca nedenlerini yakacak temini, tarım arazisi kazanma ve yapı malzemesi sağlama gibi beşerî etkiler olarak sıralayabiliriz.

Yörede dağınık bir yerleşme sisteminin kurulmuş olması, orman ve otlakların tahrip edilmesini hızlandıran önemli bir faktördür. Çünkü, Kümbet ve çevresinde oturan yerleşmelerin sakinleri, "kapalı ekonomik sistem" in gereği olarak her türlü ihtiyaçlarını (yakacak ve inşa malzemesi olarak) buldukları çevrenin olanaklarından faydalanarak sağlamaktadırlar.

Buna ek olarak, kaçak kesimlerle gelir elde etme düşüncesi de, orman örtüsü üzerindeki bu olumsuz etkileri daha da arttırmıştır. Orman vejetasyonu üzerindeki bu tehditler, geçmişte yoğun bir şekilde yaşanmış ise de, bugün bile az da olsa güncelliğini korumaktadır.

1994 yılında Kümbet Yaylası'nın **turizm merkezi** olarak ilan edilerek yasal koruma altına alınması ve yöre insanının eskiye oranla daha bilinçli hale gelmesi orman tahribatında önemli ölçüde azalma sağlamıştır. Ancak yine de, ağaçların taşınması esnasında, zemin üzerindeki sürtünmeden dolayı, hem orman-altı vejetasyon türleri zarar görmekte hem de erozyonun hızlanmasına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca yaylacılık faaliyetlerinin yaygın olarak sürdürüldüğü alpin kuşakta aşırı ve düzensiz otlatmalar sonucu doğal vejetasyon giderek bozulmakta veya kısmen gerilemekte, ya da tamamen ortamdaki kaybolmaktadır.

Ancak araştırma sahasımızda orman üzerinde tehdit unsuru oluşturan tehlikeler sadece beşerî etkilerden ibaret değildir. Şöyle ki, son yıllarda kayın ve ladin ormanlarına musallat olmuş *dentrocdonus micans* adlı bir böcek türü,

ağaçlarda önemli ölçüde hasarlar meydana getirmiş (Fotoğraf 1.4) ve hatta topluluklar halinde kurumalarına yol açmıştır. Bu konuda Dereli Orman İşletme Müdürlüğü tarafından yapılan laboratuvar çalışmaları sonucu, *d. micans* zararlılarının larvalarını yiyen ve dolayısıyla ortamdaki yok olmalarını sağlayan *rezopanus grandis* adlı böcek türü geliştirilmiştir. Yapılan çalışmalar, olumlu neticeler vermiş ve *r. grandis* böcekleri, *d. micans* zararlıları büyük ölçüde ortamdaki uzaklaştırılmıştır.

Fotoğraf 1.4. Soymuk Böceği *dentrocdonus micans*, Araştırma Sahasındaki Ormanlarda Yer Alan Ağaçların Kurumalarına Yol Açmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

BEŞERİ VE EKONOMİK ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

2.A. BEŞERİ ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

2.1. Nüfus Özellikleri

2.1.1. Nüfus Hareketleri

Her an hareket halinde ve durmadan değişen dinamik bir olay olan nüfus,¹ coğrafya ilminin önemli konuları arasında yer alır. Gerçekten de, bir sahada yaşayan nüfus topluluklarının dağılımlarının, hareketlerinin, sosyal ve ekonomik durumlarının ortaya konulabilmesi, ancak nüfus özelliklerinin incelenmesi ile mümkün olmaktadır.

Araştırma yöremizde ki nüfus artış ve azalışlar, daha çok doğum, ölüm ve göç gibi üç temel nedenden kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte, bu artış ve azalışların Cumhuriyet Dönemi'ndeki durumunu ortaya koymak için DİE'nin nüfus verilerinden yararlanma cihetine gideceğiz. Ancak, şunu da belirtmek gerekir ki, 1935 ve 1950 yıllarındaki genel nüfus sayımlarında araştırma yöremize ilişkin kadın ve erkek nüfus arasında bir ayırım yapılmamış olması, bizi bu dönemlere ait kadın ve erkek nüfus artışları konusunda tahmin yürütmeye sevk etmiştir.

Diğer taraftan, araştırma yöresinin Cumhuriyet Dönemi öncesi nüfusuna ilişkin bilgileri ise Giresun Kazası ile birlikte inceleyeceğiz.

Osmanlı hakimiyetine geçtikten sonra Trabzon'a bağlanan Giresun'un nüfusu hakkındaki ilk bilgilere XV. Ve XVI. yüzyıllara ait Trabzon sancağı Tapu Tahrir Defterleri'nde rastlanmaktadır. 1486 yılındaki ilk tahrir defterine göre; Giresun kazasında 28 karye (köy), 1 nefis (merkez), 1 kale ve 2 mezra' mevcuttur. Bu yerleşim yerlerinde yaklaşık 3000 kişinin yaşadığı ve bunların %

¹ TANOĞLU, A., 1969, Nüfus ve Yerleşme, İstanbul Üniv. Yayınları No : 1183, Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü Neşriyatı No : 45, İstanbul, s. 31

78 'ini Müslüman, % 22 'sini ise Hıristiyan nüfusun oluşturduğu tahmin edilmektedir.²

1515 yılının kaza genelindeki tapu tahrir defterine göre, tahminen 12346 kişiden oluşan kaza nüfusunun % 90 'ı Müslüman, % 10 'u da Hıristiyan nüfustun oluşuyordu. Yaklaşık 30 yıllık bir dönemde (1486- 1515) nüfusun % 320 'nin üzerinde artış göstermesinin başlıca nedeninin yüksek köylerde yaşayan bir kısım ahalinin 1515 öncesinde Safeviler'in baskısı sonucunda İran'a göç edip, daha sonra devletin aldığı tedbirlerle tekrar geri dönmelerinden kaynaklandığı defterde yer alan kaynaklardan anlaşılmaktadır.³

1554 yılında kazanın genel nüfusu, yaklaşık 16000 kişiye ulaşmış ve bu nüfusun % 93'ü Müslüman, % 7'si ise Hıristiyan nüfustan oluşmaktaydı.⁴

1583'te ise, kaza genelindeki nüfus yaklaşık 24000 kişiydi ve % 93'ünü Müslüman, % 7'sini de Hıristiyanlar oluşturuyordu.⁵

1681 tarihli Avarızhane Defteri'ne göre, Giresun ve Keşap kazalarında toplam 2055 nefer mevcuttu. Bunların kişi olarak nüfusları 12000 ila 14000 civarında bir nüfusa tekabül etmektedir ki, bu nüfus Giresun kazasının şehirdeki 6 mahalle ve 33 köyde; Keşap kazasında da 29 köyde yaşamaktaydı. 1583'te Giresun'da 70 köy bulunduğu göz önünde bulundurulursa, 1681 tarihli bu deftere bütün köylerin yazılmadığı ortaya çıkmaktadır. Haliyle, bu tarihteki nüfus miktarı konusunda bir kanaate varmak mümkün olamamaktadır.⁶

Giresun Kazası'nın XIX. yüzyılın ilk yarısındaki nüfusuna ait bilgiler Trabzon Vilayeti Salnameleri'nden tespit edilmektedir. 1286 (1869) tarihli Trabzon Vilayeti Salnamesi'nde sadece erkek nüfusa ilişkin bilgiler verilmiş olup, buna göre Giresun Kazası ve bağlı nahiyelerin nüfusu şu şekildedir:⁷

² BOSTAN, H., 1997, "Giresun Kazası'nın İdari Taksimatı ve Nüfusu", Giresun Tarihi Sempozyumu (24-25 Mayıs 1996) Bildiriler, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları No: 1, İstanbul, s.126

³ BOSTAN, H., 1997, a.g.m., s.127,

⁴ BOSTAN, H., 1997, a.g.m., s.127,

⁵ BOSTAN, H., 1997, a.g.m., s.127,

⁶ BOSTAN, H., 1997, a.g.m., s.128,

⁷ KARAMAN, O., 1999, Giresun Kazası (1850-1900), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum, s.121,

Tablo 2.1. 1286 tarihli Trabzon Vilayeti Salnamesine Göre Giresun Kazası ve Bağlı Nahiyelerin Erkek Nüfusu.

İDARİ BİRİM	ERMENİ	RUM	MÜSLÜMAN	TOPLAM
Giresun Kazası	225	2.866	6.809	9.900
Akköy Nahiyesi	38	1.300	6.556	7.894
Keşap Nahiyesi	-	990	6.376	7.366

Kaynak: KARAMAN, O., 1999, Giresun Kazası (1850-1900), Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum, s.121.

1870-1874 yılları arası Trabzon Vilayeti tarafından neşredilen salnamelerde Giresun Kazası ve kazaya bağlı nahiyelerin erkek nüfusu sayıları şu şekilde gösterilmiştir:⁸

Tablo 2.2. 1870-1874 Yılları Arasında Giresun Kazası ve Bağlı Nahiyelerin Erkek Nüfusu.

İDARİ BİRİM	ERMENİ	RUM	MÜSLÜMAN	TOPLAM
Giresun Kazası	225	2.297	6.115	8.637
Akköy Nahiyesi	-	1.979	7.969	9.948
Keşap Nahiyesi	-	920	6.633	7.553
Kırık Nahiyesi	-	430	861	1.291
Toplam	225	5.626	21.578	27.429

Kaynak: KARAMAN, O., 1999, Giresun Kazası (1850-1900), Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum, s.122.

1181-1882 yıllarında yapılan nüfus sayımının alınan çeşitli tedbirler yardımıyla daha sağlıklı bir sayım olması sağlanmıştır. Bu sayım sonuçlarına göre, Giresun Kazası'nın nüfusu şu şekilde gösterilmiştir:⁹

Müslüman : 56.784

Rum : 11.369

Ermeni : 1.239

Toplam : 69.392

1800'lü yıllarda Anadolu'da gözlem gezilerinde bulunan seyyahların en ünlülerinden biri olan Vital Cuinet, "La Turquie d'Assie" adlı eserinde

⁸ KARAMAN, O., 1999, a.g.t., s.121-122; YÜKSEL, A., 1997, "Giresun Bölgesi'nin İdari Durumu ve İdarecileri", Giresun Tarihi Sempozyumu (24-25 Mayıs 1996) Bildiriler, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları No: 1, İstanbul, s.188

⁹ SARIOĞLAN, E., "Giresun ve Tanzimat", Giresun Tarihi Sempozyumu (24-25 Mayıs 1996) Bildiriler, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları No: 1, İstanbul, s. 191

Giresun'dan da bahsederken, kazanın 1887 yılı resmi nüfus sayım sonuçlarına da yer vermiştir. Buna göre, kazanın toplam nüfusu 64.526 olup, bunun 29.037'sini erkek, 35.480'ini ise kadın nüfus oluşturmaktadır. Nüfusun dinlere göre dağılımı da şu şekildedir:¹⁰

Müslüman : 51.704

Rum : 11.884

Ermeni : 938

Toplam : 64.526

1318 (1900) yılında çıkartılan nüfus cetvellerine göre kazanın nüfusu şu şekildedir:¹¹

Tablo 2.3. 1318 (1900) Yılı Nüfus Cetvellerine Göre Giresun Kazası Nüfusu.

İSLAM		RUM		ERMENİ		TOPLAM		GENEL TOPLAM
Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek ve Kadın
37.044	35.609	8.254	6.774	854	728	46.152	43.111	89.263

Kaynak : KARAMAN, O., 1999, Giresun Kazası (1850-1900), Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum, s.123.

1319 (1901) tarihli salnamede kazanın dinlere ve cinsiyetlere göre nüfusu şu şekilde belirtilmiştir:¹²

Tablo 2.4. 1319 (1901) Tarihli Salnamede Giresun Kazası'nın Dinlere ve Cinsiyetlere Göre Nüfusu.

İSLAM		RUM		ERMENİ		TOPLAM		GENEL TOPLAM
Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek ve Kadın
35.466	33.945	7.571	6.148	828	718	43.865	40.811	84.676

Kaynak : KARAMAN, O., 1999, Giresun Kazası (1850-1900), Atatürk Üniv. Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum, s.124.

1321 (1903) tarihli salnamede sadece kazanın değil, bağlı nahiyelerin de nüfusları dinlere ve cinsiyetlere göre verilmiştir. Bu tahrir sonucuna göre nüfusa ilişkin bilgiler aşağıdaki gibidir:¹³

¹⁰ CUINET, V., 1892, La Turquie d'Assie I, Paris, s. 76-77

¹¹ KARAMAN, O., 1999, a.g.t., s.123

¹² KARAMAN, O., 1999, a.g.t., s.123-124

¹³ KARAMAN, O., 1999, a.g.t., s.124,

Tablo 2.5. 1321 (1903) Tarihli Salmamede Giresun Kazası ve Bağlı Nahiyelerin Dinlere ve Cinsiyetlere Göre Nüfusu.

İDARİ BİRİM	İSLAM		RUM		ERMENİ		TOPLAM		GENEL TOPLAM
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek ve Kadın
Giresun Kazası	11.222	10.779	3.851	3.230	633	606	15.706	14.614	30.321
Keşap Nahiyesi	11.314	10.330	1.228	1.058	-	-	12.542	11.388	23.930
Akköy Nahiyesi	8.471	8.730	1.308	1.050	40	41	9.819	9.821	19.640
Piraziz Nahiyesi	4.163	4.340	1.368	892	181	81	5.962	5.313	11.275
Kırık Nahiyesi	1.724	1.430	699	544	-	-	2.423	1.974	4.397

Kaynak: KARAMAN, O., 1999, Giresun Kazası (1850-1900), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum, s.124.

1918 tarihli nüfus sicillerine göre Giresun Kazası'nın 1333 (1915) yılı toplam nüfusu ise aşağıdaki gibidir:¹⁴

Tablo 2.6. 1918 Tarihli Nüfus Sicillerine Göre Giresun Kazası'nın 1333 (1915) Yılı Toplam Nüfusu.

İSLAM		RUM		ERMENİ		TOPLAM		GENEL TOPLAM
Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek ve Kadın
49.790	49.705	12.931	11.857	1.164	1.159	63.985	62.721	126.606

Kaynak : KARAMAN, O., 1999, Giresun Kazası (1850-1900), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum, s.125.

Yukarıdaki tablolardan da anlaşılacağı üzere kaza genelindeki gayrimüslim nüfus, toplam nüfusun en fazla beşte biri oluşturmuştur. Ancak, bu durum şehir merkezinde tamamen zıt bir görünüm arz etmektedir. Bunun nedenleri arasında, dışarıdan gayrimüslim nüfus getirilmesi, Müslüman nüfusun harbe giderek geri dönmeleri ve Müslüman Türk nüfusun şehir merkezinden ziyade köylerde ve yüksek kesimlerde oturmayı tercih etmeleri sıralanabilir.¹⁵

Buraya kadar araştırma sahamızın da içinde yer aldığı Giresun'un Osmanlı Dönemi'ne ait nüfus bilgilerini aktarmaya çalıştık. Şimdi ise, araştırma sahamız olan Kümbet Yaylası'nın Cumhuriyet Dönemi'ne ilişkin nüfus bilgilerini, DİE verilerinden yararlanmak suretiyle açıklamaya çalışacağız.

Bilindiği üzere, Türkiye'deki ilk genel nüfus sayımı DİE tarafından 1927 yılında gerçekleştirilmiştir. İkincisi ise 1935 yılında yapılmıştır. 1935'ten 1990 yılına kadar her beş yılda bir düzenli olarak sürdürülen sayımların aralıkları,

¹⁴ KARAMAN, O., 1999, a.g.t., s.124-125,

¹⁵ KARAMAN, O., 1997, "Seyahatnamelere Göre Giresun", Giresun Tarihi Sempozyumu (24-25 Mayıs 1996) Bildiriler, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları No: 1, İstanbul, s. 169,

1990 sayımı sonrasında 10 yıla çıkarılmıştır. Ancak, bu kararın uygulamaya geçirilmesi mümkün olmamıştır. Şöyle ki, 1998 yılındaki genel seçimlerde oy kullanacak seçmen nüfusun belirlenmesi amacıyla 1997 yılında yeni bir genel nüfus sayımı yapılması cihetine gidilmiş ve dolayısıyla 2000 yılında yapılması gereken nüfus sayımının üç yıl önceden yapılması söz konusu olmuştur.

Araştırma sahasına nüfusuna ait ilk bilgileri, 1935 yılı verilerinde görmekteyiz. 1927 yılı sayımında kırsal ve kentsel nüfus ayırımının yapılmamış olması, bu döneme ilişkin bilgilere ulaşmamızı imkansız kılmaktadır. Bu nedenle, araştırma sahasının nüfusu ile ilgili bilgileri incelerken, DİE'nin 1935-1997 dönemine ait nüfus verilerini esas alacağız. Bu devredeki nüfus artış ve azalışlarına ilişkin veriler ve bu verilerin yorumlanması, araştırma sahasının nüfus yapısı konusunda daha sağlıklı sonuçlara ulaşmamızı sağlayacaktır.

1935 yılından itibaren yapılan periyodik sayımlarda yörenin nüfusu 1990 yılına kadar bir bütün olarak artış göstermesine rağmen, bazı dönemlerde nüfusun artmadığı, hatta azaldığı görülmüştür. 1935 sayımına göre Kümbet Köyü'nün nüfusu; 236 kadardı. 1990 sayımında ise 415 olarak tespit edilmiştir. Dolayısıyla yörenin nüfusu, 1935-1990 yılları arasındaki 55 yıllık süre içinde 179 kadar veya % 175 oranında artış göstermiştir. Diğer taraftan, en son yapılan 1997 sayımında ise, yöre büyük bir oranda nüfus kaybına uğradığı görülür. 1997 sayımına göre, Kümbet köyünün nüfusu 176 kadardır ve 1990-1997 devresinde yörede 239 kadar ya da bir başka deyişle % 58 oranında bir nüfus kaybının olduğu ortaya çıkmaktadır. Yörenin nüfusuna ilişkin bilgilerin bulunduğu sayım devrelerinin tamamı incelendiğinde, 1935-1997 yılları arasındaki 62 yıllık süre zarfında nüfusta % 25 oranında bir azalma meydana geldiği görülmektedir. Bunun yanında, nüfusta meydana gelen artış ve azalışlar, sayım devrelerine göre farklılıklar göstermektedir. Yörenin nüfusu genel olarak incelendiğinde, beş farklı dönem dikkati çekmektedir.

Bunlardan 1935-1940 yılları arasındaki dönemde, nüfusta artış eğilimi hakimdir. 1935 yılında 236 olan Kümbet nüfusu, 1940 yılında % 54 artarak 364'e ulaşmıştır. Bu, araştırma sahası nüfusunda görülen en yüksek artıştır (Tablo 2.7- Şekil 2.1). Nitekim, yöre nüfusunun 1935-1940 devresindeki yıllık nüfus artışı % 10.8 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde yöre nüfusunda görülen

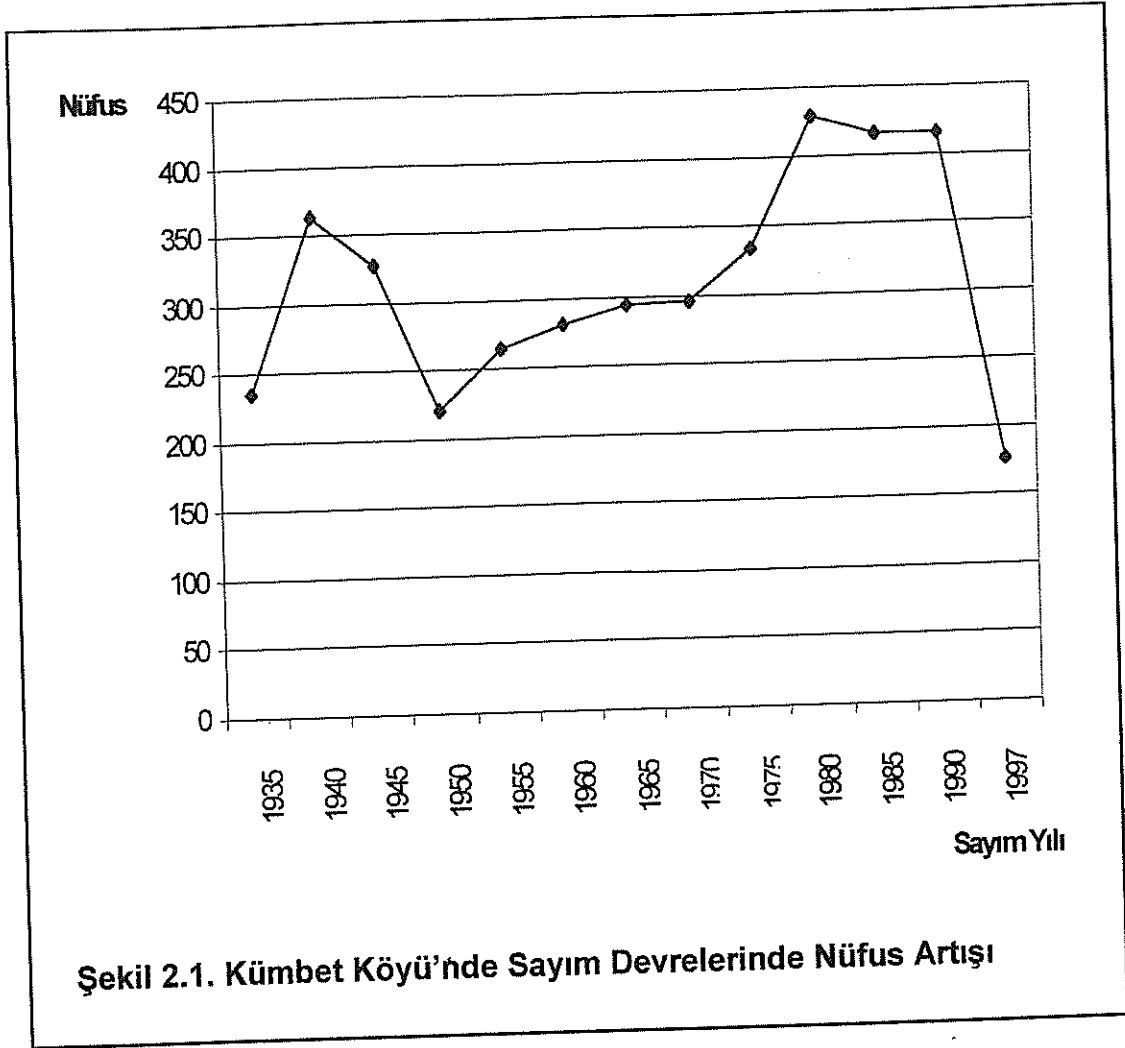
bu hızlı artışın başlıca nedeni; devletin bu yıllarda nüfus artışını teşvik edici bazı önlemler alması ve böylece zaten yüksek olan doğum oranlarını daha da arttırıcı bir rol oynamasıdır. Ancak, yüksek doğum oranlarının nüfus artışına olduğu gibi yansıdığını söylemek mümkün değildir. Çünkü, muhtemelen o dönemlerde de gerek geçim sıkıntısından gerekse başka köylerde yaşayanlarla yapılan evliliklerden kaynaklanan göçler oluyordu.

İkinci dönemi oluşturan 1940-1950 yılları arasındaki devrede, nüfusta azalma eğilimi dikkat çekici bir görünüm arz eder. 1940 yılında 364 olan nüfus, 1950 yılına gelindiğinde % 39.3 oranında (143 kişi) azalarak, 221'e gerilemiştir. 1940-45 devresinde yıllık azalış oranı % 2.03, 1945-50 devresinde de % 6.48 olarak gerçekleşmiştir. Yüksek nüfus artışının hemen sonrasında görülen bu ani nüfus azalışının temel nedenleri arasında, göçlerin yoğun olarak devam etmesinin yanı sıra, yetişkin erkek nüfusun II. Dünya Savaşı sırasında ilan edilen genel seferberlik hali dolayısıyla silah altına alınmaları ile açlık, kıtlık ve sefaletten dolayı sivil nüfusta görülen yüksek ölüm oranları sayılabilir¹⁶.

Tablo 2.7. Kümbet Köyü'nde Sayım Devrelerine Göre Nüfus Artışı (1935-1997).

Sayım Yılı	Nüfusu	Artan Nüfusu	Yıllık Artış Yüzdesi (%)
1935	236	-	-
1940	364	128	10.8
1945	327	- 37	- 2.03
1950	221	-106	- 6.48
1955	265	44	3.98
1960	281	16	1.2
1965	295	14	0.99
1970	296	1	0.06
1975	333	37	2.5
1980	428	95	5.7
1985	415	-13	- 0.6
1990	415	0	0
1997	176	- 239	- 11.52

Kaynak: DİE verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

1950-1980 arasındaki yıllar, artış eğiliminin hakim olduğu üçüncü döneme tekabül etmektedir. Bu devrede nüfus % 93.6 oranında (207 kişi) artmış ve 1980 yılında 428 'e ulaşmıştır. Nitekim, yöre nüfusundaki yıllık artış oranı, 1950-55 devresinde % 3.98, 1955-60 devresinde ise % 1.2 olarak gerçekleşmiştir. 1950-1960 yılları arasında görülen bu artışların temel nedenini, çok partili sisteme geçen Türkiye'nin gerçekleştirdiği kalkınma hamlelerinin doğum oranları üzerindeki olumlu bir yansıması olarak söylemek mümkündür. 1960-70 yılları arasındaki yıllık nüfus artış oranları, giderek azalan veya durağanlaşan bir eğilime sahiptir. Nitekim, 1960-65 devresindeki yıllık nüfus artış hızı % 0.99 iken, 1965-70 döneminde daha da azalarak % 0.06'ya gerilemiştir. Ancak, 1970-80 yılları arasında yeniden bir yükseliş söz konusudur.

¹⁶ TANDOĞAN, A., 1994, Türkiye Nüfusu, Karadeniz Teknik Üniv. İktisadi ve İdari Bilimler Fak., Eser Ofset Matbaacılık, Trabzon, s. 7

1970-1975 yılları arasında yıllık nüfus artış oranı, % 2.5'e ulaşmış ve 1975-1980 devresinde de % 5.7 olmuştur. Bunda belirtilen devrede iki kez yapılmış olan askeri hareketlerin (1971 ve 1980) sağlamış olduğu güvenlik ortamının rolü vardır. Ayrıca, askeri hareketler öncesinde büyük şehirlerde yaşanan terör ve güvensizlik ortamının köylerden göçen nüfusu kendi memleketlerine geri dönmeye yönlendirmiş olması bir başka neden olarak kabul edilebilir.¹⁷

1960-1980 arasındaki dönemdeki nüfus artış hızı, bu yıllara ait Türkiye ortalamalarının oldukça altındadır. Bununla birlikte, 1975 yılında Türkiye ortalamasına yaklaştığı dikkati çeker. Söz konusu bu devredeki nüfus artış hızlarının bu denli düşük olmasındaki ana etkenlerden biri de, 1960'lı yıllardan itibaren Batı Avrupa ülkelerine yapılan işgücü göçleridir.

Dördüncü dönem olarak sınıflandırdığımız 1980-1990 devresi ise önceleri bir azalma ve daha sonraları ise 0 nüfus artışının görüldüğü bir devre olarak dikkati çeker. Bilindiği üzere, doğum oranlarının neredeyse ölüm oranları düzeyine düştüğü ve toplam nüfustaki artışın ya çok az ya da hiç olmadığı durumlarda, bazı toplumlarda sıfır nüfus artışı meydana gelebilmektedir. 1980-85 yılları arasında yıllık nüfus azalışı % 3.03 olarak gerçekleşmiş, 1985-1990 devresinde ise nüfusta herhangi bir artış olmamıştır. Bu dönemde azalış ve 0 nüfus artışının başlıca nedenleri arasında geçim sıkıntısından kaynaklanan göçler, 1980 yılından itibaren ülke genelinde yürütülen aile planlaması faaliyetleri ve yüksek ölüm oranları gibi faktörlerin etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Son dönem ise 1990-1997 yılları arasında yıllık nüfus azalışının en fazla olduğu dönemdir. 1990 yılında 415 olan yöre nüfusu % 11.52 oranında bir azalma ile 176'ya düşmüştür. Bu, yörenin Cumhuriyet tarihindeki en düşük nüfus sayısıdır. Nüfustaki bu keskin azalış, yörede şiddetle yaşanan ekonomik sıkıntılar dolayısıyla yapılan göçler ve yörede uygulanan doğum kontrolü faaliyetlerinden kaynaklanmaktadır.

¹⁷ YÜRÜDÜR, E., 1998, Şebinkarahisar ve Çevresi'nin Coğrafi Etüdü. Atatürk Üniv. Sos. Bil.

2.1.2. Kümbet Nüfusunun Özellikleri

2.1.2.1. Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı

Genel olarak "bir yerdeki 100 veya 1000 kadına düşen erkek sayısı" olarak tanımlanan cinsiyet oranı¹⁸, bir ülke, bölge veya yörede meydana gelen savaşlar, doğumlar, ölümler ve göçler gibi olayların etkilerini ortaya koyması bakımından büyük öneme sahiptir. Bununla birlikte, yaş gruplarına göre kadın-erkek nüfusundaki dağılışı, sadece demografik yönden değil, aynı zamanda sosyal ve ekonomik anlamda da önem taşımaktadır. Örneğin, evlenme çağındaki kadın ve erkek nüfuslarında meydana gelebilecek bir oransızlığın, gelecekte evlenmeler konusunda bir takım güçlükler ortaya çıkarması ve bunun sonucunda da bazı sosyal sorunların patlak vermesi muhtemeldir.¹⁹

Araştırma sahasının toplam nüfusunda, hiçbir sayım devresinde kadın nüfusun erkek nüfustan daha fazla olduğu görülmemektedir (Tablo 2.8). Bununla birlikte, kadın nüfusun erkek nüfusuna 1975 ve 1980 sayımlarında bir yaklaştığı görülür. Nitekim, 1970'te 119 olan cinsellik oranının, önce 1975'te 106'ya, daha sonraki sayım dönemi olan 1980'de de en düşük düzeye inerek 100 kadına 105 erkek şeklinde gerçekleşmiştir.

0-14 yaş grubundakilerin cinsellik oranı, göçe iştirak etmediklerinden dolayı birbirine oldukça yakındır. Bununla birlikte, bazı yıllarda bir eşitlik görülmesine rağmen genelde erkek nüfusun az da olsa fazla olduğu göze çarpar. Nüfus genelinde erkek nüfusun kadın nüfusa oranla daha fazla oluşunun başlıca sebebi, erkek çocuk doğum oranlarının daha fazla olması ile ilgilidir.

Araştırma yöresinde cinsiyet oranlarını etkileyen ve değiştiren en önemli faktör göçlerdir. Çoğunlukla ekonomik nedenlerden dolayı yapılan bu göç olaylarına daha çok çalışabilecek yaştaki erkek nüfus katıldığı için, bazı senelerde toplam nüfustaki erkeklerin oranı da düşmüştür. Genç erkek nüfus içinde, hemen her yıl askere gidenlerin bulunması da, erkek nüfustaki azalmaların bir diğer nedenidir.

Enst. Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum, s.155,
¹⁸ TÜMERTEKİN, E.- ÖZGÜÇ, N., 1997, Beşeri Coğrafya İnsan – Kültür – Mekan, Çantay Kitabevi, İstanbul, s.263
¹⁹ TANDOĞAN, A., 1994, a.g.e., s. 57

Nüfusun ülke, herhangi bir mekan hatta bir büyük şehir ölçüsünde değişen özelliklerinden birisi de nüfusun yaş yapısıdır. Özellikle faal nüfus olarak adlandırılan 15-65 yaş arasındaki ve çeşitli yaş gruplarındaki nüfus miktarları, iş gücü kapasitesi, gıda ihtiyacı, aile tipleri, doğum ve ölüm oranları, göçler açısından önemlidir²⁰. Sosyal ve ekonomik amaçlı planlamalarda alınan kararların isabetli olup olmadığı hususunda fikir vermesi bakımından nüfusun yaş yapısının bilinmesinde fayda vardır (Şekil 2.2).

Tablo 2.8. Kümbet Köyü'ndeki Nüfusun Cinsiyet Durumu (1935-1998).

Sayım Yılı	Erkek	Kadın	Toplam	Cins. Oranı (%)
1935	-	-	236	-
1940	202	162	364	125
1945	169	158	327	107
1950	-	-	221	-
1955	145	120	265	121
1960	146	135	281	108
1965	156	139	295	112
1970	161	135	296	119
1975	171	162	333	106
1980	219	209	428	105
1985	223	192	415	116
1990	234	181	415	129
1998*	102	83	185	123

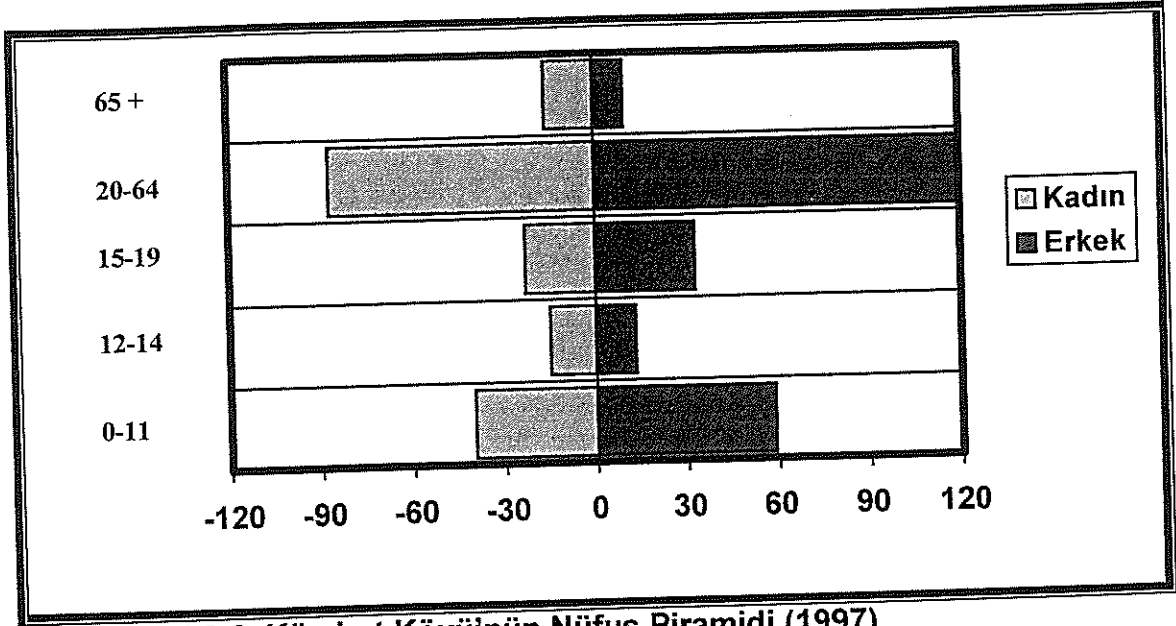
Kaynak : DIE verilerinden yararlanılarak hesaplanmıştır.

- Derele Sağlık Ocağı Hane Halkı Tespit Fişleri'nden yararlanılmıştır.

Bu değişkeni ortaya koyabilmek için, belli sayım devrelerindeki nüfusu, belirli yaş dilimi aralıklarını esas alarak gruplandırmak gerekir. Gruplandırma, 0-4, 5-9, 10-14, 15-19, 20-24, ..., 80-84 ve 85 + şeklinde ise, bu gruplandırmaya "dar aralıklı gruplandırma"; 0-14, 15-64, 65 + veya 0-19, 20-59, ve 60 + şeklinde ise buna da "geniş aralıklı gruplandırma" adı verilmektedir.²¹

Biz bu çalışmamızda, Kümbet nüfusunun yaş yapısını, nüfusun bağımlılık oranı ve çalışma çağındaki nüfusun belirlenmesi açısından geniş aralıklı gruplandırmayı dikkate alarak değerlendirmemizi yapacağız.

²⁰ TÜMERTEKİN, E.- ÖZGÜÇ, N., 1997, a.g.e., s. 256,

Şekil 2.2. Kümbet Köyü'nün Nüfus Piramidi (1997)

Geniş aralıklı gruplandırmada, 0-14 yaş grubu ile 65 ve daha yukarı yaş dilimleri toplamı, faal ya da çalışabilir nüfus olarak kabul edilen 15-64 yaş grubunun üretimine ortak olduğundan bağımlı veya çalışmayan nüfus olarak kabul edilir.²² Hiç kuşkusuz, çalışma çağı nüfusu ya da bir başka deyişle çalışabilir nüfus ile fiilen çalışmakta olan aktif nüfus birbirinden ayrı konulardır. Nitekim, şehirlerde 15 yaşından küçük olup, herhangi bir işte çalışmayan nüfus fazla iken, kırsal kesimde bu nüfus grubunun üretime katkısı göz ardı edilemez. Yine, kentsel alanlarda 64 yaşından önce emekli olmuş ve çalışmayan nüfus bulunurken, kırsal kesimde 64 yaş üzeri için bir emeklilik yaşı söz konusu olmadığından, bu insanlar iktisadi anlamda üretime katkıda bulunmaya devam edebilmektedirler. Bu nedenlerden ötürü, kırsal kesimde aktif nüfus grubunun alt sınırının 7-8 yaşlarından başlatılmasının daha isabetli olabileceği düşünülebilir. Ayrıca, yine bu bölgelerde aktif nüfus için üst sınırın 65 yaş ile sınırlandırılması bazı hallerde doğru sonuçlara ulaşmayı engelleyebilir²³. Bu durum araştırma sahasımızda da açıkça görülmektedir. Araştırma sahasındaki ekonomik faaliyetler içerisinde tarım ve hayvancılığın önemli bir yeri

²¹ DOĞANAY, H., 1997, Türkiye Beşeri Coğrafyası, MEB Yay. No : 2982, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi No : 877, Eğitim Dizisi No : 10, Milli Eğitim Yayınevi, İstanbul, s. 165-166

²² DOĞANAY, H., 1997, a.g.e., s. 167

bulunmaktadır. Dolayısıyla çalışan nüfusun bir kısmı da 65 yaş üzerinde ve bir kısmı da 15 yaşın altındadır. Araştırma yöresinde tarım ve hayvancılık dışında ulaşım, ticaret ve hizmetler kesimi de önem taşımaktadır. Bunlar arasında da söz konusu yaş limitlerinin üzerinde ve altında çalışanlar vardır. Haliyle bu durumda, araştırma sahasındaki 15-64 yaş arasındaki nüfus grubunu faal nüfus olarak kabul etmenin ne pratik bir yararı ne de ayırıcı bir özelliği olacaktır. Ancak, yine de nüfusun yaş yapısı ile ilgili değerlendirmeleri yaparken bu limitlere bağlı kalacağız.

Kümbet yerleşmesindeki faal nüfusun toplam nüfusa oranını sayım yılları itibariyle incelediğimizde, bu nüfus grubunun toplamdaki payının giderek arttığı göze çarpar. 1980 yılında toplam nüfusun yarısından daha azını (% 48.36) oluşturan 15-64 yaş grubundakiler, 1985'te yarıyı biraz aşmış (% 53.73) ve 1990'da ise toplam nüfusun % 63.13'ünü teşkil etmekteydi (Tablo 2.9).

Tablo 2.9. Kümbet'teki Faal Nüfusun Toplam Nüfusa Oranı.

YILLAR	Faal Nüfus (15-64 Yaş)	Toplam Nüfus	15-64 Yaş Grubunun Toplam Nüfusa Oranı (%)
1980	207	428	48.36
1985	223	415	53.73
1990	262	415	63.13

Kaynak: DİE verileri.

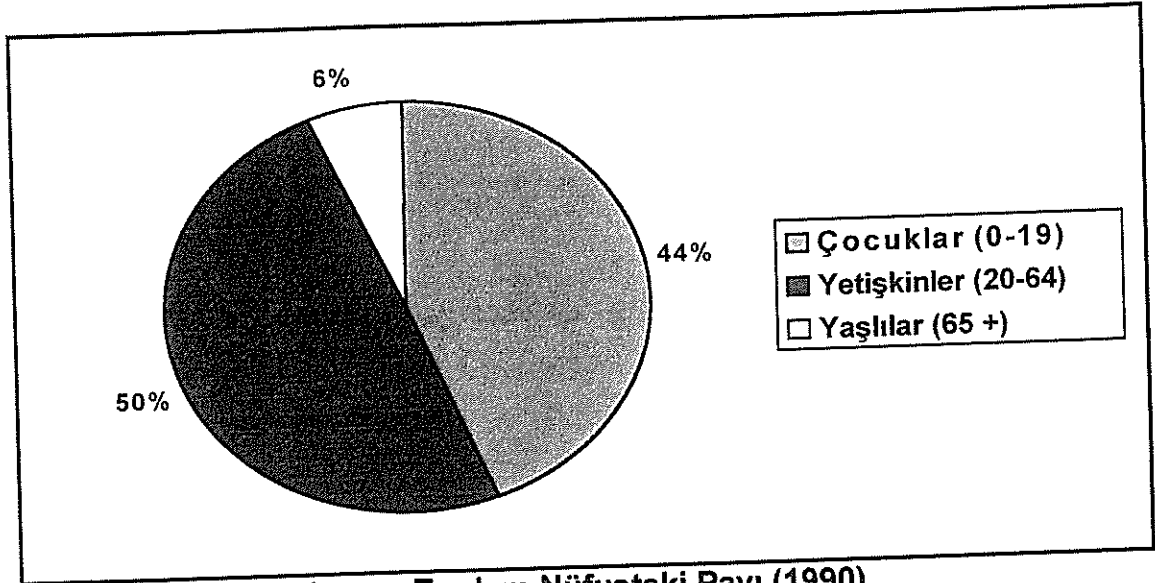
Araştırma yöresindeki bağımlı nüfus oranı, 1980 ve 1985 yıllarında Türkiye ortalamasının oldukça üzerindeyken, 1990 yılında Türkiye ortalamasının altına düşmüştür (Tablo 2.10). 1980 yılında bağımlı nüfus %106.79, 1985 yılında % 86.09, 1990 yılında da % 58.39 oranında gerçekleşmiştir.

1990 yılı verilerine göre, araştırma yöresindeki çocuk nüfus (0-19), toplam nüfusun % 44'ünü oluşturur. Yetişkinlerin (15-64) toplam nüfus içindeki payı % 50, yaşlıların (64 ve daha yukarısı) ise % 6 civarındadır (Şekil 2.3).

Tablo 2.10. Kümbet Nüfusu ile Türkiye Nüfusunun Karşılaştırmalı Yaş Bağımlılık Oranları (%).

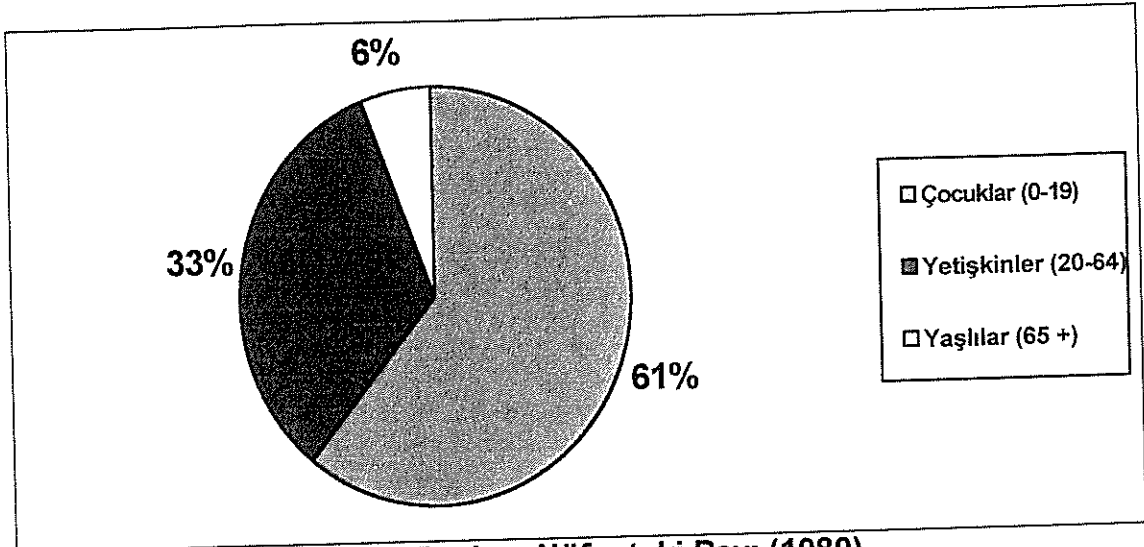
SAYIM YILI	KÜMBET			TÜRKİYE (Genel)		
	Toplam Yaş Bağımlılık Oranı	65 ve Daha Yukarı Yaş Bağımlılık Oranı	0-14 Yaş Bağımlılık Oranı	Toplam Yaş Bağımlılık Oranı	65 ve Daha Yukarı Yaş Bağımlılık Oranı	0-14 Yaş Bağımlılık Oranı
1980	106.76	12.08	94.68	78.12	8.45	69.67
1985	86.09	9.86	76.23	71.81	7.22	64.59
1990	58.39	9.92	48.47	64.68	7.06	57.62

Kaynak : DİE verileri

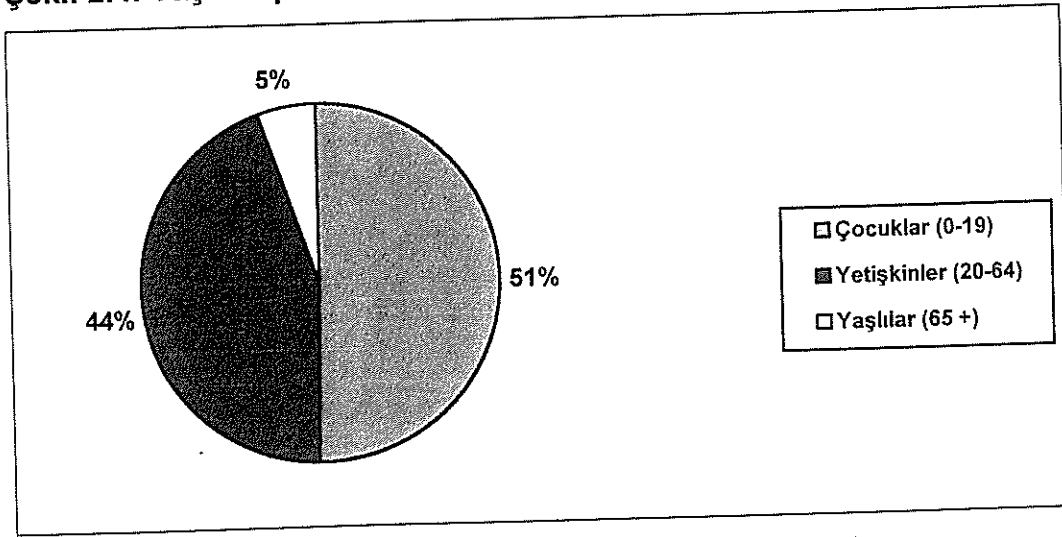

Şekil 2.3. Yaş Gruplarının Toplam Nüfustaki Payı (1990)

Çocuk yaştaki nüfusun fazla olması, doğum oranlarının yüksek olmasıyla ve yörede fazlaca görülen gurbetçiliğin bu yaş grubu içerisinde yaygın olmamasıyla ilgilidir. Daha önceleri belirtildiği üzere, yetişkinler grubunun göçlere fazlaca iştirak etmesi, bu grubun toplam nüfus içindeki payını azaltmıştır. Ancak, burada şunu da belirtmek gerekir ki, yetişkinlerin toplam nüfus içindeki payı geçmiş yıllarda çok daha düşüktür (Şekil 2.4-2.5). Buradan, 1990 yılına gelindiğinde araştırma yöresindeki söz konusu bu grubun geçmiş yıllara oranla daha az göç olaylarına katıldığı ve doğum oranlarının hızla düştüğü düşüncesi ortaya çıkmaktadır.

Şekil 2.4. Yaş Gruplarının Toplam Nüfustaki Payı (1980)

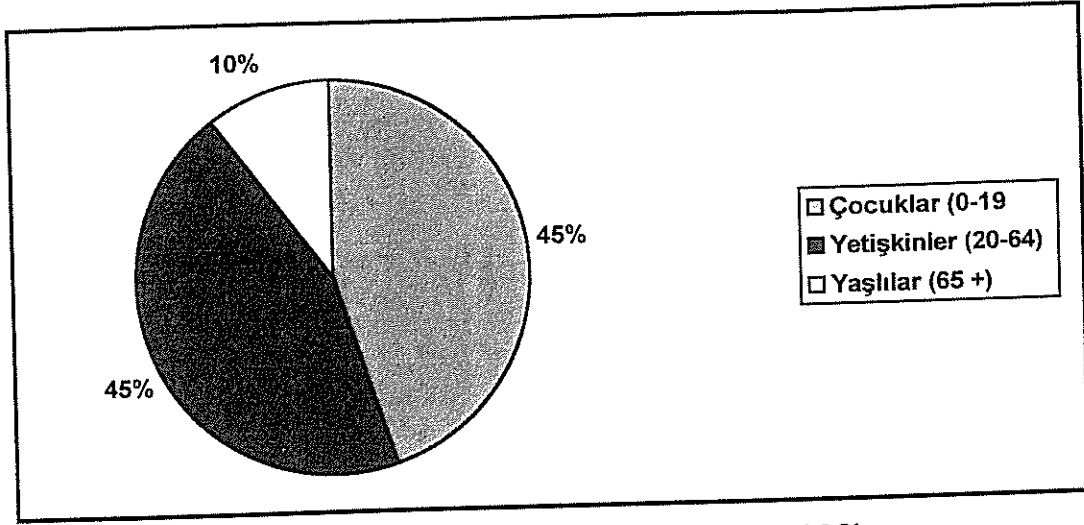

Şekil 2.5. Yaş Gruplarının Toplam Nüfustaki Payı (1985)

Diğer taraftan, Dereli Sağlık Ocağı Grup Başkan Vekilliği'nden aldığımız 1998 yılı Hane Halkı Tespit Fişleri sonuçlarına göre Kümbet'in nüfusu 185 kadardır ve bunun % 55'ini üretime katkısı bulunmayan, yani faal olmayan tüketici nüfus oluşturmaktadır (Şekil 2.6).

Buradan hareketle, yörede son 7 yılda ekonomik sıkıntıların neden olduğu önemli miktarlarda göç olaylarının meydana geldiğini söyleyebiliriz. Araştırma sahasında son 7 yılda kaybedilen nüfus miktarı 230 kadardır. Bu sayı, yörenin 1990 yılı nüfusunun % 55'ine tekabül etmektedir ki, bu da bize burada ne denli büyük ölçüde göç olaylarının meydana geldiğini açıkça göstermektedir. Yörede meydana gelen göç olayları, çoğunlukla aileler bazında

gerçekleşmiş olsa gerektir. Çünkü, kadın nüfusundaki azalış oranı (% 54.1) ile erkek nüfusunun azalış oranı (% 56.4) birbirine son derece yakındır. Bu da, yöredeki göçlerin aileler boyutunda gerçekleştiği düşüncemizle paralellik göstermektedir.

Şekil 2.6. Yaş Gruplarının Toplam Nüfustaki Payı (1998)

1998 yılı itibariyle araştırma yöresindeki çocuk nüfus (0-19) ile yetişkin nüfus (20-64), toplam nüfusun % 90'ını, oluşturur. Yaşlı nüfus (65 +) ise, % 10'luk bir paya sahiptir. Yaşlı nüfusun az olması, ortalama ömrün düşük olmasından kaynaklanmaktadır.

2.1.2.2. Nüfusun Eğitim Durumu

Kümbet yerleşmesinde, 1990 yılı itibariyle % 56.58 olan okur yazarlık oranı, Türkiye ortalamasının (% 80.46) oldukça altındadır. Araştırma sahasında okur yazarlık oranının bu denli düşük olmasının başlıca nedenleri arasında, dağlık bir bölgede yer alması, ulaşım imkanlarının özellikle kış aylarında yetersiz olması, arazi yapısının tarımsal faaliyetleri güçleştirmesi ve dolayısıyla yöre halkının ekonomik yönden geçimlerini güçlükle temin etmeleri ve yine bunun doğal sonucu olarak yöre halkının başta Giresun olmak üzere başka illere göç etmeleri gibi nedenler sıralanabilir.

Bu bağlamda Kümbet 'teki okur yazarlık oranlarının sayım yıllarına göre durumunu incelemek, oldukça faydalı sonuçlara ulaşmamızı sağlayacaktır.

1980 yılı sayım sonuçlarına göre, araştırma sahasının okur yazarlık oranı % 51.36 iken, 1985 yılında % 62.61'e yükselmiş, 1990 yılında bir düşüş meydana gelmiş ve bu oran % 56.58 şeklinde gerçekleşmiştir. Bu oranlara şöyle bir göz attığımızda, 1980'li yılların başlarında başlatılmış olan okuma yazma seferberliğinin bölgedeki okur yazarlık oranının artmasında etkili olduğunu görmekteyiz. 1985 yılındaki artış bu nedene bağlanabilir. 1990 yılındaki düşüş ise, yörede yoğun olarak yaşanan göç olaylarına daha çok okur yazar nüfusun katılmış olduğu ile açıklanabilir. 1990 yılı sonuçlarına göre, yörede okur yazar olmayan 155 kişinin 53'ünü erkek, 102'sini kadın nüfus oluşturuyordu. Okur yazar nüfus ise, 143'ü erkek, 59'u kadın olmak üzere toplam 202 kişi idi (Tablo 2.11).

Tablo 2.11. Kümbet 'in Okuryazarlık ve Cinsiyete Göre Nüfusu (1985-1990).

Y ı l ı n a r	C i n s i y e	T – Toplam		E – Erkek						K – Kadın		Okuma Yazma Bilmeyen
		Toplam	Okuma Yazma Bilen	Okuma Yazma Bilen						Bir Öğretim Kurumundan Mezun Olmayan		
				Bir Öğretim Kurumundan Mezun Olan								
				Toplam	İlkokul	Ortaokul	Lise	Lise Dengi	Yükseköğül veya Fakülte			
1980	T	352	180	121	113	3	1	2	2	59	172	
	E	173	135	93	86	2	1	2	2	42	38	
	K	179	45	28	27	1	-	-	-	17	134	
1988	T	337	211	164	149	7	2	3	3	47	126	
	E	185	140	116	101	7	2	3	3	24	45	
	K	152	71	48	48	-	-	-	-	23	81	
1990	T	357	202	188	174	7	2	3	2	14	155	
	E	196	143	136	122	7	2	3	2	7	53	
	K	161	59	52	52	-	-	-	-	7	102	

Kaynak : DİE verilerine göre hazırlanmıştır.

Son yıllarda taşınmalı eğitim sisteminin yaygınlaştırılmaya çalışılması ve az öğrencili okulların kapatılması cihetine gidilmesi, Kümbet 'teki iki ilkokulun da kapatılmasına neden olmuştur. Bu ilkokullardan biri yerel halk tarafından Öte Kümbet olarak adlandırılan Kümbet Köyü'nün esas yerleşme merkezinde, diğeri de Çarşı Mahallesi'ndedir. Öte Kümbet 'teki Kümbet İlkokulu, 1966 yılında açılmıştı²⁴. Toplam alanı 1389 m² ²⁵ olan ilkokulun 1 lojmanı mevcuttu²⁶. 1978

²⁴ TATAR, N., 1991, Bütün Yönleriyle Dereli, Sanem Matbaası, Ankara, s. 74

²⁵ DERELİ BELEDİYESİ, 1999, Köy Kıymet Beyanı Defteri (Bina), Seri : C, Sıra No:251238, s.67

²⁶ TATAR, N., 1991, a.g.e., s. 72

yılında geçici olarak açılmış olan Çarşı Mahallesi İlkokulu²⁷ ise, toplam 150 m²lik alana sahipti²⁸. Söz konusu bu her iki ilkokulda da, birer öğretmen görev yapmaktaydı. Çarşı İlkokulu 1996-1997, Kümbet İlkokulu da 1997-1998 eğitim öğretim yılı başında öğrenci sayısının yetersizliğinden dolayı kapatılmış (Fotoğraf 1.5) ve zaten sayıca az olan öğrenciler taşınmalı sistemle çevre ilköğretim okullarına dağıtılmışlardır (Tablo 2.12).

Tablo 2.12. Son 3 Eğitim-Öğretim Sezonunda Kümbet İlkokulu'ndan Mezun Olan Öğrenci Sayısı.

Öğretim Yılı	Öğrenci Sayısı		
	Kız	Erkek	Toplam
1994 – 1995	5	5	10
1995 – 1996	4	8	12
1996 – 1997	3	5	8

Kaynak: Dereli İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü kayıtlarından derlenmiştir.

Fotoğraf 2.1. 1997-1998 Eğitim Öğretim Yılında Kapatılan Kümbet İlkokulu

Dereli İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nden aldığımız bilgilere göre, Çarşı İlkokulu kapatıldıktan sonra veliler çocuklarını ya Kümbet İlkokulu'na ya da

²⁷ TATAR, N., 1991, a.g.e., s. 75

²⁸ DERELİ BELEDİYESİ, 1999, a.g.e., s.67

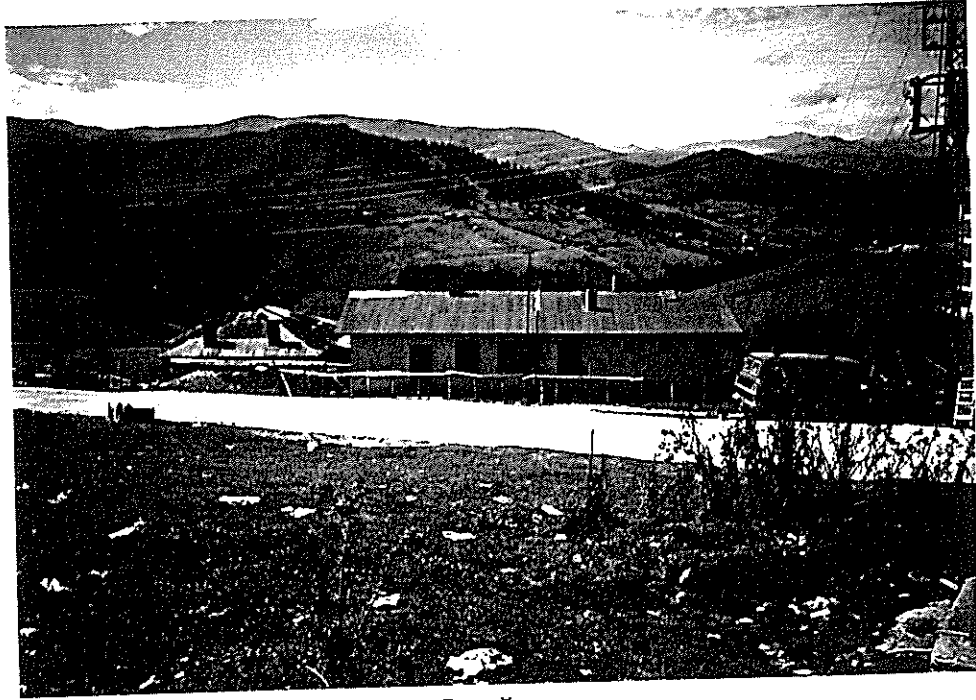
Uzundere Köyü İlkokulu'na göndermişlerdir. Ancak, 1998'de Kümbet İlkokulu'nun da kapatılması üzerine okuldaki 8 öğrencinin 3'ü Alucra Yatılı İlköğretim Okulu'na, 3'ü Espiye Kaşdibi Yatılı İlköğretim Okulu'na nakledilmişlerdir. Kalan 2 öğrenci ise, kendi istekleri doğrultusunda Dereli'de öğrenim görmektedirler.

Araştırma yöresindeki ilkokulun kapatılmış olması, eğitim-öğretim faaliyetlerine katılacak öğrenci sayısında bir azalış görülmesi gibi sorunlara neden olabilir. Bu olay, zaten okuryazar nüfus içinde küçük bir paya sahip olan kadın nüfusun eğitim-öğretim faaliyetlerine katılmalarını engelleyici bir durum ortaya çıkarabilir. Çünkü, genelde muhafazakar bir yapıya sahip olan yerel halk, özellikle kız çocuklarını yatılı okullara göndermeyi pek hoş karşılamamaktadır. Haliyle, bu da gelecekte kadın nüfusun okuryazarlık oranında büyük bir düşüşle sonuçlanabilir.

2.1.2.3. Nüfusun Sağlık ve Beslenme Durumu

Araştırma yöresinde 1969 tarihinde kurulmuş bir sağlık ocağı mevcuttur (Fotoğraf 2.2). Dereli Sağlık Ocağı Grup Başkan Vekilliği'nden aldığımız bilgilere göre, sağlık ocağının hizmet etki sahasına Kümbet ve Uzundere köyleri ile civardaki oba yerleşmeleri de dahildir.

Sağlık ocağında 1995 yılına kadar 1 doktor, 1 sağlık memuru, 1 ebe ve 1 ambulans şoförü görev yapıyordu. Sağlık ocağına ait bir adet de ambulans mevcuttu. Kümbet Sağlık Ocağı'nda bu tarihten itibaren sürekli olarak kalan kadrolu 1 hizmetli görev yapmaktadır. Sağlık ocağında Cuma günleri (sadece yayla sezonunda), ilkyardım hizmetleri, doğum öncesi ve sonrası bakım hizmetleri, enjeksiyon hizmetleri, poliklinik hizmetleri ve nüfus planlaması eğitimi gibi hizmetler verilmektedir. Haftanın diğer günlerinde ise, doktor veya herhangi bir sağlık görevlisinin olmaması nedeniyle sağlık ocağında hizmet sunulamazla birlikte, yukarıda saydığımız hizmetler, ihtiyaç duyulduğu takdirde Dereli Sağlık Ocağı tarafından yerine getirilmektedir. Diğer taraftan, Kümbet sağlık ocağında hizmetli olarak çalışan bir görevli, ilkyardım hizmetlerini yerine getirmektedir.

Fotoğraf 2.2. Kümbet Köyü Sağlık Ocağı.

Yörede doktor ve eczanenin bulunmayışı, hem yöre halkını, hem yaylacı nüfusu, ve hem de yöreyi ziyaret eden günübirlikçi ve turistleri olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Acil vakalar, olduğunda hastalar, öncelikle Dereli Devlet Hastanesi'ne, daha sonra da ya Giresun Devlet Hastanesi'ne ya da Giresun Göğüs Hastalıkları Hastanesi'ne gönderilmektedir. Kümbet-Dereli arasındaki mesafe 26 km. olmasına rağmen, yolun virajlı olması nedeniyle, ancak, 45-50 dakikada Dereli'ye ulaşılabilir olması gibi faktörler acil hastalara gerekli müdahalenin zamanında yapılmasına engel olmaktadır.

Sağlık ocağına gelen hasta sayısı, Temmuz ve Ağustos aylarında artmaktadır. Eylül-Ekim aylarından Mart-Nisan aylarına kadar olan dönemde ise, hasta sayısında büyük düşüşler görülmektedir. Yaz aylarındaki yüksek oranlar, yaylacı nüfustan ileri gelmektedir. Yaylacı nüfusun sonbaharda ceniğe dönmesi, hasta sayısındaki azalmanın başlıca sebebidir.

Hem iklim hem de topoğrafik özellikler, yörede bazı hastalıkların oldukça sık görülmesine zemin hazırlamıştır. Yörede yılın büyük bir bölümünde düşük sıcaklık değerleri görüldüğü için, üşütmeye bağlı sinüzit, bronşit, nezle ve grip gibi hastalıklara fazlaca rastlanmaktadır. Bunun yanında, araştırma sahası çok engebeli bir arazi üzerindedir ve bu da, tarımsal etkinliklerin büyük ölçüde insan

gücüne dayalı olmasını gerekli kılmıştır. Dolayısıyla, aşırı çalışmaya, elverişsiz iklim şartları da eklenince, özellikle kadın nüfus arasında bel ve eklem ağrıları ile romatizmal hastalıklar sıkça rastlanmaktadır.

Sağlık ocağından aldığımız bilgilere göre, tansiyon hastalıkları, cilt hastalıkları, guatr ve şeker hastalığı yörede fazlaca görülen diğer hastalıklar arasındadır. Bunların yanında ülser, gastrit ile yüksek tansiyona bağlı kalp hastalıkları gibi organik kökenli hastalıklar da görülmektedir.

Yörede çok fazla pancar (kara lahana) tüketilmesi, Doğu Karadeniz Bölümü'nde oldukça yaygın bir hastalık olan guatr hastalığına, araştırma sahasında da sıkça rastlanmasına neden olmuştur.

Araştırma yöresinde toplu ölümlere neden olan salgın hastalıklar görülmemektedir. Bunun yanı sıra, yöredeki ekonomik faaliyetler içinde hayvancılık ilk sırayı almasına rağmen, yörede şarbon, ruam, brusella gibi hayvan kaynaklı hastalıklara hemen hiç rastlanmamıştır. Şu ana dek, sadece 1 kişi için şarbon hastalığı teşhisi yapılmış ve tedavi altına alınmıştır.

Yöredeki ortalama insan ömrü kadın ve erkek nüfus arasında değişmekle birlikte, 75-80 yaş civarındadır. Yörede kadınların ortalama yaşam süresi, hiçbir kritere bağlı olmaksızın 70-75 yaş arasında değişmektedir. Yörede erkek nüfus arasında alkol tüketiminin yaygın olması, içki kullananların ortalama yaşam sürelerinin 60 - 65 yaş civarında olmasına neden olmuştur. İçki kullanmayanlar ise, 75-80 yaşlarına kadar yaşamlarını sürdürebilmektedirler.

Kümbet Köyü ve civarındaki köylere daha iyi sağlık hizmetleri verilebilmesi için, 1988 yılında 300 m² kullanım alanı olan 5 katlı ve 30 yataklı bir sağlık ocağının inşaatına başlandı. 1988'de tam teşkilatlı bir sağlık ocağının yapımı için atılan temel üzerine kaba inşaatın yapılışı tam 10 yıl sürdü. 1999 ve 2000 yıllarında da herhangi bir çalışma yapılmadı. Dereli İlçe Sağlık Müdürlüğü yetkililerinden edindiğimiz bilgilere göre, bu durum sağlık ocağı inşaatı için yeterli ödenek ayrılmamış olmasından kaynaklanmaktadır.

Araştırma yöresinde yapmış olduğumuz mülakatlar sonucunda; Kümbet Yaylası'nda beslenmenin dengesiz ve yetersiz olduğu görülmüştür. Bunun başlıca nedeni, halkın satın alma gücünün zayıf olması ve eğitim düzeyinin düşük olmasıdır. . Yöre halkı temel besin maddeleri dışında (çay, şeker, tuz, un,

yağ, v.s) diğer bitkisel ve hayvansal ürünleri kendi imkanları ile karşılamaktadır. Bu ürünlerin başında et, süt, tereyağı, yumurta, patates, mısır, karalahana, mantar ve yörede doğal olarak yetişen bazı bitkileri (hoşuran, ısırgan otu, kuzukulağı, mendek, merülçen, sakarca, kekik, nane, v.s.) sıralayabiliriz.

2.1.3. Nüfus Yoğunlukları

Kümbet Yaylası'nın toplam alanı, 3800 ha. (38 km²) kadardır. Araştırma sahasının nüfusu, sağlık ocağının 1998 yılı kayıtlarında 185 kişi olduğuna göre, yörenin aritmetik nüfus yoğunluğu, 4.8 kişi olarak bulunur. Bu değer 1980 yılında 11.2, 1985 ve 1990 yıllarında 10.9 kişi olduğu dikkate alınır, nüfus yoğunluğunda önemli bir azalışın meydana geldiği anlaşılır. Bu azalışın nedeni, yörede göç olaylarının fazlaca yaşanmasıdır. Yöreden meydana gelen göç olaylarının temelinde daha iyi eğitim ve yaşam koşullarına kavuşmak, büyük kentlerin sosyal ve kültürel olanaklarından daha iyi yararlanmak beşeri faktörlerin etkisi olmasının yanı sıra, esas sorun ekonomik kaynaklıdır.²⁹ Ancak, yöredeki güç ekonomik koşulları ön plana çıkarmak, DOĞANAY'ın da belirttiği gibi, konuyu tam olarak açığa kavuşturmada yetersiz kalacaktır³⁰. Evlenmeler sonucu nüfus kaybı, ticaret veya hayvancılıkla uğraşan bazı insanların yeterli sermaye sağladıktan sonra, büyük şehirlerde iş kurmak üzere göç etmeleri de nüfusun azalışındaki etken faktörler arasındadır.

Aritmetik nüfus yoğunluğu, arazi-nüfus ilişkisini ortaya koymada pek yeterli değildir. Çünkü, nüfusun araziye eşit olarak dağıldığı farz edilmiş ve yüksek dağlık alanlar, ürün elde edilemeyen sahalar, ormanlar ile çayır ve otlakların da nüfuslanmış olduğu kabul edilerek hesaplama işlemi yapılmıştır³¹.

1990 yılında, Kümbet 'teki nüfus yoğunluğunun Türkiye ortalamasının (68,9) çok altında kaldığı görülür. Yöre arazisinin yaklaşık % 90'lık bölümünü kaplayan yerleşmeye müsait olmayan dağlık alanlar, ormanlar ve çayır ve otlakların da bu hesaplama dahil edilmiş olması, nüfus yoğunluğunun bu

²⁹ GÜNER, İ., - YAZICI, H., 2000, "Şebinkarahisar İlçesi'nin Nüfus Coğrafyası", Şebinkarahisar I. Tarih ve Kültür Sempozyumu (30 Haziran – 1 Temmuz 2000) Bildiriler, Şebinkarahisar Belediyesi Yayınları No : 1, İstanbul, s. 251

³⁰ DOĞANAY, H., 1991, "Türkiye'de İç göçler ve Başlıca Sorunları", Atatürk Üniv. Kazım Karabekir Eğt. Fak.Dergisi, Sayı : 2, Erzurum, s.134

kadar düşük çıkmasıyla sonuçlanmıştır. Aritmetik nüfus yoğunluğu metodunun yukarıda belirtilen sakıncalarını gidermek için, fizyolojik nüfus yoğunluğu metodunu kullanmak daha pratik ve daha doğru sonuçlar verir. Fizyolojik nüfus yoğunluğu, toplam nüfusun tarım yapılan ekili-dikili alana oranlanmasıyla bulunur. Hesaplamalarda çayır ve otlak arazisi ile bağ ve bahçe tarımı arazilerinin yüz ölçümünü de dahil etmek daha isabetli sonuçlara ulaşmayı sağlayacaktır. Ancak, hesaplamalarda çayır ve otlak arazilerinin hariç tutulması, bu metodun sonuçlarının güvenilirliğini de azaltmaktadır. Diğer taraftan, bu metodun bir başka sakıncası da, nüfusun tamamını tarımla uğraşıyormuş gibi varsayarak hesaplamaların yapılmasıdır.³²

Dereli Tarım İlçe Müdürlüğü'nden aldığımız bilgilere göre, Kümbet'teki tarım arazilerinin toplam yüzölçümü, 2 km² dir. Buna göre, 1990 yılı sayımları göz önünde tutulursa, fizyolojik nüfus yoğunluğunun km² ye 207,5 kişi olduğu görülür. Tarımsal nüfus yoğunluğunun bu denli yüksek çıkmasının nedeni, ekili-dikili arazilerin toplam araziye oranla çok önemsiz bir alan kaplamasıdır. Diğer taraftan, tarımsal faaliyetler içinde yer alan hayvancılık faaliyetlerine kaynak teşkil eden ve bölgede oldukça geniş yer kaplayan çayır ve otlak arazilerinin tarımsal arazi içine katılmayışı da, bu değerlerin niçin bu kadar yüksek çıktığını ortaya koymaktadır.

2.2. Yerleşme

2.2.1. Genel Bakış

Giresun ili Dereli ilçesi sınırları içerisinde yer alan Kümbet yayla yerleşmesi, hem köy ekonomisine katkıda bulunan ekonomik anlamdaki yaylacılık fonksiyonuna hem de rekreasyonel yaylacılık fonksiyonuna sahip bir yerleşmedir.

Yerleşme özellikleri, araştırma sahasında ve civarında dağınık olarak yer alan obalarda değişiklik arz eder. Şöyle ki, Kümbet köy merkezi, yaz aylarında bir sayfiye alanı olması nedeniyle, öncelikle rekreasyonel kullanıma sahiptir. Diğer taraftan, yörenin yayla karakteri taşıması nedeniyle gerek

³¹ DOĞANAY, H., 1997, Türkiye Beşeri Coğrafyası, Milli Eğitim Yayınları : 2982, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi : 10, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, s. 211

³² DOĞANAY, H., 1997, a.g.e., s. 215-216

Kümbet köy merkezinin gerekse bağlı obaların yaylacı nüfus tarafından hayvancılık amaçlı kullanımını da söz konusudur.

Kümbet köy merkezinde yerleşmelerin esas fonksiyonu biraz karmaşık olmasına rağmen, obalarda gayet sade bir görünüm arz eder. İstisnai durumlar dışında, obalarda genel olarak hayvancılık ekonomisini destekleyen yaylacılık faaliyetleri hakimdir.

Kümbet merkezi ve obalarının bu kullanım amaçları dikkate alındığında, araştırma yöresinin hem geçici hem de devamlı yerleşme özelliği gösterdiğini söyleyebiliriz. Ancak, yerleşmedeki konutların büyük bir bölümü yaylacı nüfusa aittir. Bunun yanında gerek obalarda, gerekse Kümbet köy merkezinde ikinci evler şeklinde inşa edilmiş modern villa tipi konutlar da mevcuttur (Fotoğraf 2.3). Ancak, yöredeki yerleşmelerin genel karakterinde yaylacılık fonksiyonunun hakim olduğunu söylemek mümkündür.

Fotoğraf 2.3. Araştırma Sahasında Son Yıllarda Sayıları Hızla Artan İkinci Evlere Bir Örnek

Giresun Dağları'nın kuzeydeki sıraları üzerinde yer alan Kümbet yerleşmesi, ulaşım ağlarına göre uygun gelişme şartlarına sahipken, obalarda yol kalitesinin oldukça düşük olması tezat bir durum yaratmaktadır. Yöre, yaz aylarında yoğun rekreasyonel kullanımdan dolayı zaman zaman yetersiz kalsa

da, su kaynaklarına göre uygun şartlara sahiptir. Ancak, yörede tarım alanları az ve tarım topraklarının verimi düşüktür. Bazı yerleşme çekirdeklerinin inşa edildiği yerler, heyelan, çığ ve kaya düşmesi (Yenioba, Homurlu obaları) tehlikelerine maruz kalabilecek yerler olmasına rağmen, diğer bütün yerleşmeler bu tür tehlikelerden uzak alanlarda kurulmuşlardır.

2.2.2. Yerleşmenin Tarihçesi

Ülkemiz topraklarının oldukça büyük bir bölümünü oluşturan Anadolu yarımadası, dünyadaki ilk uygarlıkların kurulduğu bölgeler arasındadır. Dünya'nın ilk yerleşim birimlerinden biri olan Anadolu'da Türk hakimiyeti öncesinde Hititler'den Urartulara, Frigler'den Lidyalılar'a, İyonlardan Romalılar'a kadar pek uygarlık hüküm sürmüştür. Bu da, Anadolu'nun geçmişte sürekli bir savaş alanı olmasına yol açmış ve dolayısıyla da nüfus büyük ölçüde bir azalma olmasına zemin hazırlamıştır.

Bununla yanında, Anadolu'daki Türk nüfusun varlığı da çok eski tarihlere dayanmaktadır. Bu konuda Mehmet Dikici'nin "Anadolu'da Türkler" adlı eserinde Türklerin Anadolu'da mevcudiyetinin M.Ö. 1980 yıllara uzandığı ve bu dönemde uw-on'ların (Mukaddes Hunların) önceleri Erenköy (İstanbul)'e yerleştiklerini ve daha sonraları Trabzon'a kadar yayılmış olduklarından bahsedilmektedir.³³ Ancak, Türklerin Anadolu'ya yerleşmesi ve Anadolu'yu Türkleştirme çabaları, 26 Ağustos 1071 tarihli Malazgirt Muharebesi sonrasında mümkün olabilmıştır. Bu zaferin sonunda, Türkler Ege havzası dışında Anadolu'ya tam manasıyla hakim olabilmiş, burada yaşayan Hıristiyan toplulukları Anadolu'nun yeni sahiplerinin Türkler olduğunu kabullenmiştir.³⁴

Bundan sonra ve önce Selçukluların egemenliği altında kalan Anadolu daha sonra Moğol istilasına uğradı. Anadolu Moğol istilasından kısa bir süre sonra 1299 yılında Osmanoğulları Beyliği'nin bağımsızlığını ilan etmesi, Anadolu'nun bundan sonraki tek hakim in gelecekteki sahibini ortaya çıkaracaktır. Osmanlı Devleti, Anadolu'daki bu hakimiyetini 3.Dünya savaşına kadar devam ettirmiştir.

³³ DİKİCİ, M., 1998, Anadolu'da Türkler (Anadolu'ya Türk Göçleri), Burak Yayınevi, s.26-27

³⁴ DİKİCİ, M., 1998, a.g.e., s. 73

Araştırma sahasının da içinde bulunduğu Trabzon ve Giresun çevresi ile ilgili ilk tarihi bilgiler Yunanlı coğrafyacı ve seyyahların eserlerinde görülmektedir. Bölgede yaşayan Kolhlar, Driller, Mossinoikler, Halibler, Tibarenler gibi kavimlerin Yunan menşe'li olmadıkları Yunanlıların kendileri eserlerinde itiraf edilmektedir.³⁵

Yine Mehmet Dikici "**Anadolu'da Türkler**" adlı eserinde Doğu Karadeniz'in yerli halkının milattan binlerce yıl önce Asya'dan Anadolu'ya göçüp beylikler halinde Anadolu'nun her yarını dolduran Halibler olduğundan bahsederek, Trabzon şehri ve kalesinin Kolhlar'ın ülkesinde kurulduğunu eklemektedir. Dikici, aynı eserinde Künit, Kelkit, Kolkit oymaklarının Kumanlar'ın ünlü oymakları olduğunu belirterek, bunların Türk oymakları olduğunu ifade etmektedir.³⁶

Buna ek olarak, Anadolu'nun prehistorik dönemine ait çalışmalarda şehir ve kasaba tarihlerinde, bazı kavimlerle ilgili yapılan yayınlarda, dil incelemelerinde M.Ö. 2000'li yıllara kadar Doğu Karadeniz ve Giresun'da yaşayan bazı kavimlerin bazılarının Türk olduğu görülmektedir. Bu Türk varlığını da, Gaşkalar, İskitler, Kimmerler, Amazonlar, Driller, Hunlar, Kumanlar, Peçenekler, Akhunlar, Sabirler, Hazarlar, Bulgarlar Türkleri ve Oğuz Türkleri oluşturmuştur.³⁷

Arkeolojik kazılar ve tarihi dokümanlar, çok eski zamanlardan buyana Anadolu'da aynı dönemlerde bir çok kavmin bir arada yaşadığını göstermiştir. Bu kavimler nüfusça birbirinden farklı olduğu gibi, kültür seviyesi bakımından da aralarında farklılıklar mevcuttu.³⁸ Anadolu'da bulunan çeşitli kavimler, Doğu Karadeniz ve dolayısıyla Giresun ve çevresinde de hakimiyet kurmuşlardır. Akdeniz ve Marmara kıyılarında bir çok koloni kuram Miletoslular'ın M.Ö.VIII. yüzyılda Sinop'a yerleştikten sonra Amisos (Samsun), Kotyora (Ordu), Kerasus

³⁵ GÖKDAĞ, B.A., 1997, "M.Ö. 2000 Yıllardan Günümüze Giresun'daki Türk Varlığı", Giresun Tarihi Sempozyumu (24-25 Mayıs 1996) Bildiriler, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları No : 1, İstanbul, s. 28; ayrıntılı bilgi için bakınız USTA, V., 1999, Anabasis'ten Atatürk'e Seyahatnamelerde Trabzon, Serander Yayınları, Trabzon Araştırmaları Dizisi : 1, Trabzon

³⁶ DİKİCİ, M., 1998, a.g.e., s. 70

³⁷ GÖKDAĞ, B.A., 1997, a.g.m., s. 28-29

³⁸ SÜMER, F., 1992, Tirebolu Tarihi, İstanbul, s. 1

(Giresun) ve Trapezus (Trabzon) kentlerini kurdukları veya geliştirdikleri kabul edilmektedir.³⁹

M.Ö. 400 senelerinde Giresun'a da uğrayan Xenophon, bu tarihlerde Giresun'un Sinop'un önemli bir kolonisi olduğunu ve ona vergi verdiğini bahseder.⁴⁰

Miletoslular'dan sonra Giresun şehrine hakim olan bir diğer devlet, Pontus Krallığı'dır. M.Ö. 281 yılında Orta Karadeniz bölümünde Pontus beyliğini kurmaya muvaffak olan I Mitridates'in oğlu Farnak, babasının bıraktığı beyliği daha da büyüterek Ordu ve Giresun'u topraklarına katmıştır.⁴¹

M.Ö. 72 yılında Pontuslar'ın Romalılar'a yenilmesi, şehrin ilk defa Roma hakimiyetine girmesine neden olmuştur. Şehir, daha sonra Romalılar'ın idaresinden Bizans devletinin hakimiyetine girmiştir.⁴²

Malazgirt Meydan Muharebesini takip eden on yıl içinde Anadolu'nun büyük bir kısmı Türklerin eline geçmiş ve bu arada Karadeniz kıyıları da Türk hakimiyeti altına girmiştir. Ancak 1097 yılındaki I.Haçlı Seferi neticesinde Türkler, birçok yerle birlikte Karadeniz bölgesini de kaybettiler. Bölge, yine Bizans devletinin idaresine geçti. 1204 yılında İstanbul'un Latinler tarafından fethedilmesi üzerine buradan Trabzon'a kaçan Bizans imparatoru Aleksios Komnenos'ın Gürcü Kraliçesi Tamara'nın yardımı ile bir devlet kurmaya muvaffak olmuştur. Bu devletin sınırları Doğu Karadeniz ile birlikte batıda Zonguldak'a kadar uzanıyordu. Ancak, Selçuklu Türkleri çok geçmeden Trabzon Rum İmparatorluğu için büyük bir tehlike oluşturmaya başlamıştır.⁴³ Selçuklular, tamamen Karadeniz Bölgesi'ne hakim olamamışlarsa da, 1214'de Sinop'u almışlar ve Giresun'a kadar olan bölgeyi hakimiyetleri altına almışlardır. Ancak, Giresun'un Selçuklular'ın hakimiyetine girdiğine dair kesin herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.⁴⁴

³⁹ GİRESUN TİCARET VE SANAYİ ODASI, 1998, Giresun İktisadi Raporu (Haz.Nihat Erdoğan), Giresun, s. 1

⁴⁰ XENOPHON, (Tercüme-Hayrullah ÖRS), 1939, Anabasis, İstanbul, s. 158

⁴¹ SÜMER, F., 1992, a.g.e., s. 14,

⁴² EMECEN, F., Giresun, DİA, XIV, s. 79

⁴³ GİRESUN TİCARET VE SANAYİ ODASI, 1998, a.g.e., s. 2

⁴⁴ KESKİN, M., 1997, "Selçuklular Zamanında Doğu Karadeniz'e Yönelik Türkmen Akınları ve Muhacereti" Giresun Tarihi Sempozyumu (24-25 Mayıs 1996) Bildiriler, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları No : 1, İstanbul, s. 53

Giresun'un Türkleşmesi, Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılmasından sonra, Anadolu Selçuklu beylikleri döneminde daha da artarak devam etmiş ve bu dönemde Türkmenler Sinop ve Samsun'u ele geçirirken, 1297'de Ünye yöresini ele geçiren Çepniler, Trabzon'a kadar akınlarda bulunmuşlardır.⁴⁵

XIV. yüzyıl başlarında Çepni Türkmenlerinin akınları sırasında Giresun Kalesi'nin zapt edildiği tahmin edilmektedir. Nitekim 1301 yılında Trabzon Rum imparatoru II. Aleksios Giresun'a gelip "Kous Tougans" (Küçük Ağa veya Kuşdoğan) adlı bir Türkmen beyini yenilgiye uğratmış ve surları yeniden yaptırıp kaleyi onarmıştır.⁴⁶

Giresun şehri XIV.yüzyılın sonlarına doğru (Miladi 1396-1397) Hacıemiroğulları (Bayramlı) Beyliği tarafından fethedilmiştir.⁴⁷ Bundan yaklaşık 10-15 yıl sonrasında Giresun ve ahalisi tekrar Trabzon Rum İmparatorluğu hakimiyeti altına girmiştir. Ancak, 1461 yılında Trabzon Rum İmparatorluğu'nun Osmanlı İmparatorluğu tarafından yıkılmasıyla Osmanlı hakimiyetine giren Giresun, Trabzon sancağına bağlı kalelerden biri olmuş ve sancağın en batı ucunu teşkil etmiştir.⁴⁸

Giresun'un bir Türk-İslam şehri haline gelişi, XV. Yüzyılın sonlarından itibaren başlamıştır. Bunda, bölgede idarecilik yapmakta olan Yavuz Sultan Selim'in önemli rolü olmuştur. Hatta, Giresun'un bir şehir haline gelişinin gerçek müessesinin Yavuz Sultan Selim olduğu söylenebilir.⁴⁹

XVI. yüzyılda Ordu ve Trabzon arasında bölge, ezici Türk çoğunluğu tarafından iskan edilmiş olup, bunların hepsi de yerleşik hayat sürdürmüşlerdir. Türk nüfustan pek çoğunun, Çepni, Yüreğir, Alanyuntlu ve Bayındır gibi Oğuz boylarının torunları olduğu kaynaklardan anlaşılmaktadır. Hıristiyanlara gelince, bunlar XVI. yüzyılda Türk nüfusa göre çok az olup, bunlarında önemli bir kısmının dışarıdan geldikleri tahrir defterlerinde belirtilmektedir. Giresun,

⁴⁵ SÜMER, F., 1992, Çepniler- Anadolu'nun Bir Türk Yurdu Haline Gelmesinde Önemli Rol Oynayan Oğuz Boyu, İstanbul, s.13

⁴⁶ BİLGİN, M., 1997, "Giresun Bölgesinde Türkmen Beylikleri ve İskan Hareketleri" Giresun Tarihi Sempozyumu (24-25 Mayıs 1996) Bildiriler, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları No : 1, İstanbul, s. 82; ayrıca bakınız BİLGİN, M., 2000, Doğu Karadeniz Tarih Kültür İnsan, Serander Yayınları, Genel Dizi : 7, Trabzon Araştırmaları Dizisi : 4, Trabzon

⁴⁷ BİLGİN, M., 1997, a.g.m. s. 88-91

⁴⁸ EMECEN, F., 1989, "XV-XVI Asırlarda Giresun ve Yöresine Dair Bazı Bilgiler" 19 Mayıs Üniversitesi .Dergisi, sayı : 4, s. 157

Osmanlılar zamanında gündün güne gelişmiş ve Karadeniz'in önemli limanlarından biri haline gelmiştir. Bunda, Giresun'u İç Anadolu'ya bağlayan yolların önemli rolü olmuştur.⁵⁰

Araştırma yöresi, 1461'den itibaren Trabzon Rum İmparatorluğu'nun elinden alınarak,⁵¹ Türk ülkesine katılmıştır. Türkler, korunma kolaylığı, otlakların bolluğu, ve havadar olmaları gibi nedenlerle, Anadolu'nun bazı yerlerinde yerleşim yeri olarak yüksek alanları tercih etmişlerdir.⁵² Araştırma yöresi de ormanlar içinde yüksek, yayla alanlarına çok yakın ve çok havadar olmasından dolayı Oğuz boyları için yerleşim yeri olarak tercih edilmiş olmalıdır.

1530 tarihli tahrir defterinde Kümbet karyesi (köyü), yıllık vergi olarak 600 akçe vergiye tabi tutulmuştur. Bu rakam, araştırma sahamız olan Kümbet Yaylası'nın orta büyüklükte bir yerleşim yeri olduğunu göstermektedir. Şöyle ki, hane başına alınan vergiler hesaplandığında, burada 30-40 hanenin mukim olduğu (ikamet ettiği) tahmin edilebilir. Yine bu bölgenin hem karye hem de yaylak olduğunu düşünecek olursak, 1530 tarihli bu tahrir defterine göre buradan alınan verginin hayvancılık ve ot üretimi ile ilgisi olması gerekir. Aynı zamanda Osmanlı toprak sistemine göre alınan oşür vergisinin hesaplanmasını da göz önünde bulunduracak olursak, bu verginin (yani 600 akçenin) oşür, resm-i ganem (koyun oşürü) ve resm-i giyah (yeşil ot ve saman oşürü) olması muhtemeldir. 1530 yılında 30-40 hanenin yaşadığını tahmin ettiğimiz Kümbet karyesindeki nüfusun yaklaşık olarak 150 kişi olduğu söylenebilir (Osmanlı nüfus tahrir hesaplamasına göre, 1 hane ortalama 5 kişi olarak kabul edilmektedir).⁵³

Bu tarihten itibaren XIX. yüzyılın sonlarına kadar olan dönemde Kümbet köyündeki yerleşmeye ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşamadık. Bununla birlikte, 1890'larda Anadolu'daki gözlem gezileri sırasında Giresun Kazası'na da

⁴⁹ EMECEN, F., "Giresun Tarihinin Bazı Meseleleri", Giresun Tarihi Sempozyumu (24-25 Mayıs 1996) Bildiriler, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları No : 1, İstanbul, s. 23

⁵⁰ ŞAHİN, İ., 1997, "Osmanlı Döneminde Giresun Bölgesine Konar Göçlerin İzleri" Giresun Tarihi Sempozyumu (24-25 Mayıs 1996) Bildiriler, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları No:1, İstanbul, s.117

⁵¹ KARAMAN, O., 1999, a.g.t., s. 6

⁵² EMİROĞLU, M., 1984, "Bolu Yöresi Yer Adları", Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Folklor Arşt. Dairesi, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi 60, 17, Ankara, s.186,

uğrayan Cuinet, kazanın 146 köyü olduğunu zikretmektedir.⁵⁴ Bu köylerden bir tanesi de Kümbet Köyü'dür.⁵⁵

Yine, 1903 tarihli bir salnamede Giresun'u Kümbet'e bağlayan 52 km lik bir karayolunun tamamlanmış olduğundan bahsedilmekte ve "Giresun-Bektaş yolu gibi esasen yayla târiki ise de otuz-kırk kadar köyde nakliyatını teşkil ettiğinden ehemmiyeti mahsusaya haizdir" denilmektedir.⁵⁶

Bu dönemde, Devletin iktisadi hayatının düzeltilmesi amacıyla yabancılara yeni madenler arayıp bulmak ve işletmek için imtiyazlar verilmiştir.⁵⁷ Araştırma yöresindeki kurşun, demir ve civa gibi madenler de, Rumlar tarafından çıkarılmıştır.⁵⁸ Haliyle maden ocaklarında çalıştırılan işgücünün çevre köylerden sağlanmış olsalar bile, Kümbet köyünde konaklamaları ve de doğal olarak zamanla çevreden nüfus çekmiş olması muhtemeldir.

Diğer taraftan Kümbet Köyü'ne bağlı obalara ise yaylacı nüfus tarafından XIX. yüzyıldan itibaren yerleşilmektedir. Araştırma yöresinde hayvancılığa dayalı bu yaylacılık faaliyetleri bugün de obalarda aktif bir şekilde devam etmektedir.

2.2.3. Yerleşmenin Şekli ve Nedenleri

Ülkemizde fonksiyonel açıdan yaylacılık, turizm ve hayvancılık amaçlı olarak ikiye ayrılır.⁵⁹ Doğu Karadeniz Bölümü'ndeki yaylacılık faaliyeti de aynı şekilde iki gruba ayrılır. Bunlar;

- "Sayfiye (Tüketim) yaylaları,"
- "Obalar (Üretim) yaylaları."⁶⁰

Birinci gurup yaylalar özellikle kentlilerin çıktığı sayfiye niteliğindeki yaylalardır. Sayfiye yaylaları çok geniş alana yayılmış bulunan obalar için, pazar

⁵³ BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ (BOA), 1997, Muhasebe-i Vilayet-i Karaman ve Rum Deferi (937 / 1530), Nr. 387, Ankara, s. 749

⁵⁴ CUINET, V., 1892, La Turquie d'Assie I, Paris, s. 64-65

⁵⁵ KARAMAN, O., 1999, a.g.t., s. 81

⁵⁶ TRABZON VİLAYETİ SALNAMESİ (TS), 1321 (1903), Trabzon, s.212-215

⁵⁷ KARAMAN, O., 1999, a.g.t., s. 158

⁵⁸ SABAH GAZETESİ, 9 Nisan 1999 Cuma

⁵⁹ DOĞANAY, H., 1997, a.g.e., 287

⁶⁰ KAPTAN, H., 1978, Doğu Karadeniz Kırsal Alan Yerleşme Düzeni ve Tarımsal Üretim İlişkileri, İDMMA Mimarlık Bölümü Doçentlik Tezi, İstanbul, s.107

yeri niteliği taşırlar. Yaz mevsiminde kıyı kentleri esnafı, kır kesimi halkı ile mal alım satım işlevini bu pazarlarda sürdürürler.⁶¹

Sayfiye yaylalarındaki yerleşmelerdeki konutlarda hakim olan mimarinin ortak yönleri şöylece özetlenebilir:

- Taş temel üzerine yükseltilmiş tek katlı ahşap konut,
- Gömülü olan alt kat ahır fonksiyonunda, hartama çatı örtüsü,
- Çok sınırlı boyutlarda camsız pencere.

Bu ortak benzerliklere karşın özellikle plan şeması, büyüklükler, dış görünüş ve çatı formu açısından önemli ayrıcalıklar görülür.⁶²

İkinci grup yaylaları içinde yer alan obalar, Doğu Karadeniz yaylalarındaki yaygın yerleşme tipini oluştururlar. Obaların varlığı bütünü ile hayvancılık ekonomisi ile açıklanabilir. İlkbaharda karların erimesiyle orman içi ve orman üstü meralarının kazandığı potansiyel, kıyı ve nemcil orman kuşağındaki kır halkının, hayvanlarıyla birlikte obalara yerleşmesine neden olur. Doğudan, batıya ve yükselti değişikliklerine göre gerek yerleşmenin formu bakımından, gerekse yapı tekniği açısından görülen bazı ayrıcalıklara rağmen, Doğu Karadeniz yaylalarındaki obalarda genelde yaygın ortak yapı öğeleri şöylece özetlenebilir;⁶³

- Oba topluluklarının birbirlerine olan uzaklıkları, 1,5 km ile 5 km. yi bulabilmektedir. Ancak büyük bir çoğunluğu, birbirlerine oldukça yakın mesafelerdedir. Oba topluluklarının hemen hepsi de, ya bir akarsuyun kenarında, ya da az eğimli yamaç düzlüklerinde, kaynakların yakınında kurulmuşlardır.⁶⁴

- Çoğunlukla aynı köyün insanlarıdır ve aralarında yakın bir akrabalık ilişkisi söz konusudur.

- Genellikle tek hacimden oluşan konut birimleri, ortak bir dış mekan çevresinde, gelişigüzel –bağımsız- ancak aynı bakı da kümelenmişlerdir.⁶⁵

⁶¹ KAPTAN, H., 1978, a.g.t., s.108

⁶² KAPTAN, H., 1978, a.g.t., s.109

⁶³ KAPTAN, H., 1978, a.g.t., s.110

⁶⁴ DOĞANAY, H., 1989, "Ordu'da Bazı Oba-Yayla Yerleşmeleri ve Yaylacılık" Coğrafya Makaleleri, Fen-Edb. Fak. Yayın No : 55, Erzurum, s. 313

⁶⁵ KAPTAN, H., 1978, a.g.t., s. 110

- Obaların konumları, genelde çevrenin dulda veya kuytu yörelerine rastlar. Bu durum hakim rüzgarlardan korunma, güneş ışınlarından daha fazla yararlanma ve su kaynağına yakın olma gibi düşüncelerden kaynaklanmıştır.⁶⁶

Genelde 10-20 konuttan oluşan obalarda meskenler arasındaki mesafe, obadan obaya farklılık göstermekte ve 3-5 m. ile 40-50 m. arasında değişebilmektedir. Dolayısıyla oba yerleşmeleri, obaların birbirlerine olan uzaklıkları bakımından gevşek dokulu bir yapıya sahipken, kendi içlerinde genellikle toplu dokulu bir yerleşme düzenine sahiptirler. Bunda çevrenin morfolojik-topoğrafik özellikleri yanında, "bağlak ve şenlikler"de sürdürülen ekonomik faaliyetler de etkili olmuştur. Gerek bu koruma altına alınmış çayır ve sebze yetiştirme parselleri ve gerekse ağıl yeri için ayrılmış olan fonksiyon sahası, obaların birbirlerine göre belli bir uzaklıkta kurulmasına neden olmuştur.⁶⁷

Orman içi ve ormana bitişik obalarda, hartama örtülü ve ahşap (kütük) yığma inşaat sisteminin yaygınlığı yanında, eğim yönünde kazanılan ve bir tarafı toprağa gömülü olan kat, ahır olarak kullanılır. Bu obalarda konutun hemen yanındaki ağılın haricinde, sebze ve çoğunlukla da ot yetiştirmek amacıyla bağlakların -çevriklerin- ayrıldığı görülmektedir. Orman üst sınırındaki yüksek obalarda ise, tek odalı, toprak tabanlı ve moloz taş duvardan yapılmış yine hartama örtülü evlerin yaygınlaştığı izlenir.⁶⁸

Genel hatlarıyla bir sayfiye yaylası niteliği taşıyan Kümbet Yaylası'nın yerleşme merkezi, bugün köyün 1 km. kadar batısında bulunan Çarşı Mahallesi (Kümbetboğazı Mevkii)'ne kaymıştır (Fotoğraf 2.4).⁶⁹ Bugün, Giresun halkı arasında Kümbet Yaylası olarak bilinen yer de burasıdır. Gerçek yerleşim merkezi ise, yerel halk tarafından "Öte Kümbet" olarak adlandırılmaktadır. Kümbet yayla yerleşmesinin 3 mahalle ve 10 obası vardır. Bunlardan Armutalan mahallesi, Kümbet Köyü'nün yaklaşık 3 km. kuzey batısında ve Keşoğ mahallesi de, 1,5 km. kadar kuzeyinde, yer almaktadır. Buraları ancak, yaz

⁶⁶ DOĞANAY, H., 1989, a.g.m., s. 313

⁶⁷ DOĞANAY, H., 1989, a.g.m., s. 313

⁶⁸ KAPTAN, H., 1978, a.g.t., s. 110 - 111

⁶⁹ TATAR, N., 1991, a.g.e., s. 38

aylarında yakın çevre köylerden gelenlerle nüfuslanmaktadır. Bir başka deyişle, buraları Kurtulmuş ve Güdül köylerinin yaylalarıdır.

Fotoğraf 2.4. Çarşı Mahallesi'nden Bir Görünüş.

Kümbet ve Uzundere köyleri, adeta birbirleri ile iç içe girmiş gibidir. Uzundere Köyü'ne bağlı obalarla Kümbet obaları komşudur (Fotoğraf 2.5). Yine Kümbet yaylasında yaz aylarında günü birlikçiler tarafından yoğun bir kullanıma tabi tutulan Aymaç mesire alanının bir kısmı da yine Uzundere köyünün sınırları içindedir. Zaten bugün Kümbet'te Çarşı Mahallesi'nde oturan bir çok aile, gerçekte Uzundere Köyü'nün sınırları içinde yaşamaktadırlar.

Kümbet Yayla yerleşmesi, köy doku planına göre mahalle tipli köylere benzemektedir. Bilindiği üzere, toplu yerleşmelerde ya küme şeklinde yada mahalle tipli köylere rastlanır. Mahalle tipli köylerde, mahallelerden biri merkez olup, muhtarlık burada bulunur.⁷⁰ Kümbet Köyü, meskenler arasındaki mesafenin 3-5 m. ile 15-20 m. arasında değiştiği toplu dokulu bir yerleşmedir. Bunun yanında köyün muhtarlık teşkilatı, mahallelerden biri olan Çarşı Mahallesi'nde yer almaktadır. Ayrıca, Armutalan ve Keşoğ Mahalleleri ile Öte

Kümbet Köyü, merkez olarak tayin edilen Çarşı Mahallesi'nin etrafında yer almaktadır. Bu nedenle, Kümbet Köyü'nün toplu yerleşme formunun görüldüğü mahalle tipli köyleri andırdığını söyleyebiliriz. Yörede toplu yerleşmenin görülmesinde iklim, yüzey şekilleri, uğraşılan ekonomik faaliyetler, su kaynaklarına yakınlık ve akrabalık bağları etkili olmaktadır. Bununla birlikte toplu olarak yerleşmek, biraz da sosyal ve ekonomik sorunlara karşı daha dayanıklı olabilmek içindir.⁷¹ Kümbet yayla yerleşmesindeki yerleşmeler, birbirlerine az çok yakın olup, toplu bir yerleşme şekli görülmektedir.

Fotoğraf 2.5. Aймаç Mesire Alanından Uzundere Köyü'nün Görünüşü.

Çarşı Mahallesi'ni ortadan ikiye bölen yolun iki kenarı boyunca dağılmış olan, yerleşme, planlı gelişmiş bir yerleşme değildir. Kümbet yayla yerleşmesi, kısmen doğal çevre şartlarına uymuş, bundan da hem konutlar hem de ulaşım etkilenmiştir. Nitekim Kümbet'i Giresun'a bağlayan kuzey-güney doğrultulu karayolunun Kotana mevkiine kadar Aksu deresi vadisi boyunca takip etmesi ve sahada eğiminin yüksek olması nedeniyle, bazı kesimlerde karayolu virajlar

⁷⁰ DOĞANAY, H., 1997, a.g.e., s.271

⁷¹ ÖZGÜNER, O., 1970, Köyde Mimari : Doğu Karadeniz, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayın No: 13 Ankara, s. 18

şeklinde devam etmektedir. Böylece yol, düz bir hat şeklinde değil bükümler halinde Kümbet Yaylası'na kadar uzanmaktadır.

Kümbet yayla yerleşmesinde genellikle toplu olmakla birlikte, yer yer gevşek dokulu bir yerleşme formu da görülmektedir. Buna neden olan etmenleri doğal ve beşeri faktörler olmak üzere iki grupta toplayabiliriz:

a) Doğal Faktörler

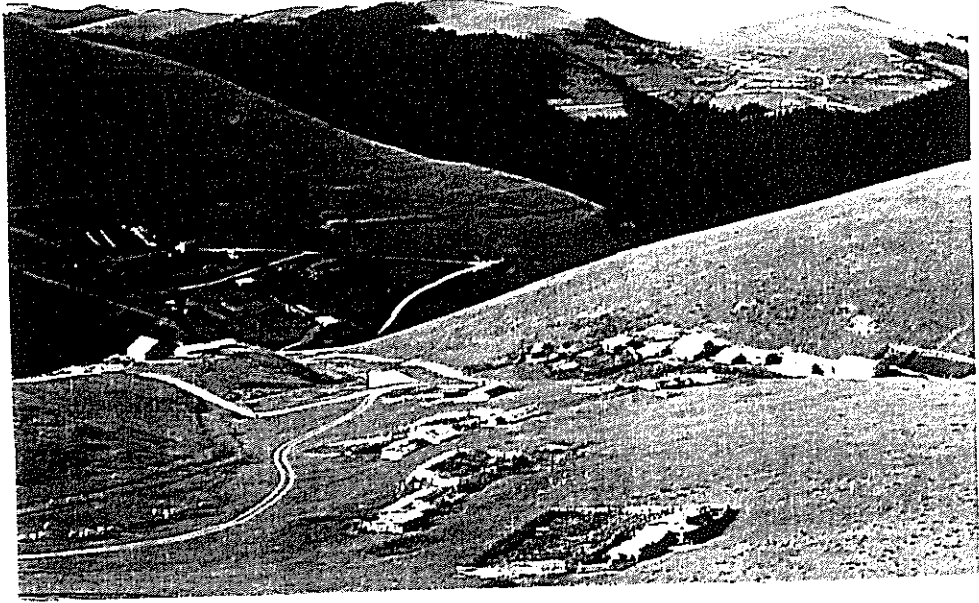
Gerek Kümbet yerleşmesinin gerekse obaların bulunduğu saha, morfolojik bakımdan fazla parçalanmıştır. Düz veya az eğimli alanlar çok az yer tutar. Dolayısıyla yerleşilecek alanları sınırlıdır ve yerleşmeye biraz elverişli alanlar giderek yerleşim alanı haline gelmiştir. Bu gibi alanlarda çok sayıda konut inşa edilmiştir (Fotoğraf 2.6). Dolayısıyla yörede yerleşilecek alan sınırlı olması, arazi fiyatlarının yükselmesine neden olmuştur.

Fotoğraf 2.6. Kümbet Yaylası'nda Görülen Toplu Yerleşmelere Bir Örnek (Çarşı Mahallesi)

Çevre, yeraltı su kaynakları bakımından zengin olmasına rağmen, yerleşme dağınık dokulu bir yapı göstermez. Bu durum yörede oldukça hem arazinin oldukça engebeli olması hem de sert ve uzun geçen kış mevsimi koşulları ile açıklanabilir. Bu durum, yerleşmenin genelde toplu dokulu bir form göstermesine yol açmıştır. Ancak, her obada rastlanmamakla birlikte bazı obalardaki oba meskenleri arazinin yapısına göre, yer yer birbirinden 40-50 m.

uzakta inşa edilmişlerdir. Dolayısıyla bazı obalarda (Örneğin, Çeğerli Oba, Göbel Obası) gevşek dokulu yerleşmeler de göze çarpar (Fotoğraf 2.7).

Fotoğraf 2.7. Eğimin Az Olduğu Yerlerde Görülen Gevşek Dokulu Yerleşmelere Bir Örnek (Çeğerli Oba)

b) Beşeri Faktörler

Karadeniz ikliminin etkisi altındaki yerlerde, yaz mevsiminde hava; sıcak ve nem oranı yüksektir. Genelde ılıman iklim koşullarına alışkın olan kıyı kesiminde yaşayan insanlar için, nispeten sıcak ve nemli hava şartlarının etkili olduğu yaz aylarında hava oldukça bunaltıcıdır. Diğer taraftan, denizden yaklaşık 1600 m. yüksekte bulunan Kümbet yayla yerleşmesinde, hava daha serin ve temizdir. Bununla birlikte eşsiz bir doğal güzelliğe sahiptir. Nitekim yaz aylarında yöre, yoğun bir şekilde hem turizm amacıyla ve hem de rekreasyonel faaliyetlerde bulunmak üzere gününbirlikçi akımına uğramaktadır. Diğer taraftan, **Cenik***ten obalara çıkan insanların çoğunluğu için **“yaylaya çıkmak”** bir adettir. Giresun, Dereli, Keşap ve Espiye'nin köylerinden gelen bu insanlara göre, yaylaya çıkma hem aileden gelen bir gelenek, hem de hayvancılıkla

* Yörede kıyı bölgesi için **cenik** veya **canik**, kıyı bölgesi insanı için **cenikli** veya **canikli** ifadesi kullanılmaktadır. Diğer yandan, kıyı bölgesi insanı da, Dereli köyleri için **Kırık**, yöre insanı için de **Kırıklı** ifadesini kullanmaktadırlar.

uğraşmaları nedeniyle bir zorunluluktur. Bu gibi nedenlerden ötürü, cenikten çok sayıda insan yaylaya çıkmaktadır. Dolayısı ile yaylaya çıkan insan sayısındaki artış, zaten sınırlı olan arsa temini nedeniyle konutların birbirine yakın inşa edilmesini adeta bir zorunluluk haline getirmiştir.

Obalarda yerleşmenin toplu dokulu olmasının bir başka sebebi de, bir obanın genelde aynı köyden insanlarla paylaşılmış olmasıdır. Bir başka deyişle, köyde komşu olan insanlar, obalarda da genelde komşudurlar. Bunun yanında akrabalık bağları da önemli bir faktördür. Aynı sülaleye mensup insanlar genelde aynı obaya çıkar ve birbirleri ile komşu olup, konutlarını mümkün olduğu kadar birbirlerine yakın inşa ederler. Bu da, obalarda yerleşmelerin çoğunlukla toplu dokulu bir yapı göstermesiyle sonuçlanmıştır.

Özellikle obalarda, yerleşme dokusunun toplu dokulu olmasına neden olan etmenlerden birisi de sosyal ilişkilerdir. Şöyle ki, yaylacı aileler, yakın akrabaları veya daimi oturduğu yerleşmedeki dost ve arkadaşları ile bir arada oturmak arzusundadırlar. Nitekim yörede yapmış olduğumuz mülakatlarda, yaylaya çıkan aileler akrabaları ile beraber yaşamakta ve komşuları da genellikle köyden komşuları olan ailelerdir. Bu gibi faktörler de yerleşme nüvelerinin birbirine yakın inşa edilmesine neden olmuş ve böylece yerleşmenin toplu dokulu bir özellik kazanmasını sağlamıştır.

Sonuç olarak denilebilir ki, araştırma sahasının yayla karakterine sahip olması, yazın çok sayıda nüfusu kendine çekmektedir. Diğer taraftan yörede yerleşilebilecek alanların sınırlı olması, konutların genelde birbirine yakın inşa edilmesi sonucunu doğurmuş ve yerleşmenin toplu bir doku kazanmasına neden olmuştur.

2.2.4. Konutlar ve Özellikleri

İnsan gerçekleştirdiği bütün faaliyetlerinde olduğu gibi, içinde yaşadığı evin inşasında da, coğrafi çevre şartlarının etkisinde kalır. Bilindiği üzere, kırsal bölgelerde konut inşasında, kullanılan malzemeler, öncelikle yakın çevreden temin edilir. Bu suretle, hem konutların bölgeden bölgeye farklı bir görünüm kazanması hem de konutların inşasında kullanılan malzemelerin farklılaşması söz konusudur. Diğer taraftan, meskenlerin iklim koşullarına uygun olarak

yapılması gerekir. Bununla birlikte, coğrafyadan da etkilenen meskenler, bu şartlara göre çeşitli şekillerde yapılabilir.⁷²

Konutların inşasında sadece doğal çevre faktörlerini etkili olduğu muhakkak ki yanlıştır. Buna ek olarak içinde bulunan tarihi ekonomik ve sosyal faktörlerin yanında insanın gelenek-görenekleri kendi istekleri, arzuları ve eğilimleri olarak ifade edilebilecek beşeri faktörlerin de etkisi büyüktür.⁷³

Türkiye orman zenginliğinin önemli bir payına sahip olan Karadeniz Bölgesi'nde ahşap konutlar çok yaygındır. Ahşap konutların bölgede bu denli yaygın olmasının bir başka nedeni de, özellikle 1956 tarihli (6831 Sayılı) Orman Yasası çıkıp, 1961 tarihli Anayasa'ya bazı hükümler konuncaya kadar, orman bakımından zengin olan kırsal bölgelerde, konut inşası için en ucuz yapı gereci kaynağını ormanların oluşturmasıdır.⁷⁴

Araştırma sahamız olan Kümbet yayla yerleşmesi, Giresun'un 56 km. kadar güneyinde, yüksek bir sahada (1600m.) kurulmuştur. Karadeniz Bölgesi'nde yer almakla birlikte, denizden 1600 m. yüksek olması nedeniyle ikliminde, Karadeniz iklimine göre bazı değişiklikler meydana gelmiştir. Dolayısıyla yörede, yazlar kıyı kesimindeki kadar sıcak geçmez, hatta yörede yaz mevsimi genelde serin geçer.

Kış mevsimi, kıyı kesiminde kendisini fazla hissettirmeyen, yörede ise oldukça sert ve kar yağışlı kış koşulları hüküm sürmektedir. Dolayısıyla iklim özellikleri konutların inşasında oldukça etkilidir. Bölgenin oldukça engebeli bir arazi yapısına sahip olması meskenlerin inşasında etkili olan bir diğer unsurdur.

Bitki örtüsü, karışık iğne yapraklı ormanlar ile bunların hemen üst sınırından başlayan alpin çayırıklardan oluşur. Yörede konut yapımında kullanılan hakim yapı gereci, hemen yakın çevredeki ormanlardan sağlanan ahşap malzemedir. Bununla birlikte doğal çevreden kolaylıkla sağlanabilmesi nedeniyle taş, bir diğer yapı gerecidir.

Kümbet merkezindeki eski evlerin bir çoğu ise ya taş temel üzerine tamamen ahşap malzemedен yapılmıştır ya da genellikle taş olan taşıyıcı temelin üzerinde taş ve ahşabın birlikte kullanıldığı ve çatıları galvanize sac,

⁷² TANOĞLU, A., 1969, a.g.e., s.216

⁷³ TANOĞLU, A., 1969, a.g.e., s.216

⁷⁴ DOĞANAY, H., 1997, a.g.e., s. 328-329

oluklu çinko veya hartama⁷⁵ ile kaplanmış çatma evler şeklindedir (Fotoğraf 2.8). Bunun yanında, yörede tuğla, briket, çimento ve demir gibi modern yapı gereçlerinin kullanıldığı betonarme evler de mevcuttur.

Fotoğraf 2.8. Taş ve Ahşap Malzemenin Birlikte Kullanıldığı Meskenlere Bir Örnek

Araştırma yöresindeki konut türlerinin dağılışı gösterdiği alanlar incelendiğinde, ticari, resmi ve dini binaların Çarşı Mahallesi'nde toplandığı ve meskenlerin ise, daha çok bu binaların etrafında ancak, genelde güney ve doğu istikametinde yer aldığı dikkati çeker. Kümbet köyünün merkezinde yer alan Çarşı Mahallesi'nde bulunan konutların çoğunluğunu ticari konutlar oluşturmaktadır. Bu binalar, genelde birbirine bitişik inşa edilmişlerdir ve tek katlıdır. Bunun yanında, iki ve üç katlı konutların alt katları ticarethane olarak kullanılırken, üst katları, genelde otel olarak hizmet vermekle birlikte, sadece bir kaçının mesken olarak kullanımı söz konusudur. Bununla birlikte, Kümbet'te bulunan ticari kullanıma açık iki ve üç katlı bina sayısı oldukça azdır.

Yöredeki resmi ve dini binalar, henüz inşaat halinde olan 5 katlı Sağlık Ocağı inşaatı hariç genelde tek katlıdır ve ayrı planda yapılmışlardır.

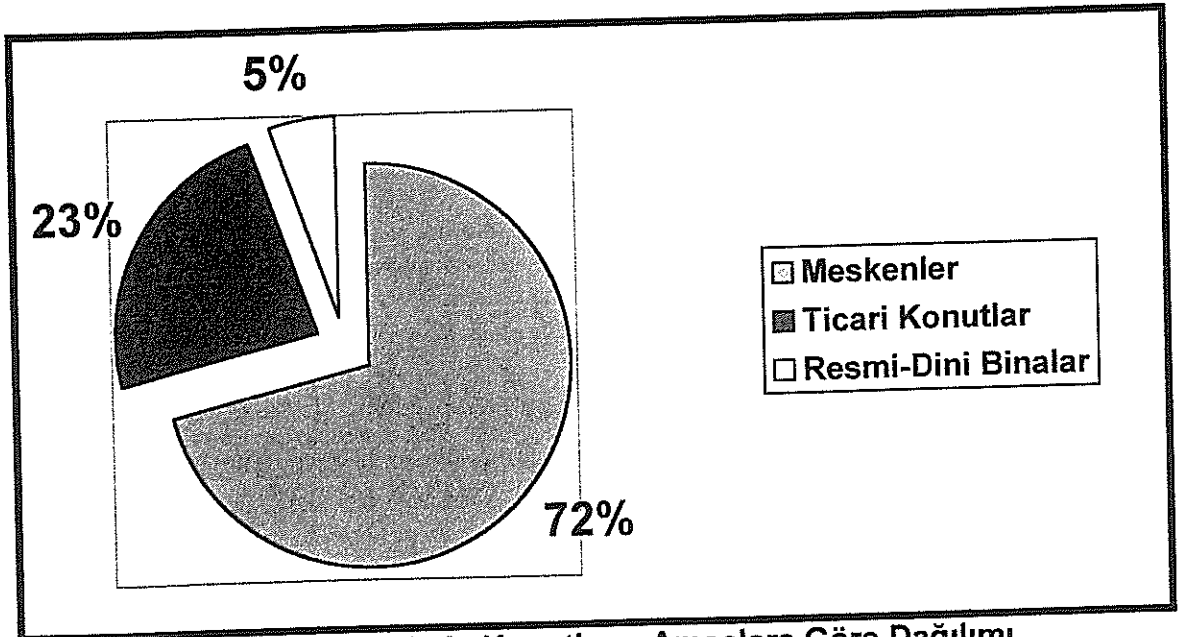
⁷⁵ Yaklaşık olarak 10 cm. eninde, 100 cm. uzunluğunda ve köknar, ladin veya meşe olursa bir santimetreye kadar, kestane olursa iki santimetreye kadar kalınlıktaki tahtalardan bindirme usulü ile yapılan çatı örtüsüne hartama denilmektedir. (ÖZGÜNER, O., 1970, a.g.e., s. 24)

Araştırma yöresindeki konutları kullanım amaçlarına göre sınıflandırdığımızda, ilk sırayı meskenler almaktadır. Kümbet merkezindeki bina sayısı 132 olup, mesken olarak kullanılan konut sayısı 94'ü bulmaktadır. Bu konutların büyük bir bölümü, ikinci evler olarak ancak yayla dönemlerinde kullanılan konutlardan oluşmaktadır. Bununla birlikte, Kümbet'te fırından, kasaba, lokantadan otele kadar, çok çeşitli ticari iş yeri mevcut olup, toplam sayıları 50'yi aşmaktadır. Ancak, bu binaların bir kısmı hem mesken hem de ticari işyeri olarak kullanılmaktadır. Bunların sayıları da 12 kadardır. Mesken olarak kullanılan binalar, toplam binaların % 71 ini, ticari konutlar % 23.4 ünü, resmi ve dini konutlar da % 5.6 sını teşkil eder (Tablo 2.13 – Şekil 2.7). Obalarda bulunan bina sayısı 694 olup, 3'ü dışındakiler mesken olarak kullanılmaktadır.

Tablo 2.13 Kümbet Yaylası'ndaki Konutların Kullanım Amaçlarına Göre Dağılımı

Kullanım Şekli	Sayısı	Oranı (%)
Mesken	94	71
Ticari	31	23.4
Resmi-Dini	7	5.6
Toplam	132	100

Kaynak : Arazi gözlemleri.

Şekil 2.7. Kümbet Yaylası'nda Konutların Amaçlara Göre Dağılımı

1998 Sağlık Ocağı verilerine göre nüfusu 185 olan Kümbet gibi bir yerleşme için ticari konut sayısının 30'u aşması yörede çok fazla ticari işletme olduğu intibainı uyandırabilir. Ancak, bu sayı yayla sezonunda nüfusu 6-7.000 i bulan bir yerleşme için hiçte sanıldığı kadar fazla değildir. Zaten söz konusu ticari işyerlerinin büyük bir bölümü kış mevsiminde kapalıdır. Kışın ancak 10-11 tanesi açık durumdadır.

Kümbet'in devamlı nüfusunun 185'i geçmezken, resmi bina sayısı 7'dir. Nüfusla oranlandığında oldukça fazla görünmesine rağmen gerçekte bu sayı 3'tür. Çünkü resmi binalardan yarısına yakını yılın büyük bir bölümünde kullanılmamaktadır. Örneğin; Jandarma Karakolu sadece yaz aylarında hizmet vermektedir. Diğer taraftan, yerleşme merkezindeki ilkokul binası da, 1997-1998 eğitim-öğretim yılı başından itibaren kapalıdır. Bununla yanında PTT binası da sadece santral hizmeti vermekte ve görevli elemanı bulunmamaktadır. Bir diğeri de henüz inşası bitmemiş olan Sağlık Ocağı binasıdır.

Diğer taraftan, yöredeki diğer resmi binalara baktığımızda, ikisi Orman İşletme Şefliğine ait binalar olup, diğeri de Sağlık Ocağı'dır. Yukarıda da belirtildiği üzere, mevcut resmi binalar gerçekte sayıca oldukça azdır.

Mesken olarak kullanılan konutlar araştırma sahasında oldukça geniş bir yer kaplar. Kümbet merkezinde geleneksel eski evlerin çoğu iki katlı olup, alt katları genelde ahır (bazılarında hem ahır hem de samanlık olarak kullanıldığı da görülür), üst katları ise konut olarak kullanılmaktadır. Diğer taraftan oba meskenleri ise, çoğunlukla tek katlıdır ve eklentileri ya hemen bitişiğinde ayrı bir birimdir ya da evle aynı çatı altındadır ve tahta bir duvarla birbirlerinden ayrılmıştır.

Konut inşa malzemesi olarak kullanılan taş malzeme; yakın çevreden, ahşap ise; orman idaresinden ihtiyaç malzemesi olarak temin edilmektedir.

Ancak, son 15-20 yıldan beri ahşap malzemedeki konut yapımı, oldukça azalmıştır. Bununla birlikte, ahşap malzemeye ihtiyaç olması halinde, ya Dereli Orman İşletme Müdürlüğü Cımbırtlık Deposu'ndan ya da Dereli'deki ticarethanelerden temin edilmektedir.

Son yıllarda, yayla konutlarında kullanılan inşa malzemelerinde, bir çeşitlilik, bir modernleşme görülmektedir. Artık konutlarda kullanılan inşa

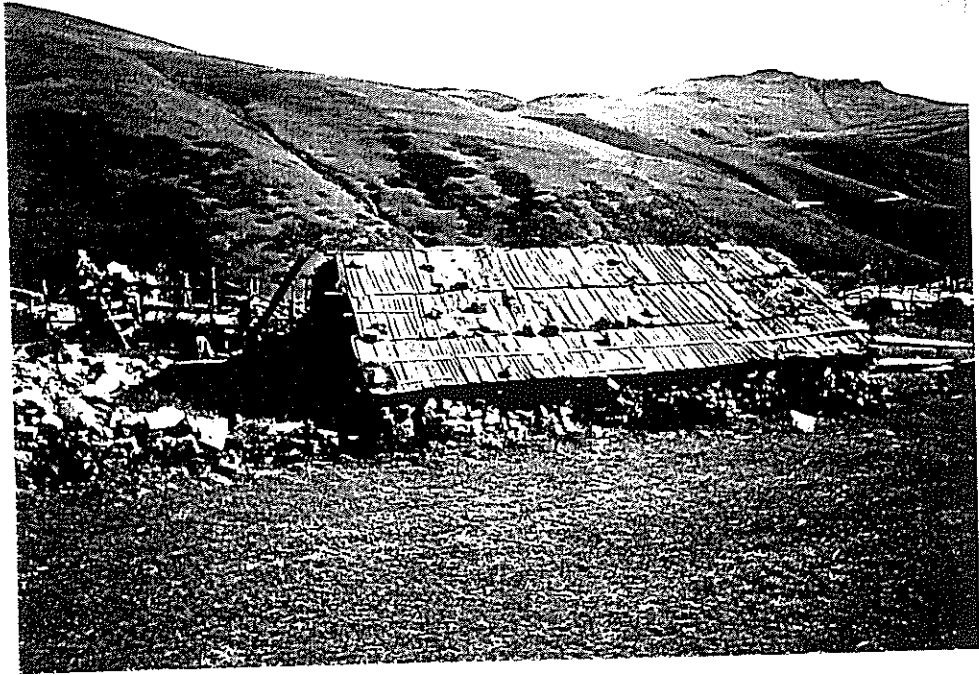
malzemeleri, tuğla, briket, çimento ve demir gibi çağdaş yapı gereçleridir. Gerek devamlı yerleşme olan Kümbet yerleşmesi ve gerekse geçici yerleşmeler olan obalarda konutların yarıya yakını tuğla veya briketten yapılmıştır. Bunun yanında hem Kümbet'te hem de obalarda "ikinci evler" veya sayfiye evleri" olarak nitelenen villa tipi konutlar da giderek yaygınlaşmaktadır. Yeni inşa edilmekte olan evlerin önemli bir kısmını bu tür evler oluşturmaktadır. Diğer taraftan, yörede yerleşilebilecek alan sınırlı olmasına rağmen, yörede evini kiraya veren aileler yoktur. Bu nedeni, yöre insanının muhafazakar bir yapıya sahip olması ve dolayısıyla tanımadıkları insanlara evlerini kiraya vermeyi doğru bulmamalarıdır.

Geleneksel konutların gerek dış mimari ve gerekse iç mimarisinde kullanılan ahşap malzeme, genellikle doğu ladininden oluşmaktadır. Doğu ladininin yörede yaygın olarak kullanılması, ormanların kaçak kesimlere maruz kalmasını önlemek amacıyla, Devlet tarafından orman köylülerine yaklaşık % 60 indirimli ahşap malzeme satışının sağlanmış olmasından kaynaklanır (Ladin ağacının m³ ü Kümbet köyü sakinlerine 28 milyon TL. sına satılırken, orman köylüsü olmayanlara 75-80 milyon TL.sına satılmaktadır). Yörede kullanılan bir diğer ahşap malzeme de, sarıçamdır. Doğu ladinine oranla daha pahalı olan sarıçam, ancak ekonomik durumu iyi olanlar tarafından tercih edilmektedir. Yöre halkı, söz konusu ahşap malzemenin büyük bir bölümünü, Orman İşletme Şefliği'nden, küçük bir kısmını ise Dereli'deki ticarethanelerden tedarik etmektedir.

Yöre insanının maddi gücü meskenlerin inşasında önemli rol oynamaktadır. Gelir düzeyi yüksek insanlar, konutlarının inşasında modern yapı gereçleri kullanırken, gelir düzeyi düşük insanlar, çevreden en ucuza sağladıkları yapı gerecini konutlarında kullanmaktadırlar.

Kümbet'teki eski evlerin büyük çoğunluğunda çatı örtü gereci olarak yakın zamanlara kadar hartama yaygın olarak kullanılırken, günümüzde galvanize sac veya oluklu çinko kullanılmaktadır. Bununla birlikte, betonarme binalarda, çoğunlukla oluklu çinko kullanılmakla birlikte, bunların bir kısmı düz çatılı olarak inşa edilmişlerdir. Oba meskenlerinde ise galvanize sac, oluklu çinko ve hartamaya ek olarak, naylonun da örtü aracı olarak kullanıldığı

görülmektedir (Fotoğraf 2.9). Kiremit, gerek Kümbet yerleşmesinde gerekse obalarda, çatı örtü gereci olarak tercih edilmemektedir. Bu durum, ailelerin ekonomik güçleri ile alakalı olduğu kadar yörenin iklim koşulları ile de ilgilidir. Şöyle ki, kiremit hem pahalı bir çatı örtü gerecidir hem de yörede kış mevsiminde güçlü rüzgarların esmesi kiremitlerin kırılabilmesine yol açmakta ve dolayısıyla bu da zaten gelir düzeyi düşük olan aileleri ekonomik yönden zarara uğratan bir durum yaratmaktadır.

Fotoğraf 2.9. Kümbet Yaylası ve Çevresinde Yer Alan Oba Meskenlerine Bir Örnek (Çomakkonağı)

Betonarme binalarda kullanılan tuğla, çakıl, demir, briket, kum, çimento gibi malzemeler, Dereli'den veya Giresun'dan sağlanmaktadır.

Araştırma yöresinde sürekli ikamet edilen geleneksel konutlarda sıcaklık yalıtımı için bazı önlemler alınmıştır. Örneğin, kışın içerideki sıcaklığı muhafaza etmek için pencereler, açılıp kapanabilen ahşap kanatlar ile dış taraftan kapatılmıştır. Özellikle kış aylarındaki fırtınalı dönemlerde bu kanatlar kapatılmak suretiyle dışarıdan soğuk havanın girmesine engel olunur. Yine bazı eski evlerde çatı katlarına hayvanların kışlık otlarının yığılmış olması da, evin tavanının sıcaklık yalıtımına yardımcı olur. Modern betonarme meskenlerde ise, sıcaklık yalıtımı daha fazla sağlanmıştır. Örneğin, pencere camları ısıyı

muhafaza eden çift cam şeklinde olup, aynı zamanda pencerelerin dışında kepenkler mevcuttur. Diğer yandan bu evlerin iç döşemeleri genellikle ahşaptır. Bilindiği üzere ahşap meskenler, kışın soğuk havayı içeri sızdırmazlarken, yazları da oldukça serin olurlar.

Kümbet yerleşmesindeki konutlarda pencerelerin büyüklükleri eski ve yeni tip evlerde değişebildiği gibi, eski tip konutların kendi içinde de farklılık gösterebilmektedir. Şöyle ki, mutfak (yörede ocaklık denmektedir), günün büyük bir bölümünün yaşandığı bir mekandır ve özellikle kış aylarında kısa sürede havalanması sağlanmalıdır. Haliyle, yemek kokusunun diğer odalara sinmesini önlemek için mutfaka ait pencereler, yatak odaları pencerelerinden neredeyse iki kat daha büyük yapılmıştır. Yatak odaları pencereleri 60-90 cm., mutfak pencereleri ise 120-180 cm ebatlarındadır.

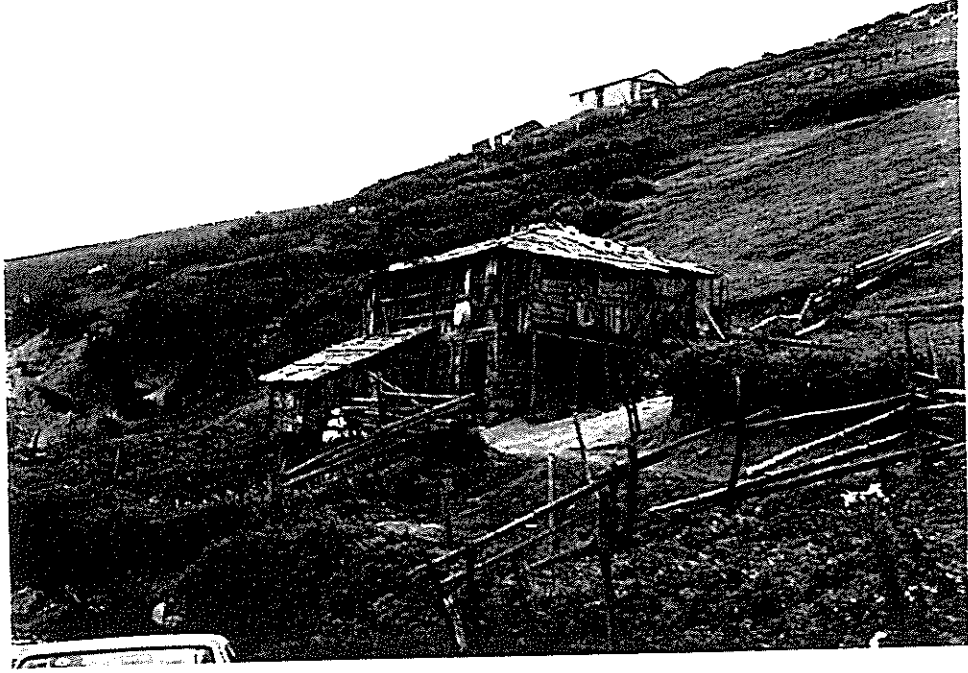
Yörede kış mevsiminin oldukça soğuk ve sert geçmesi, sıcaklık yalıtımı için alınmış olan pencere ebatları, pencere muhafazaları ve de çatı arasına kışlık ot yığma gibi önlemleri yetersiz bırakarak, daha fazla yakacak tüketimini zorunlu hale getirmiştir.

Yayla konutlarında ise, herhangi bir sıcaklık yalıtımı tedbiri alınmasına gerek duyulmamıştır. Çünkü, yılın kısa ve sıcak bir devresinde kullanılmaktadırlar. Kaldı ki, yayla konutlarının önemli bir kısmı, ahşap olup yazın sıcaklığı içeri geçirmezler. Kış mevsiminde ise, bu konutlar zaten kullanılmamaktadır.

Yöredeki eski tip evler, ailenin barınma ihtiyacını karşılamaya ve ekonomik faaliyetlerin yürütülmesine yönelik mekanlar olmak üzere iki bölümden oluşur (Fotoğraf 2.10).

Ekonomik faaliyetler, hiç kuşkusuz yöredeki meskenlerin en önemli eklentileri olan ve büyük çoğunlukla alt katta yer alan ahırlarda yürütülür. Taş, tuğla veya briketten meydana gelen bir duvar üstüne inşa edilmiş olan ahır, 2-2,5 m. yüksekliğindedir. Evin girişinden ayrı, alt katta bir giriş kapısı bulunmaktadır. Yan duvarlara paralel olarak inşa edilen yemlik (yörede behni olarak adlandırılmaktadır) ve ahırın bir köşesinde yer alan buzağı yeri ahırdaki genel görüntüyü oluşturan unsurlardır. Yemlikler, ahırın büyüklüğü ve ahırdaki hayvan sayısına göre, bir veya iki tane olabilir. Ahırın orta kısmında sıvı

atıkların dışarı atılması için bir kanal bulunur. Ahırın 4-5 m. dışında katı atıkların depolandığı bir gübrelik mevcuttur. Oba meskenlerindeki ahırlar ise, ya meskenin hemen bitişiğinde ayrı bir birimdir ya da evle aynı çatı altındadır ve tahta bir perde ile birbirlerinden ayrılmış durumdadır.

Fotoğraf 2.10. Obalardaki Eski Tip Evlere Bir Örnek (Göbel Obası).

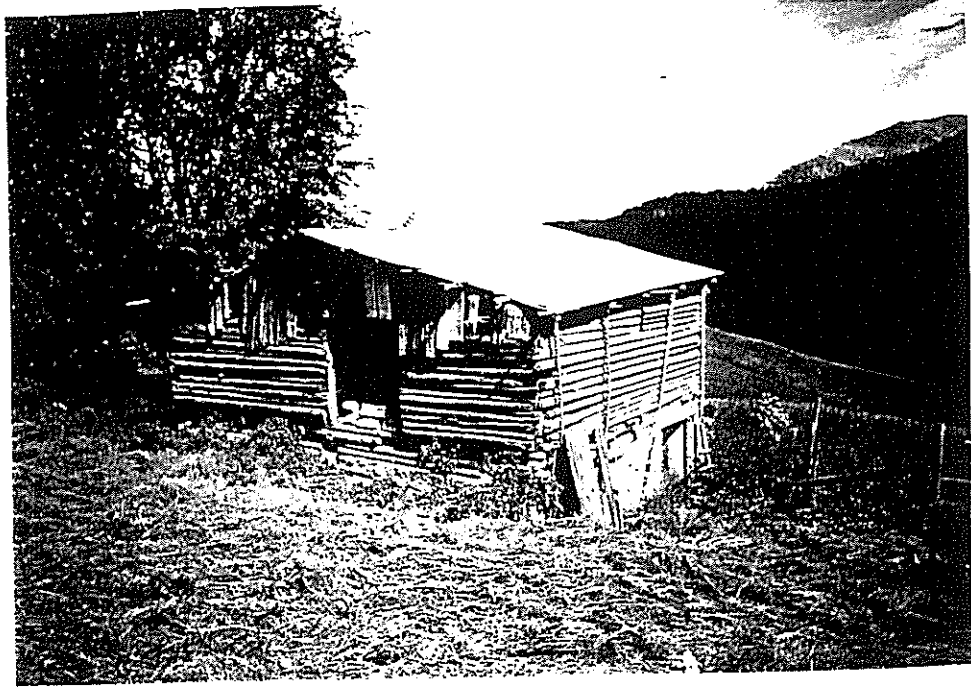
En fazla evin 20-30 m. uzağına inşa edilmiş olan depo (yörede **merek** olarak adlandırılır), hayvanların kışlık ihtiyaçları olan ot ve samanın stoklandığı yerdir (Fotoğraf 2.11). Bu bölmenin dış tarafına kışlık yakacak odunun dizildiği de olur. Zira, deponun saçakları, kışlık odunu yağmur ve kardan koruyacak kadar uzundur ve fırtınalı yağışlar hariç, diğer yağışlardan etkilenmez.

Meskenlerin hemen ön tarafında ya da yanında sebze yetiştirilen dikenli tel, hartama, cablama*, fırakti* veya karataş ile çevrili bir saha vardır ki, buna **şenlik** adı verilir (Fotoğraf 2.12). Bunun yanında, meskenin yakınlarında

* 2-3 m. uzunluğunda ve 10-15 cm. çapında budanmış uzun ve ince ağaç dallarına cablama denir.

* Bıçkı makinesinde tomruk tahta haline getirilirken, kabuk tarafından çıkan uzun kaba tahta parçalarına fırakti denir.

koruma altına alınmış kışlık çayır yetiştirme parselleri vardır ki buna da **çayır** (tarla veya bağlak dendiği de olur) adı verilir.

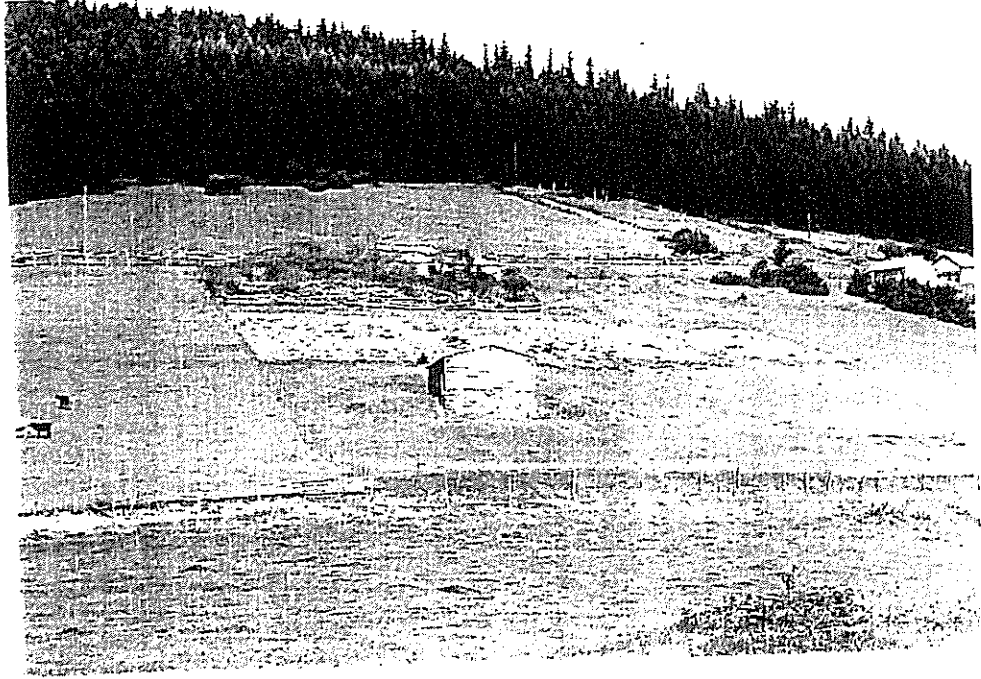
Fotoğraf 2.11. Hayvanların Kışlık İhtiyaçlarının Sakladığı ve Yörede "Merek" Olarak Adlandırılan Eklenti

Kümbet'teki konutların ikinci katları, mutfak ve yatak odalarından oluşmaktadır. Bu kattaki en önemli bölüm, yöre halkı arasında ocaklık olarak adlandırılan mutfaktır. Yöre insanı, özellikle kış aylarında günlerinin büyük bir kısmını burada geçirmektedir. Mutfak, hem yemek ve ekmek pişirmek hem de ısınma ve hem de oturma odası işlevini yerine getirir. Evin bu bölümünde yerden 35-40 cm. yükseklikte, 60-100 cm. genişliğinde, gerektiğinde oturmak gerektiğinde de yatmak için yapılmış olan sedir yer alır. Banyo, ocaklığın bir kenarındadır. Bu olay, yöre insanının özellikle kış aylarında hastalanmasını önleyici bir tedbirdir. Genellikle kuzeye bakan giriş kapısının tam karşısında, kışlık ihtiyaçların saklandığı kiler bulunur. Yatak odaları da, genellikle giriş kapısına açılır ve evin güney cephesine bakmaktadır. Tuvaletler, genellikle evin bir bölümü, ancak bazı meskenlerde, evin eklentisi olarak inşa edilmiştir.

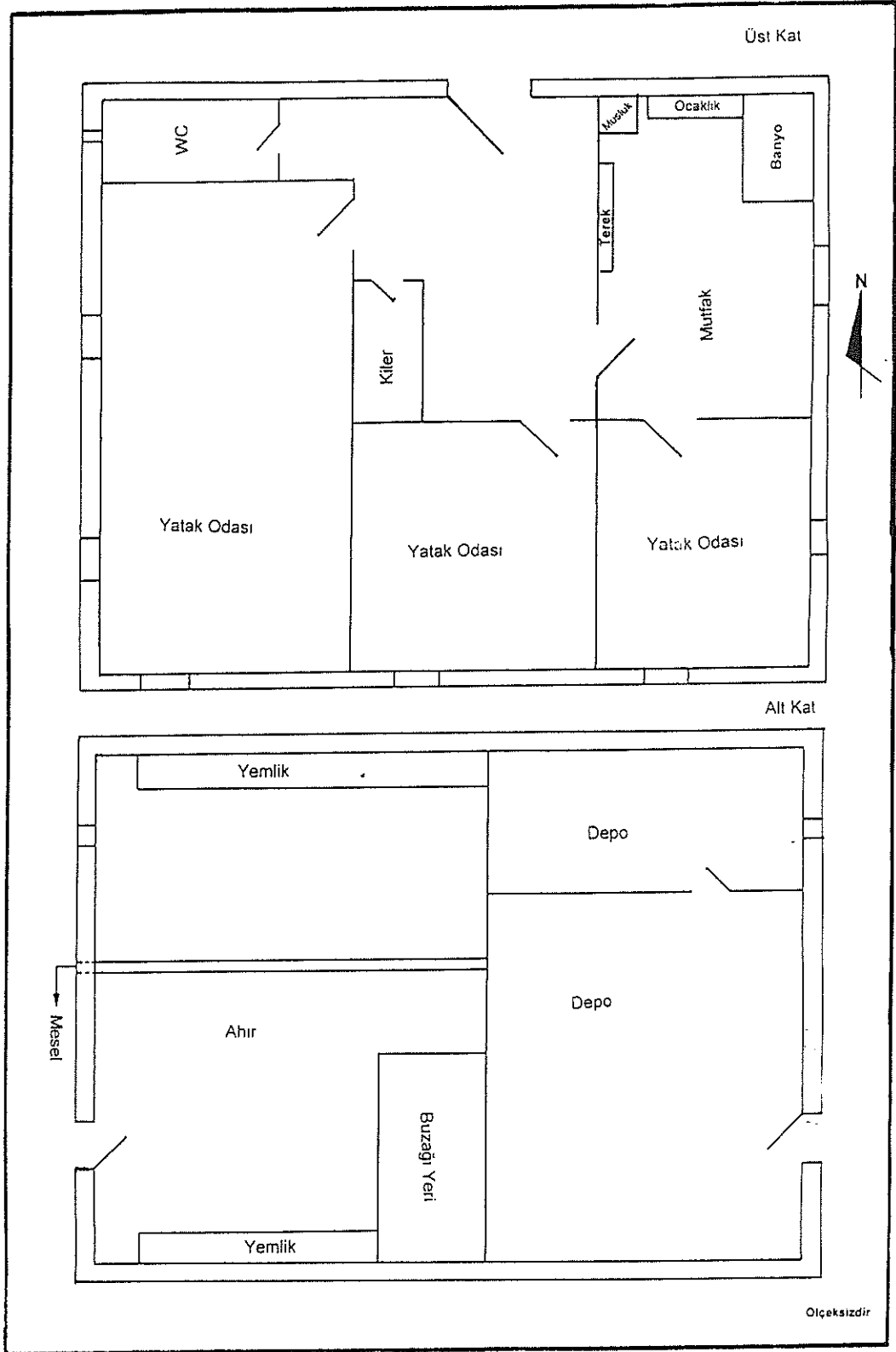
Oba meskenleri ise, bazıları modern yapılar olmakla beraber, genelde oldukça basit inşa edilmişlerdir. Geleneksel oba meskenlerinde daha önce de belirttiğimiz gibi, ağıl, ya meskenin bitişiğinde ayrı bir eklenti ya da aynı çatı

altında ve tahta bir perdeyle ayrılmış durumdadır. Ağıl, evin bitişiğinde ayrı bir bölümdür ve evin iç taksimatı, Kümbet yerleşmesindeki benzer durumdadır. Aynı çatı altında ise, zaten tek bir oda vardır ve burası hem yatak odası hem oturma odası hem de kiler olma işlevini birlikte görmektedir. Bunun yanında, banyo ve ısınma ihtiyaçları da yine mutfak olarak kullanılan bu bölümde karşılanır. Tuvaletler, evin genellikle ya evin biraz uzağında ya da evin bitişiğinde inşa edilmiştir.

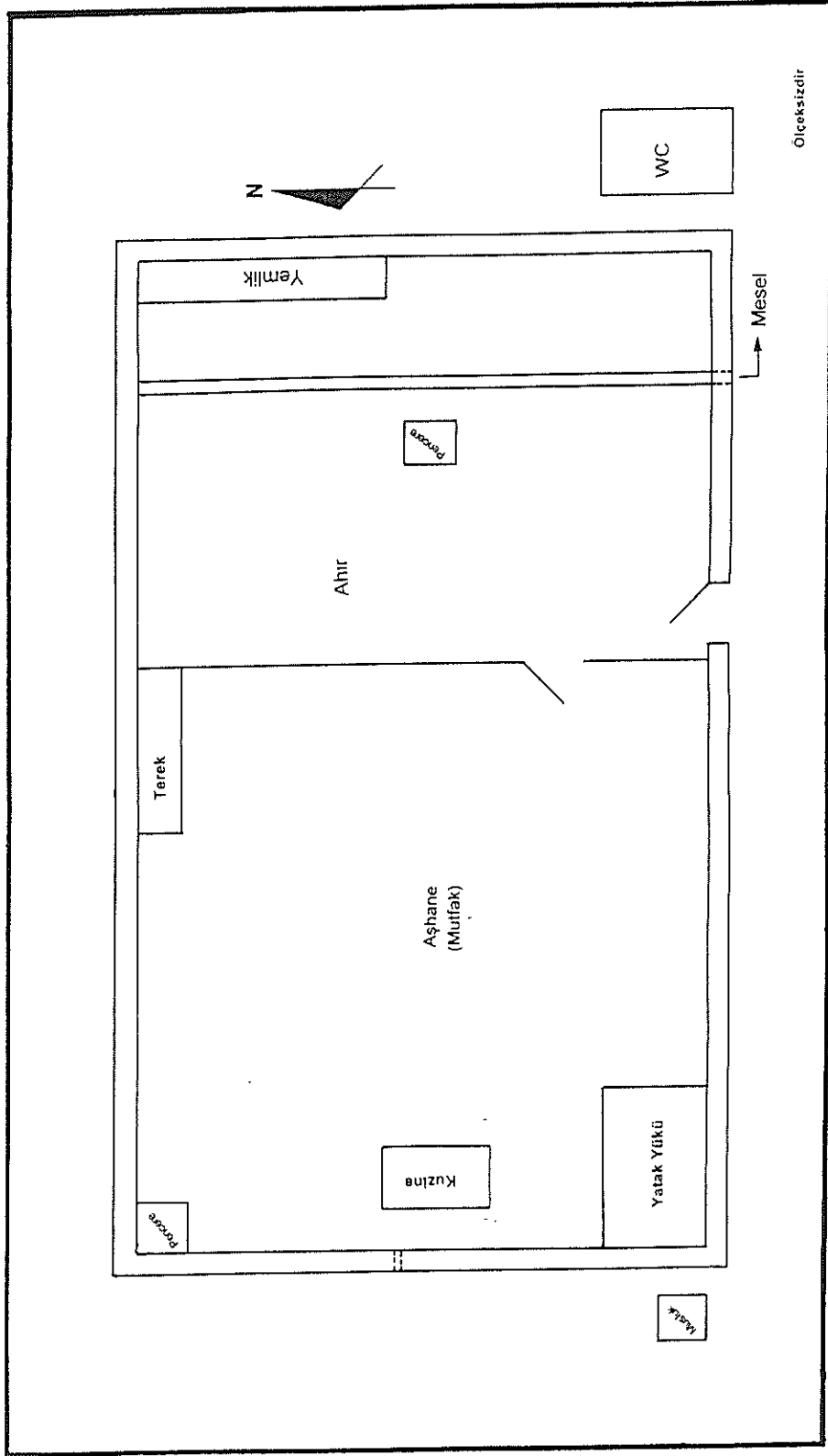
Son yıllarda sayıları hızla artan yeni tip meskenlerin büyük bir çoğunluğunun alt katları, tıpkı eski tip meskenlerde olduğu gibi, ahır olarak kullanılmaktadır. Ancak, bu tür meskenlerde, yer yer düzenlemeler yapılmıştır. Örneğin, tuvaletler evin iç kısmında yer almış, ve banyo, evin ayrı bir bölümü olarak düzenlenmiştir. Yeni tip evlerde, oda sayısında bir artış yaşandığı gibi, odaların üstlendiği fonksiyonlarda da bir azalma yaşanmıştır. Diğer taraftan, yöredeki diğer modern meskenlerin bir kısmında ahır yoktur. Bunlar, sadece yazın belirli aylarında ikamet edilen ve dinlenme amaçlı inşa edilmiş ikinci evler şeklindedir.

Fotoğraf 2.12. Yayla Meskenlerinin Sebze Yetiştirmek Üzere Korumaya Aldıkları Bahçe ve Ön Tarafında Bir Merek Görüntüsü (Öte Kümbet Köyü)

Şekil 2.8. Kümbet Köyü'nde Geleneksel Meskenlere Ait Bir Konut Planı

Şekil 2.9. Obalardaki Geleneksel Meskenlere Ait Bir Konut Planı

2. B. EKONOMİK ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

2.1. Tarım

Tarımsal faaliyetler, Kümbet'te devamlı oturan nüfusun temel geçim kaynakları arasında çok az yer tutar. Bunun başlıca sebepleri, tarım alanlarının çok az olması, toprağın (pedolojik özellikler) verimsiz olması ve iklim koşullarının tarıma imkan vermemesi şeklinde ifade edilebilir.

Öte yandan bölgede tarımsal faaliyetler geçmişe oranla büyük bir azalma içindedir. Şöyle ki, Dereli Tarım İlçe Müdürlüğü'nden aldığımız verilere göre, Kümbet'te 1983 yılında 2,5 hektarında mısır, 10 hektarında arpa olmak üzere toplamda 12,5 hektarlık bir alan ekili-dikili arazi bulunuyordu. Ancak, 1990 yılı verilerinde ürün tasnifi yapılmamakla birlikte, toplam ekili-dikili arazinin 200 dekar, yani 20 hektar olduğu belirlenmiştir⁷⁶. Yine görüştüğümüz İlçe Tarım Müdürlüğü yetkilileri yörenin bugünkü ekili-dikili arazi konusunda tespit yapamadıklarını belirtmişlerdir. Arazi gözlemlerimize göre Kümbet köyündeki tarım alanının 100-120 dekar civarında olabileceğini tahmin ediyoruz. Ekili-dikili alanın dışında kalan arazinin de, % 40'ı ormanlık, % 60'ı ise çayır ve otlaklardan oluşmaktadır.⁷⁷ Yöredeki tarımsal üretimde tahıl bitkileri (arpa ve mısır) yaprağı yenen sebzeler (pancar ve marul) ve yumrusu yenen sebzeler (patates) ön planda yer almaktadır. Buna karşılık, tahıl üretiminin (arpa) gerek İlçe Tarım Müdürlüğü'nde edinilen veriler gerekse yerel halkla yapılan mülakatlarda edinilen bilgilere göre 15-20 yıl önce en önemli ürün olduğu belirlenmiştir. Ancak bugün için arpa ve mısır gibi tahıllardan ekimi oldukça azdır. Bilindiği üzere tahıllar az emekle kolay bir şekilde elde edilebilir ürünlerdir⁷⁸; toprak ve iklim istekleri bakımından fazla duyarlı değildir. Araştırma sahası, gerek toprak gerekse iklim özellikleri bakımından tahıl tarımı için oldukça uygundur. Araştırma sahasının yükseltisinin fazla olması (1600m), iklimin sertleşmesine yol açmıştır. Böylece iklim özellikleri nedeniyle yörede tahıl tarımı için uygun bir ortam olmasına rağmen, yine de bugün için önemsiz

⁷⁶ Dereli İlçe Tarım Müdürlüğü Verileri

⁷⁷ Dereli İlçe Tarım Müdürlüğü Verileri

⁷⁸ DOĞANAY, H., 1994, Türkiye Ekonomik Coğrafyası, A.Ü. Yayın No:767, K.K.E.F Yayın No:23 Erzurum, s. 88

miktarlarda yetiştirmelerinin bir takım sebepleri vardır. Bunları şöyle sıralamak mümkündür;

- Yöre halkının tahıl üretimini gelir getirici bir ekonomik yol olarak görmemeleri,
- Dereli Zirai Donatım Kurumu, Kümbet Köyü dağlık alanda yer aldığı için yöre halkına kredili gübre vermemektedir. Dolayısıyla maddi gücü yetersiz olan yerel halkın, peşin parayla gübre alımlarını gerçekleştirememeleri,
- Dereli Zirai Donatım Kurumu'nun küçük ölçekli tarım arazileri için ilaçlama hizmeti vermemesi.

Yöredeki tarımsal faaliyetler genelde ekstansif yöntemlerle gerçekleştirilmekle birlikte, patates ekim zamanında şebinkarahisar'dan getirilen bir adet traktör, patates bahçelerinde küçük çukurlar açmak üzere kiralanmaktadır.

2.2. Hayvancılık

Dünya üzerindeki bütün devletlerin kırsal bölgelerinde yaşayanlar bir şekilde tarım ve hayvancılık faaliyetleriyle uğraşırlar. Bazen tarım faaliyetleri birincil, hayvancılık faaliyetleri ikincil öneme sahipken bazen de tam tersi bir durum söz konusu olur⁷⁹. Kümbet yaylası ve çevresinde de hayvancılık önemli bir geçim kaynağıdır. Yöre halkı süt, yağ, et, peynir gibi temel besin maddelerini yetiştirdikleri hayvanlardan karşılamaktadırlar. Aile ihtiyacı fazlası ürünler ile küçükbaş hayvanların yünleri satılmak üzere, aile bütçesine katkıda bulunulur. Bu ürünler ya Cuma günleri Kümbet'te kurulan pazarda satılır, yada Dereli'ye götürülerek orada pazarlanır. Buna ek olarak, canlı hayvan alım-satımı yaparak geçimini sağlayan hayvanlar mevcuttur.

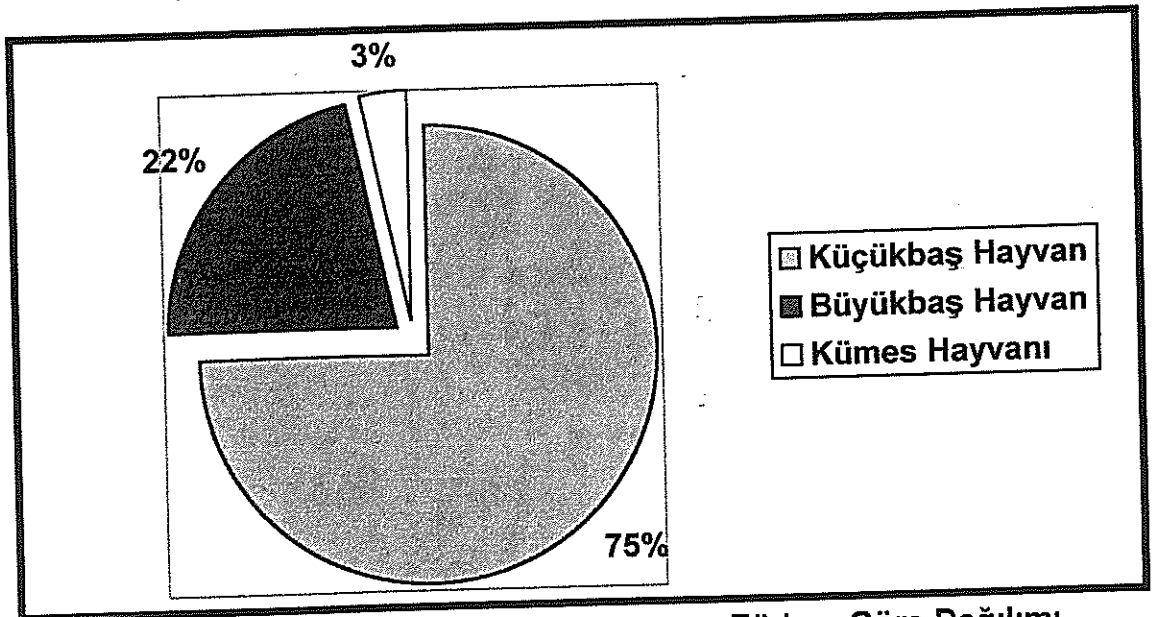
Yükseltisi 1650 m.yi bulan araştırma sahası, alpin kuşak üzerinde yer alır. Bu nedenle yöre, çayır ve otlak bakımından oldukça zengin bir potansiyele sahiptir. Dolayısıyla, yörenin çayır ve otlaklar bakımından geniş alanlara sahip olması, yörede hayvancılık faaliyetlerinin birincil dereceden ekonomik faaliyetler

olarak yürütülmesine neden olmuştur (Tablo 2.14). Doğal olarak yetiştirilen aile başına yetiştirilen hayvan sayısı, kıyı bölgelerine oranla daha fazladır. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yöredeki hayvancılık faaliyetleri içinde önemli bir yere sahiptir (Şekil 2.10 - Fotoğraf 2.13). Koyun yörede beslenen tek küçükbaş hayvan türüdür. Dereli İlçe Tarım Müdürlüğü'nün 1990 yılı verilerine göre Kümbet köyündeki toplam koyun sayısı 1955 olup, toplam hayvan sayısının % 77,4'ünü teşkil etmektedir.

Tablo 2.14. Kümbet Köyü'nde Hayvan Varlığı (1999)

Hayvan Türü	Sayısı	Oranı (%)
Küçükbaş (Koyun)	1955	74,9
Büyükbaş (Sığır)	570	21,8
Kümes Hayvanları	85	3,3
Toplam	2610	100

Kaynak : Dereli İlçe Tarım Müdürlüğü verileri.

Şekil 2.10. Kümbet Köyü'nde Hayvan Sayısının Türlerine Göre Dağılımı

**Fotoğraf 2.13. Araştırma Sahasında Küçükbaş Hayvancılık Faaliyetleri
Ayrı Bir Önem Taşımaktadır. (Taşbaşı Obası Yakınları)**

Araştırma sahasının sınırları içerisinde yer alan obalarda da yine küçük baş hayvancılığın hakim olduğu hayvancılık faaliyeti olduğu göze çarpar. Hayvancılık zaten yaylacı nüfusun esas yaylaya çıkış amacını teşkil etmektedir. Yerinde yaptığımız mülakatlardan edindiğimiz bilgilere göre, 10 obadaki toplam hayvan sayısı 6800 olup, %79'luk bir dilimle (5372 baş) koyun yetiştiriciliği ilk sırayı almaktadır.

Yörede koyun besiciliğinin bu denli fazla olmasının nedenleri yörenin oldukça arızalı bir topografyaya sahip olması ve dolayısıyla büyük baş hayvan besiciliğine uygun olmaması, yörenin alpin kuşakta yer alması ve yörede koyun etine olan talebin fazla olması nedeniyle gelir getirici bir özelliğe sahiptir. Yazın çevredeki steplerde, kışın ise ahırlarda beslenir. Bu koyunlardan elde edilen tereyağı hayvanların beslendiği bitkilerin çeşitliliğinden dolayı hoş kokuludur.

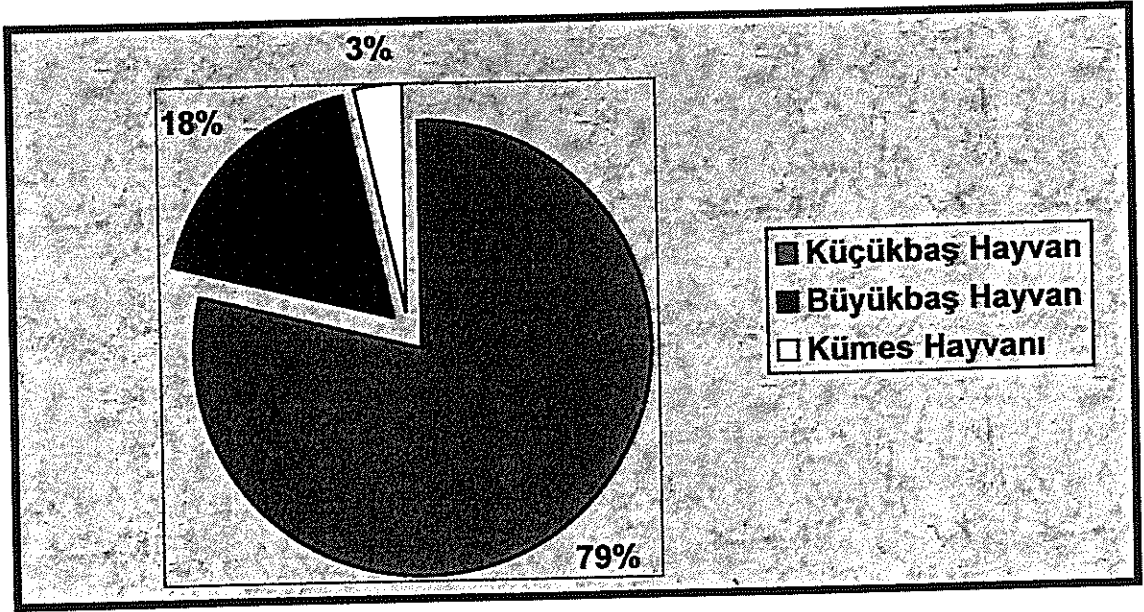
Yörede en çok beslenen koyun türü, eti oldukça leziz olan kıvırcıktır. Diğer koyun ırkları çok azdır. Bunlar dağlıç, akkaraman ve mor karaman ırklarıdır. Elde edilen süt miktarı, yıllık 100-125 kg. arasında değişmektedir. Koyunlardan elde edilen yapağı miktarı da 1 kg ile 2 kg arasındadır.

Araştırma sahasında koyundan sonra en fazla beslenen hayvan türü sığırdır. Sığır, Kümbet yerleşmesindeki hayvan varlığının % 21,8'ini, obalarda ise % 17,7'sini oluşturmaktadır (Şekil 2.11 -Tablo 2.15).

Tablo 2.15. Kümbet Köyü Sınırları İçindeki Obalarda Hayvan Varlığı (1999)

Hayvan Türü	Sayısı	Oranı (%)
Küçükbaş (Koyun)	5372	79,0
Büyükbaş (Sığır)	1204	17,7
Kümes Hayvanları	224	3,3
Toplam	6800	100

Kaynak : Dereli İlçe Tarım Müdürlüğü verileri.

Şekil 2.11.- Kümbet Köyü Sınırları İçindeki Obalarda Hayvan Sayısının Türlerine Göre Dağılımı

1980'li yıllara kadar yöredeki sığırların tamamına yakını yerli kara ırktan oluşuyordu. Ancak daha sonraki yıllarda Jersey ve Mondofon ırkı sığırların bölgede yaygınlaşmasından sonra, bu ırklar ile yerli ırkı melezleşmeye tabi tutulmuştur. Et ve süt artırımına yönelik bu melezleme sonucunda, hem melezlenen hayvan sayısı hemde elde edilen verim bakımından amaçlanan hedeflere kısmen yaklaşılması söz konusu olmuştur. 2000 yılında yöredeki yerli

ırkların yaklaşık %70'i melez ırka dönüştürülmüştür. Çok az olmasına rağmen yerlikara ırkları da mevcuttur. Yerli ırktan elde edilen yıllık süt miktarı 650-700 kg arasında değişirken, melez ırktan alınan süt miktarı yıllık 1200-1300 kg civarındadır.

Melezleme çalışmaları, araştırma sahasının kuzeybatısında yer alan Yavuzkema1 – Şihlar'daki damızlık merkezinde sürdürölmektedir. Buna ek olarak, Dereli İlçe Tarım Müdürlüğü'nce suni tohumlama çalışmaları da yapılmaktadır.

Büyükbaş hayvanlar, yaz aylarında civardaki meralarda beslenir. Ancak yayladaki otlaklar bakımsız olduğu için otlatma kapasiteleri de düşüktür. Bu nedenle çayır alanlarında elde edilen otlar kurutularak ihtiyacı olduğunda kullanılmak üzere stoklanır.

Yörede elde edilen kuru ota ek olarak, Şebinkarahisar İlçesi'nden getirilen saman ve arpa kırığı, Tokat, Erbaa tarafından getirilen suni yem, parayla satın alınarak sığırların kışlık yemleri temin edilmiş olur. Yine yörede sonbahar aylarında hasatı yapılan mısır, sapsarı ve yaprakları kurutularak kış aylarında hayvan yemi olarak kullanılır. Buna ilaveten, yörede büyükbaş hayvanları bir başka besleme şekli de, her sabah veya her akşam "yal" verme işlemidir. Geçmişten günümüze kadar süregelen bir geleneksel bir besleme şekli olan yal, bir kazan içerisine yemek artıkları ile ekmek kırıntılarının ilave edilerek karıştırılıp, ısıtılmasıyla hazırlanır. Yalın daha besleyici olması için içine bazen kepek katıldığı da olur.

Kümes hayvancılığı, yörede pek yaygın olmayan bir faaliyettir. Kümes hayvanları, gerek Kümbet Köyü'ndeki (85 tane) gerekse obalardaki (224 tane) hayvan varlığının ancak % 3,3' ünü oluşturmaktadır.

3.3. Arıcılık

Kümbet ve çevresinde arıcılık faaliyetleri pek yaygın değildir. Ancak, yörede 4-5 aile arıcılıkla uğraşmakta olup, aile başına kovan sayısı 5'i geçmemektedir. Bu aileler, yıllık bal ihtiyaçlarını karşılamak üzere amatör olarak bu faaliyet dalı ile uğraşmaktadırlar. Bu nedenle, koloni başına elde etmiş oldukları bal miktarı oldukça düşüktür (10,5 kg.). Doğu Karadeniz Bölümü,

koloni başına 12 kg. bal verimi ile ülke ortalamasının (15,6 kg.) altında kalırken⁸⁰, araştırma sahasında bu miktar daha da düşmüştür.

Bitki örtüsü uygun olmasına rağmen, araştırma sahasında arıcılığın gelişmemiş olmasının nedenleri arasında, doğal koşullar ilk sırada gelmektedir. Arıcılığı etkileyen bu doğal şartların başında da iklim gelir. Şöyle ki, ilkbahar aylarında havanın ısınmasıyla ve çiçeklerin açmaya başlamasıyla birlikte, arılar uçuşlara başlar. Bilindiği üzere kapalı havalar, arıların dışarı çıkıp, çiçek polenleriyle beslenmelerini engeller. Bunun sonucunda, koloniler güçsüzleşir ve bal verimleri azalır. Havanın kapalı olması, ana arının çiftleşmesini de geciktirir⁸¹.

Giresun'da ilbahardaki ortalama kapalı günler sayısı, 40 günü bulmaktadır⁸². Haliyle, Giresun'dan yaklaşık 1650 m. daha yüksekte olan Kümbet Yaylası'nda bu değerlerin çok daha yüksek çıkması muhtemeldir. Yörede yapmış olduğumuz mülakatlar ve gözlemler de, bu düşüncemizi doğrulamıştır. Dolayısıyla, ilkbahar aylarındaki havanın kapalılık durumu, araştırma sahasındaki arıcılık faaliyetlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca step elemanlarının az olması da, arıcılık faaliyetlerinin gelişmesini engellemiştir.

Arıcılığı olumsuz etkileyen etmenlerden biri de, yöre halkı arasında bu faaliyetin riskli ve zor bir iş olduğu düşüncesinin hakim görüş olmasıdır. Buna ilaveten, yöre halkının halihazırda hayvancılıkla uğraşması ve hiç anlamadığı bir işle uğraşmak istememesi de, bu olumsuzluklar arasında yer almaktadır. Diğer taraftan, araştırma sahasında kış mevsimi çok uzun sürmektedir. Dolayısıyla, yörede arıcılık faaliyeti yapıldığı takdirde, gezici (göçer) arıcılık şeklinde yapılması gerekir ki, bu durum yöre halkının esas işgal sahası olan hayvancılık faaliyetlerini yerine getirmelerini engelleyici bir durum yaratmaktadır.

⁸⁰ ERARI, F., 1994, "Türkiye ve Bölgemiz Arıcılığının Ekonomideki Yeri ve Örgütlenmesi", Doğu Karadeniz Bölgesi Bal Paneli, Karadeniz Teknik Üniv. ve Anadolu Arıcılık Derneği, Trabzon, s. 58

⁸¹ ÇİN, M., 1996, a.g.t., s. 77

⁸² DMİGM verileri.

2.3. Ulaşım

Doğu Karadeniz insanı topoğrafyadan kaynaklanan nedenlerle ulaşım açısından zor şartlarda yaşamaktadır. Bölgede karayolu ulaşım ağı, 1950'lerden sonra gelişmeye başlamıştır. Bu nedenle, yöredeki ulaşım faaliyetleri 1970'li yıllara kadar çok fazla gelişmediğini söyleyebiliriz. Çünkü, bu yıllardan önce, araştırma sahasında motorlu araçlar bulunmadığı gibi, bu araçların kullanabileceği karayolu ağı da mevcut değildi. Dolayısıyla ulaşım, ya at, katır gibi yük hayvanlarıyla ya da insan gücüyle sağlanıyordu. Bu şekilde yapılan ulaşım faaliyetleri, Şebinkarahisar, Tamdere ve Dereli gibi merkezlere patika yollardan geçilmek suretiyle gerçekleştiriliyordu. Her yıl yaylaya çıkan yaylacı nüfusun da seçtiği ulaşım yolu aynıydı.

Kümbet Yaylası'na iki şekilde ulaşmak mümkündür. Birincisi, Dereli-Şebinkarahisar yolunun Kotana Mevkii'nden ayrılan ve Güdül-Yüceköy istikametini izleyen yoldur. İkincisi ise, Dereli-Şebinkarahisar yolunun Kanlıhan Mevkii'nden ayrılan ve Uzundere köyü üzerinden yapılan ulaşım bağlantısıdır. Birinci yol, yörenin idari yönden bağlı bulunduğu Dereli İlçesi'ne 26 km., Giresun İl Merkezi'ne 58 km.lik bir karayolu ile bağlanır. Bu yolun 3 km.lik yüksek kalitede stabilize olan kısmı hariç, diğer bölümleri asfalttır. Bu yol üzerindeki ulaşım bağlantısı, minibüslerle yapılmaktadır. Ancak, gerek yerel halk gerekse yöreye gelen turist ve ziyaretçiler arasında özel otomobili olanlar, ulaşım ihtiyaçlarını kendi araçlarıyla karşılamaktadırlar. İkinci yol ise, Dereli 'ye yaklaşık 50 km.lik bir karayolu ile bağlanır. Bu yolun Kanlıhan Mevkii'ne kadar olan yaklaşık 38 km.lik kısmı asfalt, 12 km.lik kısmı da bozuk stabilize yoldur. Bu güzergahta minibüslerle ulaşım bağlantısı olmadığı için yöreye bu yol üzerinden gelenler, kendi özel araçlarıyla ulaşımını sağlamaktadırlar.

Dereli-Kümbet arasında ulaşım sağlayan, kayıtlı 16 minibüsten 12'si yaz aylarında faal olarak hizmet vermektedir (Fotoğraf 2.14). Kış mevsiminde Cumartesi ve Pazar günleri hizmet vermeyen bu araçların, sayıları da yarı yarıya azalmaktadır. Duraktaki 6 araç, kış aylarında dönüşümlü olarak çalışmakta ve bir araç her gün sadece 1 gidiş ve 1 geliş yapmaktadır. Giresun'dan direkt olarak Kümbet'e giden iki minibüs ise, sadece yaz aylarında hizmet vermektedir.

Yörede turizm faaliyetlerinin geliştirilmesi için iyi bir altyapıya ihtiyaç vardır. Bunların başında da erişebilirliği daha da kısaltacak olan karayolu gelir. Nitekim, Kümbet Yaylası, 1991 yılında turizm merkezi ilan edildikten sonra, yayla yolunun genişletilip, asfaltlanması bir zaruret haline geldi. Turizm Bakanlığı, bu sorunun giderilmesi için 1993'te 115 milyon, 1996' da ise, 1 milyar TL. ödenek göndermiştir. 1999 yılı yatırım programında da, 5 milyar TL.lik bir ödenek yer almıştı. Ancak, Tablo 2.16 iyi incelenirse, Kümbet Yaylası için şu ana dek yapılan harcamaların son derece yetersiz olduğu görülür. Kümbet yaylasında turizmin geliştirilmesi için Turizm Bakanlığı bütçesinden ve Toplu Konut fonundan aktarılan meblağlar, Doğu Karadeniz Bölümü'ndeki diğer turizm merkezi ilan edilmiş yaylalar için aktarılandan daha azdır.

Fotoğraf 2.14. Dereli- Kümbet Dolmuş Durağı

Mevcut yolların yapımı sırasında, az eğimli sahadan yararlanmak için, yer yer vadi yamaçlarının altları oyulmuştur. Ancak, yamaçlara istinat duvarları çekilmemiş olması, zaten eğimin fazla olduğu yörede hem toprak erozyonunu hızlandıran hem de erozyonun doğal sonucu olarak orman örtüsünün giderek gerilemesine yol açan bir durumdur (Fotoğraf 2.15). Bu durum sadece Kümbet-Dereli yolunda değil, obaları Kümbet'e bağlayan yollarda da gözlenmiştir. Dolayısıyla, araştırma sahasında yaşanan bu olumsuzluk, gerek ülke, gerekse bölge ve yöre ekonomisi için önemli bir kaynak olan ormanlık alanların uzun

vadede daralmasına sebep olmakta ve ülke ekonomisini olumsuz yönde etkilemektedir.

Fotoğraf 2.15. Yörede Yolların Yapımı Esnasında Eğimli Yamaçlara İstinat Duvarı Çekilmemesi Sonucunda Yaşanan Erozyon Hızlanmış ve Orman Örtüsü Gerilemeye Başlamıştır.

Araştırma sahasının topoğrafik ve iklim özellikleri, ulaşım faaliyetlerini biçimlendiren esas unsurlardır. Bilindiği üzere, akarsu vadilerinin tabii oluklar ve yollar meydana getirmeleri dolayısıyla, kara ve demiryollarının buralardan geçirilmesinin başlıca nedenidir⁸³. Araştırma sahasındaki ulaşım bağlantısı da, topoğrafik yapıdan etkilenmiştir. Yöre arazisinin dağlık ve eğim oranının fazla olması, yolların akarsu boylarından başka yere yapılmasını engellemiştir. Çoğunlukla Aksu Deresi ve kolları boyunca inşa edilmiş olan karayolu, bu derenin kıvrımlarına ve eğimine uyum göstermiştir (Harita 2.1). Bu durum, bazen keskin viraj ve rampa gibi istenmeyen durumları da ortaya koymuştur.

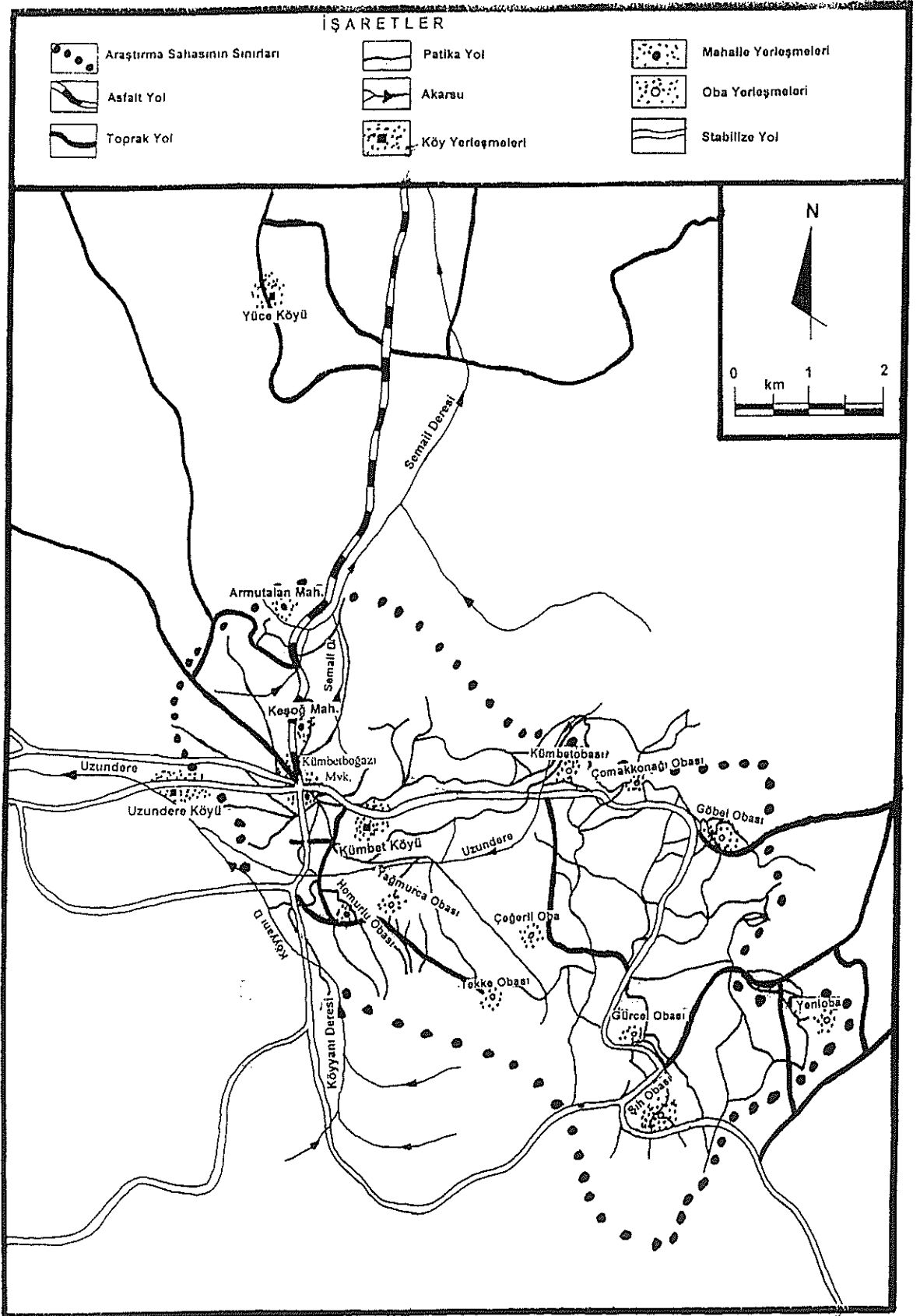
İnceleme alanının iklim özellikleri de ulaşımı etkileyebilmektedir. Şöyle ki, kış aylarında aşırı kar yağışları yolun geçici süreyle kapanmasına yol açmaktadır. Ancak, yolun kapalı kalma süresi, en fazla 1 gün ile sınırlıdır.

⁸³ TÜMERTEKİN, E., 1987, Ulaşım Coğrafyası, İstanbul Üniv. Yayın No : 2053, Coğrafya Enstitüsü Yayın No : 85, İstanbul, s. 24

**Tablo 2.16. Yayla Turizminin Geliştirilmesi İçin Aktarılan Ödenekler
(Milyon TL)**

İLİ	İŞİN ADI	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
TURİZM BAKANLIĞI BÜTÇESİNDEN										
Ordu,Giresun, Trabzon Gümüşhane, Bayburt	Toplam 12 adet yaylanın 1/25000 ölçekli Çevre Düzeni Planı yaptırılması		40							
Gümüşhane, Bayburt	2 adet yaylada 1/1000 ölçekli halihazır harita alımı		80							
Trabzon	Uzungöl peyzaj planlaması				230					
Trabzon	Çaykara-Uzungöl Turizm Merkezi yolu yapımı	1000								
Trabzon	Uzungöl göl kenarı ve alan içi ana yol, bisiklet ve yaya yolu yapımı				1770					
Trabzon	Uzungöl 'de yaşayanların plan kararlarına katılımı araştırması				30					
Trabzon	Uzungöl 'ün temizlenmesi					536				
Trabzon	Uzungöl 'ün göl kenarı yolunun yapımı					736				
Trabzon	Uzungöl 'ün peyzaj düzenlemeleri				1685					
Trabzon	Uzungöl 'ün altyapısı					1432.5				
Trabzon	Uzungöl ve Erikbeli yolu yapımı								9500	
Bayburt, Artvin	Çoruh Havzası Turizm ve Rekreasyon Projesi					350				
Trabzon	Matur Dağı Köşk Yaylası Çevre Düzeni Planı						447.5			
Trabzon	Akçaabat-Karadağ Yaylası yolu yapımı								9500	
Rize	Ayder Yaylası yolu						5000		9500	
Rize	Ayder Yaylası altyapısı									5000
Artvin	Kafkasör Yaylası yolu yapımı		1000	1000	2000			2000	9500	
Artvin	Yusufeli Kaçkar Dağı Yaylası yolu yapımı		400	1748	2145					
Ordu	Çambaşı Yaylası yolu yapımı		300	1200	2093			1350		
Ordu	Ordu-Ünye Stol tipi havaalanı yapımı için		50							
Giresun	Bektaş Yaylası yolu yapımı		400	1000	237			1500		
Giresun	Bektaş Yaylası çevre düzenlemesi									5000
Sinop	Aklıman-Hamsilos Turizm Merkezi altyapısı		500							
Sinop	Gerze-Güzfındık-Bozarmut Turizm Merkezi yayla yolu yapımı		500							
Rize	Ayder Turizm Merkezi-Kavran Yaylası yolu yapımı			200	7700				14250	
Giresun	Kümbet Yaylası yolu yapımı				115			1000		
Gaziantep	Huzurlu Yaylası yolu yapımı				1700					
Bolu	Örencik Yaylası'nın aydınlatılması				1000					
Burdur	Kozağaç Yaylası çevre düzenlemesi				25					
Trabzon	Şolma Yaylası yolu yapımı								9500	
Trabzon	Araklı-Küçükberketli Yaylası yolu yapımı					1132				
Trabzon	Düzköy Yaylası yolu yapımı							800		
Çorum	Osmancık ve Kargı Yaylaları yolu yapımı					1920				
TOPLU KONUT FONUNDAN										
Rize	Çamlıhemşin-Ayder yolu yapımı		8000							
Trabzon	Akçaabat-Hıdımebi ve Tonya-Erikbeli Yaylaları yolu yapımı		3000							
Trabzon	Çaykara-Uzungöl Turizm Merkezi'nde Park Yapımı		350							
TOPLAM		1000	14820	5148	20730	6106.5	5477.5	6650	61750	10000
GENEL TOPLAM		131 482 000 000 TL.								

Kaynak : T.C. Turizm Bakanlığı verileri

Harita 2.1. Kümbet Yaylası Ulaşım Haritası

3.5. Ticaret

1980'li yılların ikinci yarısına kadar araştırma sahasındaki ticari faaliyetler çok durgun bir yapıdaydı. Yöre insanının alım gücünün düşük olması, kendi ihtiyaçlarını kendi ürettikleri ile karşılamalarını zorunlu hale getirmiş ve bunun doğal sonucu olarak, yöredeki ticari faaliyetler gelişme zemini bulamamışlardır. Ancak, 1988 yılında ilki düzenlenmiş olan ve 1991 yılından itibaren geleneksel hale getirilen Kümbet Yayla Şenlikleri, yörenin rekreatif faaliyetlere yönelik kullanımını artırmış ve dolayısıyla yörenin turist ve ziyaretçi çekim merkezi olmasına yardımcı olmuştur. Haliyle yörede turistik aktivitelerin yavaş yavaş gelişme zemini bulması, ticari faaliyetlerin de canlanmasını sağlamıştır (Fotoğraf 2.16).

Fotoğraf 2.16 Kümbet Yayla Şenliklerinden Bir Görüntü.
(Fotoğraf, "Cumhuriyet'in 75. Yılında Giresun, 1998"den alınmıştır)

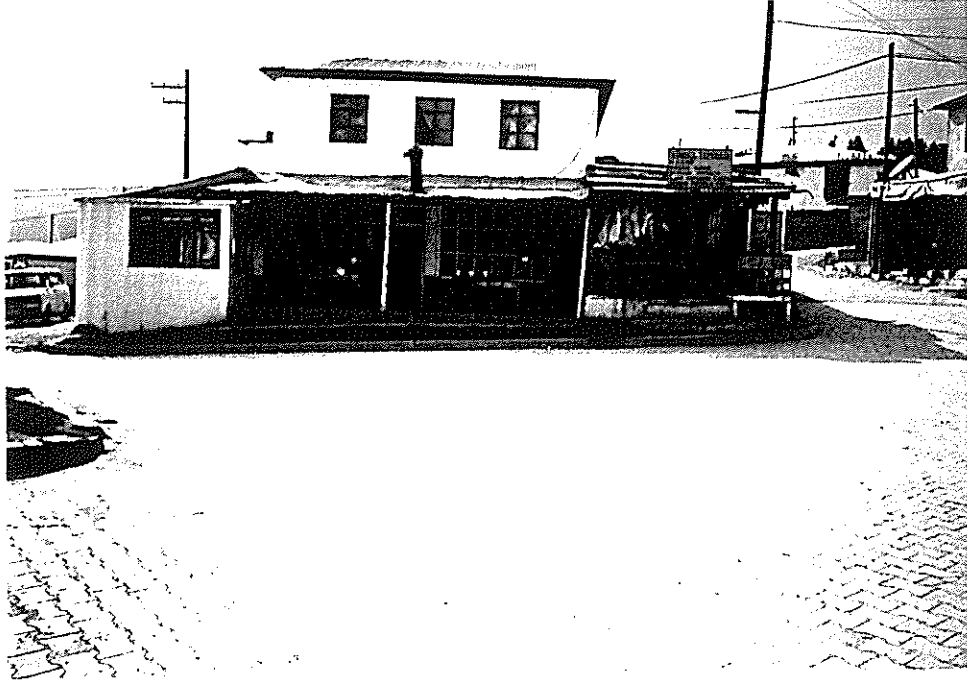
Gerek yazları gelen yaklaşık 5.000'den fazla yaylacı nüfusun gerekse rekreasyonel amaçla gelen günübiriikçilerin (hafta sonlarında 2000 kişiye ulaşabilmektedir) büyük bir bölümünün alışverişlerinin önemli bir kısmını Kümbet Yaylası'ndan yaptıkları dikkate alındığı takdirde, bugün için 60 olan ticari işletme sayısının gelecekte artması oldukça muhtemeldir. Bugün, yöre halkının büyük bir kısmı, çoğu günlük ihtiyaçlarını Dereli'den sağlamaktadır. Bunun nedeni, yöredeki temel ihtiyaç maddelerini Dereli'ye oranla daha pahalı olması ve birçok malzemenin yöredeki ticari iş yerlerinde bulunmamasıdır. Bu da doğal olarak, Kümbet 'teki ticari iş yerlerinin çoğunlukla günübiriikçi ve turistlere yönelik belirli alanlarda yoğunlaşmasına ve yıl geneline oranlandığında ticaret sektöründen elde edilen gelirin az olmasına neden olmuştur.

Daha çok ziyaretçi ve turistlere yönelik olan bakkal, fırın, otel ve restoran gibi işletmelerin sayısında önemli artışlar meydana gelmiştir. Ayrıca, yöredeki et kesimi ve satışı yapan işletmeler, önemli sayılabilecek yapısal değişimler geçirmişlerdir. Şöyle ki, kasaphane ve lokanta binaları, şu anda geçmişe oranla nispeten modern bir görünüme sahip olup, daha sağlıklı bir ortamda hayvan kesilmektedir. Yakın zamanlara kadar, müşteri çekmek amacıyla açık havada restoranların yola bakan cephelerinde çengellere asılan kuzu eti, rüzgar estiğinde veya bir araba geçtiğinde toz içinde kalıyordu. Haliyle bu durum, sağlık açısından sakıncalar taşıyordu. Dolayısıyla yöredeki işletmeler, turistik talebin bu isteğini yerine getirmişler ve işletmelerine camlı bölmeler yaptırmışlardır (Fotoğraf 2.17). Yine daha önceden kesilmiş olan kuzu etini dinlendirmek amacıyla, derin dondurucular satın almışlardır.

Günümüzde gerek yöre insanının gerekse turist ve ziyaretçilerin ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik ticari üniteler, Çarşı Mevkii'ni ikiye bölen yolun iki yanına dağılmıştır (Fotoğraf 2.18). Mevcut ticari birimlerin büyük bir çoğunluğu, tek katlı ve ahşap binalardır. 2 ve 3 katlı olanlar, çatma ev şeklinde yapılmış ve genellikle alt katı restoran veya kahve, üst katı genellikle otel olan binalardır.

Yine, hem yöre ve oba hem de günübiriikçi ve turistlere yönelik olan bakkalların bir kısmı, aynı anda birden fazla fonksiyonu yerine getirmektedirler.

Örneğin, aynı iş yeri içerisinde hem bakkalık, hem manavlık, hem de tüp bayiliği gibi çeşitli hizmetler bir arada verilmektedir. Yörede 3 adet olan bakkal dükkanlarının yalnızca 2 tanesi kışın hizmet vermektedir.

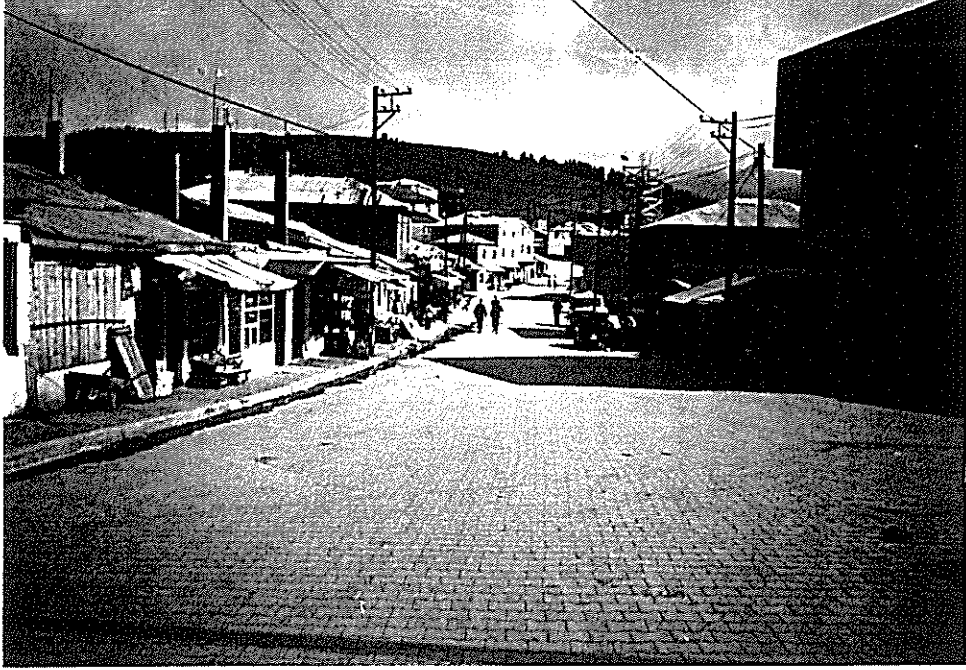

Fotoğraf 2.17. Kümbet Yaylası'nda Biri Turistik Talebin İstekleri Doğrultusunda Kuzu Etini Toza Karşı Korumaya Almış, Diğeri Geleneksel Yöntemle Satış Yapan Yan Yana İki Lokanta.

Araştırma sahasında daha çok yerel halk ve obalarda yaşayanlar tarafından kullanılan 6 adet kahvehane ve 1 adet çay ocağı bulunmaktadır. Kışın, 2-3 kahvehane açık kalır diğerleri kapatılır. Araştırma sahasında faaliyet gösteren 3 adet fırın, yöreye gelen turist ve ziyaretçiler ile obalarda yaşayanların ihtiyaçlarına cevap verir niteliktedir. Yerel halk fırınlardan çok nadiren yararlanmaktadır. Zira yöre insan, genellikle kendi ekmeklerini evlerinde pişirerek maddi yönden tasarruf sağlamak yoluna gitmektedir. Zaten, yöredeki bütün fırınların kışın kapatılması, bu fırınlarda üretilen ekmeklerin yerel halk tarafından değil, büyük ölçüde günübirlikçiler ve sadece yaz döneminde geçici olarak obalara çıkan nüfus tarafından tüketildiğini ortaya koymaktadır.

Günübirlikçi ve turistlere hizmet veren diğer tesisler olan kasap (12), pide salonu (1), büfe (2), restoran (5), bungalow (3) ve otellerin (6) hepsi eylül

sonlarında faaliyetlerini sona erdirir. Yöre halkına hizmet veren marangoz ve kalaycı da, sonbahar başlarında dükkanlarını kapatırlar (Tablo 3.2).

Fotoğraf 2.18. Ticari İşletmeler, Çarşı Mahallesi'ni İkiye Bölen Yolun İki Yanına Dağılmıştır.

Yöredeki ticari işletmelerin bir çoğunun ortak özelliği olarak rekreatif turizm faaliyetlerine yönelik alanlarda yoğunlaşmaları ve kışın kapalı olmaları yanında, önemli bir kısmının yerel olmayan halk tarafından işletilmesi sayılabilir. Özellikle, restoren, kasap ve otel gibi işletmelerin bir çoğunun sahibi, civardaki Uzundere, Kurtulmuş, Güdül, İkisü köylerindedir.

Yörede küçükbaş ve büyükbaş hayvanlardan elde edilen ürünlerin yanında kara lahana, patates, marul gibi tarımsal ürünler ile civarda doğal olarak yetişen mantar türleri, kuzu kulağı, mendek, hoşuran, nane, yayla çiçeği, vbg. bitkiler, ya cuma günleri kurulan pazarda yakın çevredeki oba ve yaylalardan gelenler ile turistlere, ya da hafta sonlarında oldukça yüksek sayılara ulaşan günübirlikçilere satılmaktadır.

Araştırma sahasında ticaretten elde edilen gelirler, yöre halkının geçim kaynakları arasında önemli bir yer tutmasına rağmen, yine de hayvancılıktan elde edilen gelirlerden sonra gelmektedir.

Tablo 2.17. Kümbet'teki İşyerleri ile Yaz ve Kış Mevsiminde Açık Olanların Sayısı

Ticari İşyeri	Adedi	Yaz Mevsiminde Açık Olanların Sayısı	Kış Mevsiminde Açık Olanların Sayısı
Bakkal	3	3	2
Büfe	2	2	-
Çay Ocağı	1	1	-
Dağ evi	3	3	-
Fırın	3	3	-
Kahvehane	6	6	2 – 3
Kalaycı	1	1	-
Kasap	12	12	-
Marangoz	1	1	-
Otel	6	6	-
Pide Salonu	1	1	-
Restoran	5	5	-
Ticari Amaçlı Minibüs	16	12	6
TOPLAM	60	56	10 – 11

Kaynak : Yerinde yapılan gözlemlerle belirlenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TURİZM ÖZELLİKLERİ

3.1. Araştırma Sahası'nın Turistik Kaynakları

Turist veya günübirlikçileri bir alanı ziyaret etmeye güdüleyen çekicilikler, genel anlamda doğal turistik kaynaklar ve beşeri turistik kaynaklar olmak üzere ikili bir ayırma tabi tutulurlar. Yer şekilleri, flora ve fauna özellikleri doğal kaynakları oluştururken, dinsel yapılar, anıtlar ve tarihsel binalar da beşeri kaynakları oluşturmaktadır. Bunlara eklenebilecek üçüncü bir grup olarak da, ülke (bölge) insanını dili, müziği, folklorü, mutfağı gibi kültürel özelliklerden bahsedebiliriz.¹ Ancak, biz araştırmamızda kültürel özellikleri, beşeri kaynaklar içinde ele alacağız.

Araştırma sahamız olan Kümbet Yaylası da, sahip olduğu doğal ve beşeri kaynaklarıyla çevresine göre farklı özellikler arz etmektedir. Yöreye ait turistik kaynakları, iki grupta inceleyebiliriz:

3.1.1. Doğal Turistik Kaynaklar

Doğu Karadeniz Bölümü, doğal turistik kaynaklar açısından oldukça zengin bir potansiyele sahiptir. Doğal özellikler, yerel şartlardan dolayı az çok farklılık gösterse bile, bölgede genel hatlarıyla homojen bir yapı hakimdir.

Denize paralel olarak uzanan dağlar ve bu dağların akarsular tarafından parçalanması sonucu oluşan vadiler, yükselti farklarından dolayı meydana gelen farklı iklimler ve bu iklimlere bağlı olarak gelişen bitki örtüsü nedeniyle Doğu Karadeniz Bölümü'nün hemen her tarafında aynı görüntüleri yakalamak mümkündür. Dolayısıyla, bölümün her yerinde genelde aynı doğal özellikleri sergileyen, yani aynı tür çekiciliklere sahip turizm merkezleri olması gerekirken, lokal bazı özelliklerin belirgin olması veya normalde rastlanmayan bazı doğal unsurların yerel alanlarda yayılım göstermesi nedeniyle birbirlerine çok yakın

¹ ÖZGÜÇ, N., 1994, Turizm Coğrafyası, Üniversite Yayın No : 3821, Fakülte Yayın No : 3203, İ.Ü. İletişim Fakültesi Basımevi ve Film Merkezi, İstanbul, s.49

mesafelerde turizm merkezleri şeklinde koruma alanları oluşturulmuştur². Nitekim, Doğu Karadeniz Bölümü'nde yer alan Kaçkar dağları üzerindeki buzul gölleri, Uzungöl'ün oluşumuna neden olan doğal set gölü, Ordu, Giresun, Trabzon, Rize ve Artvin'deki yaylalar, bölümdeki koruma altına alınmış birbirinden farklı niteliklere sahip olan doğal varlıkların bir kaçını oluşturmaktadırlar.

Yörenin doğal turistik kaynaklarını jeomorfolojik özellikleri, iklimik özellikleri, flora ve fauna kaynakları olmak üzere 4 gruba ayırabiliriz :

a) Jeomorfolojik Özellikler : Bir yerin jeomorfolojik yapısı, turistik çekim merkezi olup olmamasında son derece etkilidir. Şöyle ki, jeomorfolojik özellikler, manzara güzelliklerini oluşturarak bir yerin turistik önem kazanmasında etkili rol oynar. Deniz, göl ve akarsu kenarlarında oluşmuş topoğrafya (kumsallar, falezler, vadiler, vs.), karstik ve volkanik şekiller (kanyon vadiler, mağaralar, sarkıt ve dikitler, peri bacaları, vs), dağlar ve glasiyal topoğrafya şekilleri gibi jeomorfolojik unsurların bulunduğu alanlar, birer turist çekim merkezi olma özelliğini taşırlar.

Araştırma sahası, kıyından yaklaşık 1650 m. yüksekte kubbe şeklinde bir tepe üzerinde yer almaktadır. Haliyle yaz mevsiminde kıyıya nazaran daha serin ve havadardır. Bunun yanında, yörede iklimik koşulların desteklediği gür bir bitki örtüsü gelişme göstermiştir. Dolayısıyla bu unsurların birleşimiyle de, eşsiz bir manzara güzelliği ortaya çıkmıştır (Fotoğraf 3.1). Bu da, yörenin turistler ve günübirlikçiler için önemli bir rekreasyon alanı olmasıyla sonuçlanmıştır. Nitekim, yöreye gelen günübirlikçilerle yapmış olduğumuz mülakatlarda, bu insanların Kümbet'e geliş sebepleri arasında yörenin doğal güzelliğini görme isteği ilk sırada yer almaktadır.

b) İklimik Özellikler : Bilindiği üzere, dağlık alanlar bulunduğu bölgenin iklimik rejimine tabiidirler: Kurak bölgelerde yer alan dağlar kurak özellikler gösterirken, tropikal kuşaktakiler yerel mevsimlik kalıba uygun olarak yağış alırlar. Bununla birlikte yükselti, dağlık alanlardaki iklim elemanları üzerinde etkili olur.³

² ÇIN, M., 1996, a.g.t., s. 84 – 85

³ ÖZGÜÇ, N., 1998, Turizm Coğrafyası Özellikler. Bölgeler, Çantay Kitabevi, İstanbul, s.60

Araştırma sahasımız olan Kümbet Yaylası da, deniz seviyesinden yaklaşık 1650 m. yükseklikte bulunan dağlık bir bölge üzerinde yer almaktadır. Bu nedenle inceleme alanının yükseltisi, yöredeki sıcaklık, basınç ve rüzgarlar ve yağış ve nemlilik koşulları üzerinde etkili olmuştur.

Fotoğraf 3.1. Araştırma Sahasında Rekreatif Faaliyetlerin En Yoğun Yaşandığı Yer Aymaç Yaylasıdır (Fotoğraf, Cumhuriyet'in 75.Yılında Giresun,1998'den Alınmıştır.).

Araştırma sahasının yaz aylarındaki ortalama sıcaklığı, 15 °C'den fazladır. Halbuki, aynı dönemde Giresun'un aylık ortalama yüksek sıcaklık değerleri, 24 °C'yi aşmaktadır. Kümbet ile kıyı arasındaki sıcaklık değerlerinin belirgin farklar taşınması yanında yörede yaz aylarında esen rüzgarların serinletici bir etkiye sahip olması, yaz aylarında kıyının sıcak ve bunaltıcı havasından uzaklaşmak isteyenleri, özellikle hafta sonlarında gününbirlik rekreatif aktivitelerde bulunmak üzere yöreye yöneltmektedir.

Diğer taraftan, her mevsim yeterince yağış alan araştırma sahasında yaz kuraklığından bahsetmek mümkün değildir. Bu durumun ortaya çıkmasını sağlayan denize paralel olarak uzanan dağlar, Karadeniz üzerinden sokulan nemli hava kütlelerinin yükselmesine ve yoğunlaşarak içerdiklerin nemin büyük bir

kısmını bölgede bırakmalarını sağlar. ⁴ Bu durum, Kümbet ve çevresindeki sahalarda, hem rekreasyonel turizm faaliyetleri için kaynak teşkil eden gür bir bitki örtüsünün gelişme göstermesine, hem de hayvancılığa dayalı yaylacılık faaliyetlerini destekleyen otlakların bütün yaz boyunca yeşil kalmasına yol açmıştır.

c) Floristik Kaynaklar : Kümbet Yaylası ve çevresinin bitki örtüsü, yöredeki rekreatif faaliyetlerin gelişmesine doğrudan katkıda bulunmuştur. Yörede üç farklı bitki örtüsü kuşağının daha önce belirtmiştik: İğne yapraklı ve geniş yapraklı ağaçlardan oluşan karışık ormanlar, iğne yapraklı ağaçlardan oluşan ormanlar ve alpin vejetasyon. Kayın, kızılâğaç, kestane, gürgen gibi geniş yapraklı ağaçların arasında yer alan konifera (kozalaklılar) grubundan ladin ağaçlarının oluşturduğu karışık ormanlar, ladin, Doğu Karadeniz göknarı, sarıçam gibi iğne yapraklı ağaçların oluşturduğu orman toplulukları ve orman üst sınırının sona erdiği 1800-1900 m. lerin üzerindeki alpin türlerden oluşan bitki örtüsü, Kümbet Yaylası'ndaki floristik kaynakları teşkil etmektedir.

Geçmişte sadece konut yapımında kullanılması bakımından önem arz eden bitki türleri, mevcut topoğrafya üzerinde gelişerek harikulade bir manzara güzelliği oluşturmuştur. Manzara güzelliği, topoğrafya ve bitki örtüsünün birbirleri ile gösterdiği uyum olarak ifade edilebilir. Bu üç unsuru birbirinden ayrı düşünmek doğru olmasa gerektir. Araştırma sahasındaki bitki örtüsü ve topoğrafik yapı, turist ve günübirlikçileri yöreye çekmede ve dolayısıyla yörenin turistik değerinin artmasında dolaylı bir etkiye sahipken, bu iki unsurun uyumuyla oluşan manzara güzelliği direkt bir etkiye sahiptir.

d) Fauna Zenginliği: Bir yerin iklimi, eğer o yöredeki hayvanların fizyolojik ihtiyaçlarını karşılayacak kadar yeterli özellik taşıyorsa, hayvanların o yöreye adaptasyonu da o kadar kolay olacaktır. Bitki örtüsü, hayvanların hem beslenmesine hem de barınmasına doğrudan veya dolaylı olarak yardımcı olur. Diğer taraftan arızalı bir topoğrafya, bir yandan hayvanların barınmasına imkan sağlarken, bir yandan da onları beşeri tehlikelere karşı korumaktadır⁵.

⁴ AKKAN, E., 1973, Doğu Karadeniz Bölgesi'nin Coğrafi Özellikleri, Ankara Üniv. Rektörlüğü Yayın No : 69, Ankara, s. 50

⁵ CİN, M., 1996, a.g.t., s. 86

Günümüzde ormanların azalışına bağlı olarak yaban hayatının oluşturan hayvanların soylarının tükenmeye yüz tutması, faunanın giderek önemli bir çekicilik olmasını sağlamıştır. Yaban hayatının tehlike altında olduğu alanlarda av turizmi olarak adlandırılan turizm şekli kabuk değiştirmiş ve faunayı koruma altına alan yaban hayatını gözleme veya foto-safari olarak yaygınlaşan bir turizm şekline dönüşmüştür.

Araştırma sahasının iklim şartları, bitki örtüsü ve arızalı topoğrafya tür olarak çeşitli hayvanların yörede yaşamasına olanak sağlamıştır. Ancak yöredeki, bazı hayvan türlerinin (dağ keçisi, karaca, porsuk, kurt, vaşak,) soyları bilinçsiz avlanma nedeniyle tükenmeye yüz tutmuştur.

Araştırma sahasındaki faunayı üç gruba ayırarak incelemek mümkündür:

i) Memeliler Sınıfı : Kümbet Yaylası ve çevresinde yaşayan memeliler şunlardır:

Kurt (*Canis Lupus*), porsuk (*Meles Meles*), çakal (*Canis Aureus*), köstebek (*Talpa Europea*), gelincik (*Mustela Nivalis*), tavşan (*Lepus Europeus*), yabandomuzu (*Sus Scrofa*), ağaç sansarı (*Martes Martes*), Tilki (*Vulpes Vulpes*), dağ keçisi (*Rupicapra Rupicapra*), karaca (*Capreolus Capreolus*), Kırpı (*Erinaceus Europeus*), boz ayı (*Ursus Arctos*), Vaşak (*Felis Lynx Lynx*), cüce yarasa (*Pipistrellus*), fare ve sıçan türleri.

ii) Kanatlılar Sınıfı: Araştırma sahası ve çevresinde yerli ve göçmen kuşların başlıcalarını şöyle sıralayabiliriz.

Bıldırcın (*Coturnix Coturnix*), kıkıyruk (*Anas Acuta*), çulluk (*Scalopox Rusticola*), cüce kartal (*Hieraoetus Pennatus*), altın kartal (*Aguila Chrysaetas*), yılan kartalı (*Circaetus Gallicus*), şahin (*Buteo Buteo*), atmaca (*Accipites gentilis*), kırmızı doğan (*Circus Aerugious*), kiraz kuşu (*Emberiza Hortulana*), dağ kumkuşu (*Calidris Alba*), kuyruksallayan (*Mtoacilla*), sığırcık (*Sturnus Vulgaris*), ispinoz (*Fringilla Coelebs*), dağ ispinozu (*Fringilla Montifringilla*), karabaş iskete (*Carduelis Spinus*), arıkuşu (*Merops Apiaster*), kızkuşu (*Vanellus Vanellus*), yeşilbaş ördek (*Anas Platyrhynchos*), cüce baykuş (*Otus*

Scops), turna (Grus Grus), orman taygarı (Lullula Arborca), mavigerdan (Ptyonoprogne Rupestris), gökçe güvercin (Columba Oenas) ⁶.

iii) Balıklar ve Sürüngenler : Araştırma sahası ve çevresindeki dereler ve kollarında dağ alabalığı (Salmo Trutta Magrostima) yaşamaktadır. Ayrıca orman içi ve orman üstü kayalık alanlar ve dere kenarlarında çeşitli sürüngenler mevcuttur. Kurbağa, kertenkele, yılan, solucan, salyangoz gibi türler bu sürüngenlerin bazılarını oluşturur.

3.1.2. Beşeri Turistik Kaynaklar

Kümbet Yaylası ve çevresinin turistik önem kazanmasında doğal turistik kaynaklar kadar beşeri kaynaklar da rol oynamıştır. Bunlar arasında, geleneksel tarzda yapılmış yığma ve çatma evler ile bu konutların oluşturduğu yerleşmeler, her yıl düzenlenen şenlikler ve yakın çevredeki tarihi kalıntılar (kilise, manastır, kemer köprüler gibi) sayılabilir.

Yöredeki geleneksel oba ve yayla konutları, ahşap veya ahşap ve taşın birlikte kullanıldığı çatma evler şeklinde inşa edilmiştir (Fotoğraf 3.2). Yakın çevreden en kolay ve en ucuz şekilde elde edilebilen malzemeyle yapılmışlardır. Dolayısıyla, doğa ile uyum içindedirler ve bu meskenlerin oluşturduğu yerleşmeler, doğal ortama ayrı bir renk katmaktadır.

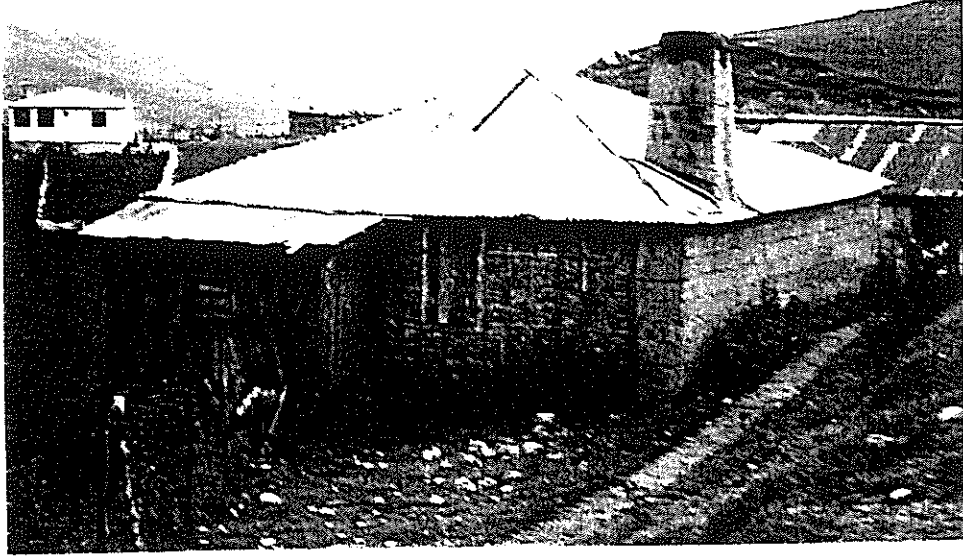
Ahşap evler için genellenebilecek önemli özellikler şunlardır:⁷

- Her çeşit doğa parçasıyla, doğal malzemenin (ahşap) verdiği imkanlarla bütünleşebilmekte ve çevreye uyumda avantajlı olmaktadır.
- Günümüzde yaygın kullanılan betona göre eskime yaşı açısından daha uzun süreye sahip olduğu görülmüştür.
- Mobilite özelliğine sahiptir.
- Tasarım ve uygulama süreçlerinde kullanıcı veya mal sahibinin "katılım" imkanı vardır.

⁶ BAŞKAYA, Ş., 1994, "Doğu Karadeniz Bölümü'nde Göçmen Kuşlar Üzerine Araştırmalar" Karadeniz Teknik Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü (Basılmamış yüksek Lisans Tezi), Trabzon

⁷ İSTANBUL TİCARET ODASI, 1997, Karadeniz Bölgesi'nde Yayla Turizminin Geliştirilmesi, Bölgesel Gelişme ve Çevreye Uyumlu Yapılaşma, Yayın No :1997-27, s.107

- Isı yalıtımı açısından çok avantajlar sağlar. Kışın ısınma, yazın soğutma masraflarını büyük ölçüde azaltır. Çünkü; "Ahşap" bilinen en iyi yalıtıcı malzemelerden biridir. İyi seçilmiş kütükler üzerinde bir santimetre kareye düşen yaklaşık 40 bin hava kesesi vardır.
- Ahşap, psikolojik olarak insana "yakın" ve "sıcak" bir malzemedir.
- Ahşap evler, insanların beğeni tercihlerinde önde olan bir "estetik değere" sahiptir.
- "Kuru sistem" bir yapım tekniğine ve yapım kolaylığına sahip olması nedeniyle yapım süresini minimize etmektedir. (Bir beton döşemenin priz süresinde monte edilebilen ahşap evler örnekleri vardır).

Fotoğraf 3.2. Taş ve Ahşap Malzemenin Birlikte Kullanıldığı Bir Yayla Evi (Göbel Obası)

Geleneksel mimari tarzının sergilendiği bu konutların aksine, gerek Kümbet Yaylası'nda gerekse yöredeki obalarda ikinci evler olarak inşa edilmiş betonarme binalar, doğal görünümü bozmaktadır. Araştırma sahası, 1991 yılında 91/1514 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 20 Mayıs 1991 tarihinde "turizm

merkezi" ilan edilerek⁸ koruma altına alınmış olmasına rağmen, kaçak yapılaşmanın önüne geçilememiştir. İnsanlar, kendilerine ait olmayan kamu arazileri üzerine rant sağlamak düşüncesiyle ikinci evler şeklinde binalar inşa etmişlerdir. Bugün için bu durum, yörenin en önemli turist çekim avantajı olan manzara güzelliğini henüz tehdit eder boyutta değildir. Ancak, zamanında bir önlem alınmadığı takdirde, yakın gelecekte yöredeki bu görüntü kirliliğinin artması ve yenilenmesi mümkün olmayan böyle bir doğal kaynağın yok olma tehlikesi söz konusu olacaktır. Bu olumsuzluğun farkına varan Giresun Valiliği, 2001 yılı başlarında yöredeki bu çarpık ve kaçak yapılaşmayı önleyici bir takım çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar sonucunda kaçak yapılmış bu binaların ya yıktırılması ya da dış cephelerinin bir şekilde ahşapla kaplanması gündeme getirilmiştir.

Araştırma sahasının ulusal ölçekte tanıtımının yapıldığı geleneksel Kümbet Yayla Şenlikleri, yöredeki turistik faaliyetlerin artmasına yardımcı olmuştur. İlki 1988 yılında Salon Çayırı mesire alanında Yayla Şenlikleri adıyla yapılmış olan şenlikler, 1990 yılından itibaren Aymaç Mevkii'nde Kümbet Yaylası Şenlikleri adıyla düzenlenmektedir (Fotoğraf 3.3). Yöreyi Türkiye genelinde tanıtmak ve yöreye daha fazla turist ve günübirlikçinin gelmesini sağlamak amacıyla düzenlenen bu şenlikler, her yıl temmuz ayının ikinci haftasında yapılır. Yöredeki turizm faaliyetlerinin en yoğun olduğu dönemdir. Şenliklere sadece Giresun ve çevresinden değil, civardaki illerden de gelenler olur. Bunların bir kısmı ticaret yapmak amacıyla yöreye gelirken, büyük bir çoğunluğu şenlikleri izlemeye gelirler.

Binlerce insanın katıldığı bu şenliklerin temelinde, yörede son 25-30 yıla kadar yaygın bir gelenek olan "otçu göçü" yatmaktadır. Bugün ortadan kalkmış olan bu gelenek, şu şekildedir : Sık kazma* ve ot biçme* işlerinden iyice yorulan cenik halkının yorgunluklarını atmak ve eğlenmek için genellikle temmuz aylarında yaylalara yaptığı toplu gezilere "otçu göçü" denilmektedir. Zaman olarak mısır otunun alınması ile fındık toplamaya başlama arasında kalan 15-20

⁸ Resmi Gazete (20 Mayıs 1991), Sayı : 20876, s. 4-5

* Mısırların 20-30 cm. boylandığı dönemde, mısırların arasında 30-40 cm. boşluk kalacak şekilde aradaki mısırların sökülmesi işlemine "sık kazma" denir.

günlük süredir. Genellikle perşembe veya cuma günleri yola çıkılan otçu göçünde, yolculuk sırasında pınar başlarında oturulur, yemek yenir, türkü söylenir, içki içilir, horon oynanırdı. Bugün kaybolmuş bu gelenek yayla şenlikleri ile ayakta tutulmaya çalışılmaktadır.⁹

Fotoğraf 3.3. Kümbet Yayla Şenliklerinden Bir Görünüş

Araştırma sahasında ve yakın çevresinde çok fazla tarihi eser olmamakla birlikte, var olanların büyük çoğunluğu tahrip olmuştur. Bunların önemli bir kısmı Rumlar tarafından inşa edilmiştir. Ancak, Cenevizliler ve Osmanlılar'dan kalma eserlere de rastlanır. Bu eserler; Armutalan mahallesindeki Rumlar'a ait bir kilise, Hisar Köyü'ndeki Meryemana Manastırı, Dereli yakınlarındaki Kuşluhan Kalesi, Hanalanı Yaylası'ndaki tarihi ören yeri, Uzundere Köyü'ndeki

* Mısırların dibindeki otların ikinci kez temizlenmesi ve fındık bahçelerindeki otların tırpan veya oraklarla biçilmesi işlemine "ot biçme" denilmektedir.

⁹ GİRESUN VALİLİĞİ, 1998, Cumhuriyetimizin 75.Yılında Giresun, Kültür Ofset Ltd. Şti., Ankara, s.59

Rumlar'dan kalma bir fabrika bacası, Akkaya Köyü'ndeki Çobankayası resimleri ile civardaki çok sayıda kemer köprülerden oluşmaktadır (Fotoğraf 3.4).

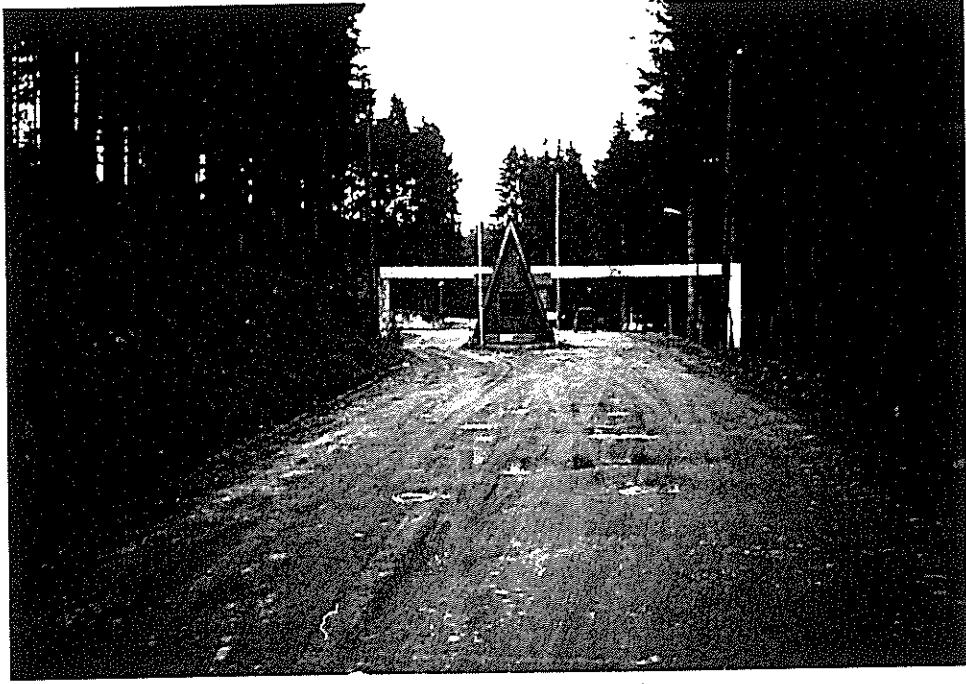
Yerli ve yabancı turistlerin konaklama, beslenme ve sair ihtiyaçlarını karşılayan ve sosyal bir işletme karakteri taşıyan işletmelere konaklama tesisleri denir.¹⁰ Araştırma sahasında modern nitelikler taşıyan sadece 1 adet tesis vardır. Bir diğeri de henüz yapılmaktadır.

Araştırma sahasının yaklaşık 1 km. güneyinde yer alan Salon Çayırı mesire alanı Milli Parklar Genel Müdürlüğü'ne ait 5 hektarlık bir alanda inşa edilmiştir (Fotoğraf 3.5). Sık bir orman dokusu içinde yer alan bu piknik alanı, gününbirlik kullanım talebini karşılayacak niteliklere sahiptir. Su, tuvalet gibi altyapıların yanı sıra piknik masaları, et pişirme ocakları, kır gazinosu, çocuk parkı, otopark ve her biri beşer yataklı olan 3 adet dağ evi bulunmaktadır (Fotoğraf 3.6). Apart otel şeklinde yapılmış dağ evlerinde banyo ve tuvalet, müstakildir. İç mimarisi ahşap ağırlıklı olan ve oldukça modern dizayn edilmiş bu tesislerde konaklama ücreti, 2000 yılı yaz döneminde 5 000 000 TL. idi.

Fotoğraf 3.4. Armutalan Mahallesi'nde Pontus Dönemine Ait Bir Kilise Kalıntısı

¹⁰ SEZGİN, O. M., 1995, Genel Turizm, Tutibay Ltd. Şti., Ankara, s. 91

Fotoğraf 3.5. Salon Çayırı Mesire Alanının Girişi.

Araştırma sahasının yaklaşık 3 km. doğusunda yer alan Kümbetobası'nda toplam 100 yatak kapasiteli 36 dağ evinden oluşan yığma evler şeklinde yeni bir tesis yapılmaktadır. Giresun Valiliği'nden aldığımız bilgilere göre, 2002 yılında bitirilmesi planlanan bu tesiste, 2001 yılı temmuz ayı itibariyle 3 dağ evinin inşası bitirilmiş olup, sezon sonunda bu sayının 17'ye ulaşması beklenmektedir. Giresun Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü tarafından yaptırılmakta olan bu tesisin, yaz-kış hizmet vermesi planlanmaktadır. Dağ evlerinde, konaklama ve yeme-içme olanaklarının yanı sıra kış sporları, yamaç paraşütü, çim kayağı gibi sportif aktiviteler için çeşitli imkanların sunulması düşünülmektedir.

Kümbet Yaylası'ndaki diğer konaklama tesisleri, Çarşı Mevkii'ni ikiye bölen yol boyunca sıralanmıştır. Tamamı belgesiz olan 6 adet otel, toplam 110 yatak kapasitesine sahiptir. Yöredeki otellerin odalarında genellikle 4 veya 5 yatak vardır. Nadiren 2 ve 3 yataklı odalara rastlanır. Odaları konfordan uzak olan bu otellerde, her katta bir tuvalet ve banyo vardır ve otel müşterileri tarafında ortak kullanılmaktadır.

Fotoğraf 3.6. Salon Çayırı'ndaki Dağ Evlerinden Bir Görünüş

Araştırma sahasında bugün için toplam 125 kişilik yatak kapasitesine sahip olan konaklama tesisleri, yörede turizm faaliyetlerinin en yoğun olduğu temmuz ve ağustos aylarında % 95, haziran ayında % 60 doluluk oranıyla çalışırlar. Yöreye gelen turist sayısının her geçen yıl artması, yeni tesislerin açılması için bir baskı yaratmaktadır. Zira, araştırma sahasında 10 yıl öncesine kadar sadece 10 yatak kapasiteli bir tane belgesiz otel varken,¹¹ yörede turizmin gelişmesine paralel olarak konaklama ihtiyacını karşılamak amacıyla yeni oteller açılmıştır.

3.2. Koruma Durumu

Doğu Karadeniz Bölümü'nde uzun zaman aralıklarıyla iki kez tekrarlanan ve rasgele seçilmiş 300 yabancı turistle yapılan bir anket çalışmasında, turistlerin bölgenin doğal ve kültürel çevresiyle ilgili düşünceleri yeşil turizmin geliştirilmesi yönünde olmuştur. Birincisi 1977, ikincisi 1989 yılında uygulanmış

¹¹ GİRESUN VALİLİĞİ,1993, Giresun İl Turizm Envanteri ve Turizmi Geliştirme Planı, Sezer Yatırım Danışmanlığı ve Pazarlama Ltd. Şti., Ankara, s. 45

her iki ankette de, ziyaretçileri en çok etkileyen faktörler içinde “doğanın bozulmamış olması” ilk sırayı alırken, “farklı türlerin oluşturduğu bitki örtüsü” ikinci sırada yer almıştır (Tablo 3.1) Yine aynı çalışmada turistlerin bölgede en çok sevdikleri ve ilginç buldukları özelliklerin başında, “doğanın güzelliği” gelmektedir (Tablo 3.2).¹²

Tablo 3.1. Doğu Karadeniz Bölümü’nde Yabancı Turistleri En Çok Etkileyen Faktörlerin Dağılışı

Etken Olan Faktörler	Deneklerin Dağılımı (%)		Farklılık (%)
	1997	1989	
Doğası bozulmamış	23	18	5
Farklı bitki örtüsü	19	17	2
Deniz kıyıları çok güzel	12	13	1
Ormanları çok	10	12	2
Çok engebeli	12	8	4
Akarsuları çok	9	9	0
Devamlı yeşillik	5	9	4
Doğası bozulmuş	4	4	0
Ormanlar az	2	4	2
Diğer nedenler	2	4	2
Akarsular az	2	2	0
TOPLAM	100	100	

Kaynak: GÜLEZ, S.,1992, “Doğu Karadeniz Bölgesi İçin Yeşil Turizm Planlama İlkeleri” Doğu Karadeniz Turizmi-Workshop, 22-25 Haziran 1992, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara.

Günümüzde gerek dünya gerekse ülkemiz genelinde en yaygın turizm şekli, kıyı turizmidir. Ancak, kıyılarda yaşanan betonlaşma, ozon tabakasının delinmesi sonucu güneşin insan vücudu üzerinde yarattığı olumsuz etkiler, deniz ve göllerin kirlenmesi gibi sorunlar turistik tüketim kalıplarında önemli değişimler meydana getirmiş ve dolayısıyla turizm sektörünü yeni arayışlara yöneltmiştir. Giderek yaygınlaşan yeni tip turistlerin beklentileri, “3 S”den farklı, bir başka deyişle deniz, kum ve güneş üçgeninden uzak, doğa ile iç içe abartılı

¹² GÜLEZ, S.,1992, “Doğu Karadeniz Bölgesi İçin Yeşil Turizm Planlama İlkeleri” Doğu Karadeniz Turizmi-Workshop, 22-25 Haziran 1992, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara, s. 75-76,

olmayan tesislerde iyi bir oda, iyi bir hizmet, ve bütün bunların başında bozulmamış bir çevrede aktif bir tatil olarak özetlenmektedir.¹³

Tablo 3.2. Doğu Karadeniz’de Turistlerin En Çok Sevdikleri ve İlginç Buldukları Özelliklerin Dağılışı

En Çok Sevilen Özellikler	Deneklerin Dağılımı (%)		Farklılık (%)
	1997	1989	
Doğanın Güzelliği	30	28	2
Halkın Konukseverliği	25	28	3
Tarihi yerlerin Çokluğu	18	21	3
Halkın yaşantısı	16	11	5
Alışverişte Ucuzluk	7	10	3
Fikri Yok	2	1	1
Diğer	2	1	1
TOPLAM	100	100	

Kaynak: GÜLEZ, S.,1992, "Doğu Karadeniz Bölgesi İçin Yeşil Turizm Planlama İlkeleri" Doğu Karadeniz Turizmi-Workshop, 22-25 Haziran 1992, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara.

Bu meyanda, eşsiz bir doğa güzelliği, zengin ve karakteristik bitki örtüsü ve yerel folklorik zenginliği ile bu yeni tip turistlerin beklentilerini karşılayabilecek niteliklere sahip olan Doğu Karadeniz Bölümü'nün turizm potansiyeli, ancak 1985'li yıllardan sonra anlaşılmaya başlamıştır. Özellikle 1987 yılında Sarp Sınır Kapısı'nın açılması, bu olayı hızlandırmıştır. Nitekim 1990 yılından başlayarak 1995 yılına kadar olan dönemde bölgede 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu uyarınca Bakanlar Kurulu Kararı ile 3'ü Giresun'da olmak üzere, toplam 18 adet turizm merkezi* belirlenmiştir (Tablo 3.3).

Araştırma sahamız olan Kümbet Yaylası ise, Bakanlar Kurulu Kararı ile 20 Mayıs 1991 tarihinde "turizm merkezi" ilan edilerek koruma altına alınmıştır (Şekil 3.1). Turizm merkezleri; turizm bölgeleri içinde veya dışında, yer, mevki, ve sınırları Bakanlığın önerisi, Bakanlar Kurulu Kararı ile tespit ve ilan edilen, turizm yönünden önem taşıyan yerleri veya bölümleri ifade eder.¹⁴

20 Mayıs 1991 tarihli 20876 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan haritaya göre Kümbet Yaylası turizm merkezi, kuzeyden; Keşoğ Mahallesi, ile Evliya

¹³ YALÇINDAĞ, S. – ÇOKER, Z., 1993, Yayla, Dağ-Doğa Yürüyüşü ve Kış Sporları Merkezlerinde Kamu Yönetimi Örgütlenmesi Araştırma Raporu, Turizm Bakanlığı, Ankara, s. 2

* Doğu Karadeniz Bölümü için batıdaki sınır olarak kabul edilen Melet Irmağı'nın batısında yer alan Aybastı PerşembeYaylası ile Akkuş-Argın Yaylası da dahil edilmiştir.

¹⁴ SEZGİN, O. M., 1995, a.g.e., s. 20

Tepesi (1997 m), doğudan; Kümbetobası, Çamobası ile Kuşburnu Tepesi (2030 m), batıdan; Keşoğ Mahallesi, Cin Tepe (1802 m), Yanıkköy Mahallesi ile Kuşluk Tepesi (1819 m), güneyden; Kuşluk Tepesi ile Kuşburnu Tepesi arasında çizilecek hat üzerinde olan Homurlu Obası ve Yağmurca obası ile sınırlanmıştır.

Tablo 3.3 Doğu Karadeniz Bölümü'ndeki Turizm Merkezleri

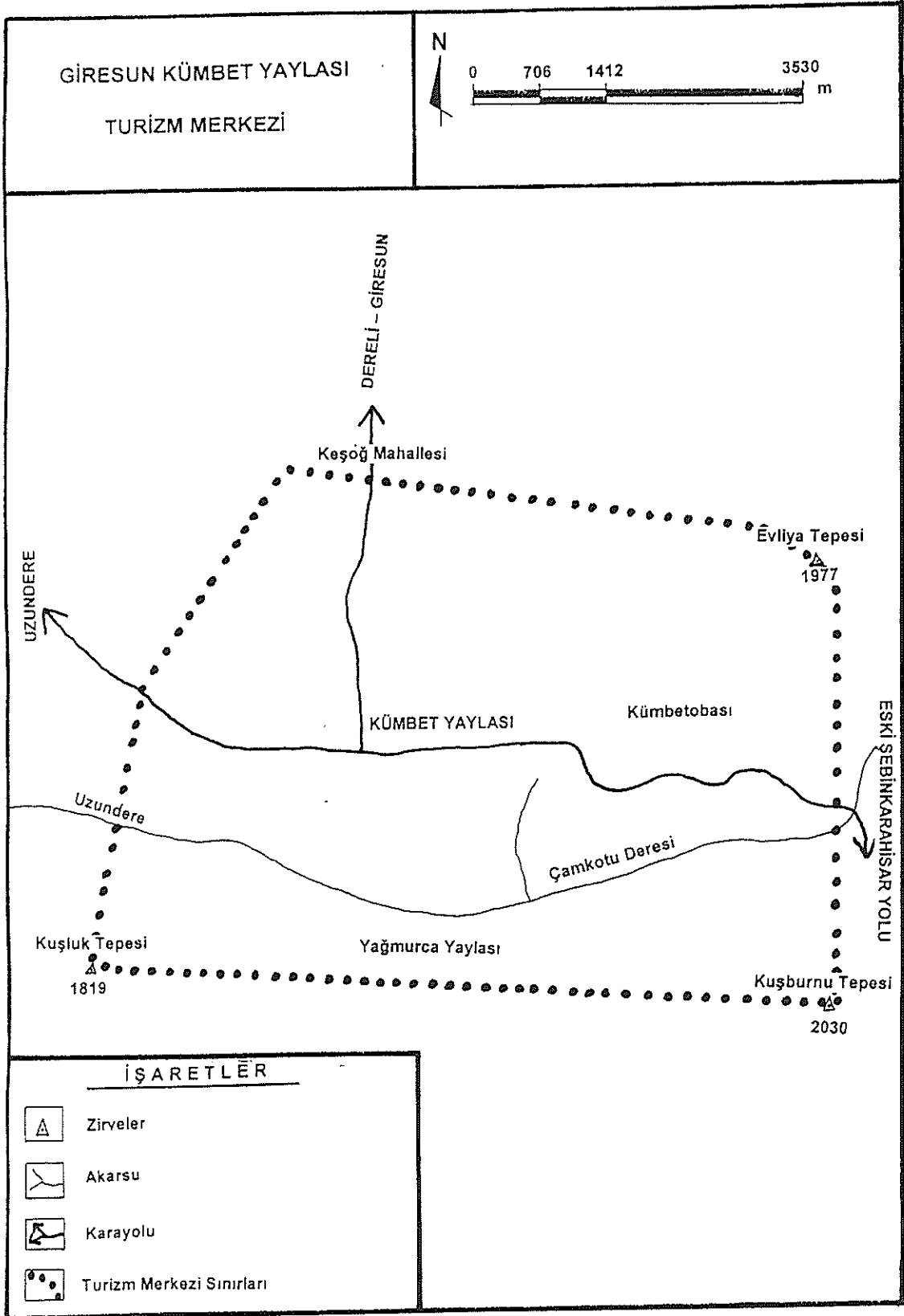
Turizm Merkezinin Adı	Bulunduğu İl	Tesis Tarihi
Ayder Kaplıcası	Rize	9 Nisan 1987
Akçaabat-Karadağ	Trabzon	5 Mart 1990
Bektaş Yaylası	Giresun	5 Mart 1990
Çaykara-Üzungöl	Trabzon	5 Mart 1990
Trabzon-Gümüşhane Erikbeli	Trabzon	5 Mart 1990
Anzer	Rize	20 Mayıs 1991
Çambaşı Yaylası	Ordu	20 Mayıs 1991
Kaçkar	Artvin	20 Mayıs 1991
Kafkasör	Artvin	20 Mayıs 1991
Kümbet	Giresun	20 Mayıs 1991
Kop Dağı	Bayburt	20 Mayıs 1991
Maçka-Şolma	Trabzon	20 Mayıs 1991
Zigana	Gümüşhane	20 Mayıs 1991
Akkuş-Argın Yaylası	Ordu	20 Eylül 1991
Araklı-Pazarcık Yaylası	Trabzon	20 Eylül 1991
Aybastı-Perşembe Yaylası	Ordu	20 Eylül 1991
Yavuzkema1 Yaylası	Giresun	20 Eylül 1991
Mesudiye-Keyfalan Yaylası	Ordu	17 Şubat 1995

Kaynak: YALÇINDAĞ, S. – ÇOKER, Z., 1993, Yayla, Dağ-Doğa Yürüyüşü ve Kış Sporları Merkezlerinde Kamu Yönetimi Örgütlenmesi Araştırma Projesi Raporu, Turizm Bakanlığı, Ankara, s. 8-9

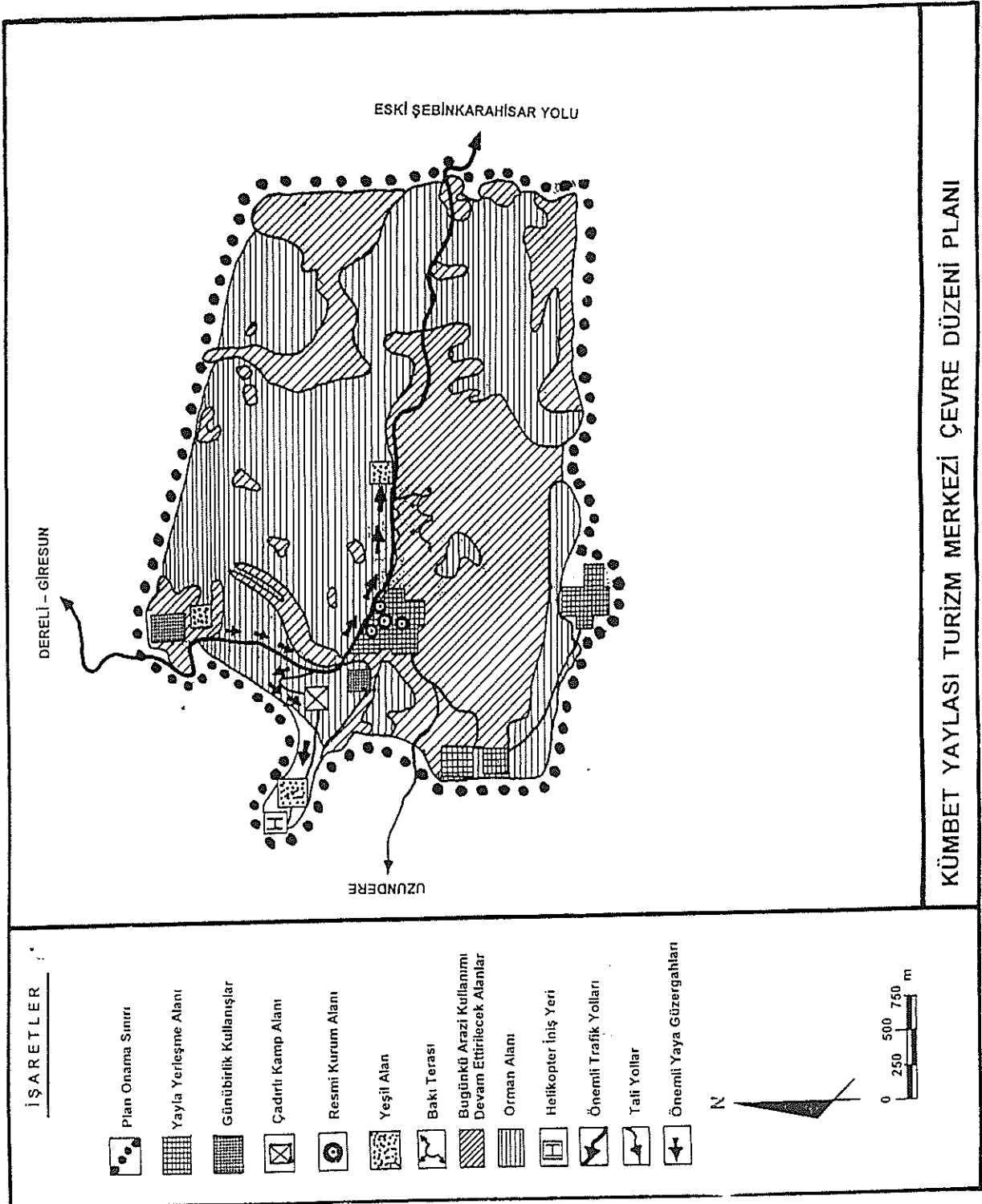
Turizm Bakanlığı tarafında 1993 yılında hazırlatılan Çevre Düzeni Planı'na Salon Çayırı ve Aymaç Mevkii de dahil edilmiş (Şekil 3.2.) ve planın onaylanması için İmar ve İskan Bakanlığı'na göndermiştir. Ancak ilgili bakanlık, çevre düzeni planlarının onaylanması halinde yaylaların hukuki niteliğini kaybedeceğini, planın onaylanmasını müteakip, yaylaların ortak mal özelliğini kaybederek, imar planında belirtilen amaçta kullanılmak üzere Hazine mülkiyetine konu olarak, Hazine adına tescillinin sağlanması mümkün olabileceğini belirtmiştir¹⁵.

¹⁵ İSTANBUL TİCARET VE SANAYİ ODASI, 1997, a.g.e., s. 47

Şekil 3.1. Kümbet Yaylası Turizm Merkezi

Şekil 3.2. Kümbet Yaylası Turizm Merkezi Çevre Düzeni Planı

Turizm Bakanlığı tarafından turizm merkezi ilan edilen alanlar 2634 sayılı Turizm Teşvik Yasası gereğince, Bakanlığın denetimine geçmektedir. Ancak bu merkezlerin amaca uygun kullanımları, hazırlanacak çevre düzeni planları ve imar planlarının onaylanmasıyla mümkün olabilmektedir. Turizm Bakanlığı ile İmar ve İskan Bakanlığı arasındaki bu anlaşmazlık, 2001 yılı başlarında aşılabilmektedir. Bakanlıklar arasındaki bu fikir ayrılığının geç çözüme kavuşması, yörede koruma önlemlerinin alınmasına engel olmuş ve yörenin beton yığınlarıyla işgal edilmesine sebep olmuştur.

Yaklaşık 900 hektar olan turizm merkezinin toplam alanının tahminen yarısını, ormanlık alanlar kaplamaktadır. Çevre düzeni planında, resmi kurum alanlarının yakınlarında arazinin elverdiği ölçüde yeşil alanlar önerilmiş ve yöre sakinlerinin bir araya gelebileceği gününbirlik kullanımı haiz ortak mekanlar oluşturulmuştur. Bu mekanların dışında, uygun yerlerde çadır ve kamp alanları ile bakı terasları önerilmiştir. Ormanlık alanlardan sonra en fazla yer kaplayan bugünkü arazi kullanımı devam ettirilerek doğal karakteri korunacak alanlar da, planda belirtilmiştir.

3.3. Turist ve Ziyaretçi Sayısındaki Artış

Son yıllarda dünya genelinde turistik tüketim kalıplarında meydana gelen değişimler çerçevesinde, Turizm Bakanlığı tarafından kıyı turizminde yaşanan sorunların yaşanmayacağı bir alternatif turizm türünün ortaya çıkarılması, turizm tüketim modeline yıl içinde daha yaygın bir nitelik kazandırılması ve turistik arzın çeşitlendirilmesi amacı ile turizm literatüründe "yumuşak turizm", "doğa turizmi", "eko-turizm", "sorumlu turizm", "alternatif turizm" ve benzeri terimlerle ifade edilen yeni turizm aktiviteleri üzerinde çalışmalar başlatılmıştır. Ancak, yumuşak turizmin kırsal kesimde ve ormanlık alanlarda oluşan şekli de "yeşil turizm" olarak adlandırılır.

Yeşil turizm, doğası bozulmamış ve bozulmadan kalmış yerel mimari yapılara sahip, kişilere çok çeşitli rekreasyonel faaliyetleri gerçekleştirme imkanı sunan, kırsal ve ormanlık kesimlerde gelişen, insanların doğa ile baş başa olma ve doğal hayatı tanıma ve yerel kültür içinde yaşama isteği doğrultusunda

ortaya çıkmış, dinlenme turizmi içinde yer alabilecek, ayrıca birçok turizm çeşit ve şeklini de içine alan yeni bir turizm şeklidir¹⁶. Son yıllarda ülkemizde çok sözü edilen "yayla turizmi" de, bu turizm şekli içinde yer alır.

Araştırma sahamız olan Kümbet Yaylası da, yeşil turizm esprisini yaşatan ve yansıtan bir turizm merkezi olma özelliğini taşır. Yörede geleneksel yaylacılık faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinin yanında, temiz hava, gür bitki örtüsü ve manzara güzelliği nedeniyle rekreasyonel faaliyetlere konu olması bunu pekiştirmektedir.

Araştırma sahasında rekreasyonel amaçlı yaylacılığın geçmişi henüz yeni olmakla birlikte, yörenin Cumhuriyet 'in ilk yıllarından itibaren ziyaret edildiğine ilişkin bilgiler mevcuttur.¹⁷ Ancak, kaynakta yöreye gelenlerin günöbirlikçiler mi, yoksa geleneksel yaylacılar mı olduğu kaynakta belirtilmemiştir. Bu dönemde kıyı ile yöre arasındaki ulaşım bağlantısının patika yollarla sağlandığını düşünürsek, bunların muhtemelen hayvancılık amaçlı yaylaya çıktığını söyleyebiliriz.

Yöredeki rekreasyonel turizm faaliyetleri, gerçek anlamda ilk olarak yayla şenliklerinin düzenlenmeye başladığı 1988 yılı ile başlar. Bu tarihten önce yörede rekreasyonel faaliyetlerin yaygınlaşmamış olmasında, yörenin ulaşım imkanlarının yetersiz olması, kıyı kesimindeki nüfusun gelir seviyesinin düşük olması gibi unsurlar etkili olmuştur. Diğer taraftan yayla şenliklerinin geleneksel hale getirilmesiyle birlikte, ulaşım imkanlarında sağlanan gelişmeler erişebilirliği daha da kısaltmıştır. Bunun yanında, ailelerin gelir seviyelerinin kısmen artması, özel otomobile sahip olanların artması gibi etkenler de, zamanla yöreye gelen turist ve günöbirlikçilerin sayısında artış kaydedilmesini sağlamıştır.

1988 yılında yörede yapılan geceleme sayısı (bu tarihte yörede 10 yatak kapasiteli 1 belgesiz otel vardır), 500'ü aşmazken, 2000 yılında 8000'i geçmiştir.¹⁸ Yani, 12 yılda geceleme yapan turist sayısında % 1600'lük bir artış yaşanmıştır. Haliyle, turist sayısında meydana gelen bu artış, günöbirlikçilerin

¹⁶ GÜLLAP, N., 1995, Doğu ve Orta Karadeniz İllerinin Turizm Potansiyeli ve Geliştirilebilecek Turizm Çeşit ve Şekilleri, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 68)

¹⁷ SARISAMAN, S., 1999, Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Giresun, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları No : 3, İstanbul, s.38

de artmasına zemin hazırlamıştır. Yine, 1988 yılında 3000-3500 kişi civarında olan günöbirlikçi sayısı, 2000 yılında 40000'den fazladır.¹⁹ Esasında, sadece şenliklerin düzenlendiği Temmuz ayının 2. haftasında 10000'den fazla kişinin yaylaya çıktığı göz önünde bulundurulursa, bu rakam hiçte abartılı değildir.

Yöredeki konaklama tesislerinin sayısında meydana gelen artış, geceleme yapanların sayısındaki artışın temel nedenidir. Konaklama tesisleri birbirlerinden farklı niteliklere sahip olmamasına rağmen, geceleme yapanların sayısında yine de önemli oranlarda bir artış yaşanmıştır.

Yörede geceleme yapanların sayısında önemli oranlarda artış yaşanmış olabilir ancak, Cuma günleri yörede pazar kurulması nedeniyle civar oba ve yaylalardan gelenlerin bir kısmının aynı gün dönmeyip, yöredeki konaklama tesislerinde barınma ihtiyaçlarını karşılamaları burada göz ardı edilmemesi gereken bir husustur. Alış-veriş yapmak üzere pazara gelenlerin bir kısmı, pazarın kurulduğu Cuma gününden bir gün önce yöreye gelmekte ve buradaki konaklama işletmelerinden yararlanmaktadırlar.

Bununla birlikte, yöredeki geceleme yapanların sayısında görülün bu artış, elbette ki sadece alış-veriş amacıyla gelip yöredeki konaklama tesislerini kullanmalarıyla açıklanamaz. Buna ek olarak, şehrin sıkıcı, bunaltıcı ve gürültülü ortamından kaçan ve barınma ihtiyacını karşılamak için fazla konfor aramayan, yörenin doğal güzelliğini görmek, rekreasyonel faaliyetlerde bulunmak ve kısa süreli de olsa doğal ortamın bir parçası olmak üzere yöreye gelip geceleme yapanların sayısı da, az değildir. Elbette ki, Turizm Bakanlığı tarafından hazırlanmış broşürler, yazılı basında çıkan haberler, televizyon programları gibi tanıtıcı faaliyetler de, doğa sever turistlerin yöre hakkında bilgi sahibi olmaları ve onları yöreyi ziyaret etmeye yönlendirmeleri bakımından bu artışta pay sahibidirler.

Araştırma sahasındaki konaklama tesislerinde, turistlere ait bilgilerin kayıt altına alınmamış olması, turistlerin nereden geldikleri, uyrukları ve kalış süreleri hakkında bilgi edinmemizi engellemiştir. Ancak, yöredeki konaklama

¹⁸ Kümbet'te geceleme yapanların sayısı, konaklama tesislerini kapasiteleri ve doluluk oranları ile turizm sezonunun süresi dikkate alınarak hesaplanmıştır.

¹⁹ Ziyaretçi sayısındaki bu değişimler, yerel halkla yapılan mülakatlardan elde edilen bilgiler ışığında tahmini olarak belirlenmiştir.

işletmeleriyle yapmış olduğumuz mülakatlarda yöreye gelen her 100 turistin 96'sının yerli, 4'ünün yabancı olduğu belirtilmiştir. Yine gelen yabancı ziyaretçilerin çoğunluğunu Alman, Rus, Hollandalı ve İngilizlerin oluşturduğu ifade edilmiştir. Yerli turistler ise, Giresun ve yakın çevresindeki iller (Samsun, Ordu, Trabzon, Sivas, Gümüşhane) ile İstanbul, İzmir ve Ankara gibi büyük şehirlerden gelmektedir. Giresun dışından gelenlerin büyük bir bölümünü, Giresun doğumlu olup, herhangi bir nedenden ötürü Giresun'dan göç etmiş kişiler oluşturur.

Araştırma sahasındaki turistik faaliyetler ancak yaz sezonunda canlılık gösterir. Mayıs ayının 15'inden haziran ayının 15'ine kadar çok düşük sayılarda turist gelirken, bu tarihten itibaren hızla artış gösterir ve temmuz-ağustos aylarında en yüksek seviyeye ulaşır. Bu dönemde konaklama tesislerinin doluluk oranları % 95'i bulmaktadır. Eylül ayının başlarından itibaren düşüşe geçen turist sayısı, bu ayın 15-20'sinden sonra sona erer. Yörede turizm sezonunun kısa olması; kış turizmine yönelik altyapının olmayışı, iklim şartları, ulaşım şartlarının yetersizliği, kış koşullarına uygun inşa edilmiş modern konaklama tesislerinin eksikliği gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır.

3.4. Turizmin Yöre Ekonomisine Katkıları

Turizm, gelir getirici bir sektör olması²⁰ dolayısıyla, ülkelerin ödemeler dengesine çok önemli katkılar sağlayabilen ve hatta ülke içindeki bölgesel kalkınma dengesizliğinin giderilmesinde etkili olan bir ekonomik faaliyet dalıdır.

Araştırma sahasında 1980'li yılların sonlarından itibaren önem kazanan turizm faaliyetleri, 1990'lı yıllarda oldukça hızlı bir gelişme göstermiştir. 2000 yılına gelindiğinde, hayvancılıktan sonra yöredeki en önemli geçim kaynağı olmuştur. Elbette ki, rekreasyonel turizm faaliyetlerinin hızlı bir gelişme göstermesi, bir takım çevresel sorunları da beraberinde getirmiştir. Ancak, yöre ekonomisine sağladığı faydalar oldukça önemlidir. Bunları, iki gruba ayırabiliriz.

²⁰ DOĞANAY, H., 1994, s.535

Bunlardan birincisi; gerek yöre insanı, gerekse yakın çevrede yaşayanlar için istihdam olanakları yaratmasıdır. Dolayısıyla turizm, zaten ekonomik gücü düşük olan yöre insanı için önemli bir gelir kapısıdır.

Turizmin yöre ekonomisine yaptığı ikinci katkı da, turist ve ziyaretçilerin burada yaptıkları harcamalardır. Ulaşım, geceleme ve yeme-içme ihtiyaçlarının karşılanma sürecinden doğan bu harcamalar, turizmin yöre ekonomisine sağladığı faydaların en önemlisini oluşturur.

Yörede turistlerin beslenme ihtiyaçlarını karşılanmasından elde edilen gelirler hesaplanırken; tüketilen et miktarı, lokanta kapasiteleri ve doluluk oranları ile yöreye gelen turist ve ziyaretçi sayıları dikkate alınmıştır. Yörede bir yılda satılan 49,5 ton kuzu etinden yaklaşık olarak 183 milyar TL (289.557 \$), diğer yemeklerden de ortalama 13,5 milyar TL (21.161 \$) gelir elde edilmiştir.

Yörede geceleme yapan turist sayısı ile yatak ücretleri göz önünde bulundurularak yapılan hesaplamalar sonrasında; turistlerin geceleme için yılda yaklaşık 24,3 milyar TL (38.449 \$) harcama yaptığı bulunmuştur.

Turist ve ziyaretçilere yönelik olarak yapılan ulaşım faaliyetlerinden elde edilen gelirler de, yaklaşık olarak 17,8 milyar TL (28.165 \$)'dır. Yine, daha çok turist ve günübirlikçilere yönelik hizmet veren fırınların çıkarmış olduğu ekmek sayısı ve ekmek fiyatları göz önünde bulundurularak yapılan hesaplamalarda; fırıncıların yıllık brüt gelirlerinin toplamının yaklaşık 48 milyar TL (75.949 \$) olduğu bulunmuştur.

Yöredeki turistik kullanıma yönelik diğer işletmelerin (bakkal ve büfeler) yıllık gelirleri toplamının 36 milyar TL (56.962 \$) olduğu tahmin edilmiştir.

Yukarıda bahsedildiği üzere, 2000 yılında yaklaşık 322,6 milyar TL (510.443 \$), yöre ve yakın çevresinde yaşayanların eline geçmiştir. Ancak, ekonomik kurullar gereği bu paranın tamamıyla kar olduğunu söylemek imkansızdır. Kar olarak elde edilen paranın büyük bir kısmı, turist ve günübirlikçilere hizmet veren tesislerin işletmecilerinde toplanmıştır. Daha önce de belirtildiği üzere, bu işletmecilerin bir çoğu yakın çevredeki köylerden gelmektedirler. Dolayısıyla elde edilen kar, yöre halkının çok az bir kısmına yansımıştır. Bu durum, yöredeki ekonomik nedenlerden kaynaklanan göç olaylarının devam etmesini teşvik etmiştir.

Ulaşım ve hizmet sektöründe bir takım gelişmeler sağlandığı takdirde, turizmin önümüzdeki yıllarda yöre ekonomisine daha da canlılık getireceği muhakkaktır. Haliyle bu durum, yöreye yeni yatırımların yapılmasını sağlayacaktır. Böylece yörede hem yeni istihdam olanakları yaratılmış olacak hem de göç olaylarının önüne geçmek mümkün olabilecektir.

BAŞLICA SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Turizm, ancak insan olgusuyla gerçekleşen ve biçimlenen bir olay olmasına rağmen, en fazla ekonomik boyutuyla ele alınmış bir faaliyettir. Ekonomik boyutunun üzerinde ısrarla durulmasının sebebi, turizmin turist kabul eden ülkelerin ekonomik yapısı üzerinde yarattığı olumlu etkilerden kaynaklanmaktadır. Şöyle ki, turizm, ülkelerin dış ödemeler dengesine olumlu katkılar sağlar, istihdam yaratır, yan sektörlerin gelişmesine zemin hazırlar, bölgelerarası kalkınma dengesizliğini giderir ve altyapı ve üstyapı yatırımlarının artmasına yardımcı olur.

Turist kabul eden ülkeler için bu denli önemli katkılar sağlayan ve günümüzde ekonomik ve kitlesel bir olgu haline gelen turizm faaliyetlerinin herhangi bir yerde ortaya çıkıp gelişebilmesi, turistlerin ihtiyaçlarının karşılanabilme ölçüsü ile alakalıdır. Ancak, gerek turistlerin ihtiyaçlarının karşılanması, gerekse turizm faaliyetlerinin gerçekleşmesi esnasında doğal ve beşeri çevrede bazı olumsuzlar meydana gelir. Araştırma sahamız olan Kümbet Yaylası'nda tespit edebildiğimiz bu olumsuzlukları ve bunlara ilişkin çözüm önerilerimizi şöyle sıralayabiliriz.

1. Doğal Çevreden Kaynaklanan Sorunlar

1.Yolların yapımı sırasında, az eğimli sahadan yararlanmak için, yer yer vadi yamaçlarının altları oyulmuştur. Ancak, yamaçlara istinat duvarları çekilmemiş olması, yüzeysel akışın fazla olması nedeniyle yörede hem toprak erozyonunu hızlandırmakta hem de heyelan olaylarına zemin hazırlamaktadır. Nitekim 1989 yılında Kümbet-Dereli yolunun yapımı çalışmaları esnasında yamaçlara istinat duvarlarının çekilmemiş olması, Cımbırtlık Mevkii yakınlarında heyelan meydana gelmesiyle sonuçlanmıştır. Heyelan sonucunda can kaybı olmamış ancak, bir bina yıkılmıştır. Bu tür olayların gelecekte yaşanmaması için bu tür çalışmalar yapılırken arazinin topoğrafik özellikleri göz önünde bulundurulmalıdır. Yine erozyon nedeniyle, yöredeki gür orman örtüsü her geçen gün gerilemekte ve toprakta daha fazla tutunamayan ağaçların yola

devrilmesi söz konusu olmaktadır. Gelecekte can ve mal kaybına yol açmaması için yol kenarlarına acilen istinat duvarları çekilmelidir.

2. Araştırma sahası ve çevresindeki doğal bitki örtüsü çeşitli yollarla tahrip edilmektedir. Örneğin, yöre halkının alım gücünün düşük olması ve doğal çevreden kolayca elde edilebilmesi nedeniyle, odun dışında bir yakacak maddesi kullanılmamaktadır. Bunun için Kümbet ve Uzundere Orman İşletme Şeflikleri tarafından yapılan gençleştirme faaliyetleri sonucu elde edilen odunlar, ucuz bir şekilde halka satılmalıdır. Ancak, gençleştirme faaliyetlerinin ormanaltı florasına zarar vermesi önlenmeli ve teknik ve ekonomik şartların müsait olmadığı alanlarda kesim yapılmamalıdır.

Ayrıca yörede yapılan aşırı ve düzensiz otlatmalar da, doğal bitki örtüsünün tahrip olmasına neden olmaktadır.

2. Beşeri ve Ekonomik Çevreden Kaynaklanan Sorunlar

1. Araştırma yöresinde eczane ve sürekli çalışan sağlık personelinin olmamasının yanında sağlık ocağındaki sağlık ekipmanları da yetersizdir. Turizm sezonunda artan insan sayısına bağlı olarak, doktor, hemşire gibi sağlık personelinin yörede sadece Cuma günleri değil, bütün hafta boyunca görev yapmaları sağlanması gereklidir. Bu durum geçici görevlendirmeler yapılarak halledilebilir. Bunun yanında, yöreye bir eczane açılması, hem yöre halkının hem de turist ve günübirlikçilerin ilaç teminini kolaylaştıracaktır. Sağlık ocağındaki ekipmanların yetersizliği, bağlı olduğu kuruluşça gerekli kaynakların aktarılmasıyla giderilebilir.

2. Araştırma sahası, okuma-yazma oranı bakımından henüz istenilen seviyede değildir. Yöredeki ilkokulların kapatılmış olması, ilkokul çağına gelen çocukların ya çevre ilçelerdeki yatılı ilköğretim okullarına, ya Dereli ilçesindeki ilkokullara ya da bitişik köydeki Uzundere İlkokulu'na gitmelerini gerektirmiştir. Bazı aileler çocuklarını yatılı ilköğretim okullarına göndermeyi reddetmektedirler. Maddi durumları iyi olan aileler ise, çocuklarını Dereli'ye gönderirken, maddi durumları çok düşük olan aileler, Uzundere İlkokulu'nu tercih etmektedirler. Bu ilkokulda yeterli sayıda öğretmen bulunmaması

nedeniyle birleştirilmiş sınıflarda ders yapılması ve eğitim araçlarını yetersiz olması yöredeki eğitim sorunlarını oluşturmaktadır.

3. Yörenin klimatolojik özelliklerinden dolayı, kış ayları soğuk ve sert geçmektedir. Bu nedenle konutlarda sıcaklık yalıtım tedbirlerini alınması zorunlu hale gelmiştir. Yöre konutlarında kapı aralıkları, tavan, yer döşemesi ve diğer bazı açıklık yerlerin izole edilmesi, yöre halkının ısınma masraflarını azaltabilir.

4. Yaylalar, yenilenmesi mümkün olmayan tabiat zenginlikleridir. Yörede yayla turizmine altyapı sağlamak için doğa tahrip edilmektedir. Halbuki yöre, hem günübürlükçi hem de turistlerin yaz aylarında şehrin gürültüsü ve pis havasından kaçıp doğal ortamla baş başa kalmak, rekreasyonel faaliyetlerde bulunmak, temiz hava almak gibi nedenlerle kendi iradeleri doğrultusunda gittikleri yerlerdir. Dolayısıyla, yöreye gelenler, doğal çevrenin bozulmaması için bir takım zahmetlere katlanmak zorundadır. Hem bu sayede zorlukla eriştiği bu kaynağı daha bilinçli bir şekilde kullanması, hem de doğaya karşı yapmış olduğu mücadeleden haz duyması söz konusu olacaktır. Buradan hareketle, yayla yolunun tamamını asfalt yapmak yerine, seçilecek uygun mesafeden itibaren, ancak yöreye çıkan araçların lastik genişliği kadar bir alanın asfaltlanması ve görüş açısının sağlanabileceği uzaklıklarda geliş-geçişini sağlamak için cepler oluşturulması gerektiği, asfalt şeritlerinin arasındaki alan çimlendirildiği takdirde oldukça hoş bir görüntü oluşturulabileceği düşüncesindeyiz. Aymaç Mevkii'ne ve Salon Çayırı'na ayrılan yolların bu şekilde yapılması, yörenin cazibesini daha da artırabilir.

5. Araştırma sahasında yaşanan sorunlardan bir diğeri de, su sorunudur. Yöre kaynak suları bakımından oldukça zengin olmasına rağmen, kaynaklardan çıkan su miktarının az olması nedeniyle bugün için yörenin su ihtiyacı, Kurtulmuş Köyü sınırları içindeki Çayırlioba 'dan karşılanmaktadır. Ancak yaz aylarındaki yoğun kullanımdan dolayı su sıkıntısı çekilmektedir. Karçukuru, Kazankaya ve Başyayla civarında akım gücü yüksek kaynak suları mevcut olmasına rağmen, mesafenin oldukça uzun olması nedeniyle yerel halkın bunu

kendi imkanlarıyla getirmesi mümkün değildir. Bu konuda, ilgili kuruluşlarca gerekli çalışma ve etüdlerin yapılarak, yeterli ödeneğin aktarılması ve böylece Kümbet Yaylası'nın su sıkıntısını ortadan kaldıracak projenin hayata geçirilmesi gerekmektedir.

6. Araştırma sahasında eski, doğayla barışık ahşap yapılaşmanın yerini, gittikçe daha yoğun ve düzensiz, plansız olarak beton yapılaşma almaktadır. Bu durum bir yandan yörenin doğal görünümüne zarar verdiği gibi, öte yandan otlak alanlarının daralmasına neden olarak yöredeki en önemli ekonomik faaliyet olan hayvancılığı da etkileyebilir. Bu nedenle, yörede kamu ve özel bilincin geliştirilmesi, planlama ve korumada geç kalınmaması gerekmektedir.

7. Türkiye'de yayla turizminin geliştirilmesi için öncelikli pilot bölgeler seçilmeliydi. Böylece, yayla turizminin geliştirilmesi için nelerin yapılması yahut nelerin yapılmaması gerektiği ortaya konulabilecekti. Bu nedenle, şu anda oldukça fazla sayıda olan turizm merkezlerinin sayısı muhafaza edilmeli ve buralarda uygulanacak turizmi geliştirme projeleri doğrultusunda yeni turizm merkezleri inşa edilmelidir.

8. Merkezi idareden kaynaklanan bir sorun da altyapısı getirilmeden yörenin turizm merkezi ilan edilmesidir. Bu durum yöredeki arazisinin kaçak yapılaşma ve betonlaşma baskısına maruz kalmasıyla sonuçlanmıştır. Daha önce belirtildiği üzere yöre 1991'de turizm merkezi ilan edilmiş ve 1993 yılında Turizm Bakanlığı tarafından hazırlatılan çevre düzeni planları onaylanmak üzere İmar ve İskan Bakanlığı'na gönderilmiştir. Bakanlıklar arasında yaylaların hukuki durumuna ilişkin anlaşmazlıklar çıkması, planın onaylanmasını 8 yıl geciktirmiştir. Ancak, bu süre zarfında bazı insanlar, yöre arazisinden rant sağlama düşüncesiyle, kaçak yapılaşmalara gitmişlerdir. Araştırma sahasının turizm merkezi ilan edilen bölümlerinde, 35'den fazla ikinci ev inşa edilmiştir ve bunların büyük bir kısmı kaçak yapılmıştır. Halbuki, yöre turizm merkezi ilan edilmeden önce yöreyle ilgili planlar yapıp, altyapısı hazırlansaydı, bugün yaşanan bu sorunun daha asgari seviyede yaşanabileceğini söyleyebiliriz.

Ancak Şu andaki sorun, bu betonarme binaların ne yapılacağıdır. Yıkıtılmaları doğal çevrede hoş bir görüntü yaratmayacağı için bu binalar istimlak edilme yoluna gidilmeli ve dış cephelerinin ya ahşapla ya da dışarıdan bakıldığında yığma taş görüntüsü verecek Şekilde yeniden düzenlenmelidir. Böylece, bu evlerin turistik kullanıma sunulması sağlanabilir.

9. Yöre turizm merkezi olduğu için 2 kattan fazla yapılaşma izini verilmemektedir. Diğer taraftan yöredeki konaklama tesislerinin de sayısı oldukça azdır. Dolayısıyla, yörede ev pansiyonculuğunun teşvik edilmesi bu sorunun çözülmesinde etkili olabilir. Mevcut yayla evlerinin turist ve ziyaretçilerin asgari ihtiyaçlarını karŐılayabilecekleri lde modernize edilerek, pansiyon haline dönüŐtürülmesi, hem yöre halkına ek bir gelir kaynağı sağlayarak ekonomik bakımdan güçlenmelerine yardımcı olacak, hem de yörenin yatak kapasitesinin artırılması sağlanabilecektir.

10. Yörede, turizm faaliyetlerinin yaygınlik kazanmasından kaynaklanan p sorunu yaŐanmaktadır. Özellikle gnbirlikilerin kullandığı alanlarda p bidonların yetersiz olduğu ve çöplerin toplanmadan etrafta bırakıldığı ve bu plerin Şenliklerin düzenlendiği dönemlere kadar yerde kaldığı tespit edilmiştir. Bu, yerel yönetimin turizm konusunda henüz bilinçsiz olmasıyla ilgilidir. Ancak sorunun çözümüne iliŐikin çalışmalar da yapılmalıdır. Örneğin, "kirleten der" ilkesi esas alınarak yöreyi kirletenlere para cezası kesilebilir. Ancak, yasal çerçevede bunun uygulamaya geçirilmesi mümkün olmayabilir. Çünkü, rekreatif faaliyetlere konu olan Ayma Mevkii ve Salon ayırdı birden fazla köyün yönetim sınırları içindedir. Bu konudaki bir başka önerimiz de Şu Şekildedir: Turizm merkezi içinde toprakları olan köylerin muhtarları, "Kümbet Yaylası'nı Koruma ve GüzelleŐtirme Derneği" adı altında bir araya gelebilir ve yöreye ilişkin bir çok sorunun halledilmesinde etkili olabilir. Derneğe kaynak teşkil edecek gelirler ise, dernek üyelerinin aidatlarıyla yöreye gelenlerden alınacak giriş ücretlerinin yanı sıra, yöredeki iŐletmelerden sağlanacak katkılarla tedarik edilebilir. Böyle bir derneğin, yaptırım gücü olmamakla beraber, kamuoyu baskısı yaratarak,

yörenin altyapı ve üst yapısına ilişkin sorunların çözümünde, yörenin doğal dokusunun korunmasında ve güzelleştirilmesinde etkin bir rol oynayabilir.

11. Yöre ile ilgili il turizm envanterleri, tanıtıcı broşür ve kaynaklar incelendiğinde, hala 10 yıl öncesine ait bilgilerin yer aldığı saptanmıştır. Kaynakların büyük bir çoğunluğunda yörenin yatak kapasitesi ve yeme-içme tesislerinin sayıları hakkında eski bilgiler mevcuttur. Başka kaynaklarda böyle yazması normaldir. Çünkü, Giresun turizm il envanterinde de bu şekilde belirtilmektedir. Dolayısıyla, diğer eserler de haklı olarak bu kaynağı esas almışlardır. Yöre hakkındaki bu yanlış bilgiler, yöreye konaklamak üzere gelmek isteyenleri, engelleyici bir durum yaratabilir. Bu nedenle, bu kaynaklarda güncellenmiş bilgilerin yer alması gereklidir. Bunun yanında yörenin daha geniş kitlelere tanıtımını sağlamak üzere, internette "www. Kümbet com.tr" şeklinde bir web sayfası açılabilir. Bu sayfa, Türkiye'yi tanıtan sayfalarla bağlantılı olursa daha fazla turist bu internet adresine girmesi mümkün olabilir. Ayrıca, gerek hazırlanan bu tanıtıcı kitapçık ve broşürlerin gerekse internet sayfasının farklı dillerde yazılı olması, yabancı turistlerin de, bunlardan yararlanabilmelerine olanak sağlayacaktır.

12. Yörenin flora, fauna, jeomorfolojik özellikler gibi doğal kaynakları ile beşeri ve kültürel kaynaklarının belirlenmesine ilişkin detaylı bir envanter yapılmalıdır. Bu konuda, yakın olması nedeniyle Karadeniz Teknik Üniversitesi'nin ilgili bölümlerindeki öğretim elemanlarından yararlanılabilir. Halihazırda, sadece yörenin değil aynı zamanda Giresun'un da detaylı bir turizm envanteri çıkarılmamıştır. Bilindiği üzere turistik kaynaklar ancak yerinde kullanılmalarıyla anlam kazanabilirler. Aksi takdirde, bir daha geri gelmemek üzere yok olabilirler. Dolayısıyla yörenin turizm envanterinin çıkarılmasıyla, yörede ne tür rekreatif faaliyetlerin geliştirilmesi gerektiği belirlenmiş olacak ve böylece sahip olunun kaynaklar amaca uygun bir şekilde kullanılmış olacaktır.

13. Yöre halkının turizmle tanışması, çok yakın dönemlere rastlar. Yöre turizm merkezi olmasına rağmen, yerel halkın turizm konusunda bilinçlendirilmesi amacıyla hiçbir seminer veya konferans düzenlenmemiştir.

Dolayısıyla, yöre halkının turizm faaliyetlerine ilişkin herhangi bir bilgisi yoktur. Bu nedenle, yöre insanının hangi alanda faaliyet göstermesi gerektiği konusunda yönlendirilmesi, eğitilmesi ve teşvik kredileri yoluyla desteklenmesi gerekmektedir. Turizm Bakanlığı ve yerel yönetimler bu görevi üstlenebilirler. Böylece yöredeki turizm faaliyetleri daha sağlam bir altyapıya kavuşturulmuş olur.

14. Yöreye gelen turistler, öncelikle Giresun'a gelmektedir. Giresun'daki turizm danışma bürosunda çalışan elemanların yöreyi iyi tanımaması ve yabancı dil bilgisinden yoksun olmaları yabancı turistlere yeterli tanıtıcı bilgilerin verilmesine engel teşkil etmektedir. Bu nedenle, enformasyon memuru olarak çalışacak kişiler, yöreyi iyi tanıyan ve en az bir yabancı dil bilgisine sahip kişilerden seçilmelidir.

15. Yöreye yapılacak turistik yatırımlarda göz ardı edilmemesi gereken en hassas konulardan biri de, turizmi geliştirme uğruna bir daha yenilenmeleri mümkün olmayacak bu doğal kaynağın bozulmasını önleyecek tedbirlerin alınması zorunluluğudur. Yörede yapılacak yeni tesis ve konutların doğal ortamla uyumlu olup olmadığı denetlenmelidir.

16. Yöreye has el sanatları ve dokumacılığın canlandırılması için aileler teşvik edilmeli, ve bu konuda kurslar düzenlenmelidir. Böylece, turizmi tamamlayıcı bir sektör olan hediyelik eşya sektörü geliştirilerek yörede yeni bir gelir kapısı açılmış olacaktır. Ayrıca bu konuda pazarlama konusunda gerekli kolaylıklar sağlanmalıdır.

17. Araştırma sahasının turistik taşıma kapasitesinin üzerine çıkılmamalıdır. Bunun için Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) yapılırken, detaylı bir şekilde taşıma kapasitesi belirlenmeli ve bu konuda yerel halka bilgi verilmelidir.

18. Yörede yatırım yapmak isteyen bir müteşebbis, bürokratik engellerle biktırılmamalı, aksine teşvik edilmelidir. Aksi halde, yörede turizmin gelişmesi ve

yöre insanının ekonomik durumunun iyileştirilmesi için kamunun verdiği diğer desteklerin de bir anlamı olmayacaktır.

19. Günümüzde araştırma sahasındaki gerekli hizmetlerin etkinlik ve verimlilikle yürütülmesini önleyen en önemli nedenlerden biri de, merkezi idare ile taşra teşkilatları arasındaki diyalog eksikliğidir. Bu kopukluğu giderilmesi ve yöre için turizmi geliştirme planlarının hazırlanması aşamasında valilik, belediye, kaymakamlık ve yerel yönetimin yanında, üniversitelerdeki ilgili bölümlere de danışılmalıdır. Ayrıca çevreci ve gönüllü kuruluşların da görüşleri alınabilir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- AKKAN, E., 1973, Doğu Karadeniz Bölgesi'nin Coğrafi Özellikleri, Ankara Üniv. Rektörlüğü Yayın No : 69, Ankara, s. 50,
- ALAGÖZ, C.A., 1984, "Türkiye Yer Adları Üzerine Bazı Düşünceler", Türkiye Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11 - 13 Eylül 1984), Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları : 60, Seminer, Kongre Bildirileri Dizisi : 17, Başbakanlık Basımevi, Ankara, s.11
- ALAGÖZ.C.A., 1993, "Türkiye'de Yaylacılık Araştırmaları", Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (Prof. Dr. Cemal Arif Alagöz Anısına), Sayı : 2, Ankara, s.1
- ALTINLI, E., 1946, Ordu-Giresun Vilayetlerinin Jeolojisi, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Mecmuası, Cilt: XI, Sayı: 3, İstanbul, s. 136.
- ANŞIN, R. - ÖZKAN, Z. C., 1993, Tohumlu Bitkiler, KTÜ Genel Yayın No: 167, Orman Fakültesi Yayın No: 19, KTÜ Basımevi, Trabzon, s.70
- ANŞIN, R., 1981, "Doğu Karadeniz Bölgesi Sahil ve İç Kesimlerinde Yayılan Ana Vejetasyon Tipleri" KTÜ Orman Fakültesi Dergisi, Cilt : 4, Sayı : 1, Trabzon, s. 14-15-17-19-20-22-23.,
- ARDEL, A., 1963, Samsun'la Hopa Arasındaki Kıyı Bölgesinde Coğrafi Müşahedeler, İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 13, İstanbul, s. 39.
- ARDOS, M., 1979, Türkiye Jeomorfolojisinde Neoteknik, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 2621 Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 113, İstanbul, s. 136.
- ATALAY, İ., 1991, Türkiye Coğrafyası, Yeniçağ Basın-Yayın Sanayi ve Ticaret. Ltd Şti., Ankara, s. 120 – 121,
- ATALAY, İ., 1994, Türkiye Vejetasyon Coğrafyası, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, s. 16-117-135-160.
- BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ (BOA), 1997, Muhasebe-i Vilayet-i Karaman ve Rum Defteri (937 / 1530), Nr. 387, Ankara, s. 749,
- BAŞKAYA, Ş., 1994, "Doğu Karadeniz Bölümü'nde Göçmen Kuşlar Üzerine Araştırmalar" Karadeniz Teknik Üniv. Fen Bilimleri Enstitüsü (Basılmamış yüksek Lisans Tezi), Trabzon
- BİLGİN, M., 1997, "Giresun Bölgesinde Türkmen Beylikleri ve İskan Hareketleri" Giresun Tarihi Sempozyumu (24-25 Mayıs 1996) Bildiriler, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları No : 1, İstanbul, s. 82-88-91.
- BİLGİN, M., 2000, Doğu Karadeniz Tarih Kültür İnsan, Serander Yayınları, Genel Dizi : 7, Trabzon Araştırmaları Dizisi : 4, Trabzon
- BİLGİN, T., 1969, Gavur Dağı Kütfesinde Glasiyal ve Periglasiyal Topografya Şekilleri, İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 1494, Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 58, İstanbul, s. 32.
- BOSTAN, H., 1997, "Giresun Kazası'nın İdari Taksimatı ve Nüfusu", Giresun Tarihi Sempozyumu (24-25 Mayıs 1996) Bildiriler, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları No: 1, İstanbul, s.126-127-128
- CİN, M., 1996, Uzungöl Tabiat Parkı'nın Coğrafi Etüdü, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum, s. 7-41-42-43-77-84-85-86.

- CUINET, V., 1892, La Turquie d'Assie I, Paris, s. 64-65-76-77.
- ÇEPEL, N., 1988, Orman Ekolojisi, İstanbul Üniv. Yayın No: 3518, Orman Fakültesi Yayın No : 399, İstanbul, s. 178.
- DERELİ BELEDİYESİ, 1999, Köy Kıymet Beyanı Defteri (Bina), Seri : C, Sıra No : 251238,
- DIKİCİ, M., 1998, Anadolu'da Türkler (Anadolu'ya Türk Göçleri), Burak Yayınevi, s. 26-27-70-73.
- DOĞAN, Ş., 1977, Türkiye Gerçek Sıcaklık Haritaları, Meteoroloji Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- DOĞANAY, H., 1997, Coğrafya'ya Giriş, Öz Eğitim Yayınları No : 17, İstanbul, s.155
- DOĞANAY, H., 1997, Türkiye Beşeri Coğrafyası, MEB Yay. No : 2982, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi No : 877, Eğitim Dizisi No : 10, Milli Eğitim Yayınevi, İstanbul, s. 165-166-167-211-215-216-328-329.
- DOĞANAY, H., 1994, Türkiye Ekonomik Coğrafyası, A.Ü. Yayın No:767, K.K.E.F Yayın No:23 Erzurum, s. 88-214-534.
- DOĞANAY, H., 1989, "Ordu'da Bazı Oba-Yayla Yerleşmeleri ve Yaylacılık", Coğrafya Makaleleri, Atatürk Üniv. Fen-Edebiyat Fakültesi Yayın No : 50, s. 314
- DOĞANAY, H., 1991, "Türkiye'de İç göçler ve Başlıca Sorunları", Atatürk Üniv. Kazım Karabekir Eğt. Fak.Dergisi, Sayı : 2, Erzurum, s.134,
- DOĞU KARADENİZ HAVZASI TOPRAKLARI, 1981, Topraksu Genel Müdürlüğü Yayınları No : 310, Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı Yayınları No : 230, Ankara, s. 29-30-32-51.
- DÖNMEZ, Y., 1984, Umumi Klimatoloji ve İklim Çalışmaları, İstanbul Üniv. Yayın No : 2506, Coğrafya Enstitüsü Yayın No : 102, Güryay Matbaacılık, İstanbul. s.152.
- EMECEN, F., "Giresun Tarihinin Bazı Meseleleri", Giresun Tarihi Sempozyumu (24-25 Mayıs 1996) Bildiriler, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları No : 1, İstanbul, s. 23,
- EMECEN, F., 1989, "XV-XVI Asırlarda Giresun ve Yöresine Dair Bazı Bilgiler" 19 Mayıs Üniversitesi .Dergisi, sayı : 4, s. 157,
- EMECEN, F., Giresun, DİA, XIV, s. 79,
- EMİROĞLU (AYDIN), F.,1999, Giresun Şehrinin İklimi, I.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Fiziki Coğrafya Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, s. 21.
- EMİROĞLU, M., 1977, Bolu'da Yaylalar ve Yaylacılık, Ankara Üniv., DTCF Yayınları No: 272, Ankara, s.17
- EMİROĞLU, M., 1984, "Bolu Yöresi Yer Adları", Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Milli Folklor Arşt. Dairesi, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi 60, 17, Ankara, s.186,
- ERARİ, F., 1994, "Türkiye ve Bölgemiz Arıcılığının Ekonomideki Yeri ve Örgütlenmesi", Doğu Karadeniz Bölgesi Bal Paneli, Karadeniz Teknik Üniv. ve Anadolu Arıcılık Derneği, Trabzon, s. 58
- ERİNÇ, S. , 1996, Klimatoloji ve Metodları, Alfa Basım Yayım Dağıtım, Yayın No : 276, Coğrafya Dizisi : 1, İstanbul, s. 103-105-294-295-310-334-451-462.

- ERİNÇ, S., 1945, Kuzey Anadolu Dağlarının Ordu-Giresun Kesiminde Landşaft Şeritleri, Türk Coğrafya Dergisi, Sayı: 7-8, Ankara, s. 120-124-133.
- ERİNÇ, S., 1965, "Türkiye'de Toprak Çalışmaları ve Türkiye Toprak Coğrafyasının Ana Çizgileri", İÜ Coğrafya Enst. Dergisi, Cilt : 8, Sayı : 15, İstanbul, s. 8-14-15-37.
- ERÖZ, M.,1984, "Sosyolojik Yönden Türk Yer Adları", Türkiye Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11 - 13 Eylül 1984), Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları : 60, Seminer, Kongre Bildirileri Dizisi : 17, Başbakanlık Basımevi, Ankara, s. 43
- GİRESUN İLİ ARAZİ VARLIĞI RAPORU, 1987, Tarım Orman ve Köyşleri Bakanlığı Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayınları İl Rapor No : 28, Ankara, s. 8-11-12-13.
- GİRESUN TİCARET VE SANAYİ ODASI,1998, Giresun İktisadi Raporu (Haz.Nihat Erdoğan), Giresun, s. 1-2.
- GİRESUN VALİLİĞİ, 1993, Giresun İl Turizm Envanteri ve Turizmi Geliştirme Planı, Sezer Yatırım Danışmanlığı ve Pazarlama Ltd. Şti., Ankara, s. 45,
- GİRESUN VALİLİĞİ,1998, Cumhuriyetimizin 75.Yılında Giresun, Kültür Ofset Ltd. Şti., Ankara, s. 59
- GÖKDAĞ, B.A., 1997, "M.Ö. 2000 Yıllardan Günümüze Giresun'daki Türk Varlığı", Giresun Tarihi Sempozyumu (24-25 Mayıs 1996) Bildiriler, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları No : 1, İstanbul, s. 28-29.
- GÖKSU, E., - PAMİR, H.N., - ERENTÖZ, C., 1974, 1/500 000 Ölçekli Türkiye Jeoloji Haritası Samsun Paftası, M.T.A. Enstitüsü Matbaası, Ankara, s. 17-19.
- GÜLEZ, S.,1992, "Doğu Karadeniz Bölgesi İçin Yeşil Turizm Planlama İlkeleri" Doğu Karadeniz Turizmi-Workshop, 22-25 Haziran 1992, Turizm Bakanlığı Turizm Eğitimi Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara, s. 75-76,
- GÜLLAP, N., 1995, Doğu ve Orta Karadeniz İllerinin Turizm Potansiyeli ve Geliştirilebilecek Turizm Çeşit ve Şekilleri, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s. 68).
- GÜNER, İ., - YAZICI, H., 2000, "Şebinkarahisar İlçesi'nin Nüfus Coğrafyası", Şebinkarahisar İl Tarih ve Kültür Sempozyumu (30 Haziran - 1 Temmuz 2000) Bildiriler, Şebinkarahisar Belediyesi Yayınları No : 1, İstanbul, s. 251
- HARİTA GENEL KOMUTANLIĞI, 1/25 000 Ölçekli Topoğrafya Haritası, G 40 c 3 - G 41 d 4, Ankara.
- İNANDIK, H., 1969, Bitkiler Coğrafyası, İstanbul Üniv. Coğrafya Enst. Yayınları No: 930, İstanbul, s. 180
- İSTANBUL TİCARET ODASI, 1997, Karadeniz Bölgesi'nde Yayla Turizminin Geliştirilmesi, Bölgesel Gelişme ve Çevreye Uyumlu Yapılaşma, Yayın No :27, s. 47-107,
- İZBIRAK,R., 1992, Coğrafya Terimleri Sözlüğü, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Öğretmen Kitapları Dizisi, No : 157, İstanbul, 339
- KAPTAN, H., 1978, Doğu Karadeniz Kırsal Alan Yerleşme Düzeni ve Tarımsal Üretim İlişkileri, İDMMA Mimarlık Bölümü Doçentlik Tezi, İstanbul, s.107-108-109-110-111.

- KARAMAN, O., 1997, "Seyahatnamelere Göre Giresun", Giresun Tarihi Sempozyumu (24-25 Mayıs 1996) Bildiriler, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları No: 1, İstanbul, s. 169,
- KARAMAN, O., 1999, Giresun Kazası (1850-1900), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Erzurum, s.6-81-121-122-123-124-125-158.
- KESKİN, M., 1997, "Selçuklular Zamanında Doğu Karadeniz'e Yönelik Türkmen Akınları ve Muhacereti" Giresun Tarihi Sempozyumu (24-25 Mayıs 1996) Bildiriler, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları No : 1, İstanbul, s. 53.
- KETİN, İ., 1983, Türkiye Jeolojisine Genel Bakış, İ.T.Ü. Yayınları, No : 32, İstanbul, s. 174.
- KOCA, H., 1989, Rekreatyonel Amaçlı Bir Yayla Yerleşmesi GÖZNE, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi), Erzurum, s.4
- KOÇMAN, A., 1993, Türkiye İklimi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir, s. 3-4-6
- ORMAN BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ, 1987, Kümbet Serisi Amenajman Planı, Giresun, s. 28,
- ÖGEL, B., Türk Kültür Tarihine Giriş, Türklerde Köy ve Şehir Hayatı (Göktürklerden Osmanlılara), Kültür Bakanlığı Yayınları No : 638, Kültür Eserleri Dizisi No : 46, Cilt: 1, Başbakanlık Basımevi, s.23
- ÖZEY, R., 1982, Güzelyayla Köyü'nün Coğrafi Etüdü, Atatürk Üniversitesi, Fen-Edb. Fak. Coğrafya Bölümü, Basılmamış Doktora Ön Çalışması, Erzurum, s.53
- ÖZGÜÇ, N., 1994, Turizm Coğrafyası, Üniversite Yayın No : 3821, Fakülte Yayın No : 3203, İ.Ü. İletişim Fakültesi Basımevi ve Film Merkezi, İstanbul, s.49.
- ÖZGÜÇ, N., 1998, Turizm Coğrafyası Özellikler. Bölgeler, Çantay Kitabevi, İstanbul, s. 60,
- ÖZGÜNER, O., 1970, Köyde Mimari : Doğu Karadeniz, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayın No: 13 Ankara, s. 18-24.
- RESMİ GAZETE (20 Mayıs 1991), Sayı : 20876, s. 4-5,
- SABAĞ GAZETESİ, 9 Nisan 1999 Cuma.
- SARIOĞLAN, E., "Giresun ve Tanzimat", Giresun Tarihi Sempozyumu (24-25 Mayıs 1996) Bildiriler, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları No: 1, İstanbul, s. 191,
- SARISAMAN, S., 1999, Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Giresun, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları No : 3, İstanbul, s.38,
- SEZGİN, O. M., 1995, Genel Turizm, Tutibay Ltd. Şti., Ankara, s. 91-203.
- SÖZER, N.A., - IŞIK, Ş., - MUTLUER, M., 1990, Karadeniz Bölgesi, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Ders Notları, No : 6, İzmir.
- SÜMER, F., 1992, Çepniler- Anadolu'nun Bir Türk Yurdu Haline Gelmesinde Önemli Rol Oynayan Oğuz Boyu, İstanbul, s.13.
- SÜMER, F., 1992, Tirebolu Tarihi, İstanbul, s. 1-14.
- ŞAHİN, İ., 1997, "Osmanlı Döneminde Giresun Bölgesine Konar Göçlerin İzleri" Giresun Tarihi Sempozyumu (24-25 Mayıs 1996) Bildiriler, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları No: 1, İstanbul, s.117,

- TANDOĞAN, A., 1994, Türkiye Nüfusu, Karadeniz Teknik Üniv. İktisadi ve İdari Bilimler Fak., Eser Ofset Matbaacılık, Trabzon, s. 7-57.
- TANOĞLU, A., 1969, Nüfus ve Yerleşme, İstanbul Üniv. Yayınları No : 1183, Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü Neşriyatı No : 45, İstanbul, s. 31-216.
- TATAR, N., 1991, Bütün Yönleriyle Dereli, Sanem Matbaası, Ankara, s. 38-72-74-75.
- TATAR, N., 1991, Bütün Yönleriyle Dereli, Sanem Matbaası, Ankara, s. 38,
- TRABZON VİLAYETİ SALNAMESİ, 1321 (1903), Trabzon, s.212-215
- TUNÇDİLEK, N.,1964, "Türkiye'de Yaylalar ve Yaylacılık", İstanbul Üniversitesi, Coğrafya Enstitüsü Dergisi, Cilt :7, Sayı : 14, İstanbul, s.16
- TÜMERTEKİN, E.- ÖZGÜÇ, N., 1997, Beşeri Coğrafya İnsan – Kültür – Mekan, Çantay Kitabevi, İstanbul, s.256-263.
- TÜMERTEKİN, E., 1987, Ulaşım Coğrafyası, İstanbul Üniv. Yayın No : 2053, Coğrafya Enstitüsü Yayın No : 85, İstanbul, s. 24.
- TÜRK DİL KURUMU,1988, Türkçe Sözlük (K-Z Yeni Baskı), Cilt : 2, Ankara, s. 947
- USTA, V.,1999, Anabasis'ten Atatürk'e Seyahatnamelerde Trabzon, Serander Yayınları, Trabzon Araştırmaları Dizisi : 1, Trabzon.
- XENOPHON, (Tercüme-Hayrullah ÖRS), 1939, Anabasis, İstanbul, s. 158,
- YALÇINDAĞ, S. – ÇOKER, Z., 1993, Yayla, Dağ-Doğa Yürüyüşü ve Kış Sporları Merkezlerinde Kamu Yönetimi Örgütlenmesi Araştırma Projesi Raporu, Turizm Bakanlığı, Ankara, s. 2,
- YÜKSEL, A., 1997, "Giresun Bölgesi'nin İdari Durumu ve İdarecileri", Giresun Tarihi Sempozyumu (24-25 Mayıs 1996) Bildiriler, Giresun Belediyesi Kültür Yayınları No: 1, İstanbul, s.188,
- YÜRÜDÜR,E., 1998, Şebinkarahisar ve Çevresi'nin Coğrafi Etüdü. Atatürk Üniv. Sos. Bil. Enst. Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum, s.155,

ÖZGEÇMİŞ

1970 yılında Giresun'un Keşap ilçesinde doğan Neşet Bayram, ilk ve orta öğrenimini Giresun'da tamamladı. Yüksek öğrenimine, 1987 yılında Uludağ Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu'nda başlayan Bayram, 1991 yılında mezun oldu. 1991-1998 yılları arasında turizm sektöründe çalıştı. Halen evli ve bir çocuk babası olan Bayram, iyi derecede İngilizce bilmektedir.